बौ. द. ५५१

वौ. द. ५५५१

समर्पक
त्रिनयनी 'इंदु'

७६ चडला प्र. १२

सुगत-सौरभ

"हृदय"

ब्याक्क अधिकार लेखकया।
ने० भा० प्र० समिति स्वीकृत।

पिकाःम्ह—
चित्तधर उपासक
न्यततुंछेँय, कान्तिपुर,
नेपाल।

नेपाल संवत् १०६६ स्वांयाः पुन्ही
न्हापां १००० मू० ५)

मुद्रक—
जेनरल प्रिंटिंग वर्क्स लि०,
८३, पुराना चीनाबाजार स्ट्रीट,
कलकत्ता।

कवि-पिता श्री द्रव्यधर

जिमि अबुजुयात

मां विना छुं स्नेह मदयाः च्वंगु अलिकुल-कुन्तल
प्रिय पिता ! छिगु पूजनीयगु चरण-कमले जूवल,
प्रेम पूर्वक पान याकाः पादपद्म-परागया
थ्वैत जीवन छिं बियाः कृतकृत्य या करुणा तयाः ।

"पुत्र मदुसा वैगु गति मदु" धैगु वचन दु शास्त्रया,
थौँ उकीं थुगु काव्ययात नसा नकाः मस्तिस्कया
"हृदय" दुन्यया भाव त्वंकाः थ्वैन जिं लह्िनाः हया,
पुत्र भाःपाः ग्रहण यानाः दिसँ ज़ुबा ! छिम्ह पुत्रया ।

ने० सं० १०६६ तछला थो सप्तमी वसुवाः
आनन्दकुटी नेपाल ।

NEPAL SANSKRIT UNIVERSITY, 1986 A.D.
पुस्तकालय

मा !

न्हापां सरस्वती माता ! याय् त्यना छंगु अर्चना
कविया हृदये ह्वःगु कोमल भाव-स्वां ज्वनाः।
जननी ! छ तथागतया वचन
जुय धुंकल ज्ञान—सरे सुमन,
जिगु मूक-मुखूगु थ्व हृत्कुसुम
मन यैपुक ह्वेक्यगु छं प्रथम।
भिन्याम्ह बुद्धि-भवने दुन्य दयूक दयूक
मां छन्त अग्रमहिषी बिल पद्बि ल्वेक
नेपाल-पालक कवीन्द्र जयप्रतापं,
योमा ! छको हृदय-छ्यूँ दिसँ प्राण नापं।
श्री निवास जुजुं शब्द-अम्बरं छन्त पुंकल,
दरिद्र कविया सर्वे पुनाः ब्यु थूगु बल्कल।
लक्ष्मीसुनन्दन कविं "नसिपादुकास"
श्रद्धा तयाः "गुसल संगु" स जूगु दास,
ल्यू ल्यू वया कविजुया जि छि नाप लायूत,
माता ! छितः "हृदय" या दुगु भक्ति छायूत।

अभयानन्द स्वामीया वैराग्य-सागरे दुनाः
गुलि च्वन्यगु मोल्हू वा क्वाक्वागु स्नेह-धाः लुनाः ।
पण्डित अमृतानन्दं छन्त संगीत न्यंकल,
छको ला मूर्खया गीते कृपा ति छंगु निर्मल ।

सिद्धिदास कविया कविता
"सज्जनहृदयाभरण" तियाः
दो धुंकल छिं योगु जुयाः
जिगु थ्व तिसां जक मतीगुला !

पूज्य जिमि गुरु योगवीरं मा! सरलताया वसः
छन्त अति हे ल्वेक पुंकाः जिमित वं न्यंकल थ्व सः
"भीगु भाषा जीर्ण जूगु अलिसं मचास्य भिंक्य नु
भारतीय शास्त्र-भवनं मान थ्वैत बीक्य नु"
किन्तु जिं गुगु छंगु निंतिं काव्य माः हन्य जक धुन
छन्त छायूपुगु स्वे मलाकं कुटिल कालं गुरु नुन,
हा अभागीं याय् मखं गुरुयागु अन्तिम दर्शन
फक्व अयूनं याय् त्यना जिं वेगु आज्ञा पालन ।
आदिकवि वाल्मीकि, वेदव्यास, कोविद वाणजु,
विज्ञपिं क्षेमेन्द्र, श्रीहर्ष व रसिक जयदेवजु,
कारुणिक भवभूति, विद्वान् माघ, कविवर भारवि,
सरलभाषी अश्वघोष व कालिदास महाकवि ।

विदुर, शुक्र व विष्णुशर्मा, भर्तृहरि, चाणक्यया
काव्यकोषे च्वंगु सुन्दर भाव-रत्नत त्याय् कया:,
थ:गु भाषायागु ल्वहते सत्थ्य च्वंक चुला: चुला:
न्हूगु रक्षामा: हना: जि ख्यूँक्वथास सुला: सुला:
हयत हय् धुन छंगु निंतिं अमित त्यासा पुल्य छुकीं
कुन्यत यंकै "साहुखोँ थ्व" धका जि अमि छय् छ्वीपिसं।
न्ह्याम्हस्यानं नय्गु बीमा: न्ह्याम्ह बन्दीयात नं
बी जित: नं नयत अमिसं सरस निन्दा-अन्न नं,
किन्तु नक्य मफया: ल्हिपा ध्वा ध्वां जि तो तइ निश्चय
अमिगु निन्दां वृद्धि ज्वीगु व सहनशक्ति व अनुनय,
धैर्य, साहस, स्वावलम्वन आदि गुण मुंका: फुक
मा ! जि वे तिनि छंगु सेवा याय्त हानं नं छको।

१०६३ दिल्ला।

थुकी थ्व थ्व दु।

सर्गसंख्या	नांम	पौ	सर्गसंख्या	नाम	पौ
१	लुम्बिनी ...	३	११	धर्मप्रचार ...	१८७
२	वंशवृक्ष ...	१५	१२	कपिलवस्तुसभगवान	२१७
३	जन्म ...	३७	१३	सुन्दर नंद ...	२३७
४	मां ...	५५	१४	महाउपासक	२५७
५	बालबिनोद	६७	१५	झिनिदँउख्यथुख्य	२६७
६	शिक्षासंस्कार	७७	१६	ल:या खँ ...	२८५
७	इही	६७	१७	विशाखायाविहार	२६७
८	महाभिनिष्क्रमण	१२५	१८	देवदत्तया दुष्टतां	३१३
९	यशोधरा ...	१४६	१९	निर्वाणज्वीत	३३६
१०	बोधिप्राप्ति	१६६	२०	थ:गु खँ ...	३५७

श्री कवि "हृदय"

सुगत-सौरभ

लुम्बिनी

श्री ह्वया च्वन लुम्बिनीया सुमन-सौरभ न्ह्याः वयाः,
प्रथम परिचय जूगु थन हे भी कवि व ऋतुराजया।
कपिलवस्तु व देवदहया मध्यवर्ती कानन,
जन्म शास्ता जूगुलि गुगु स्थान अति हे पावन।
छ्यों फुसे विस्तीर्ण अम्बरयागु निर्मल अञ्चल,
क्वे च्वनाः थुगु न्ह्यगु मुसुमुसु वाटिका-मुख-मण्डल
मृदु मृदु लताय् स्निग्ध कुञ्चित कुन्तले थें स्वां छुनाः
कमललोचन कृशकिशोरीयागु कोमलता क्यनाः।
स्वामिया कर स्पर्श द्वारा कम्प ज्वीथें सुन्दरी,
वायु न्ह्यानाः संगु फर फर वृक्षया नव मञ्जरी।
थःगु यौ वनयागु भारं नम्र ज्वी गय् कामिनी
तरु कचाय् फल सःगुलि कच्छ्गु अय हे मेदिनी।
छ्रख्यर कोकिलयागु कूजन, उख्यर भृंगः चिलिचिलि,
पुष्पपुञ्जे चित्र चित्रित विविध लापा पिलि पिलि।
कलिकस्वांया नाप थिकु थिकु मयुर प्याखं हूगलि,
नयन मय जुल हरिण-शावक स्वेत ब्वां ब्वां वःगुलि।

शुकत हालाः च्वंगु पिउ पिउ बृक्षशाखां च्ने अथें,
पत्रपल्लव पूर्ण पादप गीत यानाः च्वंगु थें।
कुञ्ज बनबन भ्रमर गुञ्जन मधुर न्हाय्‌पंयात नं,
मत्त मधुकरयागु भुनुभुनु मिनिगु खुल्‌खुलु चित्त नं।
सीदु अन स्वांया सुगन्धं जक अजूस्वां नं ह्वल,
घाइ मखुसा कर्ण-पत्रे कनककुसुम सुयाः तल।
सरस फलया बृक्ष बुँह्वयाः च्वंगु बन हे सुरभित,
कुसुमया उगु विपुल रंगं नेत्र नं जुल रञ्जित।
न्ह्यूगु मुसुमुसु ह्वःगु जूही दन्त भ्ठोथें स्वां क्यनाः,
पद्मिनी नं श्वास ल्हाः थें वैगु मगमग वासना।
शरदृतुया नाप वंपिं फुक इखुंचाया बथां,
थःगु थःछ्यें म्हाय्‌मचा थें वःगु ल्याहाँ नभ-पथं।
शुभ्र सुन्दर शशाक-शावक म्हितुगु गुलि लुचुलुचु जुयाः
चन्द्रमाया चारु कण हे च्वंगु ज्वी वा कुतिवयाः।
यक वानरया मुनाः गण जुल सिमाय्‌ तिंतिं न्हुयाः,
प्रकट धार्त्थे जूगु चञ्चलता स्वयं थः हे वयाः।
छख्यर माकःनीत ब्वांजुल योम्ह वालक घय्‌पुनाः,
मेख्य माकःतयूगु हुसुलं गुँखि गुँखी मेपिं मुनाः।
चुलित नकतिनि जाःगु पंब्वे फय्‌ व कीचक किरि किरि,
याःगु थें थँसिंमां सुस्वागत संगु च्वामो फिरिफिरि।

लुम्बिनो

स्वच्छ शीतल नीर निर्मल ललित नाद तरङ्गिनी,
न्ह्याःगु कलकल गीत ह्वाला: कर्णया प्रिय संगिनी;
तीर तट तोपूगु तिसिमां वैत चुम्बन याःगु थें
मन्द पवनं स्व्वाःगुलिं भति लिचिल लज्जा चाःगु थें।
प्याः थचाः वैच्वंगु निगुलिं ब्लूगु सरिता तीरस,
पौ व तिँब्वया गहन बन नं खन्यदु खुसि थें हे फसं।
वायुया गति सीदु अन वंगलसिमाया हः स्वयाः
सगु क़ाञ्चन तुलसिहः थें कामिनीया कर्णया।
छखय कुने हिसिदयुक म्वायुमां स्तंभ थें भ्वातां दनाः
ल्हाः मुखूया विन्ति यानाः याःगु ज्वी अभ्यर्थना।
मधु मुनाः च्वंगू क्वकास्वां ह्वःगु अय् थें च्वं बने,
तिलक केशरया तिनाः च्वन सुरभि द्रुम-सिंहासने।
गर्व जूपिं तरुकचा थें थः न्यकू बांलाःगुलिं,
सीदु हर्षित तेरुतय् दल नयन मुसुमुसु न्ह्यूगुलिं।
यचुगु स्व्वाउँगु साःगु जल दुगू उगु बने सर यक्व दु
घन मदुगु मधुमासया नभ थें विशाल व स्वच्छगु,
भ्रमर भुंकाः थःगु मद बाः वःगु गुरु गण्डस्थले
मत्त वारण योम्ह करिणी नाप च्वंगु म्हिताः जले।
कमलया दं सात्तु सालाः च्वंगु माहेँ, हेँ म्हिताः
श्वेत ब्वहलं न्यात मालाः च्वंगु नयत इता थिता।

न्यातस्यं अय धैगु मसिया जगु चुलु चुलु दुन्य लखे
कःलि ल्याःमदु नोत गुलि गुलि ! ब्यांत लुचु लुचु उखय थुख्य ।
पूर्ण शोभित सूर्यरश्मि रक्त वसना कमलिनी,
प्रेम निम्हस्यां खंगुलि कच्छुगु लज्जां कुमुदिनी।
हः, व पुखुली राजहंसत म्हितुगुलिं लः संगुली
विहगबृन्दं नभस अभिनय याःगु छाया वःगुली
रश्मि रविया कःशुलिं उगु चित्रपट थें च्वंगुलिं
स्वय्‌त बनया पशुत वेच्वन यक्व नीमफु थुलिउलि।
उगु तडागं लोक सःता क्यन्यत शोभा दुगु अन
यात पद्मपराग मिश्रित वायुया विज्ञापन ।
ल्वयूक भुनु भुनु मधुर नादं व्याप्त यानाः स्थल जल
सुंक मधुकर नाप षट्पद कमल-मेचे जूवल।
फल सिन्हाय्‌माय्‌ सःगु थें तोप्वोक हे थिकु थिकु सनाः
हाःगु सः 'सुकुभत्तु कूकू' तायूदु अन च्वेसं जुनाः।
तीतु 'त्यूत्यू' हाःगु तूव्वे दुन्य चिकं दुगु तू नयाः,
शब्द न्हाँयूपंन्ते दु पिउ पिउ गीत न्हाँयूपंपिलिचया।
प्राय खन्य मदु रक्तचन्दन, अगरमां श्रीखण्ड नं
व्याप्त जूगु सुगन्ध, न्ह्यानाः च्वंगु थें च्वं उगु बनं।
छाःगु कुच दुगु हृदयया दुन्य प्रेम घानाः प्रणयनी
च्वंगु थें हे, सःगु नैक्याः दुरु सहित वृक्षावली।

लुम्बिनी

उच्च वंशज वीर क्षत्रियया धनुष-टङ्कार थें
सिंह गर्जन या:गु वेगं न्या:गु बर्षामेघ थें।
स्येत ल्वाना: अमिगु न्यकुलिं पलपसा अन तोगुलिं
कृष्ण भल्लुकया बथानं ख्यूँक हे तोपूगुलि
सातस्यं अन दुग्ध वर्षा या:गु पीन पयोधरं
सीदु वर्षा रूप धारण या:गु भ्री कुसुमाकरं।
कठिन कंटक दूर याना: जा:गु चुलि गुलि नवकली
विघ्न चीका: ज्ुज्ु वसंतं राज्य या:गु बनस्थली।
ब:सि वुँ ह्वया: रंगरञ्जित पाट-पर्सिं स्यगु थें,
ज्ञा:गु अंमाय् मञ्जरी नायूगु गां न्यइ च्वंगु थें।
व्योम मार्गे च्वे क्वँल:खा थ:न्य धाहाँ वैच्वन।
प्यास चा:सां सरत तोता: चातकं थँ: स्वइच्वन।
छत्तु मानवयागु भाषा ल्हाइपिं मयना गण
पञ्जले पण्डित जुया च्वन प्राय छम्हं मदु थन।
विविध बुत्तां जा:गु सुन्दर मृदु पपूया लं फिना:
ह्व:गु स्वां थें च्वंगु मुनिया तरु कचाय् निम्ह निम्ह मुना:।
स्निग्ध सपलं शिरस शोभित जूम्ह मयूतुल्चा खना:
दैधका ह्याउँगु दहेचां थ: न्हिप्यं स्वइ च्वन ल्हना:।
बिल्व म्हासुक स:गु ययिपुक गन्ध पूर्ण सुवर्ण थें,
तरुस 'काका' कोत हाला नं छ्युयाय् अन मूर्ख थें।

पक्व मेवा सःगु चाकुक वृक्षया कापी, प्वले
धाइ अंसल सो बसन्तं नाप दुगुसा हः फले।
तरु लताया प्रेमलीला जूगु निम्ह घय् घय् पुनाः
दीर्घतन तायूगःसिमां सो स्वःगु उच्चगु छ्यों ल्ह्वनाः।
लपत्य-हःया लिस्य सुलाकासा निभालं म्हितुगु नं
विविध बुत्ता थें जुयाः च्वन शाल बनया क्वे हनं,
मृदुल वाउँगु सितु बुयाः नायूगु लासाय् सकभनं
बनबखुं नं भीत 'वावा' धाःगु थें च्वं हुंकनं।
स्थलकमल ह्वल श्वेत सुन्दर छत्र थें ऋतुराजया
वःगु सीढ़ु व गन्ध द्वारा व्योम हे सुरभित जुयाः।
दावस्वां नं वा ब्वयाः मुसुहूं न्हिलाः गुगु स्वागत
याःगु सो सो योग्य कुसुमाकर अतिथि अभ्यागत।
ह्वःगु सुन्दर पुष्प फरफर सःगु फल अन थिकु थिकु
तरु, लताया कुञ्ज बन बन गुलि मिखा नं ह्यू इकु।
विविध जात अनेक पशु-गण यक्व यक्व दु नां मस्य,
प्रचुर खगया गीत मध्ये थीगु कोकिल-कण्ठ स्यू।
प्रकृतिया प्रियतम बसन्तं वैत स्वांया बिल तिसा
न्हूगु पल्लवयागु वस्त्रं पूर्ण यानाः फुक्क दिशा।
प्रकृति छायूपाः च्वंगु सो वं ब्यगु पुष्प-तिसां तियाः
रत्नमणि थुन्य थें थुनाः रमणीय लापा, भ्रमरया।

लुम्बिनी

नीर कलकलमिंक न्ह्याना: च्वंगु सरिता-घंगला
तुतिस न्यायूका: च्वंगु ज्वीमा: अन प्रकृति प्याखं हुला:।
च्वंम्ह प्रियया प्रेम-पुखुली सुंमिसा थें मन सिला:
प्रकृति नं स्वाभाविकं हे गर्व पूर्वक च्वन न्हिला:।
अन व प्रकृतिं बन-पस: थें त:गु सुन्दरता ब्वया:,
न्याय् धका भङ्ग:त वैच्वन मू पुला: संगोतया।
'सत्य त्रीमखु छन्त थींका:' धा:गुलिं थें कोकिल
हा:गु ज्वीमा: मदिक 'कूकू' ज्वीक मन हे चञ्चल।
प्रकृतिया थुगु गहन बनला योगु क्रीड़ास्थान हे
त:गु थुलि जक मखुगु छाय्पा: कृतिमतानं यक्व हे।
यचुगु ह्याउँगु, वँचुगु, म्हासुगु आदि नाना रङ्गया
ध्वाँय् पताका ब्व:गु गुलि गुलि बनस बेँ बेँ पंतिया:।
पत्र काप:यागु वाउँक, काष्टया स्वांमाकसी
कृतिम स्वांमाय् स्वयूत ययिपुक भव्य भोंस्वाँ ह्व:गुली।
ज्वीत भम्ब: गन्ध मदया: थाकुचाया: च्वंगुलिं
सीदु केवल मजुस्य भुनु भुनु मिंक हाला: जूगुलिं।
मत्त षट्पद गन्ध सहितगु ह्व:गु सीस्वांया फ्वले
काय् धका मकरन्द भ्रमवश ज्वोत अन वैच्वंबले
मारुतं हीही धका बेगं गिजय् जक या:गुलिं
थ:गु चालं थ: मछाला: मधुप ल्याहाँ वन गुलिं।

उख्यर भोँ स्वांयागु सिंकाय् कृतिम फंगः सं खनाः
थुख्यर धात्थें हे चखुंचां प्रेम क्यन शाखाय् जुनाः।
तःगु खायाः पञ्चरङ्गी गुगु कपायूया माः ह्नाः
ह्वःगु स्वांया मृदुलता थें हे फसं अन च्वन सनाः।
पथस चीकाः तःगुलिं चागःत नापं मदु गनं,
ब्वइ धका धू गन्ध मिश्रित लः ह्वलाःतल सकभनं।
कनककलशे जल सुगन्धं पूर्णयानाः तैतल,
वैगु सौरभ नभस च्वामोयागु वायुं ब्वेकल।
स्थान थाने स्वच्छ जलकण युक्त फोह्वा दुगु पुखू
ह्वःगु शतदल कमल ह्याउँगु ल्यंगु दै भति भति मूखू।
राजहंसत म्हितुगु लिस्य लिस्य न्यात नाना रङ्गया,
पद्म, हैँ, न्या कृतिम ब्याकं सीदु नीलोत्पल ह्वयाः।
उख्यर वः थें च्वं बथां हे सुन्दरीपिं थुख्य स्वयाः,
सीदु भति भति अमिगु अञ्चल संगु सो वायुं कयाः।
मिस्त हे खः वःगु धात्थें तायूदु सः कलकंठया
चपल तुतिया न्याःगु छिलिछिलि स्वर्णयागू घंगला।
अमि छचालं शस्त्र सज्जित सैन्यपिं नं यक्व दु,
किन्तु कार्मुक सहित शायक खद्गया छुं ज्या मदु।
धनुष-भ्रुकुटी, नयन-वाला अमि स्वभावं हे दुगु
युवक गणया चपल चित्त-चला विमूर्च्छा याय् फुगु।

थुख्यर बुँ सहित रम्य रंभा-स्तम्भ स्वाना: त:गुली
शुभ्र तायमा: यक्व खाया: त:गुलि शोभित उलि,
उख्यर व:पिं स्तनवतीपिनि युगल उरु न्ह्या:व:गुली
असिगु नुगले मोतिमाला संगु थें दुरुया चुली।
पूर्णिमाया पूर्ण शशि थें ज्यागु श्रीमुख दर्शन
ला:गुलि प्रेमी चकोरं थौं न्हिने हे चा खन।
संगु खाया: त:गु फरफर थुख्यर बालाची हना:,
उख्यर गाचो वायु द्वारा सात्तु सा:सां च्वन सना:।
थीगु पिलिपिलि गुलि फिपूह: सूर्यया रश्मिं कया:
उख्यर रमणीतयगु गाया स्वच्छ सित्रा नं दया:।
वास ताया: अमृत रसया बिम्बफल सम अधरया
गन्ध-लोभी भ्रमरवृन्दं चक्षुइन्दीवर स्वया:
ज्वी धका अन सोवले खन, सातु नं वन भृंगया
जिंम्ह अहिया थीगु मणिथें संतवते स्वां रत्नया।
हस्तिया गति, सिंहया कटि, चर्म नायू शंशकया
दन्त किसिया ज़ोगु लप्पा, नेत्र चञ्चल हरिणया।
म्हुतुसि भिंपूया दथ्वी दुगु दन्त पंक्ती मोतिया
कमल ह:थें न्ह्यूगु मुसुमुसु ख्वात्तु ख्वांख्वां फ:स्वया:।
च:गु लुँगजू दुगु कुसां अमिसं कुया: तांनोगुलि
सं लिबिंया जलि समीरं किन्तु सहयाय् मफुगुलि

रक्तकमले ला:गु जल थें च:ति फुति फुति दुगु न्यता:
रश्मि रविया ख:गु सुथया पीत पाटल हे मखा!
पुष्ट पचिने नीर अंगू थी मिखा नं तिनिमिनी,
संगु छिलिछिलि कटिस काञ्ची, तुतिस कांचन किंकिणी।
निख्यर नाडी कनक कंकण त:गु पन्ना नं थुना:
न्हायपने निख्य च्वंगु हीरकयागु कुण्डल सं खना।
जवगु ल्हाते चारु चामरयागु च्वी फुक्क लुंभुना:
संगु चञ्चल चित्त थें हे, त:गु रत्नत नं थुना:।
स्वर्ण ल: घ: जें दिका: वल खवगु ल्हातं घयपुना:
यक्क युवती थ:गु यौवनयागु भारं क्वच्छुना:।
जवगु गुलिस्यां हस्त न्हयखायागु पंखां शोभित,
वाम करया स्वर्ण सुंभल्य सरस फल परिपूरित।
मृदुल पल्लव समगु पचिने पुष्पमाला शोभित
खंगु जूसा मनुजया छु खँ देव नं ज्वी मोहित।
प्रीति पवनं प्राप्त याना: वल स्वयंवर ज्वी धका,
"प्वीक्य मत्य गा मूर्ख मारुत! मखु अपिं अभिसारिका"
'जा:गु यौवनयागु पुखुली न्ह्यू गु ख्वा:या पङ्कज
यागु ह: थें च्वं न्यताले रक्तरेखाया रज।
हा:गु नूतन भाव भम्ब: हृदय-व्योमे भुनुभुनु
नत्र छाय् अनिमेष दृष्टि छन्त स्वइच्वनि तुनु तुनु!

अमि शरीर-सिमास अथवा जाःगु लज्जाया चुली
ह्वःगु सुन्दरता-कुसुम थें, सःगु फल थें स्तन गुलि !
कामनाया हाःगु कोकिल अमिगु हृदयोद्यानस ।
छंगु ज्या छु बसन्त ! आः ल्याहाँ हुँ माःगुस्थानस ।'
मयल प्रियजन ! बन निदर्शन वन्यनु तीजक अमि दथ्वी,
म्वाःगु ल्हाय्‌मदु छुं खँ छिमिसं बरु कँथं के न्हां कथ्वी,
सोम्यताया याय्‌गु पालन नम्रतानं माक हे
मान नारीपिनिगु तयगू भीगु खः कर्तव्य हे ।
स्वर्ण मण्डित, जडित रत्नत, मोतिमाला लम्बित
ब्याक्क बन हे ज्वीक उकिया विविध सुमनं सुरभित
यक्व मनुषं न्याक्क क्वबुयाः हःगु उगु सुखपालया
तःगु खन्यदु उकी वहःया च्वी निख्यं सिख्वाः किया ।
तास तिनिखाया फिनाः लं अमि ब्यताली पाटया
स्वर्ण गोकुल कर्ण निख्यरं उच्च व्वहले न्वः तयाः
यान क्वबुयाः वःगु सुरु सुरु भौमचा थें क्वच्छुनाः
स्वय्‌गु आज्ञा मदु मखाः ज्वी वल न्वलेहे हयभुनाः ।
छु छु दु दुन्य मस्यु तःगु छाय्‌पाः मिस्तस्यं तोपूगुलि
सीदु अयनं राजपत्नी ज्वी अपिं पिन्य संगुलि ।
न्ह्याम्ह हे थजु म्हाल निश्चय सीक्य भीसं फइमखु
पलखला विश्राम याय्‌माः त्यानुयाः जुल प्वाः सुखू ।

मात्तु माः वन्य मेगु सर्गं वैत भी सकलें मुनाः
न्ह्याक्वं हे फुक्य समय माःसां यत्नया जलधी डुनाः।
चरणं दर्शन वैगु यानाः सीक्य गृहलक्ष्मी सुया
पूर्णं निर्णय यायूगु ज्या खः भव्य भावुक 'हृदय' यां।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया लुम्बिनी

नामगु छगूगु सर्ग सिधल।

नेपाल सं० ६१ दिल्ला थो १५

वंश वृत्त

उच्च हिमगिरिराजतनया स्वच्छ सरितासेवित
स्वर्ण सुरपुरयागु त्वाथः तुल्य उत्तर भारत।
झिछगू गणतन्त्र राज्य दु ख्यात, उन्नत, सभ्यगु,
विश्वविश्रुत राष्ट्र मध्ये शाक्यपिनि नं खः छगू।
धातुया निधि, विविध मणिया गृह हिमालयया मुले
जगतजीवन दोछि ल्हाः दुम्ह अति प्रतापी रविकुले
प्रथम थुगु हे वंश-वृक्षे विपुल क्षत्रिय-स्वां ह्वयाः
वंगु भूपति यक्व हे थन कीर्तिया सौरभ ह्वलाः।
उम्ह मनुस्मृतिकार मनु नं जन्म जूगु थ्व हे कुल,
न्याय तत्पर जूम्ह गुम्हस्यां नीतिया हिति हायकल।
उम्ह प्रतापीया पुतां इक्ष्वाकु जुजु थुगु वंशया
प्रथम राजा जूगु खः 'इक्ष्वाकु वंश' थ्वनां तयाः।
रिपु सतांचां ल्यूगुलि थः शरण वःम्ह कपोतया
पूगु पल्यसा गुम्ह नरेशं ला ध्यनाः थः देहया।
उम्ह दयार्णव दीनरक्षक भूमिपालक नं बुयाः
धन्य जूगु थ्व वंश धात्थें शिविजुया मुकुटं पुयाः।

सगर गुम्हस्या सुतपिसं थ्वगु वसुमती. गाःगाः म्हुयाः
वृद्धि अर्णवयात यानाः वंगु सागर नां तयाः,
वीरवर उम्ह सगरया नं जन्म थुगु हे वंशस,
उच्चया आधार नं ज्वी उच्च हे तुं लोकस।
अंशुमानं हयूत स्वःगू जान्हवी थन भारते,
माक्व पृथिवी म्ह्वी मलाकं स्वर्गवासी जूवले।
अंशुमानात्मजपिसं नं वीर बौया काय् जुयाः
जन्मकाछिं कार्य यानाः वंगु 'गंगा' नां कयाः।
बौ पितामहपितुगु ल्यंदुगु ब्याक्क ज्या सत्पुत्रया,
जुजु भगीरथ जक मज्वी छाय् थीगु मत थः वंशया।
माक्व मुंकाः सैन्य, सल, किंसि यत्न पूर्वक क्षितिम्हुयाः
हःगु रथया चक्रया भागीरथी ल्यूल्यू तयाः।
सत्यवादी नृप हरिश्चन्द्रं स्वयं थः हे मियाः
पुत्र, पत्नी, राज्य तोताः च्यो जुयाः चांडालया
थीगु थः यशरत्न द्वारा स्वच्छ सुन्दर निर्मल
याःगु थुगु हे उच्च रविकुल ज्वीक युगयुग उज्वल।
नीति निपुणम्ह इन्द्र त्याकुम्ह नहुष राजा नां दनाः
वंगु अन्वय नं थ्व हे खः शुद्ध धार्मिकता क्यनाः।
धान्य, धन, जन पूर्ण जूगु थ्व देशया नां भारत
जूगु नरपति भरत गुम्हस्या उच्च नामं प्रथमतः

वंगु नं खः सूर्यवंशे जात। जूगु ययातिया
जन्म द्वारा गौरबान्वित राज्य हे दाने वियाः।
गुम्ह नरेशं पूजनीय वशिष्ठ गुरुया सा जयाः
जूवले बन बन हिलाः ल्यू ल्यू प्रिया रानी तयाः
अति भयंकर सिंह छम्हस्यां वंस्ह सा स्याय् त्यंगुलि
सा बिना उम्ह केशरीं अन मेगु छुं खं मन्यंगुलि
धेनु रक्षा याय्‌गु निंतिं प्राण हे त्री त्यंगु खः,
उम्ह दया दुम्ह जुजु दिलीपं जन्म क्रा:गु थ्व वंश खः।
जन्म गुम्हस्या ज्वीव तोत्यत स्वःवले कारागृहे
प्रिय प्रजापिं दुष्ट बन्दी मदुगु खः छम्ह मात्र हे,
विश्व त्याकाः चक्रवर्ती जूम्ह रविकुल भूषण
व्याक सर्वे दान यानाः द्रव्य भाःपाः दूषण
दाननिंतिं अर्थ मदयाः भव्य उत्तर देशया
माक्व धन सम्पत्ति त्याक्यत ल्वाःम्ह नाप कुबेरया
वीर रघुजुं कीर्ति तोताः थकुगु नं थुगु हे कुल,
जगतव्यापो सिद्ध नामं वंश हे 'रघुकुल' जुल।
योम्ह इन्दुमती महारानी दु गुम्हस्या सुन्दरी
तन निगू सां मन छगू अमि प्रेमसूत्रं च्यगुलिं,
रामकारण जगस ब्वयूकाः तनय दशरथया ध्वजा
वंगु अज जुजु राज्य यानाः पुत्र भाःपाः थः प्रजा।

अज-पुता राघव-पिता गुम्हस्या गृहे शान्ता सुता
च्या:गु खः जिगि जिगि थिना: दाम्पत्य मतया छपु इता:
राम, भरत व लक्ष्मण व शत्रुघ्न प्यम्हस्या बौ जुया:
गृहस कौशल्या, सुमित्रा योम्ह कैकेयी दया:
च्वंम्ह गुम्ह भूपाल दशरथ चुलि थ्व हे रविवंशया,
पुत्र वत्सलता क्यना: वन पुत्रशोकं हे कया:।
राम गुम्हस्या नाम कायूवं भक्ति हृदये ल्वीगु खः,
अवधपुरया दीप गुम्हस्यां बालीला या:गु खः,
शिवधनुष नं भङ्ग याना: प्राप्त सीता या:म्ह खः,
गर्व भृगुया भंग याना: भवन ल्याहाँ व:म्ह खः।
जनक आज्ञा यायूत पालन राज्य तोता: तत्क्षण
जानकीया सहित लक्ष्मण वंम्ह गुम्ह दण्डकवन।
रावणं साध्वीम्ह सीता हरण याना: यंगुलि
शान्ति पूर्वक सन्धि याना: वैत बी मखु धा:गुलि
भेद याना: गृह, विभीषणयात थुख्य प्वीका: कया:,
रिपु दशाननयात त्याकुम्ह वैत लङ्काद्विप बिया:।
व्योमयाने सहित पत्नी नभ पथं ल्याहाँ वया:
थ:गु देशे थ:गु हे अपवाद तायूवं रजकया
छू:म्ह पितिना: बनस लक्ष्मण नाप वैदेही प्रिया,
खः लिपा हययज्ञ यां:म्ह सुवर्णया प्रतिमा थिया:

न्ह्याःम्ह गुम्हस्या हृदय-सरिताय् प्रणय-सीताया-जल
थः प्रजापिनि दुःख-वनया गुम्ह जुयाः दावानल
थःगु शासनयात गुम्हस्यां 'रामराज्य थ्व' धायूकल,
उम्ह सदा स्मरणीय रामजु खः थ्व कुलया कुन्तल।
सूर्य थीथें थीगु पृथ्वी सूर्यवंशं भारत,
गौ जुयाः वन वीर नृपपिं प्रिय प्रजारञ्जनरत।
सूर्यया थुगु हे कुले तुं छम्ह सुजाता जुजु जुल,
सत्य वाचा वंगुलिं वं न्याम्ह काय् पितिनाः हल।
उम्ह नृपतिया धीर ओपुर आदि न्याम्हं पुत्रपिं
कपिल मुनिया आश्रमे च्वन मेगु थाय् मदयाः गनं।
अन च्व च्वं अमि देश दयूक्यगु प्रबल उत्कण्ठा जुयाः
कपिलमुनिया नाम ककयाः 'कपिलवस्तु' थ्व नां तयाः
देश दयूकाः च्वन अपिं अन, ज्येष्ठ ओपुर जुजु जुल,
वैगु मृत्यु लिपा वया काय् सिंहहनु शासक जुल।
उम्ह महाबलबन्त जुजुया ज्येष्टसुत शुद्धोदन
कपिलपुरया शाक्य गणया राष्ट्रपति गुम्ह नांदन।
अन्तपुरया दिब्य शोभा निम्ह दु माया, गौतमी
पूज्य स्वामीयागु आज्ञाकारिणी अति संयमी,
राज भवनाकाश मध्ये युगल शशि थें चाःहुलाः
शुद्ध शील स्वभाव- रश्मिं व्याप्त यानाः ज्वी न्ह्यिलाः।

वीरताय् दिग्पाल जोपिं भ्रातृभक्त लक्ष्मण
स्वम्ह दु धौतोदन व शुक्लोदन किजा अमृतोदन।
अमिगु सल्हां ज्वीगु शासन मा:गु तक थुगु राष्ट्रया
मुनिगु मा:पिं सचिव, मन्त्री शाक्यया प्रतिनिधि वया:।
राज्यशासनया प्रणाली माक हे बांला:गुलिं
शान्तिया हिति न्ह्यावलें अन हा: प्रजाय् सुख जूगुलिं।
विविध करया भार छुं मदु अर्थ आपा: छाय् तयि!
नयत व्वीं स: अन्न फल नं, तीत तामे दै खरि।
दुंगु खन्यमदु सदन छक्वां ग्रामया वा देशया
स्यंगु जीर्णोद्धार यायिगु सकभनं छ्यँभरी वया:।
वंगु शिल्पीपिनि कला कौशल मिखाय् प्याखं हुया:
ल्वहँ सिँ अप्पायागु बुत्तां जा:गु देग: गृह स्वया:।
दक चुक चुक सुचुगुलिं मदु रोग छुं संक्रामक,
ईगु अयूसां यक वास: वैद्यशाला गुलि जक!
चुक मुग:या ना: मुना: ध: न्ह्या:गुलिं छुं मल मदु,
त्वन्यगु ल:या कष्ट छुं मदु तुं, पुखू हिति माक दु।
पथिकपिनि लें त्यानुलंक्यत गुलि दु थाय् फल्यचा सत:
स्यूँगु तंक्यत राजमार्गे च्या: सदां बहनी मत।
राजपथ सम्पूर्ण राज्ये पिचुगु कातुगु यक दु
निगम, जनपद, नगर, पुर, गां स्वा:गु दृष्टि न्ह्यायमदु।

गाम गामे नं सकभनं माक विद्यालय दया:
मद्दु निरक्षर सुं छम्हं शिक्षा विना धात्थें थया!
मिस्त आखः स्यन्यत कन्यापाठशाला चूक ननी,
पाकविद्या नाप मुलुया ज्या व थाज्यां स्यं खनी।
मा:गु कृषिया यायूत उन्नति तःगु दै लः धः म्हुसा:,
नत्र गय् वर्षा मजूसां रङ्ग वाउँगु खै वुँया!
कृषिविभागं बीगु उत्तम अन्नया गुगु मा: पुसा
राज्रकोषं बीगु अर्थ सहायता नं मा:गुसा।
स:गु व्वीँ व्वीँ वां छ्व बूबः आदि बीभः गाक है,
बूगु लैँ, तुसि आदि नाना शाक-गसि वाउँक बुँ है।
ब्याक वनया बृक्ष गुँ खि हः प्या:गु पाला: काय्मद्दु,
बनविभागं ज्यूगु तोता: ब्यूगु छुसिँ व सिँ यक दु।
शक्तिदायक रोगनाशक भिंगु विविध वनस्पति
या:गु दु वनस्पतिविभागं भिंक रक्षा जडिबुटि।
सा:गु पक्वगु फल सया: कच्छूगु तरुया उपवन
द्राक्ष आदि लता गया: शोभित ह्वया: च्वंगु सुमन।
देशया वाणिज्य भिंक्यत विपुल अर्थागार दु,
सार्थवाह कुवेर जोपिं दानभूषण यक दु।
नयूमखंपिं दीन खन्यमदु सुं छम्हं फोग्गींत लैँ
थ:गु ज्याय् ज्याय् ज्वीगु ज्यामित च्वनिगु क:मित ज्यासलें।

देशया साहित्य जीवित यायूत बाधा छुं मदु
थ:गु भाषां योगु विषये च्वेगु नं अधिकार दु।
भाव जक उत्कृष्ट नूतन स्वच्छ सुन्दर ज्वीव गाः
राजकोषं पारितोषिक बीगु गोकुल ल्वःगु गा।
गुप्तचर गण चाःहिलाः च्वनि गुप्त रूपं यक्व लें।
सुं खुँ वा व्यभिचार मखनाः सुंक द्यंवनि थःगु छ्यें।
कायूगु छुं राजस्व ल्यं मदु ज्वन्य मज्यू सित्ति प्रजा,
स्वेगु केवल खः महांया ज्या भुतू फुक च्याः मच्याः।
देश रक्षा याय्‌गु निंतिं वीर योद्धा माःगुलिं
ज्वोगु सैनिक ल्यायुम्हपिं अनिवार्य यानाः तःगुलिं
शूर क्षत्रिय चण्ड शाक्यत धैगु जगते नां दनाः
सैन्य, सल, किसिया प्रतापं मेगु राज्यं तः हनाः।
सलगले संल जाः सियूपिं यचु गुलिं म्हें च्याः दुपिं।
गय्‌मलाकं नृत्य यानाः ब्वायूत फय्‌या त्वाय् गुपिं।
अटविया दुर्धर्ष गज लानाः हयाः किसिया बलं
किसिगले अभि चाल सीकाः तल कुनाः किसिमागलं।
देशया पिन्य ख्यो छचालं जयूत सा म्ये दुगु च्वले,
जाःगु वासा फै व च्वामोसात गांया पशु गले।
दुरु व धौया न्ह्याःगु खुसि थें शाक्यराज्यें सकभनं
नौनिध्यो द्वँः द्वँः चिनाः च्वनि उगु नदीया फेन थें।

ब्रह्मचर्याश्रम दु बनया पर्णशालाय् गुरुकुल,
स्यनिगु खः बाँलाक गन माःमाःगु विद्यार्थ विपुल।
अर्थशास्त्र व नीति, दर्शन, वेद विधि, विज्ञान नं,
व्याकरण, ज्योतिष, निरुक्त व छन्द, शिक्षाकल्प नं,
स्मृति, पुराण व गणित लिस्य गान्धर्व विद्या आदि नं
योगु विषयत ब्वन्यदु योसा वैद्यया वैदांग नं।
नय्‌गु दुरु धौ म्हित्यगु त्वाले मल्लशाला लिक्क दु,
अस्त्रविद्या सयक्य योसा स्यन्यत सेनापतित दु।
ल्यायम्ह्पिं गुलि ल्वंगु वाल विवाह याय् हे मदुगुलिं
स्वास्थ्यया छु खँ छम्ह थ्य छम्ह व्यायाम यानाः च्वंगु लिं।
मस्त ययिपुस्य च्वंगु स्वे हे हइगु लेँ मामं बुयाः
बइस जाय्‌का बूम्ह काय्‌या ख्वाः स्वयाः प्याखं हुयाः।
मिस्त सकलें रूप, यौवन, शीलया निधि जूगुलिं
ल्वापु छुं मदु छ्यूँ, बले नं च्वं नखः थें न्ह्यावलें।
शिल्पशाला कःमितय् थःथःगु गृहया अङ्ग थें,
न्ह्यागु जूसां ज्या छता दयि अमिक्य तनया वस्त्र थें।
दंगुलिं दाः वैगु बुँ ज्वनाः न्ह्याबलें छपु हे सिखः
स्यंगु बुँ स्वयाः बीत पल्यसा अमित गोपी माःगु खः।
शाक्यपिनि परराष्ट्र नीति उदार बांलाः धात्थ्यनं
वयदु सकलें माःगु ज्याय् व्यापार निंतिं सकभनं।

वीर वंशज शाक्य गणया दूर्ग थें राष्ट्रीयता
ज्वीगु न्ह्यागगुं कार्य यायत कस्तिहा थें एकता।
प्रथम सल्हां तःगु गुगुज्या थःपिसं भाला कयाः
पूर्ण याइगु प्राणपण उगु ज्यात अमिसं मनतयाः।
द्वेष छुं मदु अमि परस्पर ब्याक्क सम हे जूगुलिं,
'शाक्य मीपिं शाक्य राज्य थ्व' धैगु अमिसं स्यू थुलिं।
शैव, वैष्णव, शाक्त आदिक विविध धर्मत गुगु दुगु
न्ह्यागगु जूसां शुद्ध धर्म च्वन्य दु अन गुगु यो उगु।
उगु सुराज्ये धवल निर्भर, गहन वन, निर्मल पुखू
राजधानी जाःगु वाकू, जाकिकू, धनया धुकू।
तःगु खायाः ज्वीक जुजुया अन्तपुर हे रञ्जित
पाटया नायूगु सालुगु चित्रचित्रित वस्त्रत।
यक्व हे मू वंगु मणिया तेज मत थें थी छ्थाय्
धाक्व लुँ, वहः, स्वर्णमुद्रा जाः ध्यबा, पायम्वह क्वथाय
भव्य भवनत खन्यव हे उगु विभवया अनुमान जू
स्फटिक सदृशगु अति विशालगु अभ्र लिस्य गुगु ल्वाः हज।
साःगु फलया वृक्ष दुगु, बांलाःगु, स्वांमां पूर्णगु
इन्द्रया नन्दननिकेतन जोगु गथुया ज्या दुगु
थःगु उगु उद्यान नृपति व्यर्थ थें खन सुत विना
ज्याः जुयाः गृहत्याग यानाः वन्यत खुलुखुलु मन मिनाः।

लोक सकलें ख: मिम्हंग: शाक्यराज्य—अरण्यया
शीघ्र हे ख्वा: स्वेगु आशाय् कुल गगनया चन्द्रया।
लिधुम्ह रानी गौतमीया नं मचा मदया छम्हं
मेम्ह छम्ह रानी इही या धाय् मछालाः च्वन हनं।
छन्हु सभाय् ल्हा: बिन्ति याना: बृद्ध मन्त्री छम्ह दना:
थुलि निवेदन यात याकन मा:गु कारण फुक क्यनाः—
"सूर्यकुल अवतंश! झी अबिछिन्न मनुया वंशया
क्षीण निश्चय याय् मज्यू, बरु मेम्ह रानीसां हया:"
थुगु वचन जुल वज्र थें जुजुयागु चित्त-महीरुहे
त:म्हरानी दय्‌व ल्वापुत ज्वी धका आपा गृहे
उचित उत्तर बीगु मदया: हृदय अति विभ्रम जुया:
पलख पृथिवी कच्छुना: च्वन दीर्घतां झसुका: तया:।
शकमहीपतिया मलिन मुख विप्रवर छम्हस्यां खना:
समय सीका: सत्य सल्हा: बिल सुधा सम वं दना:—
"शाक्यकुलमणि! छाय् थपाय्‌चो छ:पिसं धन्दा कया!
दिव्य औषध, नियम संयमया परीक्षा छाय् मयाय्?"
रामया बौयात श्रृङ्गीवचन लिधसा जूगु थें,
बूम्ह योद्धायात यद्धा प्राप्त आयुध जूगु थें,
जन्मवन्दीं आश खनि थें छ्यौँ ल्वना: शुद्धोदनं
जूगु आज्ञा "ज्यूगु द:सा शीघ्र हे या यत्न नं"

"राजमहिषीपिन्त तयूमाः लच्छि अबुसं यंक हे,
सुंगु दाखं ज्वी मचाछूयेँ फ्वी थुकिं दाः ब्याक हे;
छःपिसं नं शुद्ध रसया याय्‌गु सेवन मन तयाः"
विज्ञ ब्राम्हणया थ्व वाक्यं गाक हे भलसा वयाः
थःगु वक्षस्थल ल्ह्वना वं मुसुक न्हिल द्विजख्वाः स्वयाः
"धन्य ब्राम्हण देवता ! थौं छिगु कृपा-चिकने दुनाः
गंगु सिसिथां तुल्य आशाया लताय्‌ सुत-स्वां ह्वयाः
ज्वीन कुसुमित कुञ्ज सुरभित राजगृह-आरामया"
गंगु सप्पा अगर सिंता चन्दनादि सिँ छ्वेकल,
विविध वृहि व्यो धार हाय्‌काः माःगु वांसः दय्‌कल।
पूत ज्वीवं उगु रसायण बिल हयाः उम्ह ब्राम्हणं,
वैत सेवनयात मद्दिक शाक्यपति शुद्धोदनं।
अन्न धन सम्पत्ति लुँ वहः यक वैत बियाः छ्वब,
च्वन लिपा आनन्द पूर्वक च्याःगुलिं आशा-मत।
व्रत उपोसथ यात न्हित्थं मोल्हुयाः रानीपिसं
लच्छि यंकं शुद्ध हृदयं पुत्रया जक कामनां।
लच्छि अबुसं फुक सिधय्‌काः छन्हु तिसा वसतं पुनाः
वंगु माया गौतमी थःथःगु ग्वा ग्वे स्वां ज्वनाः
ज्वीक शशि सम रूप आभां अन्तपुर हे शोभित
अमिगु ल्हाःया पुष्प तांबुलया सुगन्धं सुरभित।

गुगु कथाय् दुगु खः प्रणयया मुर्तिमान् शुद्धोदन
पाण्डुया कुन्ती व माद्री थें निम्हं द्वाहां वन।
विविध बुत्तां जाःगु जलिया अन धकिं नं पंगुलिं
पवन पासा वय्‌व तिनि दुन्य खनिगु फरफर संगुलिं।
उख्यर खाताया कुने निख्य स्वर्णया निम्ह सुन्दरी
थुख्यर रानीपिं दनाः च्वन अन्तपुर-नभ-खेचरी।
अमिगु ल्हाते संगु च्वामो थुमिगु हृदये धुकु धुकु
नृपति-मन-हेँ म्हित्यत लोगू प्रेम-जलया जुल पुखू।
शुभ्र लासाय् च्वंगु फुंगत स्वच्छ सुन्दर जू अथ्य
क्षीर उदधि प्रिय हिमालययागु थिथिरञ्वाः स्वै गथ्य !
मोति लिबिने कय्‌व वायुं स्रोतया झंकार जू
भिंगु क्वेचिंया इलां गुगु खन्यव पेचीं लुमनिगु।
अंगले पौभात खायाः तःगु नाना रङ्गया
सिंधु, सरिता, बाटिका, जलपात, पर्वत प्रकृतिया।
वींरकुशजुं सुन्दरीम्ह सुदर्शनाया ल्हाः ज्वनाः
सात्तु सालाः च्वंगु क्यबया स्वच्छ पुखुली थः दुनाः।
रामसीताया विवाह, शकुन्तला दुष्यन्तया,
हंस दमयन्ती, पराशर मत्स्यगन्धा आदिया।
स्वां फ्वयाः तैतःगु वाउँगु यांथिमणिया स्वांथले
ह्वःगु थें च्वं उगु थले दुगु वृक्षया सुन्दर हले।

रत्नद्लुखे पुष्पसार नस्वाक च्याका: तल अन,
उगु कथाय् दुन्य व्याक द्गु तम दुष्ट-हृदये सूवन ।
थ:गु प्वाथे अग्नि स्वीका: च्वन लुँयागु धुपायूमक:
सज्जनं गय् दु:ख स्वीका: याइ परया हित जक ।
त:गु लाया न्यंक तिब्बतयागु लासा सकभनं,
चित्र व्वे थें अन चलाया बा धुँया छ्येंगू गनं ।
खन्यदु सकतां दृश्य पिन्यया सालुया भया:कापतं,
पूर्णिमाया चन्द्रमां न्येकुगु किरणगां हतपतं
भ्वासि धाइ धका भयं थें गाच्वते स्वीका: नगु
वाह्य लोके क्यन्यत जक खद्योतया सित्रा द्गु ।
उगु कथाय् खाताय च्वना: च्वन शाक्यपति शुद्धोदन,
सागरं गुगु लूगु नकतिनि अरुणिमा थ हे ग्यन ।
राजपत्नीपिं निम्हं द्वाहाँ वना: भ्वातां दन,
न्हायूकने प्रतिबिम्ब नापं प्रेमदेवं खुम्ह खन ।
रूप निम्हस्यां साप वांला: अमिगु समये जो मदु,
लोगु सकतां देह-अवयव द्वुं छतां खिन्यथाय् मदु ।
स्निग्ध कुन्तल शिरस तकि तकि, रत्नया स्वांफो तुकि
श्यामसुन्दर घन घटाय् विद्युत् छटा थें थी गुकी ।
न्ह्यावलें अमि न्ह्य गु रव्वा: न्ह्या: स्नेह सरिता जल मुना:
चन्द्र-ज्योत्स्ना व:गु ज्वी प्रियया हृदय-जलधी दुना: ।

पौ २८ सुगत सौरभ

शुद्धोदनया अन्तपुरे

गंसि जूसां रूपया लावण्य छ् हे पाः मजू
शुक्ल दुतियायागु तिमिलाय् कान्ति दै हीनगु थज्‌ु ।
नेत्रताराय् तेज उलि हे, भति पुयाः छाय् मस्यु पुसां !
स्वे मछालाः अरुण सालुक न्योगुला वन-गां उयां !
रक्तरेखा अमि न्यताले अज्ज ल्यं दनि गंसि सां
रश्मि रविया लाःगुलि ह्याउँगु हिमाचल च्वापुसां ।
मोति चाःचा संगु भतिभति रत्नहार गले अति,
अमिगु हृदये प्रेम संगु पयोधरे चंपला गति ।
स्वर्ण स्वांफो न्यंक हे दुगु जामदानि गां न्ययाः
तःगु कपनंछाःगु थें च्वं सि दुगु नाना रङ्गया ।
अमिगु किसिदं जोगु ल्हाते च्वंगु पन्नाया चुल्या
यागु सुन्दरता स्वयाः वांचन्द्रमण्डलया छुल्याः !
रौप्यकाय् दुगु कनकविन्दुत पाटया परसिं सिनाः
नभस छायापथ समानगु त्वीक जनिखं तल चिनाः ।
थःपिसं जुजुयागु निंतिं हःगु ग्वा ग्वे स्वां बियाः
पूज्य स्वामीयागु प्रियतम युगल चरणे भोपुयाः
गौतमी माया निम्हं थःथः क्वथाय् ल्याहाँ वन,
शील लिस्य संकोच ल्यूल्यू क्वच्छुनाः वं थें च्वन ।
वंबले गुगु तुतिबकी लिस्य कनक काञ्ची गुञ्जन,
अज्ज हे ल्यंदनिगु थें च्वं नृपति हृदये कम्पन ।

उखुनु हे रात्री अलंकृत रम्य शयनागारया
अतुलनीयगु यक्व हे मू वंगु मृदु लासाय् दियाः
अन महामायां मनोहर भिंगु स्वप्न छगू खन,
दिव्यसुख आनन्दया अनुभव मदिक यानाः च्वन।
दन्त खुपु दुम्ह श्वेत वर्णम्ह छग्यौँ छगः जक ह्याउँम्ह
ह्वःगु पद्म स्वँथंज्वनाः वांलाःम्ह पुष्टम्ह किसि छम्ह
न्हायूपनं द्वाहाँ वनाः प्वाथे मचाछ्येँ जवगुली
च्वंगु थें खन, थःगु मनमन स्नेहया जायूकाः चुली।
कन कन्हेखुनु सुथ दनाः थुगु स्वप्न रानीं रात्रिया,
मन तयाः नृपतिं न्यनाः च्वन थःप्रियाया ख्वाः स्वयाः।
कंम्ह महिषी न्ह्यगु मुसुमुसु न्यंम्ह राजा हर्षित,
कुमुद न्ह्यगु खँ कन्यव वायुं गय् सुधांशु नभे थित।
भति लिपा दैवज्ञ छायोतयूत ब्वां सःतक्य छ्वयाः
न्यंक बँथिलाः चोन्य लायाः भिंगु लासा चीनया
अन तयाः संमान पूर्वक अमित भोजन याकल,
सचिव, कोषाध्यक्ष, मन्त्री आदि सेवक मुंकल।
थः च्वनाः विद्रुम विनिर्मित सिंह दुगु सिंहासने
सुत्तु स्वीकाः गुप्तधन थें प्रवल उत्कण्ठा मने
माक्व मुक्ताहार खायाः तःगु स्वर्ण कुसां कुयाः
पद्मराग व हरितमणि दुगु रत्नया मुकुटं पुयाः

पिन्य पुनाः वहुमूल्य वस्त्रत मणि थुनाः लाकां तुतो
छु जक ल्वीकाः मस्यु मती दुन्य अमित आज्ञा जुल थुति—
"मेगु मखु छुं खंगु मायां थौं व अद्भुत स्वप्नया
विप्रवरपिं ! धायगु फल बांलाक छिमिसं छायस्वया:"
स्पष्ट अमिसं उचित वाक्य न्यनाः व शाक्याधीशया
देशया दैवज्ञ ज्योतिषपिं मुनाः जातः कयाः
स्वत च्वयाः ग्वरले सलामं कुण्डली कीगः तयाः
धाल अमिसं स्वप्नफल राजा महारानी स्वयाः—
"बांलाः बांलाः भय मदु महाराज ! धार्थे थ्व स्वप्ने
थौं हे चान्हे नृपतिवरया प्रेयषीं गभ-पद्मे
घानाः तय् धुंकल छम्ह पुता धीर ऐश्वर्यशाली
भी भी देशे दुगु रिपु-तमिस्रादमी अन्शुमाली।
ज्वी न्हां च्वंसा यदि थुगु गृहे विश्वया सार्वभौम
त्याकाः सम्पूर्ण थुगु पृथिवी लोकया साप योम्ह।
तोताः वंसा तृण सम थमं स्नेहया स्रोत न्ह्याकाः
स्वामिन् ! ज्ञानी सुगत मुनि ज्वी शान्तिया मार्ग चायकाः"
हृदयया अनुकूल थुगु वाणी न्यनाः आनन्दित
कपिलपुरया शाक्यजुजुया हर्ष नं जुल हर्षित।
प्राज्ञ पण्डितपिन्त आशातीत नाना धन बियाः
लित छ्वयाः थः ज्येष्ट रानी नाप वन जुजु मुसुकयाः।

सचिव, मन्त्रीपिनिगु द्वारा प्रिय थ्व सु समाचार नं
राज्य भर जुल व्याप्त सुथया अरुणिमा थें सकभनं।
सुप्रसन्न जुयाः प्रजापिं शुद्ध हृदयं बिल सुवाः,
"शाक्यकुलरवि ल्वीगु जुल आः" धैगु सकस्यां जुल धुवा।
गर्भिणीया यायूत सेवा सेविकापिं योग्यपिं
साक्व तैबिल कार्य सकतां न्ह्यागु जूसां याइपिं।
कष्ट मदु मूपुल्यत नं छुं न्ह्याबलें न्ह्योन्य दु अपिं
छुं म्हुतुं कुतुवे मलाकं धाःगु ज्या याय् सः गुपिं
गंसि अयूनं जूगु भति भति जुल कपी थें कोमल,
थःगु दुन्य कुलदीप घानाः स्फटिक मणिया मतकलः।
अलस जुल भति गर्भभारं वैत कचियाः हःगुलिं
गय् हिमालय अचल रत्न व धातु निधि दै च्वंगुलिं
सी दयाः लांजाःगु लक्षण राजकुल हे चञ्चल!
संगु फर फर सदिक उख्य थुख्य अन मिसातय् अञ्चल।
असिगु पुष्टगु जवगु ल्हाते व्यजन, कन्दुक चामर,
सेगु ल्हाते स्वर्ण लःथल, छम्ह थ्य छम्ह ज्याय् तत्पर।
नस्यु महारानी महामायां मने छन्हु छु छु तयाः
प्रियमहीपतियात थः दासीपिसं सःतक्य छ्वयाः
थुगु खँ न्यन वं "यदि अनुज्ञा प्राप्त जूसा नाथया
आर्य पुत्र! जि वन्यगु इच्छा, दिसँ छको थःछ्यें छ्वयाः"

वंश-वृक्ष

ज्वीगु गर्भवतीत चञ्चल अमिगु मन थातं मच्वं
पूर्ण यायूमाः अमिगु इच्छा धैगु भाःपाः न्ह्याग्गु सां
"ज्यू" धका सःताः प्रधान, अमात्यपिं, माहांत नं
माःगु फुक याकाः प्रबन्ध शरीररक्षकपिन्त नं
सूतिकागृहयात माःसां माक धात्रीपिं ल्ययाः
नाप छ्र्त सःपिं दिदीअजिपिन्त ज्याभो नं बियाः।
तन पिजोगु दुकूल काशीयागु याउँगु जक पुनाः
रत्न न्यंक थुनाः मनोहर स्वर्ण सुखपाले च्वनाः
मेगु सकतां दिव्य भूषण भ्यातु धाधां वांछ्याः
चन्द्रवदने ल्वेक हे नक्षत्रमाला जक तयाः
अग्रमहिषी वंगु चाःहुयकाः छचालं रूपसी
शरद ऋतुया ल्पुगुथें नक्षत्रमण्डलया शशी।
लेँ ववं थ्यन लुम्बिनी बनया निकटवर्ती दुवाः
उगु सुपन्थायागु शोभां स्वेगु उपवन मन जुयाः
क्यबस द्वाहाँ वन्यगु आज्ञा बीव सकलें परिजन
वंगु अन जलयागु विन्दु-समूह उदधी थें च्वन।
प्राकृतिक सौन्दर्य बनया, सागरे गंभीरता,
अर्णवे मुक्ता, प्रवाल व थन कुसुम-फलया लता,
जलनिधी कल्लोल छल छल, थन विहगया कल कल,
अन नदीया फेन-चामर, थन थमिगु गा फरफर।

ज्वी समुद्रे वंगु सरिता नं समुद्रे परिणत,
युवक युवतीपिनिगु सुन्दरता बने भिंदुगं थित।
मार्गया उख्य थुख्य स्वस्वं रमणीय दृश्य उभानया
त्यानु लन असि खः प्रभाव थ्व सुप्रसन्नगु चित्तया।
पत्ररथतय् गीत लिस्य लिस्य जूगुलिं इति इति न्हिलाः
अमिगु गतिया नाप बन हे च्वंगु थें च्वन चाःहिलाः।
मखु थ्व अथवा प्रकृतितनया शुद्ध कविता-कामिनी
वंगुला थौं थःगु थःछेयँ हृदय हृदय विहारिणी।
शाक्यरानी बन प्रकृतिया रम्यता नं लज्जित
ज्वीक सेवक सेविकापिं नाप मुंकाः अन दित।
मिस्त न्ह्योन्य खनाः मछालाः किरण यानाः कुञ्चित
सूर्य सन्ध्यायागु स्नेहं खन्रमदयूक लुकुंबित।
स्वीक्य मफु पश्चिमदिशां रव्वाः, वैगु तुतियां मदु गति
उख्य कुने ल्यंदनिगु लज्जां रक्त आभा भति भति।
थः स्वले भ्रंगःत विसि वल, लंपटम्ह नलिनीपति
वंगुलिं संध्या ब्वनाः थः पद्मिनी ख्वेकाः सती।
श्वास ल्हाः थें मन्द मारुत न्ह्याःगु चरमाद्री सुलाः
प्रेमिका प्रेमीं थ्व प्रेमालाप यानाः च्वंगुला!
शब्द न्यन्य हे मधुर मर्मर मृदुल मञ्जुल पत्रया!
सुमनरज हे न्ह्याःगु थें च्वं गहन वनया पुष्पया।

वंशवृक्ष

अंशुमाली नभस मखना: गुप्तप्रेमी अलिकुल
अर्धविकसित पुण्डरीके त्रास तोता: जूवल।
पद्मिनी पतिया भयं थ: कंप ज्वीका: दल दल
खनि धका वं वैत तीजक थ:गु हृदये स्वीकल।
स्वै च्वचवं निर्मल पुखूया नीर बुलुया: वैच्वन,
सूर्यत्यक्ता कमलिनीया विरह-वार्ता वं कन।
वृक्षह:या यचुनि ख्वा: जक, ल्यूँन्य स्यूँका: कच्छुत,
पाण्डु ज्वी सीत्योम्ह, रोगी थें गगनया द्युति फुत।
खन्यमद्‌यूक सुला: सुला: नं च्वन्यत याउँक यामिनी
न्योगु सालुस्य च्वंगु प्रकृतिं तिमिरमय गां नकतिनी।
उख्यर तीजक मेम्ह प्रेमी पुलुक उद्‌याचल गिरिं
स्वेव स्वागत या:गु सो न्याकुं कया: कल्हारिणीं।
सुल्यगु प्रकृतिं स्थान मखना: स्तब्ध थें छुं क्षण जुल,
वैत कुविनी नाप चन्द्रं चन्द्रिका गां न्येकल।
खन्यद्गु उगु उपहार स्वीकृत जूगु लक्षण इन्दुया,
मुसुक मखुसा छाय् न्हिला: च्वनि शान्तिया सुषमा बुया: !
अन छग: हुंकन निग: गुलि नगुत खन्यदत पिलि पिलि
ल्हा: ल्ह्वना: अमिसं निना: च्वन संक कंकण छिलि छिलि।
शालपत्रं जोगु छ्वालुगु कौमुदीया निर्झरे
मोल्हुया: च्वन मिस्त सकलें ज: फया: अमि अञ्चले।

चिकु मजू तांन्वः मजू अन न्ह्याइपुगु गुलि च्वन्यत नं
न्ह्याक स्वःसां स्वे मगाः सुन्दर सुशोभा सकभनं।
राजरानीया व्यथा छुं जूगु थें शंका जुयाः
शीघ्र भृत्यपिसं छचालं च्वन्यत बिल गाछ्यं खुयाः।
पालयां पिन्य पाः अपिं च्वन शस्त्र अस्त्र तिसां तियाः,
द्यन गुलिं लासा फ्यनाः अन सावधान जुयाः जुयाः।
दुन्य कथाय् बांलाक रानीयात तुति दायूकाः थ्यनाः
सेविकापिं नं लिक्सें द्यन गुलिं छख्य कयूकुनाः।
हाःगु कीको शब्द ताय् मदु ब्याक बन हे शून्य थें,
मस्यु गबयूतक थुगु अवस्था प्रकृति हे नं द्योंगु थें।
भति लिपा अन पालया पिन्य वायु न्ह्यानाः नभ बुलु
जः ज्वयाः गाछ्यं चिकं मत च्याःगु खन्यदत पुलुपुलु।
सीदु सकलें द्योंगु मखुनिगु अमि किपालुत संगुलिं
छ्रुखँ अमिसं ल्हाःगु ताय् मदु चित्रपट थें च्वंगुलिं
मनस चिकु चिकु धाःगु दुन्य दुन्य बनस सिरिसिरि पत्रया
नभस अति सालुगु सुपायूया वस्त्र तोफिल चन्द्रया।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया वंश वृक्ष
नामगु निगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६१ बंला गाः १०

जन्म

अन उषा मुसुहूं न्हिला: वल सूर्य :थ: प्वाथे तया:,
समय सीक्यत शब्द तायूदत हा:गु ग्वंग: ग्रामया।
शीतकर बुलुयां वना च्वन, पूर्व यचुया: वल भति,
अरुण याकन ल्वीगु लक्षण सीदु सुथया सन्तति।
पिन्य विहग गणयागु कलरब, मिस्त दुन्य जुल चञ्चल
छख्य मि छूवेकल, छख्य चिकंथलया सुमीचा न्यायूकल।
पुष्प पल्लव पूर्ण जूगु पिलासिमाया क्वे वना:
शाक्यरानी दन अकस्मात् बृक्षया शाखा ज्वना:।
जुल ससंभ्रम सेविकापिं, अमि पला: हे छी मला:,
जूगु लुचुलुचु मदिक उख्य थुख्य चपल गय् बनया चला।
उख्यर रवि लुल थुख्यर रवि बुल शाक्यकुल आकाशया,
मधुर सुसमाचार न्यंकल भ्रंगलं गगने ब्वया:।
तायूव छु धका स्वेत व:म्ह समीर द्वारा सुन्दर
पुष्प दल दल हाल आपा: सतत शाखां फरफर।
शीत-विन्दुत फुति चिची फुति अमि न्यता:या च:ति थें,
पुष्पयात्रा थें जुया: 'स्वांया:पुन्ही' नां जुल उकीं।

मुख्य सेनाध्यक्ष सःता वैत क्यन "स्वैदिसँ" धयाः
न्ह्यूम्ह रमणोपिनिगु ल्हातं सद्यजात मचा कयाः।
अभिगु पल्यस्वां जोगु ल्हाते लाःबले उम्ह बालकं
पद्म पद्मे ल्ह्योगु थें खन शाक्य-सेना-नायकं !
सुचुस्य च्वं अन व्याक्क थाय् छुं गर्भमल खन्य मदु गनं,
लाःगु नकतिनि धैगु थें च्वं स्वच्छ लासा सकभनं।
दिव्य तेज दयाः बुखू ल्यंमदु शरिरे छुं भचा
पाटवस्त्रे निष्कलङ्कगु रत्न थें थी उम्ह मचा।
शीघ्र थ्व समाचार राजायात न्यंक्यत सल गयाः
वायुवेगं दूतपिं व्वां वन कपिलवस्तू स्वयाः।
वन गुलिं चर देवदह सन्देश क्ववुयाः याकन,
अमिगु ख्वाःया हास्यरेखा भिंगु सःपौ थें च्वन।
जन्म उत्सव जूगु सो सो मुख्य गायक कोकिल,
सूर बीपिं गुलि विहंगम मदिक ल्वां ल्वां पाः हिल।
वायुदेवं सुलु पुयाः च्वन मधुर न्हाय्पंयात नं
अन व बालक खन्यव निदुगं ज्वीगु हर्षित मन मनं।
न्ह्याःगु कुलुकुलु अन नदीया घंगलाया तुतिसले,
बृक्षशाखायागु प्वालं अन ढुसोगु निभाःजले
नेत्र रञ्जन जूगु पिलि पिलि सुमनरज प्याखं हुलाः
पञ्चरङ्गी वस्त्र ज्वी अथवा व कपनं छाःगुला ?

शिशु च्वना: मांया मुले थुख्य दुरु त्वना: च्वन चुकु चुकु
उख्यर शैलशिखर-पयोधर वाल रविया जुल पुकू।
शून्य रानीया मने दुन्य पूर्ण जुल आ: दंक हे,
ख्यूँगु तन फुक हृदयमणिया तेज द्वारा न्यंक हे।
पूज्य पतिया प्रेमगंगां स्नेह सुत हे ब्वोकल,
पिन्य निग: फलयागु रूपं वैत जीवन रस बिल।
वैगु भय्बिल हृदय-सागर स्नेहयां सरिता मुना:
नयन निगलं प्या:गु छाय् मस्यु मोल्हुया: वल थें दुना:।
न्ह्यूगु गवलें थ:म्ह सुतया सौम्य सुन्दर ख्वा: स्वया:
चक्र चामर युक्त ल्हा: तुतियात पित्तु पिया: पिया:।
थ:मुले गवलें तया: स्वत, न्याक गबलें घय्पुना:
तनय तिति याना: थ्यना: च्वन थ:गु स: थमनं नुना:।
निकट दूरे ख्यूँगु खन्यदत मेघ थें धू अन ब्वया:
थोगु न्हाय्पं सलख्वलं नंन्या:गु:थें स: ताय्दया:।
भति लिपा अमि रत्न तिलहिल कर्णकण्ठे थोगुलिं
प्रलपसा अन तोगु खन्यदत शीघ्र सत्तिक थ्योंगुलिं।
सल गया: वैच्वन सचिवपिं सहित जुजु शुद्धोदन,
सुत खना: रवि कमल-ख्वालं थ:गु पत्र मिखा कन।
पुत्रस्नेहं च्या:गु दीपं वैगु मनया मन्दिरे
यचुल खन्यदत शान्तिदेवी दुम्ह सुधारस थ: करे।

न्ह्योन्य दुगु धन सकल सेवकपिन्त यक इना: बिल,
विविध वस्त्र, तिसा बिया: परिचारिकापिं ह्ये कल।
थ: प्रिया पत्नी महामाया खना: हर्षित जुया:
मेगु मखना: बीगु छुं अनिमेष दृष्टि च्वन स्वया:।
थ:गु हृदये भाव ल्यूल्यू मेगु नूतन भावना
यागु वेगवती नदीया भंग वै थें मा: हना:
ल्हा:गु मखु वं छुं खँ रानीयागु प्रेम लना: लना:,
म्यातुया: उगु प्रेम गुलि गुलि च्वंगु ज्वी म्वातां दना:।
पलख लिपते शाक्यराजं हर्ष गद्गद मन जुया:
थ:म्ह रानीयात "माया!" धुलि धया: च्वन ख्वा: स्वया:।
"नाथ!" धुलि हे व्यूगु उत्तर मेगु वाक्य पिहाँ मव:,
थ: मुले दुम्ह सुत छको स्वत पुलुक वं प्रिय पति छको।
वैगु मनया जा:गु सरया भावनां चायूका: लुखा
स्व:गु थें च्वं निफुति निकुने प्रणयविन्दुत सो मिखाय्।
भाव थ्वीकल शाक्यनृपतिं थ: प्रियाया हृदयया,
प्राणकण सम थ:गु जीवनसार आत्मज स्वत कया:।
स्पर्श ज्वीवं थ:म्ह शिशुया तन न्हिगू हे लोमन,
थ:गु ल्हा: तुति, हृदयया गति, प्राणया पति थें खन।
कपिलपुर दुत यन्यत थ: सुत प्रवल उत्कण्ठा जुल,
सचिव, मन्त्रीपिन्त स:ता मा:गु आज्ञा नं बिल।

"देव ! अथ्य हे ज्वी" धया: वन मा:गु ज्या भाला कया:
प्रथम याकन कपिलवस्तुस दूत छ्वत नाय्‌खिं बिया: ।
भति लिपा गन गन मगा: अन बनस छ्याय्‌पल न्यंकहे,
हल्यपता: छपु तरुस ब्वेकल ज्वीक चञ्चल चित्त हे ।
सुमनसौरभ व्याप्त याना: ह्व:गु वृक्ष, लता लता,
नेत्र रञ्जन ज्वीक स्वांमा: नाप ब्वेकल ध्वांय्‌ पता:,
मृदु लताया कृतिम कुञ्जत द्वार थें दय्‌कल गनं,
ल: ह्वला: बिल धू मब्वेक्यत राजमार्गे सकभनं ।
त:गु पथया निख्य सिथे फल जायक स:गु सिमा पिना:
सो उकी बांला:गु गुलि जक बंन्य कुसुमलतां हिना: ।
जनसमूहं उगु लँ फुक तोप्वीक हे न्ह्याना: च्वन,
वेग पूर्वक न्ह्याइ थें खुसि सिन्धु थ्यंक्यत याकन ।
व:गु लँस्वयत कपिलपुरया पौर ध्वाकां पिन्य लँस
विविध वाद्यत न्यायक थाना: यन्यत थ:पिनि देशस ।
नाप निथ्वलं ला:बले गंगा व यमुना ह्वंगु थें
सीमदय्‌क छथो जुया: वन ताय्‌दु केवल रव उथें ।
न्ह्या:गु न्ह्यापां पदगपिं नि लें धुँज्या न्ह्यो न्ह्यो तया:
तीं इ नाइ, धिमे, भुस्याया ताल लिस्य तुतिपा: कया: ।
उगु धुँज्याय्‌ दुगु रङ्ग रङ्गगु पाट वस्त्र व चामर
थ्वा:गु पुतुचा चा:हिला: गुलि संगु सोसो फरफर ।

वैगु ल्यू ल्यू गुगु धिमे वन "छन्त गुम्ह गुम्ह यो" धया:
वैत "हुंयो" धैगु उत्तर ब्यूगु थें च्वं कें थ्वया:।
नायूखिने कथि न्यायूक प्याखं हूगु सो गुलि सुंन्दर,
कें छुस्या लिस्य पूगु काहा ज्वीक मन हे चञ्चल।
त:गु तंसायूका: छचालं जायूक हे रंगं च्वया:
था:गु दापा ताल लंपो ता: लिना पोंगा पुया:।
मनस खुंलु खुलु मिंक राग बसन्त गुजरातीं पुया:
अस्तराया ताल थाना: न्यायूक "घें घें" धा: भुस्या:।
प्या:छुचुं निख्यरं तया: तग्गोगु भयातुगु दंगलं
था:गु "दिगि दुंदुं" भुस्या लिस्य तायूदु ग्रहया ताल नं।
शुद्ध स्वरया नाप गवलें तीव्र मध्यम नं कया:
च्वन मुहाली गौडशारङ्ग् घुं कया: प्याखं हुया:।
बयू पुया: वल राग पटमञ्जरि पचिं गुलि संगु सो!
ताल लंता: था:गु कोंचाखिं बभू लिस्य न्या:गु सो।
रसनया प्वालं व पीलू राग प्याहाँ व:गुलिं
नाप लायत धोल ल्यू ल्यू वैगु प्रेमं सा:गुलिं
च्वेक चोया ताल थाना: नाप वन करताल या
मधुर स्वपिं विहगपिं नं ज्वीक मोहित वृक्षया।
रागिनी आशावरी सो वासुरी प्याखं हुल,
ताल जति उख्य घंगला लिस्य पश्चिमायू गुलि ल्हा: तुल।

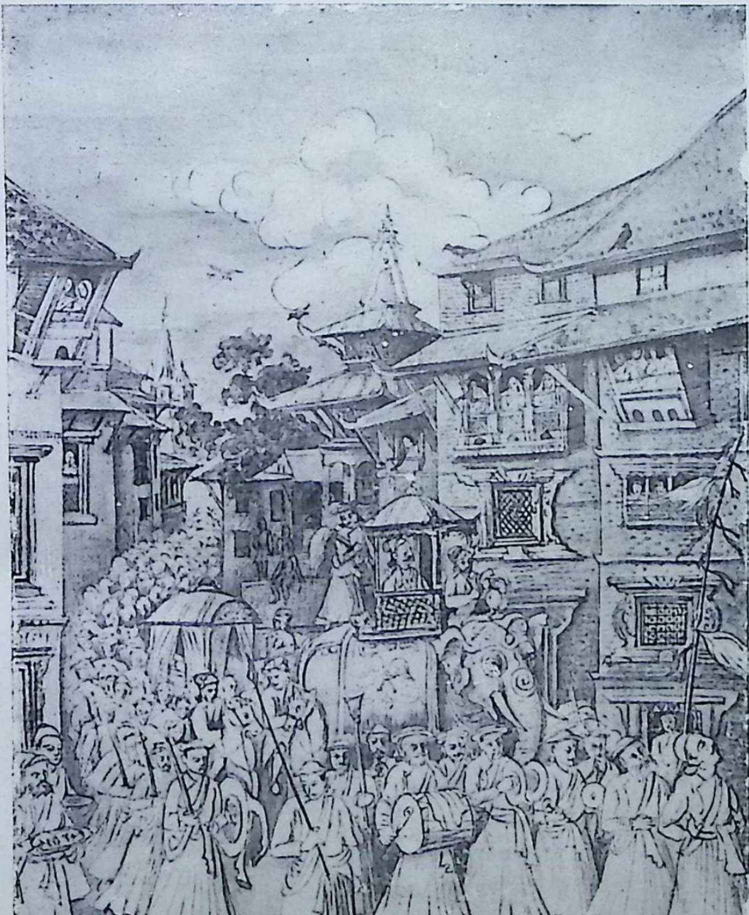

लुम्बिनीं कपिलवस्तुया लें

ज्येष्ठरानीयागु नापं राजपुत्र तयाः दुन्य
हल लुँया शिविका प्रसूनं न्यंक छाय्‌पाः दुन्य पिन्य।
कण्ठ कोकिल गायिकापिनि शंकरा संगीतया
शब्द लिस्य परताल दबद्‌व थाःगु तिनिमुनि नं तयाः।
तास तिनिखाभ्वापने जलि बत्तुया बुत्ता तयाः
म्हेँ पुयाः लुँगजू तयाः गं घंगला माः स्वर्णया,
हःम्ह किसिया म्हे लुँया आमलिखते दुन्य फेत्तुनाः
दिव्य मणि भूषण तियाः वल शाक्यपति दांपो ज्वनाः।
मोतिमालाया लिबिं दुगु राजछत्र कुयाः फुसे
वैत निम्हस्यं निख्यर गाय्‌कुगु संगु सो च्वामो फसे।
सचिवपिं मन्त्री व सेवकपिं वयाः च्वन सल गयाः
थीगु पिलि पिलि रत्न तिल हिल संक लेँ प्याखं हुयाः।
न्ह्याः वबं उगु नर-नदीं फल्यचा सतः गुलि खन गुलि!
पथिकपिनि लेँ प्यास चाःसा हाः लवहँःहिति नं उलि।
देशयागु लुखांनिस्यं भ्कं न्यंक लेँ छाय्‌पाः तल
निख्य निभ्‌ो पंया च्वकाय्‌ ध्वाँय्‌ रङ्ग रङ्गगु फरफर।
पाटया दिकमान खायाः मार्गयागु इता थिता
स्पर्श द्वारा सीकि मारुत! दृश्य छं स्वेफै मताः।
वःगु उलि मछि मनुजपिं लेँ मुलु दिक्यगु नं थाय्‌ मदु
पिचुगुलि स्वीतं लुफी जक हाःगु नं छ्थु खन्य मदु।

देशया मुखद्वार खन्यदत द्वारया पिन्य पाः गगं
थाःगु भति तायदत फसं उकियागु पाखाय् च्वंगु गं।
दुरु त्वहँःया तःधिकःपिं सिंह निम्ह जः खः तयाः
तल शिलाया थांत स्वानाः जायक हे बुत्ता कियाः।
दुगु उकी पौ भ्याः कताः प्रस्तर त्वलः व गजू लुँया
उगु लुखा कातुगु नँया जाः दुगु निपा खापा दयाः।
यन धुँज्या गोत्वीक्य म्वाः अन, जाः गपायमछि जाःगु सो,
स्वर्णया तःजाःगु खः दुम्ह किसि मचा थें च्वंगु सो।
वन्यव दुन्यसं खन्यदु नित नितजाःगु गृहया भो निभो
तःगु क तःज्यागु लेँ त्वहतं सियाः अति लोगु सो।
उख्यर मुगले तःगुलिं अप्पां सियाः गुलि ह्याउँगु,
सुचुगु धः नाः मदु गनं खन्य, पिचु गुलिं चुलुथ्यू बरु।
स्वेत वैच्वन मिस्त ग्वां कखचां मचात लुकुं छिनाः,
वल गुलिं चुकया लुखां प्याहाँ मचा घयघय् पुनाः।
भति उख्यर हे खन्यदु गृह ह्याउँगु चिकं अप्पां दनाः
तल च्वते बुत्तात तकि तकि दुगु सिँयागु सँभ्याः छुनाः।
छपु त्वनासीँ म्हालिकाचा तःगु गयकाः छम्ह छम्ह,
भ्याः क्वताले त्वेक म्हेखां नृत्य याःगु सपः दुम्ह,
सिंह वाहाँ खाःगु प्याहाँ वःगु सिँधलिंया त्वँथे
नागबिलि दुगु मुसिँ च्वकाय् तानाः म्हुतः स्वां हंगु थें।

जन्म

निख्यर निम्ह हितिमङ्गलं वांन्याः दरालीया च्वका
उगु सँभ्याले च्वंगु भयाःप्वाः वायुयागु लुखा मखाः !
भयाः पति बांलाःगु बुत्ता दुगु दलू खायाः तल,
वैगु क्व खन्य दयक जात्रा पथस बुलुहूं न्ह्याः वल ।
चीनया भिंभिंगु भयाःकापः फसं प्याखं हुल;
खन्यदयाः लं सुन्दरीपिनि ख्वाः न्यताः नं ह्याउँ ल ।
ख्वे मछाः अमिसं व जात्रा छ्यों भचा हे पित हयाः
थःगु गाचो सात्तु सालाः लिचिल मन भति तोपुयाः ।
ल्यून्य छम्हस्यं घ्वात्तु च्वानाः उगु बथाने क्यन लययाः,
मेम्ह फःस्वत "गुलि छि हिसिमदु ख्वे मयो छिमि ख्वाः" धया ।
अमिगु अभिनय फ्वी मलाक्क शाक्यजुजु किसिम्हे गयाः
चःगु खन्यदत दां ह्वं ह्वं लैं सकभनं पासः कयाः ।
कमल सद्दशगु अमिगु ल्हातं ताय् अभोर फिपू ह्वलाः
हःगु केशर हाःगु धायूला वा व कपनं छाःगु ला !
छिलिक अमि चुडि न्याःगु शब्द तरुणतस्यं फुक ताय् कल,
लैं दनाः गुलि छाःगु सो सो अमि मिखा भयाले ब्वल !
अमिगु सालुगु भिंगु रेशमयागु गाचो फःपुल,
पुलुक अमि सुन्दरगु रूप व युवक नेत्रत धोदुल ।
स्वेत नवयुवतीपिसं ख्वाःब्वे मछाला याकन
मातने बां दुगु तिकाभ्याःयागु प्वालं स्वः वन ।

खन्यदु भति भ्याःयागु दुचुली सो अमिगु ल्हाःया पचि
संक कुण्डल धित्तु ध्यूं ध्यूं स्वेत संगु मछि मछि !
पुरुषपिं पसले दनाः अथवा पसःया पिन्य फले
हःगु स्वैचन ब्याक्क अमि न्हायूपं बियाः बाजंसले ।
विविध अन्न व साःगु मह्रि चह्रि, रत्नया आभूषण
धातु थलबल का व लाजःयागु वस्त्रत नूतन
न्यायूत वःपिं न्यायूगु तोताः हतपतं फुक दंगुलि
मीगु तोताः स्वेत वल पसल्‌ दनाः पसल्यात नं ।
मस्त सुतु सुतु पाठशालां ई मजूसां ब्रिसि वल
गुरुपिसं बो बीक बीकं वांछ्वयाः पुस्तक ग्वरः ।
थः तुती हे तःक्यनाः सो लेँ गुलिं गो गो तुल,
ल्हाः ज्वनाः पासापिसं इति इति न्हिलाः तिंतिन्हुल ।
ब्वां वनाः भति उख्यर देगःया फले मफु मफु गयाः
गीत वाद्य छुयायूत धै थें किसिदने जक च्वन स्वयाः ।
छम्ह मचां "किसिया मचा सल ज्वी" धका सल स्वैचन, :
मेम्हस्यां "गन गुरुम्ह ज्वी किसि, कथि" धका दं निपुक्यन ।
मेगु तँ च्वें च्वे किशोरी वालिकापिं च्वन मुनाः
वःगु ज्वोफु कपायू फ्यनाः च्वंपिं अपिं नकतिनि दिनाः ।
पुष्ट कोमल अमिगु ल्हाते पिचुगु हेकू छायू दयि
शीघ्र व्ं धंका कपी फुक वांछ्वयाः ब्वां वःगु ज्वी ।

देगले दुन्य द्यो छ्रु खन्य मदु अन लुखाय् फुक तोपुया:
अष्टमङ्गलयागु बुत्ता दुगु खन्यदु थां जक सियाँ।
खन्यदु मन्दिरया त्वनासीँ प्यखूयर प्यम्ह प्यम्ह सुन्दरी,
छ्म्हम्हस्या वीणा ज्वना: च्वन, निम्हम्हस्यां पुल वासुरी।
च्वंगु मेम्ह मृदंग थाना:, प्यम्हम्हस्यां ता: था:गु सो,
उखूयर प्याखं हूगु थें गुलि हिसिदु कूता: था:गु सो।
खुम्हम्हस्या स्वांमा: दु ल्हाते, मेम्ह वाहाँ खा: म्हुतु,
मेम्ह छम्ह नं नृत्य याना: च्वंगु, छम्हस्यां स्वांम्हितु।
झिम्हम्हस्याक्य धुपायूमक:, देवा छ प्वा: छम्हस्यां ज्वना:
च्वन सिन्ह:मू घयूपुना:छम्ह, मेम्हस्यां न्हायूकं क्यना:।
बज्रगं छम्हस्यागु ल्हाते, खाद्यवस्तु दु मेम्हस्या,
ल्हा:निपा जक विन्ति याना: च्वंगु सो झिखुम्हम्हस्या।
कुं कुने कुंसल दु प्यम्ह उगु देगले ग्यानापुपिं,
क्वे लुखाय् ज:ख: दु ल्वहँया सिंह कक्वी धुँसँदुपिं।
पौ दु आयूपायागु स्वतँ ल्हाका: कपुं प्यकुने प्यभ्रो,
न्या:गु बाजं तायूव कुंपां कोत ग्याना: व्व:गुसो।
च्वे दु चिकिचा पा:गु भ्या: गुगुली मुलूखा लुकु वित,
कलशया वांलूगु लुँगजू दुगु छग: पिलिपिलि थित।
त:गु छगलं देवमन्दिर जायूक हे बुत्ता किया:
ब्याक धात्थें ज्वी कलाकौशल थ्व नेपा:क:मिया:।

ख्वीक सःख्वाः न्यंक पानाः तःगु भन्यगु भवनया
कःसिया पक्खाःस्वलं गुलि हल ह्वलाः हः पुष्पया।
ख्वीसँमोपिं जिथित निम्ह स्वम्ह न्यातजाःगु व कःसिस
खन्यदु सुंम्हल्य स्यू व क्वेँ जक ल्यंदनिगु अमि हस्तस।
न्यंक फरफर ब्वःगु लापा थेँ फसे पुतुमतु पुलाः
मखु थ्व वा स्वांमाकसिं हे स्वांत छायाः हःगुला!
मेगु तेँ दुगु भ्याः पतिं जाः मिस्त गुलि गुलि नीमफु,
पंगुलिं भ्याःकापतं अमि रूप गय् च्वं सी मदु।
उख्यरसं ल्वहँदेगले प्यख्यरं लुखाय् भ्याःस्वाः दुगु,
न्यातजाः फः स्वान्ह्य ल्वहँया स्वान्ह्यबाहा नाग ल्दू।
थांत स्वानाः तल छ्चालं कलश अंबःसाः दुगु,
तल कियाः बाखं निनाले, मेथ म्येछ्योँ ल्वगु दु।
च्वे दु कःसि उकी छ्चालं जायक युवतीपिं दुगु,
छम्हंथ्य छम्ह बांलाःगु स्वेहे तृप्ति स्वीतं हे मजू।
अमिगु सुन्दरतीं विदेशी युवकपिं जू मोहित,
किन्तु खः केवल छुयाय् प्रस्तर विनिर्मित मूर्तित।
मेगु सो प्यंगू कुने प्यंगः दु देगः नं उकी
स्वर्णयागु गजू लुँची बांल्वगु पिलिपिलि थी गुकी।
वल ननीं प्याहाँ बथां हे जाःगु घः तुंथी दिकाः
प्याःगु पाल्हाः गां हुइं महिलात जात्रा स्वे धका।

निर्तँ दु कस्वपाखा गुगुं छ्र्येँ स्वेत गाःभ्याः नं स्वपाः
वैगु जःखः च्वंगु चिकिचा पाःगु भ्याःचा सो निपाः।
खन्यदु उगु भ्याःचाय् कमलया हः निहः जक सुन्दर
अलि उकी छम्ह छम्ह जुनाः च्चनः संगु सो गुलि चरूचल!
च्वंनिस्यं क्वे ध्यंक हे अप्पां दनाः द्येगः छगः
पिचुगु अप्पा मदु छपां अन जायक बुत्ता दुगु जक।
तल कियाः नागो गनं कूसाः व अम्बःसा गनं
अष्टमङ्गल चिन्ह दु गनं द्येगले पिन्य सकभनं।
सिंह दु गनं मत्तगज-मदपूर्ण गण्डस्थल स्वयाः
वैगु कक्वी ज्वन्यत लिचिलाः च्वंम्ह उख्य थुख्य ताः स्वयाः।
ज्वीत रक्षित वैगु आक्रमणं किसिं दं पित कयाः
च्वंगु सो अन प्राण पानाः थः म्हुत्वी सोँ दुत छ्वयाः।
तरुकचाय् गैच्वंगु वानर, मृग लताया मण्डपे,
खन्यदु सुन्दर बनविहंगम पुष्प पूर्णगु पादपे।
छख्य दु जम्बुक ल्यूगु गुँखिचां, उख्य शशकया लुचुलुचु,
मेगु थामे भ्रमरत भुनाः च्वंगु अंमाया दुचू।
द्येवमन्दिरया लुखाय् निख्य निम्ह मलः गय्काः तल;
नागपांय्या न्हय्म्ह नागं च्वे उकी कीकाः तल।
च्वे फुसे त्वल्ने क्षपःख्वाः सीदु वाहाँ खाःगु सो,
स्वेव हे अन रम्य जूगु दँकःमि गुलि ज्या सःगु व।

देशयागु दुवाः दुवाते तल लुखा सो गुलि छुनाः,
जायक हे पौभाः व्वयाः तल, मस्तस्यं स्वैच्वन मुनाः।
राजपुत्र विश्वन्तरं सो दान विल निम्ह थः मचा,
फाःगु सो कःतिं कियाः मणिचूडया मणि काय् धका।
उख्य महारथ राजपुत्रं थःगु ला थःमं ध्यनाः
नकुगु सो सो व्याघ्रिनीया मस्त अति गंसिगु खनाः।
दाजुयागु भयं कवीर कुमार ग्याना बन बन
चाःह्यु ह्यु कुतुवंगु गाले चित्र गयूच्वं हुंकन!
नागवासदहँः धका नांदंगु नेपाःदेशया
हुंगु चित्रे छ्वंगु सो लः मञ्जुश्री चीनं वयाः।
च्वंगु बालक वीर भरतं सिंहशिशुया वा निनाः
बौम्ह दुष्यन्तं स्वयाःच्वन अन सिमाया पो ज्वनाः।
पुत्र रोहित घयूपुनाः शैव्या दनाःच्वन सो छख्य,
सत्यवानं पा ज्वनाः वृक्षे गयाःच्वन सो उख्य।
मेनकां म्ह्याय् व्यूगु विश्वामित्रयात व चित्रस,
स्वे मछालाः उम्ह ऋषिं तोपूगु सो थः नेत्रस,
रैवतक उद्यानया दुन्य कृष्णभगिनीं अर्जुन
खंगु दृश्य व गुलि मनोहर, प्रेमपुलकित जू मन।
ययिपु लव कुश निम्ह दयाः वाल्मीकिया हुं आश्रम
दुःखिनी सीता-हृदय-निधिया निगः माणिक सम।

शैल, निर्झर, द्रुम, लतामय रम्य काननयागु नं
नेत्र-रञ्जक चित्र ब्वैतल जन्तु पक्षीतय्‌गु नं।
छख्यर सन्ध्यायागु दृश्य व उख्यर सुथया सूर्यया,
मेख्य अर्णवयागु रात्री म्हितुगु सो सो चन्द्रमा।
द्वार च्वे तःपाःगु चित्रे शाक्यजुजु सो च्वन दनाः,
न्हायकने दुन्य न्ह्याःगु खन्यदत न्ह्योन्यसं जात्रा थ्यनाः।
स्वर्णकथि ल्हातं ज्वनाः हतपत महांतय्‌ जुल अन,
"अय्‌! सलं न्ह्वीँ मस्त छाय्‌ थन, च्वंहुँ हुंकन याकन"
थुलि धयाः फुक मस्त छम्ह छम्ह देगले च्वे तय्‌ यन।
"भाजुपिं! भति हूल याय्‌ मत्य सुंक स्वैदिसँ न्हां थन"
जनसमूहे थुलि धयाः भ्याले मिखा असि ब्वांवन,
षोडषीपिनि हृदयया प्रतिबिम्ब नेत्रे हे खन।
मयल आः थन वन्यनु याकन व किसि थ्यन सो हुंकन,
अज्ज थन ल्यंदनिगु बाजं, गीतरवया गुञ्जन।
वंगु सुन्दर दृश्य ललनापिनि मिखाय्‌ च्वन तिनि म्हिताः,
याःगुसो अमिसं उकीं आलोचनात छता छता।
धाल गुलिस्यानं "थ्व बांलाः" मेम्हस्यां छं मेगु हे,
छम्ह निम्हेस्यां धाल "मदुनि थज्याःगु जात्रा जूगु हे"
छम्ह मनोविज्ञानवेत्तां धाल "छिमिसं छुं मस्यू
भीम्ह जुजुया चित्तया आनन्द लन्यगु थ्व खः उमू।"

न्ह्याः ववं नरपंक्ति लायकूया समीपे लेँ थ्यन,
नृपनिकेतनयागु खन्यदत कुं छकुं निं हुंकन।
उगु कुने च्वे खन्यदु चाक्रमक लाःगु भौगाः नं छगू
दुगु वहःया भ्याः छचालं पौच्वकाय् दु लुँया गजू।
थीगु लुँपली कुंकने कुंपाय् दु सो भ्कंगः लुँयाः,
संक खायाः तल लिबिं श्रीवत्सया बुत्ता कियाः।
तायूदु फयूगं न्याःगु छिलिछिलि उगु लुँपौया मुसिमुसी
मातृकापिं नृत्य यानाः च्वन त्वनाले गुलि हिसि!
वैगु क्वे दु लुँया सँभ्याः सो जायूक बुत्ता दुगु स्वँपाः,
मेगु ल्याः ख्याय् मफु छभ्को हे थीथ्य च्वं आपा मपाः।
मेगु कुं नं ब्याक्क खन्यदत उख्यर नं थुख्ययागु जो
पौ, गजू, भौगाः, त्वना, भ्याः छुं मपाः न्ह्यागुं छजो।
राजसदने नं दु वातायन छभ्को हे मातने,
वालिकापिं जायूक दुगु अट्टालिका च्वतयागु तेँ।
स्वर्ण स्वांमाकसि क्वताले ह्वःगु स्वां नवरत्नया,
गुलि व सुन्दर हेम-मलखं ह्युंगु थां सो स्फटिकया।
भिंगु भिपूया दरालि लुँयागु सिख्वाःया म्हुत्वी,
पुष्ट किसिदं जोगु कोमल ल्हाः दिकाः तल सो गुकी।
शाक्यनन्दन थ्यंबले अन समय संध्या जूगुलिं
मणिविनिर्मित भ्कार खायाः न्यंक च्याकाः तःगुलिं

ख्यूँगु तन, दुर्गन्ध फुत अन तैलसौरभ, मतजलं।
अमिगु ल्हाते खन्यदु नाना रत्न या पूजा ज्वलं।
म्हःसिन्हः दुगु कनककायूभः, पुष्प पूर्ण लुँया कलः,
रौप्यया बांलाःगु सुंम्हल्य जायूक सरस सिसाफल।
नीरमणिया धूपमकले मन्द कुँ वयाः च्वंगु दु,
पुष्परस च्याकाः ज्वनाः च्वन हरितमणिया बांदल्ह।
पूर्ण कंकण पुष्ट ल्हातं स्फटिकया देमा ज्वनाः
ताय् फिपू व अभीर कीगः ह्वःगु सोसो अन च्वनाः।
सान्ध्य शीतल वायु न्ह्यानाः अमिगु सालुगु अंचल
सात्तु साःसां उच्च उर खन्यदयूक भतिभति प्वीकल।
छम्हथ्य छम्ह बांलाः अपिं गुलि, संगु गुलि जक हिसि दुगु
थिकुक ब्वहलं ख्वाःब्ले अमि कण्ठहार सनाः उगु
यवनिका सम अमिगु रेशमयागु गाय् दुन्य दुन्य सुलाः
नाट्यशालाय् नर्तकीपिं च्वंगु थें प्याखं हुलाः।
कण्ठ कोकिल वालिकात मृदङ्ग वीणा लिस्य लिस्य
मोति हायूकाः स्वस्ति मङ्गल गीत हालाः च्वन छल्य

“छंःपिनि भूप! सदां जय ज्वीमा,
छुं जिमिसं थन दुःख मसीमा,
रात्रि, दिवा, सुथ वा दिन अन्त
न्ह्यागु इले थजु मङ्गल छन्त।

आदि, दथ्वी अथवा अवसाने
निर्मल छःपिनिं कीर्ति—उभ्काने
पुष्प समान पुता थुम्ह ह्वेमा
आयु, कला, सुख संपद दयमा" (दोधक छन्द)

थुगु न्यन्यं भूअप्सरातय् गीत गौरी रागिनी
पुलुक जुजु शुद्धोदनं स्वत थःम्ह सुत शौद्धोदनि ।
थः प्रजापिनि ख्वाःस्वयाः "आः भाजुपिंःलयाहाँ हुं न्हां"
थुलि धयाः गोकुल व दोंगा उचित दँय्पौयागु दां
बीव चो ल्हानाः "गलश्वकधाः" धका पँय्ताःखलः
हर्ष गदगद चित्त यानाः ब्याक्क वन बाजंखलः।
सैन्य सल किसि व्याक्क लित छ्वत पारितोषिक धन बियाः,
रक्त बिद्रुमया ढुवाः ढुगु तोत खापा स्फटिकया।
स्वीक त्वलने च्वे जवंतू शंख लक्षण पूर्णगु,
तासयागु तुयूकुसाय् अति थीगु हीरकया गजू,
पद्मरागथले लखे राजीव स्वाःपिं निम्ह ढुगु,
चोन्य मणिया धौभ्यगः ढुगु स्वर्णया घः जल ढुगु,
चारु चामर संगु फरफर नाप उत्पलपत्रया
बोगु जःखः निपु ध्वजा अन चिह्न ढुगु श्रीवत्सया
उगु लुखां दुन्य रक्त वर्ण बनाः बसा लायाः तल,
थौं जुजुं हे घयूपुनाः सुत लायकुली दुत यंकल।

सुगत सौरभ महाकाव्यया जन्म नामगु स्वंगूगुसर्ग सिधल।
ने० सं० ६२ साल थिलाथो १२

मां

'मां' कुमारं धाय् मसयूकं मांम्ह मायां तोतल,
राजकुलया शान्ति-सुख थौं क्रूर कालं यंकल।
नृपतिया सन्तान मदयाः च्वंगु रजनी-तम छ्वयाः
शाक्यकुलरवि लूगु थ्व सुथे शोकयागु सुपाँय् वयाः
कपिल पुरवासी प्रजापिनि वक्त्र-गगने तोपुयाः
राजधानी सूर्य दःसां ख्यूँल बर्षा थें छुयाय्!
न्हय्न्हु तिनि दत लुम्बिनी दुन्य जन्म जूगु कुमारया
मोल्हुकाः ब्यंकुगु म्हिगः तिनि लायूकुली दुन्य दुत हयाः।
न्यंक देशे यक्व उत्सव याय्गु इच्छा ल्यंदनि
तर छुयाय् सो हर्ष लिस्य लिस्य शोक नं वेयो खनी!
दुरु व लः थें ज्वीक जनता च्वंगु आनन्दे दुनाः
थौं थ्व कालं ब्याक्व स्यंकल वेदना-पाऊँ छुनाः।
गुम्ह म्हिगः बहनी न्हिलाः च्वन पुत्रयात स्वयाः स्वयाः
"गुलि थ्व उज्वल ज्वी भविष्ये!" धैगु थुगु आशा कयाः।
उम्ह महारानी महामाया कतामरि थें जुयाः
हाय विधि! थौं द्योंगु सो सो प्राण तोता; गां पुयाः।

शाक्यजुजुया हृदय-उदधी शोकया वाफय् वयाः
स्थिरगु पर्वत जोगु उगु जलयान प्वीकल धैर्यया।
स्नेहया सरिता सुनां च्वन विरहया तापं कयाः
सीम्ह रानी तूंक स्वैच्वन न्हकुतियाः भसुकाः तयाः।
नेत्र ह्याउँगु सो मिपू थें, श्वास पन्नगयागु थें,
ख्वाः छपा जक ख्यूँगु वावय् त्योगु बर्षा मेघ थें।
वैगु फर फर म्हुतुसि संसां वाक्य छुं प्याहाँ मवः
प्राय छाय् मस्यु ल्हाः निपा जक मदिक ब्वे ब्वे स्याःगु सो।
अन दु वासः जाःगु थलबल यक्व नाना रत्नया,
क्वाःगु लः दुगु कनककुन्धाः भिंगु पंखा पत्रया।
वैद्य, ज्योतिष खन्यदु अन, कृतहस्त शल्य चिकित्सक,
लाय्‌गु ला गन प्राण लिस्य फुत अमिगु वासः, धन जक।
ख्यूँक ख्वाः ज्याना अपिं वन सीम्ह तोताः याकन,
न्ह्योन्यसं सुतयात ज्वीगु खँ वैगु हृदयं फुक खन।
"हाय शुश्रूषा सुनां आः यायि वालक पुत्रया!"
थुलि मने वाय्‌काः नृपति ख्वल सीम्ह थः रानी स्वयाः—
"सुनां यायि सेवा धका थ्वैत माःगु
प्रिये! पुत्र तोताः छ छाय् गोतुलागु?
मिखा छं कना सो छकोला पुलुक्क
गपाय्‌चो पुता न्ह्यूँगु बांलाः मुसुक्क।

इही याःबले भी निम्हे जूगु प्रीति,
तथा छंगु ल्हाः गय् ज्वना जि लुमंकि।
कथाय् वेव न्हापां जितः गय् स्वया छं,
प्रिये! अय् छको थौं क्यलेहेँ मिखा कँ।
तिसा वस्त्र माःसा बरू देवि! छन्त
हयाः बी जि स्वर्गे वनाः सां तुरन्त,
जि धात्थें मयोला, छ छाय् नं मवाय्गु!
प्रिये! या सदा थें छको ला खँ ल्हायगु।" (भुजङ्ग प्रयात)

शीघ्र थ्यंकः वल महामन्त्री, सचिवपिं अन क्वथाय्,
थुगु अवस्था खन, अपिं अल्य चाःगु खन्यदु हथाय् मथाय्।
छुं खँ ल्हाय्मफु हाय अमिसं सुंक च्वंच्वन अन दनाः,
भति लिपा नृपतिं खनाः तिनि यात अमिसं वन्दना।
वन्दनाया जुल लिसः सो "फूंक" भसुकाः हे अन,
बुद्धि दुम्ह मन्त्री छम्हेस्यां छुं खँ यात निवेदन—
"शाक्यकुलतीलक! ख्वयां भी सीम्ह ल्याहाँ वैगु सा
प्राण बी माःसां बियाः लित हय्गु उम्ह भी गृह-तिसा।
जन्मकाःछि भीत ख्वेकाः वन छुयाय् तोताः पुता,
वैगु गुण जक आः लुमंक्यगु भीगु ल्यंदनि ज्या छता"
"खयत खः फुक तर छुयाय् जिगु मन मच्वं प्रिय बन्धुपिं!"
थुलि धयाः हानं छको भसुकाः तयाः च्वन नरपति।

उख्यर मेपिं सेविकापिं नाप रानी गौतमी
"जिमित तोताः गन वना योता !" धका ख्वै च्वन तिनि ।
राज्यकार्यं मन्त्रणा बीफुम्ह व मन्त्रीं नं अन
उचित उत्तर ल्वीक्य मफयाः स्तब्ध थें जुल छुं क्षण ।
भति लिपा वं नम्रता पूर्वक उथाय् संयत जुयाः
सरल समयोचित खँ सल्हाः बिल मिखाय् ल्हातं हुयाः—
"नाथ ! छःपिं हे ख्वयां थय् तय्‌गु जिमि मन गय् अहो !
आः कुमार स्वयाः हृदयया शोक तंकाः दिसँ प्रभो !
ख्वेगु ज्या निर्बुद्धि जनया, शाक्य नरपति पण्डित,
धैर्य पूर्वक मदुम्हस्या प्रतिमूर्ति रक्षां ज्वी हित ।
यंक्य माः याकन सिथं, ई दनिबले दिप थ्यंक्य माः,
स्वेत वैपिं वालवनिता थःगु गृहस लिथ्यन्य थमा ।
शीघ्र जि स्वे माःगु द्रव्यत निं ज्वरे याय् माल आः ।"
विन्ति थुलि यानाः सचिवपिनि ख्वाः स्वयाः न्यन "गय?" धका
"खः हथाय् जुल ब्याक्क माःगु पदार्थ" अमिसं थुलि लिसः
बीव धुकुटी मदुगु बस्तुत न्यायूत ब्वां ब्वां छ्वत पसः ।
तास तिनिखालं भुनाः श्रीखण्डया खः दय्‌कल,
रंगरंगगु पाट चानाः ध्वाँय् पताका ब्वेकल ।
कुंकुने च्वासो दु घानाः तःगु फरफर संक सो,
ताय् व स्वांमाःयागु किंकिणिजाल खायाः तःग सो ।

मां

देगले दुन्य च्वंम्ह द्यो थें सीम्ह रानी ब्वेहल;
वैगु म्हे भिंभिंगु वस्त्र तिसा व स्वानं छायूपल।
देश हे नं थ्वक्क हाँयू हाँयू ख्वःगु थें काहा पुयाः
थाःगु सीबाजं छुस्याः "छाय् ख्वेगु सकलें सी" धयाः।
न्ह्योन्य पञ्चसुगन्ध पूर्णगु कनक कुंधाः हाय्कल,
वैगु ल्यू ल्यू ताय्, फिपू व अभीर, बीभः दां ह्वल।
विज्ञ विप्रपिसं क्वीकाः यक्व च्याकाः पुलुपुलु
गुलि सन्हां वःपिं दु ल्याः मदु ब्याकस्यां बरु ख्वाः बुलु।
"शाक्यरानी गन वना थौं देवदहपुर-नन्दिनी
हाय गय् वाना थ्व छिम्ह सुत न्हयून्हु दुम्ह वालक तिनि"
थुगु प्रकारं थःमुले काय् स्थाय् दुपिं सीमन्तिनी
ब्याक ख्वेकाः थौं सिथं यन देश नापं दिनि दिनि।
अगर चन्दनया सिँपे कर्पूर सिल्हायूधू ह्वलाः
द्यो लुनाः छ्वकल मि दन्दन नभस थाहाँ वन जला,
कान्त कोमल देह गुकिया शेष अन नौ जक जुल,
हाय दर्शकपिनिगु मनया आश नापं च्वीकल।
युद्ध यायां देशया स्वाधीनता समरे मियाः
चंःगु थें ल्याहाँ वयाः च्वन न्ह्याःगु लखस मिखा पियाः।
लायकुली सी मूगु थ्व समाचार थ्यन्यवं मोल्हुयाः
माःगु सुचिनिचि फुक सिधय्काः सःम्ह अजि सःतक्य छ्वयाः

वैत ल्येकाः च्याम्ह तुतुमां शुद्ध दुरुपिं तेबिल,
चो खि कायक्यत घः मचाःपिं च्याम्ह दासीपिं जिल।
च्याम्ह बालकयात म्हितिक्यत चतुर धातृ नं तल,
मेगु परिचर्यात याक्यत च्याम्ह हे युवती ल्यल।
मामयागु अभाव धात्थें पूर्ति यात व गौतमीं
थ्वैगु कारण खः चमा जक मखु व चानं जूगुलिं।
शोकयागु थज्यागु समये असित ऋषि थ्यंकः वयाः
शाक्य नरपतियात आशीर्वाद नं बिल नां कयाः।
वैत नृपतिं मान पूर्वक उचित उच्चासन बियाः
यात भक्ति तयाः प्रणाम शिरं वया चरणे थियाः—
"धन्य जुल थौं शाक्यकुल छःपिनि पदार्पण थन जुयाः
दासया कर्तव्य छु दु फुक माःगु दिसँ आज्ञा जुयाः"
नम्रता युत थुगु वचन तायाः व ऋषि मुसुमुसु न्हिल—
"मेगु मखु छुं नृपति ! छःपिनि सौम्य सुन्दर सुत बुल
धाःगुलिं दर्शन छको याय् धैगु आशं थन वया"
द्रुतगति भुंकाः इचां आत्मज कथां पिन्य पित हयाः
असित तापसया तुती अनियाक्य त्यन उम्ह भूपतिं,
खन्यव हे काचाक नृपसुतया तुती भोपुल यतिं।
शाक्यराजकुमारयागु शरीरया लक्षण स्वस्वं
कालदेवलयागु वैच्वन अश्रु बाःबाः नेत्रस।

असित ख्वःगु खनाः मने आश्चर्य जक चायाः जुजुं.
विविध शंका जूगुलि ल्हाय् मफु खँ माःगु उजुं सुजुं ।
भति लिपा संयत जुयाः न्यन—"पूज्य ! छःपिं छाय् ख्वया
बा मभिंगु पकाः दुला प्रिय पुत्र राजकुमारया ?
जन्म ज्वीकाः न्ह्यन्हु दय्वं मन्त भन्ते ! मांम्ह नं
धा तपोधन ! छा जकं छाःला थ्व वालक हे जकं ?"
थुलि धयाः ल्हाः विन्ति यानाः सुंक च्वन शुद्धोदन,
ग्याःम्ह जुजुया ख्वाः स्वयाः ख्वे माःगु कारण वं कन—

"राजन् ? पकाः छुं मदु आयु नं गाः
न्ह्याकैगु थ्वं सुन्दर शान्ति-गंगा
धात्थें थ्व छानाः मखु मांम्ह सीगु
सीमाःगु खः कारण आयु फूगु ।
तोताः वनाः थः सुत, सद्म, रानी
सर्वज्ञ ज्ञानी गुणयागु खानी
संसार उद्धारक वीत रागी
शास्ता थ्व ज्वी निश्चय सर्वत्यागी ।
अयसां छुयाय् ज्वी धुन पूर्ण ज्याथ
गयथ्वैगु चर्या खनि शाक्यनाथ !
राजन् ! उकीं हे जुल अश्रुपात
छुं विघ्न वाधा मदु राज्य यात ।" (इन्द्रबज्रा)

थुलि धयाः योगो असित ऋषि आश्रमे ल्याहाँ वन
गौतमी रानी व जुजुया चित्त छं भति चक्कन।
व्वां वयाः तुतुमांपिसं वालक बुयाः दुन्य दुत यन,
राज्यकार्यें स्वेत भूपति नं सभाभवने वन।
शोक पाःजुल छ्रूं भचा तर ग्रीष्म ऋतुया ताप फ्कं
वृद्धि जुल रविया प्रतापं ब्वाँ वने छ्यें सकभनं।
च्वन्यत तांनो, नय् मसाः म्हुतु, थ्यन्य मब्यू कुसि धँय् वयाः
न्ह्यो मवयूकं फ्वीगु रात्री पतितस्यं मङ्गल पुयाः।
वाटिकाया बृक्ष वृक्षे ह्लमलाः निगु स्वां मुखू
गुगु वसन्ते वनस वाउँस्य च्वंगु हःनं गन सुखू।
वायु गुगु खः जीवपिनि जीवन व नं क्वानाः अति
जुल भयङ्कर प्राणहारी हाय काल कुटिल गति!
पिन्य निभाले च्वन्य मछाः सुं, च्वन कथाय् दुन्य दुन्य सुलाः
थःगु मज्जिमगाःगु ज्यां पिन्य वैगु भिंगु कुसां कुयाः।
व्याक पक्षी ज्वी स्वले हे नभस छम्हं मदु खन्य,
पशुत नं तरुयागु किचले च्वनिगु वा पाक्वे दुन्य।
लः सुनाः च्वन फुक खुसो नं न्यंक त्वीक फि खन्यदत,
विगतयौवन मानिनीया रूपया थें द्युति फुत।
फुक लुमंकाः योम्ह पासां मदिक याःगु अमित हित
उच्च प्रेमी जलज जन्तुत नीर नापं हे सित।

मां

क्रूर कालं सूर्य छ्वँकाः काक फि सियाः च्वंगुली
वायु धवलं पुत्तु प्वीकाः न्याक संकुगु सो उली,
छूगुला मसला उकी मस्यु दक हे की भ्रन फुक,
प्राय लायिगु काल चक्रे हाय दुर्बल हे जक।
फोँसि कःवसि आदि सःगु सिमाकचाय् अमि त्वाः दिकाः
तांन्वयाः विहगत सुलाः च्वन वृक्षया पत्रं किकाः।
ताप इसिमां सहलपा सो प्रकृति अति हर्षित जुयाः
पारितोषिक ब्यूगु इसिया तुकि सुयाः च्वन मुसुकयाः।
प्रबल तेज खनाः उभ्राने सकभनं हे ग्रीष्मया
वीर अभिमानी गुलावं म्हे तमं कं पित कयाः
तूंक स्वै च्वन च्याक ह्याउँगु ख्वाः व्वयाः भत्रातां दनाः,
इन्द्रकमलं वैत लिधसा ब्यूगु सुन्दर स्वां छुनाः।
मेगु स्वां छ्वं ह्वे मछाःसां ग्रीष्मयागु भयं कयाः
च्याःगु खंसां थुगु प्रताप वया सुहृद आदित्यया
थ्योंगु सीकाः सूर्य द्योथाय् "पतन ज्वी आः ग्रीष्मया
आःवले लीमाः थ्व पाटल नाप थुलि चित्ते तया"
कचिगु अंनं धैर्य पूर्वक थःगु नुगले रस मुनाः
योगु बर्षाया प्रतीक्षाय् तरुस च्वन थिकु थिकु सनाः।
स्थलकमल नं समय सीकाः वृद्ध जूसां ह्वै च्वन,
धाल्यपतिस्वां छाय् लिपा च्वनि स्वां ह्वयाः साहस क्यन।

प्रकृति देवीं ।योम्ह बर्षा वैगु आशं ग्रीष्मया
ताप सह यानाः बने जीवित जुयाः च्वन मन तयाः,
तर छुयाय् अन नं गुँ मिनल ग्रीष्मया तापं कयाः,
लुप्त थें जुल प्रकृति नं छुं काल पृथिवी मां जुयाः।
ज्येष्ट रानी मदुगुलिं जुजुयागु नुगले विरहया
बाःवयाः फुक धैर्य च्वीकः यंक्य त्यंसां पुत्रया
कीर्ति द्वारा वंश उज्वल ज्वीगु आश-तुतां चुयाः
राज्य यानाः च्वंगु थें सुत—स्नेहया गां ख्वबि हुयाः!
समय जुल अयूसां बुँ पाल्यगु ग्रीष्मउत्सव राज्यया
नाप हे वन्य माःगु जुजु नं कर्मचारी भृत्यया,
वन्यत वै च्वन कृषकपिं नं नगरया त्वाः त्वाः मुनाः
फक छायूपाः दुगु तिसां, न्हून्हूगु वसतं म्हे पुनाः।
क्वुल अमिसं नो ख्यलाः जाःजाःगु द्वलखःमू कयाः,
वल गुलि थिकु थिकु म्ह्य क्वुया स्वस्थ सुन्दर तन व्वयाः।
खिं कखायाः वल गुलिं सो, सो गुलिं वल वय् पुयाः
कृषककन्यापिं बथां हे पर्सि ल्हातं घय् सुयाः।
वल गुलिं सो कल्लि न्यायूकाः न्हायूपने चाःचां सुयाः
अर्धवयपिं मिस्त वैच्वन गुलि मचात बुयाः बुयाः।
स्वर्णया शिविकाय् च्वनाः मृदु वस्त्र संकाः फरफर
शकमहारानीं तयाः हल थः मुले शिशु सुन्दर।

सुमनरज अजलं मिखाय् वीका: नस्वा: चिकनं बुका:
पालिया तःले चुला: हाकुक अज: सिन्हलं तिका:।
सेविकापिं नं वया:च्वन पाटया वसतं पुना:
मृदुल कुञ्चित स्निग्ध सपले रत्न पूर्ण लुँस्वां छुना:।
ल्वेक आभूषण तिया:वल थीगु सुन्दर मणि थुना:
गौतमीया याप्पयाने पिन्य छचालं हय् भुना:।
रत्न भूषित सल गया:वल शाक्यपति शुद्धोदन,
शकप्रधानत नं गया: सल्ल वैगु नाप वयां च्वनं।
यन बुँ वायूक्यत पुष्टपिं वासात नाना रङ्गपिं
घंगला गंमा: कखायूका: व्याक निम्ह निम्ह जो दुपिं।
थ्यन्यव व्वीँ उख्य थुख्य स्वया: सुखपाल ख:मू छख्य दिका:
वन बुँपाल्यत कृषकपिं थ:पिनुगु व्वहले कू दिका:।
लंच्व थंसुया: मदिक सो सो च:ति वयूक बुँ पा:गु सो,
मिस्त खापाय् दायूत भो हे अभ्गिु ल्यूल्यू वंगु सो
पर्सिगुजि फुक थतकया: तुतिया पिलाक व्त्रया:व्वया:
पीनकुच सीदयूक व्वहले जक छ चो गाचो तया:।
भति दना: थ:पिनिगु लज्जा यौवनं ह्याउँगु न्यता:
गां हुया:च्वन, ल्यायम्ह्तयूसं गुलि हिस्या: अमिसं मता:।
गुमिगु ल्हाते दुगु सिँयागु खतां मुग: प्याखं हुल,
न्हूगु घामे च्वंगु चापांय् व्याक हे चुं चुं जुल।

छा:गु चा गन गन दु अन अन न्यंक हे सा वाय्‌कल,
धकि व द्याहाले तया: अन अन्नयागु पुसा ह्वल।
प्याय्‌थ्वँ अयलाःयागु रङ्गं च्याःगु सुन्दर ख्वा: व्वया:
ज्यां दिना: कर्षकत प्याखं हूगु सो जँ तिया: तिया:।
पत्रछाया, सरस फल दुगु अन दु गुँ भ्रमसि मा छ्वमा
वैगु किचले रत्नकिंकिणिजाल पूर्ण इलां प्यना:
पिन्य छ्वचालं गां खुयाःदुन्य अन्तपुर दय्‌का: बिल,
मोति ज्वा: खाया: लुँया सुन्दर मचाकथि नं तल।
मृदुल लासाय्‌ द्योन्य राजकुमार तूफुंगे थ्यना:
कार्यकुशला चतुर धातृपिन्त उम्ह वालक क्यना:
गौतमी रानी ब्वना: जु जु नं बुँ सोवन उख्य थुख्य,
नृपति गुख्य वन ज्वींगु जय जय कार उत्सव उख्य उख्य।
ता:गुलिं पिन्य जूगु उत्सवया मनोहर गुञ्जन
स्वेगु इच्छा जगुलिं मिस्तय्‌गु मन खुलु खुलु मिन।
पालया प्वालं स्वया:च्वन दृश्य खन्यदुगु भति भति,
स्वेगु तोतल ख्व:गुलिं उख्य शाक्यकुलया सन्तति।
स्व:वले अमिसं प्रथम अन ब्याक हे खन शून्य थें,
खन लिपा क्वे थ:गु लासां कुतुवया: फेत्तूगु थें।
जुजु व जनतापिं थ्व खं आश्चर्य चाया: मन मन
मा:गु सकतां ज्या सिध्यका: लाय्‌कुली ल्याहाँ वन।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया मां नामगु प्यंगूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ९२ साल पोहेला थो ११

बाल विनोद

राजपुत्र प्यला ति दयूवं फेत्तुकाः तल गांभुनाः,
वैत म्हितिकाः च्वन छचालं च्याम्ह धातृपिं मुनाः।
छन्हु अञ्याथाय् जुजु वयाः काय्याक्य प्यूचा जक खन,
जंक लुमनाः न्यन्यत छु छ् माः गौतमीया थाय् वन।
माःगु रानीं ब्याक मसियाः देनकीं सःतक्य छ्वयाः
यात जंक ज्वलं ज्वरे फ़ुक वैगु हे सम्मति कयाः।
जंक्व खुतु न्हापां पुरोहित वेदपाठीपिं मुनाः
प्रथम पूजा विधि सिधय्काः कलशयागु लखं लुनाः
मोल्हुकाः शिशुयात नाना दिव्य गन्धं म्हे बुकाः
शुद्धकाशीयागु तिनिखायागु जंक्वलनं फिकाः
यज्ञशालाय् न्ह्योन्यसं भूपालयागु मुले तल,
थीगु हीरकया गजू दुगु जंक्वतुपुलि प्वीकल।
तःगु देमाय् गुगु ब्वयाः बहुमूल्य भूषणया छुल्याः!
विविध रत्न थुनाः स्वफो दुगु जन्त्र, सिंख्वाः दुगु चुल्या,
नागमणि, गजमोति, हःथं, गोमुखी, धोँया न्यकू,
गर्भशंख व कौ, चलाया खो व किसिया लुसि छकू,

ख्वे, धुँया लुसि, भौमिखा, धंवां सहित फाया थुना,
आदि दुर्लभ दिव्य रत्नत भिंगु पाकाय् माः हनाः
तःगु अद्भुत न्ह्याम्हस्यां लोवनिगु रक्षामाः छमाः,
मोतिचाःचा फोसिखः दुगु लुं भुनाः रुद्राक्षमाः,
व्याक्क हे गो उत्ति ग्यंगु तुयूगु मौक्तिक—आवली,
रक्त वर्णगु भिंगु भिंपूमाः अहो बांलाः गुलि!
जायक् बुत्ता दुगु लुँया गोँचा, लुँया हे घंगला,
कलम, चा, अप्पा, सफू गुलि जायक् छु छु जक स्वेमलाः।
न्ह्योन्य हयूवं जाःगु उगु देमाय् स्वयाः शौद्धोदनिं
व्याक्क काकां वांछ्वयाः बिल दंक चिच्चाः सक्रभनं।
थुगु खनाः जुजुया मने ऋषिया वचन लुमनाः वल,
"जिकं अयसां यत्न याय् जि" धैगु वं चित्ते तल।
वेदमन्त्र व्वनाः सुलक्षण युक्त जंक्वक्वखा कयाः
ब्राह्मणं ककी कखायकल शाक्यराजकुमारया।
गुम्ह मचाया जन्म ज्वीवं व्याक्क देशे भिंगुलिं
वैत नां 'सर्वार्थसिद्ध' धका छुनाः बिल लोगुलिं।
थुलि सिधयूवं गौतमी मांया मुले वालक तयाः
ख्वे, सिसाफल, धौ सगं व्यू वल नकिंपिं निम्ह वयाः।
स्वर्णथायूभ्वी क्षीर तयूहल त्वीक न्ह्योन्य कुमारया,
मांम्हस्यां सुतयागु कथुप्वाः चायूक्य बिल न्याप्ये कयाः।

वायु प्राण, अपान, व्यान, समान मेगु उदान नं
नां कया: च्वन प्ये पतिं हे कर्मकाण्डी ब्राह्मणं।
कस्ति, ध्यो, साख:ति, दुरु धौ आदि पञ्चामृत लुना:
त्वंक्य धुन्यव नकिंपिसं भ्मारिं नुचाय्‌कल ल: लुना:।
यक्व भोजन दान उलि हे प्राप्त याना: विप्रपिं
स्वस्ति ज्वीगु सुवा:विया: ल्याहाँ वनां च्वन फुक अपिं।
शाक्य जुजुया प्रिय किजापिं सहित भृत्य, फुकीत नं
नय्‌ सिधय्‌का: ब्याक्क हे थ:थ:गु छ्यें ल्याहाँ वन।
शाक्यकुलया पूर्वजपिसं थकुगु याना: स्थापना
लाय्‌कुली दुन्य मुक्क भ्म:भ्म: धाय्‌क सुन्दरता मुना:
त:गु मन्दिरयागु शोभायागु जो मदु न्हां गनं
जंक्व सिधया: छन्हु लिपा उगु आगमे शुद्धोदनं
सुत बुया: यन थ:थमं हे देव दर्शन याक्यत,
वैगु ल्यूल्यू वन महारानी व दासी दासत।
अमिगु ल्हाते विविध पात्रे यक्व हे पूजाज्वलं
जुजु सहित सकलें वह:या त्वाथले क्वे थ्यन ववं।
निम्ह दु ज:ख: स्वर्ण सिंहत गुमिगु वाहाँ खा: म्हुतु
न्ह्योन्यसं किसि स्वंगु थें च्वं धन्य दय्‌ कुम्ह गुलि पटु!
त्वाथलं च्वे थ्यन्यव चाय्‌कल कनकयागु लुखा दुवा:
द्वारखापाय्‌ च्वंगु मणि मूर्ती खन्यदु सो मोतिवा।

स्फटिकया थामे व मेथे तल लुँया बुत्तां हिनाः
वैगु च्वे सम्पूण रामायण कियाः मणिया निनाः।
अप्सरातय् भाव भङ्गी पूर्ण भिंपूया त्वँनाः
मोतिमाः लिस्य वत्तु द्वुगु लाजः लिबिं अन च्वन सनाः।
तायद्वु सिरि सिरि क्षुद्र फयगं न्याःगु पाखाया मुसी,
वैगु नाप वहः पताः गुलि संगु न्ह्याः थें च्वं खुसिः
मणि-गज म्हासुगु लुँपौ क्वे देवताया मन्दिर
नभस किरणं कःगु सन्ध्याय् शैल थें जुल सुन्दर।
देगले दुन्य थाय् दु स्वगलः गःपतिं हे छम्ह छम्ह
घोदु नारायण, महेश्वर, छम्ह प्यपाः हे ख्वाः दुम्ह।
हरितमणिया हरिजु, ब्रह्मा पुष्पराजे तल कियाः
स्फटिकया कल्याणवदनम्ह शिवजु नाग तिसां तियाः।
छम्हथ्य छम्ह वांलाः स्वम्हं हे अमिगु उगु मुसुकाःगु ख्वाः,
स्वेवले नंवायि थें च्वं हयगु इच्छा जू बुयाः।
धुं धुपाय् च्याकाः सुगन्धं व्याप्त यानाः फुक कथाय्
विविध कुसुमं तःगु छाय्पाः स्वेत सकलें चाः हथाय्।
अन सिन्हः केशर, अगर, मृगमद, कपू, श्रीखण्डया
रत्नभाण्डे जायक तंतल यक हे फल नं ब्वयाः।
पुष्परस च्याः ज्वाःगु देवाय् नभस नगुथें पुलुपुलु
उख्यरसं हुसुलुं चुलाः च्वन च्यागुः हे मणिया दलः।

धूपया कूं खन्यदु अन दुन्य मेगु नीलाकाश थें,
मूर्ति स्वम्हस्यां यचुगु ख्वाः पाः थीगु स्वम्ह हे चन्द्र थें।
थ्यन अञ्याथाय् पुत्र थःमं हे वुयाः शुद्धोदन,
शाक्यरवियां दिव्य तेजं अमिगु ख्वाः वुलुयाः वन।
प्राकृतिक उगु रूपया रमणीयता लिस्य कृतिमतां
न्ह्याक्व हे याःसां प्रतिस्पर्धा छुयाय् मखु तुति तुतां।
मूर्ति वुलुयाः वंगु कारण शाक्य-वालक खंगुलि
जुजु खनाः अमिसं मछालाः धाःगु थें च्वं न्हां थुलि—
"ईकायात हिमालयं, रविशशीं खद्योतया तेजया,
साख्वांयूया जलयात सागरपति सत्कार पूजा थया
छःपिं खः गिरिराज, सिन्धु, सविता, पूर्णेन्दु शौद्धोदनि
ईका, गोष्पद, ज्योतिरिङ्गण जिपिं लोके छुया पूज्य ज्वी?"
(शार्दूलविक्रीदित)

फुक सिधयूकाः माःगु ज्या सकलें अनं ल्याहाँ वयाः
पुत्रया प्रिय ख्वाः स्वस्वं रानी व जुजु हर्षित जुयाः
वन निम्हं अवरोधया दुन्य, शीघ्र धातृपिं वयाः
राजपुत्र बुयाः चिलाःवन थिकुक भति न्याकुं कयाः।
यक्व नानारङ्ग कापःयागु कान्त कतामरि
यांथि मणिया गुलि न्ह्यवोसा सिंह, कपि, रथ, सल, करि,
न्ह्योन्य हायूकाः वृक्षरसया कृतिम भृंगः चिलिचिलि
स्वर्णछिकिछिकिर्चा मनोहर शब्द वयूकाः छिलिछिलि

शाक्यकुलमणियात म्हितिक्यत ब्याक्क धातृपिं मुनाः
यत्न यानाः च्वंगु सो "गंमदुम्ह किसि तानां" धयाः।
मोति थें निपु थीगु वा खन्य दयूक राजकुमार नं
अन कथाय् इतिइति न्हिलाः उख्य थुख्य ल्ह्ययाः जुल सकभनं।
यक्क नाना चित्र चित्रित रम्य स्वच्छ क्वथाय् च्वनाः
अंगले वालक लिधंकाः तल मचाक्कामित मुनाः।
वैत "अंगः घो छको स्वे" धाल छम्हस्यं ल्हाः फ्यनाः
न्यासि चाचां संगु इकु थिकु अंगले थःमं धिनाः।
भ्वाक्क भोसू वैगु गबलें थः थमं गबलें दनाः
मुसुक गबलें मोति हायूकें न्हूगु उगु दुरुवा क्यनाः।
थ्यनि अज्याथाय् मांम्ह गबलें, शीघ्र गबलें थ्यनि जुजु
पुत्रया क्रीडा खनाः मस्यु अमिगु चित्त छजू छजू!
गौतमीया न्ह्योन्य राजकुमारयात बुयाः हयाः
वं छको मेम्हं छको तुतुमांपिसं म्हे म्हे कयाः
वैत अमिस्नं च्वन स्यनाः "मामं छको काःवा" धका,
वैगु चुलि थें च्वंगु उगु ल्हाःया पचि नं सन थुका।
मेम्हस्यं काचाक लाकाः थःगु जें जें गयूकल
"ल्यायूम्ह जुजु भति ल्यायूम्ह" धाधां वैत तिंतिं न्ह्वीकल।
कायूत कंकण छिलिक न्यायूकाः गौतमीं ल्हाः ब्वेकल,
मांम्ह खन्यव कुमार नं काचाक हे भोसूवल।

कायि गबलें गौतमीं "जिम्ह रतन" धाधां घयूपुना:
अधिप शुद्धोदन न्हिला: च्वनि वंशरवियां छवि खना: ।
नित्य नूतन रत्न भूषण यक्व दयक्य वियां च्वन,
थौं छता हानं कन्हे खुनु मेगु मालां है च्वन ।
गौतमीया योगु अथवा शाक्यपतिया योगु नं
न्या: गुगुं बां हे मला:सां "भिंगु" तबलं धा:गु नं ।
छन्हु न्हिने शिशुया छचालं व्याक्क धातृपिं च्वना:
पद्म पल्लव सदृश कोमल वैगु हिसि दुगु ल्हा: ज्वना:
चीनया भिंभिंगु लासाया दथ्वी वालक थना:
वैत "फत फत स्वे" धया: च्वन वैगु ल्हा: तीजक फ्यना: ।
असिगु ल्हा: ब:काय्गु मदया: कनिगु गबलें इतिमिति,
च्वाक्क ल्हातं च्वीगु गबलें न्हिलिगु गबले इतिइति ।
दच्छि फुत भ्ही शाक्यसुत आ: छीत स्वत भति भति पला:
हस्तिदंथें च्वंगु तुतिया न्याय्क छिलिछिलि घंगला ।
वैत म्हित्तिका: च्वन छचालं फुक मचाकामित मुना:
ताल पलिमां वेक लापा न्यायक थाथां क्वच्छुना: ।
हा:गु अमि वीणाविनिन्दित कंठया संगीतया
स: वया: उगु उच्च विस्तृत अन्तपुर हे च्वन थ्वया:
"ताचिताचि वायो पूता ध्वालि ध्वालिं न्ह्याक्ये"
राजपुत्रं छित पला: इकुथिकु सँसं अन उख्य थुख्य ।

म्हुतुसि प्येकुं कैंगु गत्रलें भ्त्राक्क बेँ फ्यत्तुक दयाः,
खंत्रे मलाकं मांपिसं काचाक काइ "पुता !" धयाः।
ध्यन्यव अमि म्हे सनिगु थिकु थिकु न्हिलिगु हानं मुसुमुसु,
अल्य अमिगु नं स्नेह हायाः वैगु नेत्रं सुलसुलु।
थय्‌पुनाः अमिसं चुपानयि "योरतन जिमि जुजु" धयाः
शिशु कुमारं नं न्यताले बी इलं किक म्यें फ्ययाः।
नृदु न्यताले दाइ तीजक थः न्यताले ई हुयाः।
नौनिध्यो थें च्वंगु ल्हाःचां दाइ वं नं "ताः" धयाः।
ल्हुतिपुन्हीया न्ह्याइपुगु बहनी सुचुगु कःसी च्वनाः
च्याक्क तुतुमांपिं मुनाः सिद्धार्थयात ल्हनाः ल्हना,
थीगु नंकतिनि लूगु चाक्‌मक लाःगु तिमिलाजुजु क्यनाः
वैत म्हितिकाः च्वंगु सो फुक स्नेहया पुखुली दुनाः।
जायूक मल्मलया जनीं दुगु अमिगु जेँ तितिं न्हुयाः
अमिगु सपले च्वंगु सँचिकाय्‌ जवगु ल्हातं क्ययुपुयाः
खवगु ल्हातं मोति ज्वाः दुगु बत्तुया लाफः च्वका
सात्तु सासां संगु थिकु थिकु "ताइ भाबा स्वे" धका।
छन्हु व वं दिन निन्हु ववं त्यल निदँबुदिं सिद्धार्थया
गौतमीं योमह्रि छुकल फुक पिलिपिं सःतक्य छ्वयाः।
मृदुल मञ्जुल अमि पचित लुकुं ज्वना प्याखं हुल,
धन्य अमि ज्या शीघ्र पोचूंया प्रचुर योमह्रि जुल।

वीक्य छ्वत सकलें प्रजापिनि गृहगृहे जूजं छ्वयाः
तो पुयाः फुक स्वर्ण सुंम्हल्य जायूक हे योमह्रि तयाः।
ज्वीव वेला वल पुरोहित माःगु फुक दिगुभः ज्वनाः
विधि विधान सिधयूव अमिसं मङ्गलास्तव छपु ब्वनाः
न्हूगु वसते थ्योन्य योमह्रिमाः थ्वछाया बिल सगं,
वाल गौतमयात उगु मालं क्वखायूकल सत्वरं।
ज्या सिधयूकाः मिस्त फुक थःथःगु छ्यें ल्याहाँ वन,
गुरु पुरोहित आदि सहित फुकी, किजापिं नं दन।
वालकं उगु माः क्वखायाः जूगु उख्य थुख्य तुकुतुकु
वौम्हस्यां स्वैच्वन दनाः अन न्हीक ग्वाय् हे मुसुमुसु।
"नेत्रतारा प्राणप्यारा हृदय-निधिया मणिकुचा"
थुलि धया रानीं बुयाः यन वैत च्वाक नयाः चुपा।
निदँबुदिंया माःगु उत्सव फुक सिधयूकाः पुत्रया
थः मने न्हून्हूगु नाना भाव ल्वीकाः मुसुकयाः
शाक्य नायक सल गयाः वन सचिवपिं ल्यूल्यू तयाः
थःगु हर्षित चित्तया प्रतिबिम्ब चक्कं ख्वाः व्वयाः।
वायु सेवन याय् सिधयूकाः सुमन सुरभित उपबने
श्रमण यायां थःगु नगरे व्याक मुगले दुन्य दुन्य
लंच्वते योमह्रि सिसाफलं यक हे पोपो चिनाः
साःगु धौबजि म्हुतुस जायूकाः दां छम्हू लहातं ज्वनाः

सुगत-सौरभ

जूगु व्वांव्वां पुष्ट तनपिं मस्त उख्य थुख्य खंकल,
अमिगु उगु सुन्दर सरलताय् थःगु गौरव थ्वीकल—
'देशयागु भविष्य निश्चय याइ थमिसं उज्वल'
थुलि विचाः यायां मने ज्ुजु राजभवने थ्यंकल।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया बाल विनोद
नामगु न्यागूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६२ साल सिल्लागाः ११

शिक्षा संस्कार

वृद्धि जुल थौं भति कन्हे भति शुक्लपक्षे चन्द्र थें,
न्यादँ फ्‌त सुथया निभाः सिद्धार्थ चुलिजाः वृक्ष थें।
दुन्य क्यबे वा चुकस वःसां थःगु जोपिं मित्रत
यक्व दःसा नं न्ह्यवोसा म्हित्यत नाकं मन मतः।
छ्ख्यर पासापिन्त तोताः च्वनिगु याकःचा छख्य
अमि "कुमार! कुमार!" धाधां माःजुयाः च्वनि उख्य थुख्य।
थुगु खँ नृपति फुक्क सियाः थौं वचन लुमनाः असितया
तेजशाली ख्यूँल ख्वाः भति मनस अति धन्दा जुयाः।
गुरुकुले नि छ्वेगु इच्छां शीघ्र शिक्षित ज्वोक्यत
याय्‌त बुसँखा कुलपुरोहितपिन्त नं सःतक्य छ्वत।
नौ सँ खाक्यत वल वहः खोचा लुँखोचा नं ज्वना,
निनिपिसं फय् त्यन सँ रत्न थुना लुँथाय्‌सु ल्हनाः ल्हनाः
लग्नया वेलाय् सँखाकाः कलशहाय्‌काः छ्यौं सिकाः
अगर, कुंकुम मृगमदादि सुगन्धया सिन्हलं तिकाः
मंत्र सहित जना क्वखाय्‌कल तनस न्येकाः गा छपु,
मृगअजिनं व म्हिचा दु याक्वे तय्‌तःफ़ल मूल व सफू।

कटिस केवल पाटया न्हयूकूं ह्वनाः कय्ता छ्पु
जवगु ल्हाते छाःगु फ्वसिकथि खवगु ब्वहले धनु पपू।
थुगु प्रकारं ब्रह्मचारी वेशं यानाः लायूकुली
द्वारया पिन्य च्वंगु मुख्य गणेशयाथाय् देगुली
न्ह्योन्य मङ्गल गोत हायूका वाद्य थाकाः सुन्दर
यन्न लूँयागु क्वतः क्वव्वीकाः संक स्वांमाः फरफर।
वन फुकीपिं फुक तियाः म्हे रत्न भूषण कुण्डल,
धुं ज्वनाः ल्यूल्यू निमन्त्रितपिं महाजनपिं वल।
स्वां सिन्हः नैवेद्य धुं मत नाप छायाः छ्पु पताः
माःगु पूजा फुक सिधयूकल वर फ्वना निर्विघ्नता।
जुजु सहित मन्त्री प्रधानत सल गयाः सकलें वनाः
योम्ह कंठक गःम्ह गौतम आश्रमे दुन्य दुत यनाः
योग्य विश्वामित्र कुल गुरुयात लः ल्हानाः बियाः
माघ श्रीपञ्चमि ज्वनाः दिन दक्षिणा किसली तयाः
कोखिकाःचां थः मचा कोयात लहिकै थें अन
प्रिय पुता तोताः निरापद बनस जुजु ल्याहाँ वन!
प्रथम ग्वरले च्वकल रेखा सीमदयूक गियाः गियाः
च्वत कुमारं नं सलामं थः मयोगु हुयाः हुयाः।
स्वरं म्हसीवं मेगु व्यञ्जन सींक्य बिल ल्हातं थियाः
वर्ण परिचय ज्वीव बिल सुन्दर सुशिक्षा नीतिया!

"तात शाक्यकुलाधार ! न्हापां गुगु खँ जि कन्य
लुमंका: तयगु बांलाक व खँ छता छता मने।
लिपते ज्वी थ्व खं लाभ थः मामं यायिथें हित,
ज्वी यौवने मुनाः तःगु धनं ला हित किञ्चित।
गुगु देशे मसै विद्या, मदु दाजु किजा गन,
मज्वी थाय् जीविका, मान मच्वन्य छन्हु नं अन।
ज्वीवले दुःख दुर्भिक्ष शत्रुं स्यंकैबले गति
राजद्वारे, दिपे नापं वैपिं हे जक थः थिति।
स्यंकैम्ह ब्याक्क ज्या ल्यूँन्यं न्ह्योन्यं वचन कास्तिम्ह
दुरु इला बिषं जाःगु घः थें तोति सुहृद् उम्ह।
ससःमां गुरुमां, थःमां राजपत्नी व त्वाय्कलाः
न्याम्हं हे भाःप्यमाः मां थें जूसां अत्यन्त चञ्चला।
मां थें खः परया नारी, चागः थें धन मेपिनि,
प्राणीपिं ब्याक्क थः खंसा वैत ज्वी स्वर्ग मेदिनी।
मनं भाःपाःगु ज्या छुं हें म्हुतुं प्रकाश यायमज्यू
गुप्त रूपं मने स्वीकाः ज्यां जक क्यन्यमाः उगु।
मव्वंकु गुमिसं शास्त्र मां बौ सां खः अपिं अरि
छाय् ! ज्वोमखु सभाय् शोभा हँय्‌तय्‌थाय् वक थें जुयि।
कुलया कारणे काय् वाय् ग्रामया कारणे कुल
देशया हेतु वाय् गाँ नं विश्वार्थे गन गां कुल।

वलि आपा त्रियाः फूगु, अति गर्व दशानन,
यन बांलाःगुलि सोता, आपा छूं याय् मज्यू थन।
मथूसा विष ज्वी विद्या, प्वाः स्याःसा विष अन्न नं
दरिद्रया फुकीपिं नं बृद्धसा त्रिष ल्यास्य नं।
प्रवासे मित्र ज्वी विद्या मिसा मित्र गृहे गृहे
रोगीया मित्र ज्वी वासः सीवले मित्र धर्म हे।
माःगु विद्या मसःसा छं भिगु हे कुल सां छुयाय्
कजाः सां गुम्ह ज्वी विद्वान् व हे ज्वी मान्य लोकया।
वरु ज्यू वन हे जूसां धुँ किसि सिंह सेवित
धन हीन जुयाः म्वायूगु वन्धु मध्ये मजू हित।
न खुयाः यनि खुं विद्या, मिं नयाः भस्म ज्वी मखु,
सर्वे कायूमफु राजां नं, दान याःसां थ्व म्वी मखु।
ज्वीगु विद्वान् व भूपाल गव्लें ज्वी मखु न्हां सम
थःदेशे जुजुया मान न्ह्याथासं मान्य प्राज्ञम्ह।
या तःमा तरुया सेवा दुगु कचा सिसाफल
छ्रं जुयाः सि मसःसानं किचलं जुयि शीतल।
सत्य वचन हे ल्हायूगु, ल्हायूगु नायूगु यो गुगु
मयोसा यदि श्रोताया मल्हायूगु सत्य नं उगु।
सम्पूर्ण धर्मया सार निगू वचन व्यासया
परोपकार खः पुण्य पाप स्यंक्यगु मेवया।

बरु ज्यू जन्तुतय् नाप हिलाः ज्वीगु बने बने
इन्द्रया भवने जूसां मूर्ख नाप मज्यू च्वन्य।
दुर्जन योग्य जू वांछ्वे सःसां नं शास्त्र सुन्दर,
सर्पया मणि दयूवं हे छु मज्वीला भयंकर!
नस्वाः नस्वाःगु स्वांज्वाःया मनस्वीया निगू गति
लोकया शिरया शोभा वा वने हे गनाः वनि।
फैमखु सहयाय् मानीं वश्यता ज्वीगु मेवया
तुतिं थ्वायूव लँया धू नं छ्यँले लाइ ब्वयाः ब्वयाः। (अनुष्टुप)

मदु सूर्यकान्त मणियाक्य चेतना
अथ्य नं थिनाः वयि निभाः खनाः खनाः
गुम्हस्याक्य तेज दु छुया दरिद्र थें
परया प्रताप सह यायि वं अथें!
दयि धैर्य आपदस, क्षान्ति जीवले,
मुनिथाय् खँ ल्हाय्फुगु व वीर्य ल्वायूबले,
दयि वेदया व्यसन, लोभ कीर्तिया,
थुलि खः स्वभाव जगते महानया। (मञ्जुभाषिणी)
ताहाःगु न्हापा क्षय ज्वी सुथे किपा
ताहाः जुजुं हे वनि बान्हिया लिपा।
पाःज्वी लिपा दूर्जनतय्गु मित्रता
फ्कं बृद्धि ज्वी सज्जन नाप एकता।

६

ज्वो नम्र धात्थें फल सयूव बृक्ष नं
ल: प्व: चिना: क्वे वयि भ्राय मेघ नं।
ऐश्वर्य्य द:सां जुयि नम्र सज्जन
ख: ख: थ्व स्वाभाविक सन्तया गुण। (इन्द्रवंशा)

साहित्य, गीत व कला मदुसा मनुष्य
न्यकू न्हिप्यं मदुम्ह सां पशु ख: अवश्य
स्वाना व च्वंगु गुगु ख: थन घाँय् मन: सां
धात्थें मपा: थ्व पशुतय् शुभ भाग्य धा:सां।

पापं लिची कयि सुनां हित कार्य याकै,
याना: प्रचार गुण गुह्य खँ तोपुया: तै,
दु:खे मतोतुस्य विया: च्वनि अर्थ मा:सां
ज्ञानीपिसं थुमित धायिगु भिम्ह पासा।

निन्दाजु थ:गु अथवा स्तुति माक्व जूसां
द:सां गृहे, विभव वा धन ब्याक्क फूसां
स्वाय् दैगु सां युग युगान्तर सीगु थौं सां
न्यायं छुया लिचिलि धीरत न्ह्यागु जूसां। (वसन्ततिलका)

स्यायूफै ख्वाउँगु ल: लुना: मि, तय फै छत्रं निभा:ज: पना:,
अंकुशं गजयात, गर्दभ व सा ख्यायूफै कथि पा: च्वना:
ल्वे नं छ्वै फु अनेक औषध नका: यसूयात मंत्रं पुया:,
बास: यक्व दु मेगुया, मदु छुयाय् वास: छतां मूर्खया।

ब्रंम्हां याः जुल सृष्टि छाय् मदिक हे धात्थें कुम्हाः थें जुया,
विष्णुं नं अवतारया सुखदुखे ह्यूजूगु चाःचाः छुया ?
भिक्षा फ्वंजुल चन्द्रशेखर शिवं छाय् पात्र ल्हाते कयाः
न्हिन्हि ल्वीगु इले इले अरुण छाय् ? धैच्वंगु खः 'कर्मया'।
(शार्दूलविक्रीडित)

गनं घांयुया लासा, रुचिर मृदु लासा दयि गनं,
गनं शाकाहारी, मधुर दुरु घ्यो जा नयि गनं,
पुनाः ज्वी भ्वाथःसां, पुनिगु गबलें भिंगु वसतं
मनं छुं हे ल्याः तैमखु दुखसुखे धीर पुरुषं। (शिखरिणी)

अप्रिय वचनं दीन, प्रिय खं अति तःमिम्ह
खः न्हां थ्व पृथिवी शोभा थः कलातं लुदं गुम्ह।
सी हे म्वाः थें मने भाःपाः याय् विद्या, धन आर्जन
आंगसें ज्वंगु थें कालं भिंगु ज्या याय्गु याकन।" (अनुष्टुप)

थुगु प्रकारं यक्व हे उपदेश यायां नीतिया
नाप नापं माःगु ल्याः नं स्यन प्रथम "छी नसि" धयाः।
अंकगणित व नाप रेखागणित स्यन धो धो क्रियाः
बीजगणित, त्रिकोण मिति स्यन क्षत्रमिति नापं तयाः।
च्वकल ख्वीप्यंगू प्रकारं विविध अक्षरया लिपि
मागधी, प्राकृत व संस्कृत आदि भाषाया सिपी
सन्धि प्रत्यय भेद याकाः व्याकरणया ज्याभलं
धातु लिङ्ग समास छ्याकाः भाव-मुक्ता माय्कल।

अव्व विद्या स्यन्यत न्हापां वैत भति भति ब्वाकल,
तेलकासा नाप तिंतिं न्ह्वीगुया नं पाः वल।
तुति छ्पा तिं न्ह्वीव हानं मेगु ल्हाः तुति नं तनाः
फेत्तुकाः नं वैत तिं न्ह्वीकैगु पासापिं थनाः।
आश्रमे उरूय थुव्य सरस फल सःगु वृक्षे गय्कल,
वैत सुन्दर पुष्प ह्वःगु लतास हुसुलुं च्वीकल।
दुरु ल्वहँःया शुभ्र त्वाथः थ्यंक शीतल जल दुगु
विविध कमलं जाःगु लःहँय्तय्गु क्रीडास्थल गुगु
स्वच्छ पुखुली वैत लालाकाय्गु स्यन थुतुमतु थुना,
दन्यगु थःसःपाय्गु नापं म्हित्यगु सय्कल फेत्तुनाः।
जात सीकाः सल लहीगु व किसि लहीगुं बिल स्यनाः,
गय्गु स्यन सल; किसि व रथ कल्याणयागु खिपः ज्वनाः।
ब्रह्मचारी छात्रपिनि जो जो तिसाल्दय्कयि ल्ययाः
न्ह्यावलें त्याकैगु गय् गय् गौतमं हे दाः स्वयाः।
प्रथम कथि चाः ह्वीक्य बिल लिपते म्हितिक्य बिल खड्ग नं
अल्य धनुर्विद्या स्यनाः बिल विविध रणया चाल नं।
चित्रया विज्ञान पुंज्या, मूर्ति दय्क्यगु शिल्प नं,
षड्ज, मध्यम ऋषभ, पञ्चम, धैवत व गन्धार नं
सप्तनाद निषाद आदिक रागिणीत व राग नं
ताल लय नं सहित स्यन गान्धर्व विद्या माक्व नं।

शब्दया फुक अर्थ स्यन, दयूक्यगु सरल वाक्यावली,
यमक, उपमा, श्लेष आदिक काव्यकाननया कली,
छन्द मात्रा, गण सहित स्यन लघु व गुरुया लक्षण,
प्रेम, हास्य, करुण. भयानक आदि गुंगू रस कन।
वैद्य-विद्या नाप नाप शरीरया विज्ञान नं
सोगु नारी, पुरुष लक्षण कामशास्त्र स्यना: हनं
वेद ब्वंकल साम, यजु, ऋक् शब्द याका: साधन,
सांख्य, वैशेषिक व वेदान्तादि खुगुलिं दर्शन।
वार फुक आदित्य आदिं, राशि कन मेषादि नं,
पारु आमै तिथि कना:फुक, झिंनिला बछलादि नं,
अश्विणी आदिक कना: नक्षत्र सकतां योग नं
मङ्गलादि दशा सहित स्यन वैत ज्योतिष शास्त्र नं।
ब्याक्क पृथिवीया महाद्वीप व महासागर, पुखू,
गिरि, हिमालय, निधि व निर्झरयागु फुक विवरण दुगु,
विविध बृक्ष लतां अलंकृत बन, नदी, मरुभूमिया,
धूम्र मय ज्वालामुखीया, मेघया नभमार्गया,
विश्वया थुगु थुगु अरण्ये पशुत थुम्ह थुम्ह दै धका
भूमिया थुगु थुगु विभागे अन्न थुगु थुगु सै धका
देश, पुर, गांयागु जनसंख्यादि याना: वर्णन
हेतु वर्षाया कना: भूगोल विद्या नं स्यन।

ख्व:गु हिमयुग, न्यंक पृथिवी मुक्क घाँय् जक दुगु युग, विपिनया पाषाणयुग, कृषियुग व पशुपालन युग आदि नाना युग युगान्तरयागु फुक्क इतिहास नं न्यन्यत यथि पुगु स्यन अनेक पुराणया बाखंत नं। पुत्तु प्वीका: या:गु फुक्क नाना परीक्षाय् शास्त्रया शाक्यपुत्र उतीर्ण ज्वीवं कपिलवस्तुस चर छ्वया: बीक्य छ्वत सन्देश थुगु "शिक्षात सिधल कुमारया" मेगु नं उपदेश बिल आचार्य अति हर्षित जुया:—

"गृह ख: नृपया देश, पुत्र थें सकलें प्रजा,
देश उन्नति ख: लक्ष्मी, ब्वै अल्य कीर्तिया ध्वजा।
राष्ट्रया कृषि, वाणिज्य बृद्धि याना: निरन्तर
न्हून्हूगु वस्तु निर्यात याय्मा: आयात मोहल।
थुकीं समृद्धिशाली ज्वी देशे दया: महाजन
अल्य मेमेगु देशं नं या:वयि सन्धि ब्वां थन।
चिकिचा धंगु सां सल्हा निम्ह अप्पो च्वना: मज्यू
न्हाय्पं प्यपां खुपा ज्वीव गोपा जूवनि धाय् मफु।
उद्योगीयाक्य वै लक्ष्मी 'भाग्य' ख: मन्त्र मूर्खया
यत्नं सिद्ध मजूसा छु फक्व छं पुरुषार्थ या।
उपदेश बियां सिर्न्ति तंम्वेकै निदुगं खल
बियात दुरु त्वंकां नं बृद्धि ज्वी विष केवल।

धन, कुल नितां जोपिं याय् गु विवाह, मित्रता,
मसीकं याय् मज्यू संग विचार, कुल, वीरता।
छको विरोध ज्वी धुंकाः विश्वास याय् मज्यू वया
थःगु छं दोंगु थाय् दयूव स्यंकै निश्चय वं पियाः।
विपत्ती गुम्ह ज्वी मित्र मित्र धाय् वैत हे जक
सम्पत्ति दैबले न्ह्याम्हं जू वयि मित्र थें छको।
उपाय याय्बले चिन्ता विचाः याय्माः अपाय नं
मसयूव थःगु ज्यां याय्यो लिखतं नाश थःत नं।
चरं हेक्य मज्यू धात्थें नेत्र खः नृपया चर
क्षम्य वं न्ह्यागु धाःसा नं भिंखँ गयूज्वी मनोहर!
हित ज्वीगु खँया शिक्षा मब्यूसा व छुया सखा!
मथूम्ह हितया वार्ता स्वामीयागु छुया सिखा!
थः जोपिं नाप याय् सन्धि, बल्लापिन्त बियाः धन,
जाःपिं शत्रुत याय् भेद हीने याय् बल विग्रह।
अचञ्चला स्वयं लक्ष्मी चञ्चला ज्वी थुवाः स्वयाः
सुज्वी इन्द्रियया स्वामी पति नं ज्वी व अर्थया।
सूर्य थें गबलें नायू माःथाय् ज्वीम्ह कठोर नं
वैगु हे च्वनि सन्सारे सदां नाम व कीर्ति नं।
फैसखु प्राप्त याय् राज्य मदयूक वीर्य विक्रम
छाय् धाःसा पूर्ण ज्वी शत्रु शस्त्र, सैन्य, पराक्रम।

देश, काल, सुहृद्वर्ग, आमदानी वं खर्च नं
थःगु शक्ति विचाः यायूमाः बारबार मनं मनं।
यायूमाः माता, पिता, वैद्य, थकालिपिन्त आदर,
गुरु, पण्डित, ज्योतयूत नं या सत्कार सुन्दर।
ल्यया: पूर्खां निस्यंयापिं पुलांपिं तयूगु सेवक
अमिगु नं परीक्षा ला यायूमाः न्हां न्ह्यागुसां छको।
धनया ज्वी मज्यू लोभी, तंस्वेकाः जक ज्वीगु नं
तंचायूक्य नं मज्यू स्वीतं ह्येकाः तयू दुष्ट शत्रु नं।
इले इले इनाः बीमाः सेवकपिन्त वेतन
अपिं ज्वीव असन्तोष ज्वीयो अनर्थ दारुण।
धर्मं अर्थ मज्यू पंक्य अर्थं वा धर्मयात नं
यायू मज्यू कामयां ह्रास न ज्वी ज्यू कामदास नं।
यानाः गुप्त खँया रक्षा सीक्य माः गुह्य शत्रुया
मसीक छुम्हस्यं मेम्ह गुप्तचर छ्वयाः छ्वयाः।
मज्यू न्हां धनया लोभं अपराधीत तोत्य नं
सीकि वत्सः थुकिं यानाः बृद्धि ज्वी अपराध फ्कं।
राज्ये विनापराधं नं निर्दोषी ज्वीव दण्डित
ज्वीयो अमि हिया अश्रुं नष्ट, भ्रष्ट, कलंकित।
आखेट, जू म्हिताः ज्वीगु, निन्दा यायूगु, न्हिने द्यनाः
मिसागुलु जुयाः ज्वीगु, प्याखं सो ज्वीगु छुं त्वनाः

स्वास्वाकं चाः हिलाः ज्वीगु, गीत वा बाजने दुनाः
तोत्य माः थ्व "फ्निगू वर्ग' याय् योसा कीर्ति साधना !
दण्डविधानया चाल, पञ्चप्रकृति मण्डल,
निगू प्रकारया सन्धि, निगू हे सीकि विग्रह।
पञ्चवर्ग, स्वता विद्या, सप्तवर्गाष्टवर्ग नं
निगू वर्ग त्रिवर्गादि सीक्य माः राजकृत्य नं।
विगृह्य, सन्ध्या, सम्भूय, उपेक्ष्य, व प्रसंगतो,
थ्व न्यागू यान छं सीकि हे शाक्यकुलयामत !
तोत्य माः 'दोष फ्निप्यंगू' 'फ्निच्यागू तीर्थ' सीक्यसाः,
त्याकागु देशया रक्षा याय्‌त न्हापां लँ दय् क्यमाः।
चाय्‌क्य नं माः पुरे यक्व निःशुल्क औषधालय,
ज्वी माः निस्वार्थतां सेवा साम्राज्य स्थिर ज्वो अल्य" (अनुष्टुप)
थुख्यर थुगु शिक्षा बियां च्वन उख्यर वैच्वन पाजुम्ह
यक्व नाना वसन, भूषण मणिमुकुट लहाते दुम्ह।
वैगु ल्यूल्यू सैन्य आदिक कर्मचारीपिनि दल,
अति मनोहर रसन धोलक, पञ्चबाजं नं वल।
प्रथम गौतमयात पिचुक सँ खाक्य धुंकाः मोल्हुकाः
न्हूगु सुन्दर वस्त्र पुंकाः मुकुट प्वीकाः स्वां छुकाः
बत्तु दुगु स्वांमाः क्वखाय्‌कल, रत्न नं दु अतःबतः,
फक्व छाय् पाः हःम्ह कंठक अश्व गय्‌कल यंक्यत।

वैगु न्ह्योन्ह्यो गुरुजु विश्वामित्र सलया न्हे तयाः
राजधानी वन्यत उद्यत ब्याक्क जुल सल हे गयाः।
विविध बाजंयागु सः लिस्य ताल वीकाः सलख्वलं
गुरुगृहं प्रस्थान जुल फुक कपिलवस्तुस थ्यनिगु लं।
ध्वांय् पताका यक्व ब्वेकाः मार्ग गल्ली दुन्य दुन्य
फक छायपाः तःगु पुरया सिंहद्वारं भेति पिन्य
थ्यन्यव उगु यात्रा लँ सोवल नृपति सहित महाजन,
ब्याक्क दे चाःहोक्य धुंकाः मूलुखाया क्वे थ्यन।
गौतमी धौ, स्वांसिन्हः फँ ज्वनाः न्हिलाः वल मुसु मुसु
फं लुनाः दुत यन सुकुंदां वैत यानाः लसुकुसु।
बिज्ञ विश्वामित्रयात बियाः प्रचुर गुरुदक्षिणा
आश्रमे छ्वत तयक्य नृपतिं यक्व धन बकु बकु चिनाः।
माक्व बियां गाःम्ह शाक्यकुमार थौं देशे थ्यनाः
राजभवने न्यंक उत्सव यात मां बौपिं ज्वनाः।
न्यंक छायपाः तःगु सो प्रासाद छगुलिं न्ह्यगु थें
मतत बहनी च्याःगु जिगिजिगि न्यंक हे अन स्वन्ति थें।
छन्हु कुसुमया कानने दुन्य ध्यान यानाः च्वंबले
भ्वाक्क कुतिवल शर सहित छम्ह हंस गौतमया मुले।
न्ह्योन्य हंस असह्य पीडां संगुलिं हृदये दया
भय् बियाः तीजक कुमारं तीर लिकयाः हंसया

'कष्ट गुलि जुल थें वया' बांलाक हे सीक्यत अहो
बाणयागु च्वकां तियाः स्वत थःगु ल्हाती नं छको।
वेदनाया ज्वीव अनुभव घाः सिलाः लःधाः लुनाः
वैगु म्हे याकन हिनाः च्वन थःगु वस्त्र खुनाः खुनाः।
वल अज्या थाय् देवदत्त कुमार ब्वां कार्मुक ज्वनाः
"हँय् बियाः दिसँ जिम्ह" धका वं धाल ल्हातं हँय् क्यनाः।
"छन्त छाय् बी जि ज्वना म्ह थ्व" थुलि लिसः बिल गौतमं,
देवदत्तं धाल "जिकय्काम्ह जिम्ह हे ज्वी" तमं।
थुगु प्रकारं निम्ह फुकीया जुल विबाद परस्पर
ल्वापु निर्णय यायूत वन न्यायालये निम्ह दिनकर।
बुलुल निम्हस्या क्रोध-तेजं दिनस नगु थें सभ्यत,
किन्तु न्यायाधीश छम्हस्यां अमित यानाः स्वागत
धाल "थन आगमन छाय् थें शाक्य राजकुमारपिं ?"
देवदत्तं धाल "थौं जि स्वेगु गुलि न्यायी छिपिं।"
ल्हाः ल्हनाः वं दैत सःता बिल लिसः समयोचित
"तात ! ज्वी मखु शाक्यन्यायाधीश न्यायं विचलित"
"हंस जि कुरकाः कयां जिगु लक्ष्य भेदन कुशलतां
काल दाजुं 'जिम्ह' धका हँय् लित मब्यू जि गुलि धयां"
देवदत्तं थुलि खँ ल्हायूवं गौतमं नं बिल लिसः
"विज्ञ न्यायाधीश ! जिगु नं सत्य खँ भति न्यनाः दिसँ

खः दया नं गुण छगू हिंसा सिबे अति उत्तम
थ्वैत स्वाका जिं दयावश खः उकीं थुम्ह हँय् जिम्ह”
न्यायकर्त्तां व्याक्क न्यायार्थीपिनिगु भाषण न्यनाः
न्याय पूर्वक ल्वापु निर्णय यात फुक्क कारण क्यनाः—

“स्नेहया मूल्य वं द्वेष, हिंसा सिबे,
स्याःम्ह छाय् ज्वी थुवाः प्राणदाता सिबे!
सीगुसा यंक्य दै देवदत्तं कयाः
स्वानि आः ज्वी थुकीं हंस सिद्धार्थया।” (सग्विनी)

“सत्यया जय” थुलि धयाः मायासुनू वन हँय् ज्वनाः
“पक्षपात” धयाः तमं वन देवदत्त छुयाय् बुनाः।
छयें वनाः नं छुं विनोदे चित्त मवनाः पुत्रया
“गय् मज्वीक्य विरक्त पुत्र”, धका नृपं चिन्ता कयाः
कुलपुरोहित, त्वाथकालित, सचिवपिं मुंकाः न्यन—
“आः छुयाःसा भ्री कुमारं राज्यकार्ये तइ मन?”
छूं छता कन यल्न छम्हस्यं, मेम्हस्यं कन मेगु हे,
वृद्ध छम्ह मफु मफु दनाः कन ज्वीक शीतल कर्ण हे—

“वीरं प्रचण्ड वनराज मृगेन्द्र स्यायूफु,
गण्डस्थले चुपि सुयाः किसि नाप ल्वायूफु,
धाय् जिं मग्यास्य थन थौं थ्व खँ वीरपिन्त
कन्दर्पवेगस सुनां जक चीफु चित्त!” (वसन्त तिलका)

"ख: अवश्य विवाह यानाः बीगु योग्य कुमारया
प्रेमबन्धन न्याक बज्ञाः किसित चीगु खिपः स्वयाः"
वृद्ध मन्त्रीं थुलि खँ न्हायूव न्हिलाः न्हिलाः शुद्धोदनं
धाल—"बरु गय् सीक्य फै सिद्धार्थया गुम्ह यो मनं ?"
कुल पुरोहित भति मुसुक न्हिल शाक्यपतिया थ्व खँ न्यनाः
जवगु ल्हाते च्वंगु जःमू खवगु नाडी हितु हिनाः
धाल—'नायूखि शीघ्र च्वेक्यब्यु पुरस त्वात्वाले थुलि—
'ज्वीगु न्हां अविवाहितापिनि न्हूगु उत्सव लायूकुली'
रत्न आभूषण कुमारं अमित बीक्य छता छता,
व्याक मनया भाव सीदै अलय मिखाया चपलताय् ।"
शाक्यपति शुद्धोदनं नं वैत "थथ्य हे ज्वी" धयाः
दयूक्य बिल नानाभरण नं लायूकुली हे दुन्य तयाः ।
स्वच्छं सुन्दर मच्व दयूकल भवनया दुन्य छख्य चुके
ताय् कपायूमाः, कुसुम किंकिणिजाल खाया उख्य थुख्य ।
ध्वांय् पताः लिस्य संक फरफर अति विशाल इलां प्यनाः
अन दथ्वी गुलि लोगु सिंहासनं छगू सो मणि थुनाः ।
नियत तिथि खुनु समय सुथया रत्न मय सिंहासने
रत्न हे तिलहिल तियाः सुन्दर सुवस्त्र पुनाः तने
कमलपत्रनयनकुमार विराजमान जुयाः च्वन,
रङ्ग रङ्गगु वस्त्र पुंपिं थ्यन किशोरीपिं अन ।

न्ह्योन्य ला:म्ह मछा:गुलिं भति क्वच्छुना: लिचिला: च्वन,
ल्यून्य च्वंपिं न्ह्योन्य लाक्यंत घुंकया: थिकु थिकु सन।
अन ववं छम्हस्यात मेम्हं धाल "न्ह्योन्य नुरे छ निं"
मेम्हस्यां "म्हा: बाजि" धा धां गाच्वतं पुल थ: जनी।
थुगु प्रकारं वंगु छम्ह छम्ह न्ह्योन्य राजकुमारया
रत्नयागु तिसा कुमारं बिल इना: छम्ह छम्ह स्वया:।
किन्तु छम्हस्या नाप नं छुं जूगु खन्य मदु इंगित,
खन्यदु केवल यन्त्र थें जक वाष्प द्वारा चालित।
थ:त ब्यूगु तिसा ज्वना: वन वन्यत कंन्या पिनि दल,
तर छुयाय् ज्यू अमिगु 'हृदय' मचायक अन हे तोफिल।
वक्व सकलें वन्यव ल्याहाँ सुप्रबुद्ध-सुता वया:
न्ह्योन्यसं प्रतिरूप थें दन गुण सुशील व स्नेह्या।
रूपया छु खँ! विश्व सुन्दरता खना: प्रतियोगिताय्
ब्व:गुला मस्यु प्रकृति देवीं थ्वैक्य गुलि कमणीयता!
निकुगु कुलिकुलिचिगु कुन्तल नागपांय् थें सत थुना:
मोतिज्वा: वत्तुं हिना: ह्याउँक उकी सचिकां चिना:
ध्यो बुया: नायूगु ख्वाले अति नस्वा:गु क्वलं बुया:
त्वीक नचुगु बुया: सलांचुं स्वा: हुसां हुतुमतु हुया:
व:गु थें च्वं मोल्हुया: थौं चंद्रमा उदधी दुना:
ह्व:गुला वा कमल—मुखश्री शाक्यकुलया रवि खना:।

ज्वीनला मस्यु प्रणय-अरुण उदय हृदय-उदयाचलं
पूर्व लक्षण व:गु थें ह्याउँल वयागु कपोल नं।
वैगु श्वास समीर न्ह्याना: भाव मनया ब्वेकल,
कनक कुण्डल थुगु खँ कन्य थें संगु सो गुलि चञ्चल !
कान्त कोमल कायकलशं वैगु यौवन भयूबिया:
पाटया सालुगु सुवस्त्रं मदिक वैच्वन सो ज्वया:।
स्वर्ण सित्रा जायूक दुगु गां न्यंक तल नं तोपुया:
वैगु उरया उच्चता फुक सीदु अयूनं हे छ्याय् !
कण्ठहार गले क्वखाया: मोतिया माला उरे
चञ्चला शंपा म्हितुगु थें खन्यदु नभस पयोधरे।
कृशगु कटिया कनक काञ्ची, चपल तुतिया घंगला
वैगु गजया गति लिना: वल मधुर मादकता ह्वला:।
च्वाक्क गन चूलात चञ्चल दृष्टि निम्हस्यां तत्क्षण
अल्य मिखा लिमकास्य आताहाँ परस्पर स्वैच्वंन।
ल्वायूव क्षण व धन निता सञ्चार ज्वी विद्युत् गथ्य
लुल अनिर्वचनीय नूतन भाव नं हृदये अथ्य।
थ:त थमनं लोमना: वं वैत केवल च्वन स्वया:
सुप्त मनया गुप्त सुललित भावना जाग्रत जुया:
थ:गु लप्पा थ्यंक खन्य दुगु नं मचा: गाचो ब्वया:
स्व:गु ज्वी व यशोधरां ककना: मिखा दुन्य हृदयया।

भति लिपा गौतम कुमारं थ:थमं संयत जुयाः
चैत नं छुं बीत स्वत रत्नाभरण भाण्डे कयाः
शून्य जूगु खनाः थले वं मेगु महयाः तिलहिल
थःगु सुन्दर कण्ठया बहुमूल्य हार त्वयाः बिल।
कच्छुनाः उगु रत्नहार कयाः 'मुसुक' यानाः वन,
शाक्य राजकुमारया मनयात नं नापं यन।
सुं छम्हं मदुस्यंलि वःपिं भृत्यपिं अन पाः तयाः
ध्यान याः वन थः कथाया दुन्य वनाः 'रसराज' या।
च्वाक्क पचिनं मूगु नायो थ्वीगु थें जःमू ह्युह्युं,
वैगु हृदये युवति मध्ये वैगु गोपा नं न्ह्यु न्ह्युं–
"न्याक्क कंन्यापिनिगु सुन्दर रूपया शुक्ती दथ्वी
दिव्य शोभा पूर्ण जगमग थीगु गोपा मोति ज्वी।
शाक्यपुरया यक्व नाना सुन्दरी-स्वां ह्वःगुली
रूप, यौवनया सुगन्धं सुमन-रानी हे थ्व ज्वी।
थ्वैत हे जिगु हृदयया नं राजरानी छाय् मयाय्!
थ्वैगु जीवन नाप ह्वंकाः जिं थ्व जीवन सरस याय्"
उख्यर 'गोपायात मणिया हार ब्यूगु' जुजुं सियाः
गौतमीरानी स्वयाः सन्तोषया भ्रसुकाः तयाः
धाल-"आःतिनि वंश रक्षा ज्वीगु जुल जिगु प्रियतमे !
दण्डपाणीयागु छ्यें लम्हि छ्वनु थौं हे छाय् कन्हे !"

सुगत-सौरभ महाकाव्यया शिक्षा संस्कार नामगु खुगूगु सर्ग सिधलं।

ने० सं० १०६२ स्वांयाः पुन्ही

इही

भिगु दिन बसुवाः स्वयाः प्यम्ह चतुरपिं ब्राह्मण छ्व्त
दण्डपाणीयागु भवने भौमचा छम्ह ल्हाक्यत ।
वन अपिं नं अर्थ आशं "सिद्ध याय् थुगु ज्या" धका,
अमि मने थुलि "रत्न धन सम्पत्ति आःभी भाग्यका!"
लँ ववं अमिसं खँ ल्हानाः वन छुल्हायूगु खँ अन वनाः
धाल छम्हस्यां "ग्याः जि ख्यें ओले पुथं कयि थें खना"
मेम्हस्यां थ्व खँया समर्थन यात "चाला बांमलाः!"
"फक्व अयूनं यत्न यायूमाः" धाल छम्हस्यां अल्य न्हिलाः।
थथ्य खँ ल्हाल्हां थ्यन अपिं जुजु दण्डपाणीयागु छ्येँ,
द्वारपालं यात स्वागत मूलुखायू क्वे थ्यन्यव हे ।
लिजक लितिनाः तःगु खापा शीघ्र चायूकाः द्वारया
रत्न किंकिणिजाल तुपुलिं ख्वाक्क हतपत पिन्य वयाः
स्वःबले वं स्फटिक-थांया नाप ब्राह्मणपिं खनाः
मातने च्वे च्वंगु भिलिमिलि दुगु लुँभ्याःया क्वे वनाः
स्वर्णया कथि छख्यर धंकाः बिन्ति यानाः ल्हाः निपा
न्ह्योन्यसं दुगु योग्य आसन बिल फले लायाः । लिपा

घाल अमित "बिज्याहुँ ब्राह्मण देवतापिं ! आसने
छाय् छु खेँथें ! दुन्य वनाः थत्थें निवेदन याः वन्य ।"
वैगु सविनय सभ्यतायुत थुगु सरल व्यवहारया
वैत स्वस्ति सुवाः बियाः थ्व खँ ल्हात जुजुया नां कयाः-

"सहित सैन्यपिं व्याक राज्यया
कुशल जू मखाः भूमिपालया ?
कपिलवस्तु-राजां छ्वयाः हयाः
छुं खँ ल्हाय् धका थन जिपिं वया ।"

"लंच्वनाः दिसँ पलख जक थन न्यंक्य छ्वे जि" थुलि धयाः
छम्ह मनू छ्वत शीघ्र ल्याहाँ वल व नं आज्ञा कयाः ।
दुत व्वनाः यन अल्य सरासर दण्डपाणी जुजु दुथाय्
न्यंक जिगिजिगि च्वंक छाय्पाः तःगु अति सुन्दर क्वथाय् ।
थ्यन्यव दुन्य, भूपं "बिज्याहुँ" धका उचित आसन क्यनाः
अमित स्वागत यात सुन्दर उच्च लासां थः द्नाः ।
स्वस्ति मङ्गल वाक्य ल्हानाः बिल सुवाः अमि ल्हाः ल्ह्वनाः,
न्हिल नृपति नं शाक्यकुलया कुशलवार्ता फुक न्यनाः ।
अमित पञ्चामृत तयाः साःसाःगु याकाः भोजन
थौं अपिं थन वःगु कारण सुप्रबुद्ध जुजुं न्यन—
"शाक्यराजं विप्रपिन्त जिथाय् छुखेँ थें हल छ्वयाः ?"
प्रथम अमिसं भूमिका निं, न्ह्योन्य तल थथ्य लम्ह्खँया-

"विशाल विश्वे छिगु कीर्ति-कौमुदी
अवश्य राजन् ! तिमिला समान थी ।
नरेशशालाय् रनिवासया मिखा
वियोग-अश्रुं बरु प्वाः मत्यू मखाः ?
न्यना 'सुशीला छिम्ह म्ह्याय् यशोधरा
व यौवनं आः जुल ज्वी मनोहरा,
सु भाग्यशाली नृपयागु जीवन
व स्वां ह्वयाः यायृत्यन दिव्यकानन ?
छुयाय् लह्यसां दुहिता प्रसून थें
कदापि थः ज्वी मखु भूप ! पुत्र थें,
उकीं इही याय् वय प्राप्त ज्वीव हे
स्वयाः खनाः ह्वंक्यगु शीघ्र शीघ्र हे ।
नरेद्र ! छिं स्यू कुल शाक्यवंशया,
वखान गयृयाय् रविया मरीचिया !
समग्र देशे मदु दीन सुं छम्हं
नृपाल शुद्धोदनया सुशासनं ।
बुयाः उकीसं सुत. भूपया छम्ह
अनंग थें सुन्दर रूप गौतम
लिहाँ वयाः शास्त्र स्यनाः गुली गुलि !
सुथे निभाः थें थित शाक्य-लायृकुली !

च नाप कोछीगु विवाह उत्तम,
ध्व योग ज्वी दीप व ज्योतिया सम ।
महीन्द्र ! छिं याकन हे प्रबन्ध या,
'शुभस्य शीघ्रं' थुगु खें विलम्ब छाय् !" (वंशस्थ वृत)

"धन, रूप वा कुल गौण खः,
गुण, वीरता अति मुख्य खः,
शकराजपुत्र सदां गृहे,
रिपुया पराजय यायि गय् ?
लिपि, शास्त्र, शिल्प-कलां छ्नाः
रणदक्षता-वसतं पुनाः
जयमाः क्वखाय् फुम्ह वीर हे
जिम्ह म्ह्याचया पति ज्वी व हे ।
नृपयात ब्राह्मणपिं ! थुलि
जिगु या निवेदन, धाय् गुलि !
'छिगु नाप थःथिति ज्वीगु नं
जिगु भिंगु भाग्य खना मनं' ।"

भूपयागु लिसः न्यनाः थुगु अमिगु मनया आश नं
जुल निराशे पूर्ण परिणत ख्यूँ ल सो अमि ख्वाल नं ।
सफल मजुयाः थःपिसं भाःपाःगु ज्या भसुकाः तयाः
वन्यत उद्यत जुल अपिं अल्य क्षितिपयात सुवाः बियाः

"स्वस्ति लिस्य ज्वीमा विचाराधीन जिमिगु निवेदन"
समय सीकाः थुलि खँ नं हानं तनाः ल्याहाँ वन।
दण्डपाणी जुजु दनाः वन सुतुक दुन्य अवरोधया
कन्यत रानीयात म्ह्याय् ल्हाःवःगु ब्राह्मणपिं वयाः।
असमये वौ वःगु तायाः दुन्य क्वथाय् थौं हतपतं
राजपुत्री थःगु ब्वहले दात्तु दाय्काः सतबतं
वल म्हुसाय् खरि तुल्यगु तोताः वःगु का हे वांछ्वयाः
न्ह्योन्य तांक्वे च्वंगु फँगू, यं, ककाय् फुक छख्य तयाः।
माम बौया ल्हाःगु वार्ता थःगु विषये थें च्वनाः
वे मछालाः अमिगु न्ह्योन्य व सुमुक अनसं च्वन दनाः।
वैगु तुतिसः ताःगुलिं सःतल न्हिलाः अन बौम्हस्यां
क्वच्छुनाः सुर सुन्दरी गोपा वयाः दन न्ह्योन्यसं।
धाल रानीयात नृपति-"वःगु सिलला देवि! छं
शाक्यकुलया दूत ? गौतमयात भी गोपा ब्यु हँ"
थुलि धयाः वं उख्य स्वयाः म्ह्याय्यात धाल-"यशोधरा!"
पुलुक अवुजु स्वयाः मछालाः मवल प्याह्यों छुं गिरा।
धाल रानीयात हानं "बीगु गय् ज्वी भी मचा ?"
"मेगु जि मस्यु माजु मदुथाय् मन मलो प्रिय! जिगु भचा"
थ्व खँ न्यनाः भति न्हिल महीप "चमाजु जूसां चांजु नं,
मदु प्रिये! धन्दा उकीं छं बरु छुधायि छुधायि थ्वं,

छं खँ हे खन ज्वी व गौतम कपिलपुरया उत्सवे
यो मयो आः ल्येगु उत्तम जन्मकाछि ख्वे सिवे"
बीत बिल गोपां लिसः थुलि "म्हा गनं वन्यमखुजिला"
किन्तु मनया चित्र वें तुतियागु पचिनं च्वन च्वयाः—

"बांलाः गुलि जक रूप वया
हृदये नं दै स्नेह-सुधा !
उच पवित्र हिमालयया
दुन्य मदुला निर्मल जल धाः !
धायधुन 'वन्य मखु' किन्तु छुयाय्
धात्थें कोथैला थुगु ज्या !
जिगु जीवनया जीवन हे
ज्वी धुंकल थौं हाय व हे !" (जाति १४ मात्रा)

थथ्य मने दुम्ह राजपुत्रीं ताल आताहाँ च्व च्वं
थःत मामं "छाय् मछाला ! धा पुता छं" धाःगु खँ।
फं मछालाः मामया थुगु खं मिखा क्वकनाः च्वन,
घंगला न्याय्काः छिलिक "जि मस्यु" धयाः पिन्य बिसि वन।
जुजु महारानी खँ ल्हानाः छन्हु च्वनाः च्वंथाय् वयाः
द्वारपालं पौ छपौ बिल कपिलपुरया नां कयाः।
बन्यव दौवारिक अनं पिन्य उगु सुगन्धित पौ प्वलाः
स्वःवले वं थःत वःगु निमन्त्रणा खन लुंच्वयाः—-

"नृपेन्द्र ! छ:पिं रवि थें बिज्याना:
बियोग-चाया तम-शोक चाना:
सभा-नभे शोभित तेज च्याना:
अवश्य ज्वी जिं थुलि आश याना।
कुमारपिं गौतम आदि नामी
वया: वया: विस्तृत रङ्ग भूमि
अनेक विद्या लिस्य शिल्प-शिक्षा
छता छताया बियि न्हां परीक्षा" (उपेन्द्रवज्रा)

पौ ब्वना: हर्षित जुया: अति धाल रानीयात वं
"कोछिना: वे प्राप्त या:सा योग्यता यदि गौतमं"
धाल रानी भति न्हिलां: वन्यत्यंम्ह जुजुया ख्वा: स्वया:
"छुं जुया: सर्वार्थसिद्धं न्याक्य मफुसा जिं छुयाय् ?
वैत ल्यो थें खन्यदु प्रियतम ! भ्गो मचाया मन मनं"
"ल्योगुसा त्याकै अवश्य थ्वया प्रभावं गौतमं !"
थुलि धया: जुजु डण्डपाणीं पाटया वसतं पुना:
विविध रत्न तिसां तिया: मुकुटं पुया: मन्त्री ब्वना:
भिम्ह वाल्हिक सल गया: वन कपिलवस्तु स्वया: अनं।
रङ्गभूमी थ्यन्यव स्वागत यात याकन याकनं
योग्य सिंहासन बिया: भ्गी शाक्यनृप शुद्धोदनं—
"धन्य जुल थौं शाक्यकुल छलपोलया शुभ दर्शनं,

कुशल सकलें जू मखाः छलपोलया परिवारया ?"
दण्डपाणी मुसुक न्हिल "छःपिनि प्रतापं" थुलिधयाः।
गुरुजु विश्वामित्र, अर्जुन जुल नियुक्त परीक्षक,
शाक्यराजकुमार गौतम वल गयाः सल कण्ठक।
वल सलंसः देवदत्त व नन्द आदि कुमारपिं
सकल विद्या बिल परीक्षा ब्याक न्ह्योन्य वया अपिं।
छम्हथ्य छन्ह बांलाः अपिं भिंभिंगु रत्न लुँया तिसां,
रङ्ग रङ्गगु वस्त्र ब्वेकाः जूगु खन्यदु दिशाय् दिशाय्।
व्याकरण, भूगोल लिपि, इतिहास, चित्रत च्वेगुली,
वेद, दर्शन, गणित, ज्योतिष, शब्द, पद, वाक्यावली
गौतमं त्याकल पताः ध्वांय् दुगु विशाल इलां प्यनाः
रत्न किंकिणिजाल खायाः तःगु मच्वे च्वे च्वनाः।
नन्द आदि कुमार जानाः यायूत याः अति उद्यम,
तर पुराण व अर्थशास्त्रे नं प्रथम जुल गौतम।
ब्वात सकलें म्हो छुनाः अन वाकु वाकु छिनाः छिनाः
ध्यों बले निर्दिष्ट थासे प्रथम गौतम हे खनाः
देवदत्त कुमार तंम्वेकाः व गौतमयात नं
'वा तिसाल्दे वा छ' धाधां थःगु खंपाय् दाल वं।
ल्वात निम्ह ल्हाः ल्हाः बियाः गबलें नुगःपा ल्वाकल,
न्याक वःस्वाना त्यलाः सर्वार्थसिद्धं त्याकल।

ब्याक छक्वलं हे क्वव्वाना: म्हितल पुखुली चा:हुला:
गौतमं ताउत म्हिता: त्याकल लखे दुन्य दुन्य सुला:
भिंगु सालुगु वल ब्वेका: वायुवेगं सल गल,
थ्यनिथ्य च्वंका: पीन्हुया: सल गुलिगुलिं अन कुतिवल।
प्वा:त्युत्यूं "ही ही" धका अन ब्याक दर्शकपिं न्हिल,
देवदत्तं व नन्दया सल भो छभोले ब्वां वल,
अमि समर्थकपिं न्हिला: हल "देवदत्तं त्याकल!"
तर छुयाय् शौद्धोदनिं न्हापातु थ्यंका: ब्वाँय् तिल।
कामशास्त्र व वैद्य विद्या मा:गु सुन्दर शिल्प नं
स:गु दकले थ:म्ह आत्मज हे खना: शुद्धोदनं
धाल "का ब्यु क्यना: धनुर्विद्या व रथसंचालन
आदि नं जुजु दण्डपाणीयात छिमिसं याकन"
अल्य ज्वना: असि जवगु ल्हातं, चर्म खव ल्हातं ज्वना:
खड्ग चा:ह्वीका: अपिं सन युद्धयागु कला क्यना:।
किन्तु थनं नं गौतमं हे सकलयातं त्याकल,
थ:गु यानं तिन्हुया: वं मेगु रथ नं न्ह्याकल।
गौतमं न्यन न्ह्योन्य दुगु तायूग:सिमाया भो क्यना:
"हुं सिमा न्हयूमां पिचायूक्यफु ज:गु छपु वाणं सुनां?
'जिंफु जिंफु' धका धनुषया ध्वीँ क का जक न्यायूकल,
मफु सुनानं किन्तु सोथिनि हास्य कारण जक जुल।

अल्य लिपा सर्वार्थसिद्धं थःगु धनुषे का छु नाः
न्याक्क प्रत्यालीढ पद यानाः जँ कय्कुंकाः भचा
त्वीँक तोतुगु "का" धका वं शर वनाः न्ह्यूमां सिमा
यात चानाः ल्यूँन्य दुम्ह फाया म्हुतुं द्वाहाँ वनाः
शीघ्र उम्ह फाया प्यनं प्याहाँ वया बेँ जूवन,
यात "धन्य कुमार गौतम" धैगु तारिफ सकसिनं।
थुगु प्रकारं ब्याक्क विद्यां त्याःम्ह शौद्धोदनि खनाः
दण्डपाणीं मुसुक न्हिल अन हर्षया लोचन कनाः।
धाल शुद्धोदन स्वयाः वं "धन्य उत्तम रविकुल!
फ्रं कुमारं वंश शोभा थौं अहा निंदुगं जुल।
माःगु तालाकाः बिज्याय् जिल ब्याक्क पत्ताया ज्वलं
ज्वीगु जुल भूपेन्द्र! निश्चय छिगु व जिगु सम्बन्ध नं"
वन्यत थुलि वाचा बियाः वन दण्डपाणी जुजु अनं,
थुख्यर ज्या ब्वल माःगु माःमाःपिन्त नृप शुद्धोदनं।
विविध मणिमय लंपिचा बांलाक दयक्य बियाः लुँया
तल फ्रिगः गोग्वे उकी कौशेय वस्त्र तो पुयाः।
भिंगु वसुवाः हे स्वयाः दिन बीक्य नं छ्वत लम्हि छ्वयाः
ग्वे बियाः ल्याहाँ अपिं वल यक हे पाहाँ जुयाः।
अं, तु, लैं, संत्रासि, कःबसि, फंसि आदि सिसाबुसा
वखत वखते बीक्य छ्वत न्हां सहित कुंन्याया लखा।

मा:गु लाज:या वसः आयात यात वनारसं,
न्हूगु ययिपुस्य च्वंगु गान्धारं सिसाफल माक नं।
माक्क मुंकल रत्नभूषण आदि पत्ताया ज्वलं
असमये नं धा:गु वस्तुत थ:गु वैभवया बलं।
साक्क जोपस्था, सबै, मथ आदि यक्क लखामह्नि
फू तया: बांलाक्क छुक्य बिल पुत्त प्वीका: गुलि गुलि!
फुक लखाबाताय् तया: साल्गु रुमालं तोपुया:
बीक्य छ्वत भ्पो भ्पो कव्वीका: नाप दिंपौ नं तया:।
ह्वंक्य प्यन्हु न्ह्यो कनककल्यां न्ह्याक्य छ्वत तम्ब: छ्वया:
धौ सगं व क्कत: कव्वीका: माक नामे मह्नि तया:।
ग्वे व कात्वास्वां व त्वास्वां जायूक दुगु व सगंपुसा
पो च्विना: त:सां पिजो सो भिंगु साल्गु ख्वाहुसां।
उल्ल्यर सकलें न्हीक गोपां ध्वांक नांचा प्वा: खना:
थ: सगं काय् धुन्यव त्वीका: बिल व ग्वारामह्नि इना:।
उगु क्कत: नं लित हया: सिद्धार्थयात सगं बिल,
"पूसिन्ह: तित ही!" धका अन बन्धुपिं सकलें न्हिल।
चुकस का:वन्य सुतु मुना: च्वन जायूक सकलें थ:थिति,
जोक्वत: बयूपा: तले। न्हिल सुन्दरीपिं इति इति
स्वां, सिन्ह: ग्वे, पोंपती, ग्वेचुं, सलांचुं, कौं चिकं,
ग्वा:, नस्वा:, ताय्, जाकि, स्वांमा: आदि मा:गु ज्वलं ततं।

वैगु नापं जाःगु ग्वय्बातांय् पुतूग्वे नं तयाः
सी क्वव्वीकाः बिगुलि स्वीकाः छ्वत भुलाय् न्येकाः भल्या।
वैगु न्ह्यो न्ह्यो वन मुस्याः लिस्य छम्ह सुकुंदां नं क्यनाः,
पञ्चबाजं तायूव स्वःवल मिस्तस्यं भ्याले च्वनाः।
वन लुँया दूदःसि पाच्छायाः भुजं दू धंक्यत,
थुख्यं निमन्त्रित साहु, पुरजन आदि दन व लँसोमित।
प्रथम न्ह्याकल तांइ नांइ, धिमे, भुस्या थाकाः धुँज्या,
वैगु ल्यू ल्यू वःगु ःसो भोँया मनू प्याखं हुयाः।
न्यन्यत यथिपुक रसन ढोलक, पश्चिमा वासुरि पुयाः
वःगु तायूमद्गु फैत ल्वाकाः तःगु घिरिघिरिखः हयाः।
रङ्गरङ्गगु पसित सिनाः भिंगु रेसम गां न्ययाः
तुकि, लुँस्वां, तायो व भिंपू आदि आदि तिसां तियाः
घंगला न्ह्याःपि बथां हे ल्यास्यपिं सालाः हयाः
"मिस्त नं धात्थें लँ सोवल" धंगु भ्रम जुल लोकया।
धाः व कोँचाखि व दङ्गः आदि नाना बाजन
नाप वल रागत पुयाः स्वाहालि, बय्, गुजराति नं,
मेगु नाना राग हालाः न्ह्याःगु सो दापाखलः,
छुं मन्योंस्य मचातस्यं च्वे व्वःगु स्वैच्वन मतकलः।
नासलं लीपिं वयाः च्वन यक्व प्याखंमोत नं
मेखला लिस्य अमिगु तुतिया घंगला छिलिछिलि मिन।

पदगपिं नं न्ह्याः वयाः च्वन सैन्य-वाजं-सः न्यन्यं,
सचिव, सेनाध्यक्षपिं वल अश्वया प्याखं क्यँक्यं।
स्वर्ण गंमाः न्याःगु 'तिंतिं' मोतिज्वाः दुगु भ्वापन,
हेम मय आमलिखते दुन्य रत्नमय सिंहासन।
लोगु गुलि जक श्वेत सुन्दर राजछत्र गजू लुँया
न्याक्क तःपुगु दुरु समान तुयूगु दं दुम्ह किसि गयाः
जन समूह स्वस्वं न्हिलाःसो बौम्ह शुद्धोदन वल,
त्वेत निम्हस्यं रत्नया चुगु च्वामलं निरुय गायकल।
थुगु प्रकारं लेँ ववं बह्नी जुयाः च्याकल मत,
यक्व भ्वीचंपा तयां च्वन ज्वीक नभ हे नगु जक।
थी थुनागु लुँया सँभयाले भ्नार खायाः रत्नया
क्वे छचालं दिव्य सुन्दर त्वाद्यवा भ्नो भ्नो ब्वयाः
चीनया लासात लायाः च्वे विशाल इलां प्यनाः
न्याक्क छायूसाः तःगु उगु चुकया लुखाया पिन्य थ्यनाः
दण्डपाणी नृपतिया योपिं प्रबन्धकपिं वयाः
अमित स्वागत यात याकन "भ्नासँ भ्नासँ" धका धया।
चुकस सकलें वेव द्वाहाँ "दिसँ" धका आसन क्यनाः
रत्नयागु थले तयाः साःसाःगु मूसी बिल इनाः।
च्याक्क ल्याहाँ वन सरासर ल्योंदु चा च्वनिपिं जक,
अल्य अनेक सुगीत हायकल थ्वक्क तःधंचुक फुक।

निख्यरसं निखलः च्वनाः जःला व खःला गायनं
हाल पालंपाः गनं दोमां व चौमां ताल नं।
न्हकु तियाः तःजांःगु फुंगे ल्वेक लिधनाः इकु इकुं
ताल बो थें ज्याथ छुम्ह निम्ह ब्वाःगु गुलि जक सो न्ह्यलं।
विविध बाजं न्याय्क थाकाः छुल्यर प्याखं ह्लीकल,
"धन्य", धाधां हर्ष पूर्वक त्वीक पायूम्हो व्वेकल।
पञ्चबाजंयागु स्वाल्हि "प्वांयूक" मङ्गल पूगुलिं
सोढु ल्हाःग्वे काःगु "हूं हूं" मिंक मां म्ह्याय् ख्वाःगुलिं।
थाय्सु वायूहल विपुल व्यञ्जन जाःगु च्याःगु दिगू तियाः
भति लिपा क्वत हल चुके उम्ह सुप्रबुद्धसुता बुयाः।
ख्वबि हुहुं हिकु हिकु ललं गोपा दुली तल मिस्तस्यं,
भत्त फायूकल तांस-दूफांगां ससःबौ ज्वीम्हस्यं।
सम्हिलु, दूक्वमिसात दू जःखः दनाः च्वन दू ज्वनाः,
"भ्यातु" धाधां यन लुँया लःथल लिक्वे दुगु दू ल्हनाः।
वैगु ल्यूल्यू दण्डपाणो नाप थःथितिपिं फुक
वल छुयाय् भति ख्वाल ख्यूँकाः दुशयागु दुवाः तक।
मूगणेद्योयात चाःह्लीकाः दिकल दू छुं क्षण,
अल्य खँल्हाइगु न्यन्य धका सकलें लँसोमित नं मुन।
अन दनाः जुजु दण्डपाणीया प्रधान पुरोहितं
छुत कपिलपुरया पुरोहितयागु न्ह्योन्य खँ थुगुकथं—

"विप्रवर ! जिमि योम्ह जुजुया
कुल-उभ्हाने ह्वःगु फरफर
स्वां छ्फो सद्गुण-सुगन्धं
शान्त, शील स्वभाव सुन्दर !'
थ्वैत रानीं स्नेह-सरिता
अञ्चलं हायूकल निरन्तर
गुलि च्वलंञ्चत धायू सुनां फै
मामया थुगु अश्रु धरधर !'
शाक्यकुलया गथु वयाः थन
थ्वैत स्वःवल गुलि बराबर,-
धाइ गबलें 'ह्वयि खनाः भ्ंं
शाक्यकुलया वंश—दिनकर ।
स्वां मथ्वःसा भ्वाः जुयाः वनि
हायूकुसां वात्सल्य-निर्भर
प्रेम-जल दुगु योग्यपात्रे
लायूव निदुगं ज्वी मनोहर !'
खः खनाः थ्व खँ हृदय-उदधी
विरह बडवानल भयङ्कर
सुत्तु स्वीकाः दान यायू धुन
ज्वीगु स्थिर भाःपाः युगान्तर" (जाति १४ मात्रा)

थुलि धया: उम्ह सुमुक च्वन्यवं न्ह्यचिल शाक्यपुरोहित,
वैत लिधसा बीत थे भुंगल छचालं शाक्यत।
पञ्चबाजं आदि वाद्यत था:गु भति दूरे वना:
तायुदु ब्यांचलि पूगु सो खाहा:गु स: लिस्य मा: हना:।
हिति व तुंथी नं मिसातय् कल्हि लिस्य कलकण्ठ नं
तायुदु छिलिछिलि न्या:गु कंकण त्वांक घ: घी ल्वा:गु नं।
चन गुलिं नवयुवकपिनि न्हायूपं लिना: उख्य नेत्र नं,
लोक सकलें न्हीक इतिइति थुख्यर ल्वेक खँ ल्हात वं—

"कपिलवस्तु थ्व नांगु उम्भानस
छम्ह दु षट्पद उत्तम वंशस,
फरर ब्व: गुम्हस्या यशया पपू
बल पराक्रम वर्णन याय् मफु।
मलय मारुत थें गुलि चा:हिल,
थन मनोहर स्वां दुगु वं सिल,
मस्यु वया हृदयं थुल थें छुखँ!
खन्यदु थ: छम्ह वैत हथाय् जुल।
अलय नरेन्द्रसुता थन फ्वं वया
छिकिपिसं बिल दान दया तया:
जिमिगु राजकुले थुम्ह म्हायूमचा
च्वनि जुया: सुख पूर्वक भौमचा।

मजिल विप्र ! मछिक्य नुगः थथ्य
'च्वन्यगु नाप वियोग मजू तल्य'
बरु विज्याहुँनि शीघ्र लिफः स्वयाः
जुल जिपिं विजयी व्यवहारया ।" (द्रुतविलम्बित)

ब्राह्मणं थ्वखँ ल्हाय् सि धयूवं हास्य धारा बाः वल
"त्यात भी याकन नु" धाधां फुक लसोमित न्ह्याः वलः।
थ्वे मछिक नुगः मछिपिं दण्डपाणीया दलं
लायकुली ल्याहाँ वन्यत दूयात पुलुक छको स्वल।
गीत लिस्य लिस्य वाद्य थाथां न्ह्याःगु उगु नर मण्डली
मार्ग हे नं नृत्य यायां न्ह्याःगु थें बांलाः गुलि !
अन स्वयाः च्वंपिं मिसातय् शब्द भ्यालं वःगुलिं
युवकपिनि चञ्चल मिखाकुं व्वेकु व्वेकुं लायकुली
थ्यन्यत्र दूक्वमिसातस्यं दूदःसिँचो निं दिक्य बिल,
अल्य दुलिं ह्याउँक अलः दुगु पालि रवि थें पितहल।
झिलिक खन्यदत तासया घंगलि निभाजः वःगु थें,
तुतिबकी लिस्य घंगला सः वःगु झंगः हाःगु थें।
त्वीक दूदःसीँ चिनाः तैतःगु कापःचो ज्वनाः
क्वच्छुनाः छम्ह सम्हिलुया म्हे मेगु ल्हातं घय् पुनाः
सुरुक अनुपम सुन्दरी गोपा दुलिं प्याहाँ वल,
यचुक बँथिलाः द्योन्य लायाः तःगु माल्हाय् तुति तल।

लूगु बेँ बेँ तासया गा भति थँसालाः ब्यूगुलिं
लुसित नगु थें थीगु पचिने च्वंगु प्याखंअंगुलि
पिलिक नगु सतिवंगु खन्यदत ल्हाः निपां हे खन्य दयाः,
मी दुनाः घाः पाः नयाः तप याःगु फल सो सो चुल्यां,
बाहि, कल्या नाप यइ पुगु पुष्ट नाड़ी स्पर्शया
दिव्य सुख वं यात अनुभव दाह मेवं यक्व या !
खवगु ब्वहलं न्ह्योन्य क्वाहाँ वःगु सुन्दर सतफलि
सम्हिलु छम्हस्यां 'थयक' यंकाः ल्यूँन्य तैबिल जंधुली।
जे चिनाः काञ्ची कनकया, चन्द्रहार सुता लुँया ,
जन्त्र भिंपू, तीख, लुँसिखः, मोतिमाः रुद्राक्षया
घोन्यसं तायो क्वखायाः नागपाचे मन दिकाः
तःगुलिं गुलि चाकलाः सो चन्द्रसा थें वैगु ख्वाः।
खन्यदु दूरं स्वेबले ताहाःसिन्हः शशि-चिन्ह थें—
स्निग्ध कुञ्चित केश रासी श्यामसुन्दर मेघ थें।
वैगु विधुमुखया छचालं चन्द्रमंडल थें तिसा,
थीगु सो भ्रुप्पा व तका, रत्न शिरवन्दी, लुँस्वां।
मोतिचांःचाय् च्वंगु दुरुबच्चा व न्यापुसिखः सनाः
न्हूगु भावं मदिक कम्पित जूगु हृदं गति च्वन कनाः।
नेत्र खन्य मदु, छुं मछालाः क्वच्छुनाः क्वकनाः वया
कल्पना जक ज्वीफु न्हां हाकुगु अजःया चि दयाः।

रूपया छुखँ विश्वया रमणीयता फुकु अन दनाः
च्वंगु थें च्वं ब्याक्क दर्शकपिनिगु दृष्टि मुनाः मुनाः।
थःत थमनं लोमनाः वन मूर्ति थें जुल निश्चल,
वैत जक अभिसं मिखा लिमकास्य स्वैच्वन केवल।
दिकल क्वबुयाः हःगु लुँ, वहः, ली, सिजःया गुलि क्वसः!
ताँफ, घःचा, धँःप, त्यप, नीलःलुता, देमा, क्वतः,
लंपिचा, धाला, क्वतःसुंम्हल्य, च्वलामू, बांदलू
फोँसि, जासि, धवःचतं, वाता, ख्वला, थापिं व भु,
त्वाद्यवा, न्हायूकं, सिन्हःमू, कोँख्वला व चिकंख्वला,
अन्ति, न्हायूकं जायक दुगु बापा, सिँया संधू, पिला,
भिंगु भिंपूया गणेद्यो दुगु सुकुंदा, बांसुखू
स्वर्णयागु थकूपिचाय् दुन्य सो लुँया चिखि दुगु थकू।
रत्नयाँ ह्यकू, वहः मायूका, लुँ न्हायूपंफो, यच्यू,
द्यो कियाः बांलाःगु दंया यं व नतुली जाः कतू।
पञ्चरङ्ग ककाय् हिनाःतल सो वहःया फंगुली
कनकया तीमाय् वहःतोका तड़ित् थें थी गुलि!
सिपि थुनाः क्येको न्यकूया, दुगुकपी द्याहा लुँया,
सा व स्येया नाप नापं हल च्वलेचा पाजुया।
मोतिमाः वां न्याःम्ह भत्तु जुकाः नँया क्वीँया च्वकाय्,
उख्यर खन्यमदु छुजक दनि थें, मेगु देमाय् मुलसुका।

मूलुखाय् ज:ख: दुवाल्या: कलश धंका: तल निख्यं,
ल्वीँ किया: तल द्यो लुखाय् च्ने चाचिने च्वैत:गु थें ।
रङ्ग मा:थाय् ऊँ ल्वया: तल रङ्ग रङ्गगु रत्नत
धंन्य गुलि बांला:गु सो पुंनं मज्वी मखु मोहित !
उगु लुखां प्याहाँ वया: च्वन निम्ह नकिं ज:ख: तया:
गौतमी मुसु मुसु न्हिला: अन ल्वेक ह्याउँगु गां न्यया: ।
खवगु ल्हातं जायक ह्याउँथ्वँ दुगु ज्वना: बाता लुँया
तिंगलाती नाप तिकल सिन्ह: उकी दुगु घ्यो कया: ।
ह्याउँथ्वं तुति सिकल वं बातां लुना: भति क्वच्छुना:,
निम्ह नकिंनं वैत जोक्वतलं सगं बिल फं लुना: ।
छम्ह नकिं ल:धा: थया: वन, मेम्हस्यां ता:चा बिल,
वैत मङ्गल गीत प्वीका: मूलुखां दुत यंकल ।
दुन्य चुकेसं भिंगु जिगिजिगि च्वंगु मोतिइलां प्यिना:
न्यंक छाय्पा: त:गु सुन्दर यज्ञशालाय् दुत यना:
त्वीक गुजिलं नाप तिनिखाया अज:खा लं फिना:
कटिस थतिक्वथि सोथना: चुपि, बत्तु दुगु जनिखं चिना:
मोति, पन्ना ज्वा: न्हक्वी निख्य दुगु ब्यताली जरि हिना:
रत्नहार गले क्वखाया: कुंकुमं सिन्हलं तिना:
त:म्ह उम्ह युवराज नापं फेत्तुकल व यशोधरा ।
प्रेम-सरिता छख्य तया: लज्जा-नदी निं बा: वया:

स्वे मछाः थिथिख्वाल अयसाँ सावधान सुपाय् गुनाः
प्रेम रश्मिया किरण ज्वल भति अमि मिखाया कुं सनाः।
शाक्यसुतया जवगु ल्हाती भौमचाया खवगु ल्हाः
ग्वे निगः नापं तयाः लःल्हात लम्हि मुसुमुसु न्हिलाः।
अमिगु हृदये जूगु स्पंदन कम्पने परिणत जुल,
"प्रेम ज्वीमा स्थिर सदानं" धाःगु थें मङ्गल पुल।
खन्यदु गौतमया जवे सुन्दर किशोर मचा छम्ह,
शाक्यकुलया पुलिञ्च नैम्ह भिनामचा ज्वीमाः उम्ह।
शाक्यकुलमणिया जवेसं च्वंगु मणिमय लुचुदल,
अमिगु मनया भावना थें च्याःगु सो सो पुलुपुलु।
माक द्योद्योपिन्त निं ग्वे नां कयाः ब्वति तय् कल,
दक मध्ये चिकि धिकःम्ह मचा ल्ययाः ग्वे काय् कल।
काल ग्वे अलय माजु, बाजु ककाजु व किजाभतपिसं,
मान्यपिन्त पुतू तयाः बीकल स्वयाः थ्याकं लम्हि।
धौ सगं बिल प्रथम जोक्वतलं वसः जुछि जुछि तयाः,
गो सगं नं बिल लुनाः सलिखे थ्वँ जायक तनाः तनाः।
गा व कयूता थःम्ह भिचायात, लंगा पर्सि नं
म्ह्यायमचाया हेतु दुगु बिल जाःगु पाजुकुया सगं।
दिकल न्हापां अमिगु न्ह्योन्य छगू स्वखो दुगु मस हयाः
द्योन्य तयूहल विविध खाद्यं जाःगु थायूभु छपाः लुँया।

त्वीक फच्छि तयाः तिकिंबजि न्ह्योन्य ओ सूओ ब्बयाः
ल्यूँन्य पंगुलु, अष्टमङ्गल चिन्ह खयूपी तल कियाः।
ख्यें व न्या लागो व लापी मेगु तातू गुलि गुलि!
मथ व जोपस्था, सवै स्येछ्र्यों, चतामह्नि, सतफलि,
कःनिगुलि, ह्निला व प्ंला, बयूसि, अंबः मल्यभता,
स्वाबिलिसिया, मायूबिलिसिया आदि घासा चयूप्यता
दुगु व थायूभ्वो वायु न्यातां नांकयाः अग्नि निम्हत्यपू
यात न्यापचिनं कयाः न्याको चिपं निं थीकुगु
सो थ्वँ ह्याउँथ्वँ नाप अयूलाः जायूक सलिखे बिल लुनाः
असित त्वंकल चिप परस्पर माःगु मंत्र ब्वनाः ब्वनाः।
थुलि सिधयूवं शाक्यपतिया फुक फुको भ्गो छ्रू यल,
मेगु वजि क्वाः आदि सकतां माःगु लह्निकाः जू वल।
धौ सिसाफलयागु ल्यूल्यू अन्तिया अःखूं क्वनाः
गौतमी मुसुमुसु न्हिलाः मूसःगु अयूलाः वल लुनाः।
शीघ्र पस्ता याःम्ह भ्गी युवराजयात थनाः ह्याः
सकसितं वं मह्नि लह्निक्य बिल पाजुम्हं नामे कयाः।
ब्याक पाहाँ वन्यव ल्याहाँ साक ग्वेकायूभ्वे नयाः
उखुनु वहनी ज्वीव गौतमया ममाजुपिसं वयाः
भौमचा गोपा क्वथायू दुन्य ध्वात्तु ध्वांध्वां दु त छ्वयाः
पिन्य च्वनाः खापा तिनाःयाकन सिखः नं बिल तयां।

छु छु दु छूं खन्यमदु छुयाय् दुन्य तःगुलिं खापा तिनाः
दुत छ्वया: सिद्धार्थ न्हापां तःगु दै किसली थनाः।
पिलिक क्वँय्वालं पिजो मतयागु जः छुं भति भति,
छिलिक उख्य थुख्य जूगु तायूदु वलय व नूपुरया गति।
जू क्वथां पिन्य नं छचालं धूपया कुं सुरभित,
फय् मवः दैतिनि चिकं नं फ्वाक्व छाय् थें मत सित।
उगु क्वथां पिन्यसं सम्हिलु वःपिं वसः जुछि जुछि कयाः
द्यन "सुथे न्हापां थनाः दिसँ मयूजुयात" धका धयाः।
दन कन्हयूखुनु ज्वीव गोपा सम्हिलु नापं द्योंगु थें,
उख्यर तालाकल निछ्याभूयात ज्योनांया ज्वलं।
थः जवे थः काय् तयाः देपाय् तयाः न्हू भौमचा
फेत्तुनाः च्वन गौतमीं संकाः लुँयाः स्वांया कचा।
प्रथम अमित सगं बियाः ज्योनां चिपं नि थीकल,
जाय्क थ्वँ लुनाः माजु भौ निम्हस्या सली चिप हीकल।
अल्य जुयाः फुक माःगु लहिकाः धौ सिसाफल नं तयाः
शाक्यपुत्रं महि लहिक्य विले वैत निं नुसिकाः हयाः।
उखुनु सकलें नय् सिधयूकाः थःगु छ्ये ल्याहाँ वन,
भौमचा, गौतम निम्हं नापं छथाय् हे तुं थ्यन।
दण्डपाणीं हल कन्हय् खुनु फुक सँय्याक्य ज्वलं छ्वयाः
ग्वाः सलांचुं, कोँ चिकं बांपालु नं नापं तयाः।

चीनया बांलाःगु लासाय् भौमचा तल फेत्तुकाः
वैगु न्ह्योन्य कुमार गौतम तल थनाः 'दन्यमाः' धका।
प्रथम कलशलखं लुकाः सो वैत हे मोल्हुक्य बिल,
अल्य लुँयागु ख्वलाय् कयाः वं कोँ व चिकनं बुक्य बिल।
वैत सिन्ह फाय्काः चुसापां, न्यंक थकुलिं छ्यंकल,
दं ककीचां छ्यन्य धुन्यव न्यागः सपः नि हिंकल।
वैगु सपले तिल वहः व लुँया ककीचा मणि दुगु
थीगु रत्न थुना लुँभङ्गः ब्वःगु सुन्दर भतुनतू।
पुष्पराग दयाः नस्वाःगु चुलुगु सलांचु बुकुवले
सूर्य सम सिद्धार्थया सुन्दर सुदृढ़ कर लाःबले
वैगु लज्जां रक्त राञ्जत उगु न्यताःया छवि स्वयाः
न्यून खन्यदै कान्ति सुथया ह्वःगु पाटल पुष्पया।
म्हुतुसि ग्वालं छिकल, वैगु मिखास अजलं उयकल,
तिकल ह्याउँसिन्हः कपाले, छ्योँ ज्वनाः च्वसिन्हः वल।
छख्य दिकाः व लुँया सिन्हःमू क्यन ज्वलान्हाय्कं ज्वनाः
भौमचा म्हं म्हं मछालाः थीन बेँ छ्योँ क्वच्छुनाः।
शाक्यकुलमणिया रसिकपिं फुक मुनाः बान्धव कका,
छख्य च्वनाः धैच्वन हिस्याय् थें "थुख्यर सो धाय्माः" धका।
उख्यर सो इति इति न्हिलाः हल सुन्दरी युवती-दल—
"म्हीग चिप नल, छु छु कन्हे ज्वी ! थौं कलाःया च्यो जुल"

मेगु भुप्पा आदि रत्नाभरण तीकल गौतमं।
मणि जंभी दुगु जेँ ब्यकुं च्याकाः सिन्हःमू थःथमं
यन गणेद्योथा गले निं न्यायूक छिलिछिलि घंगला,
काय् सहित अल्य वन महीपति आदि सकलें वंजला।
उखुनु बहनी ज्वीव ख्वास्वः वल क्वब्वीकाः यक्व हे
रत्नभूषण, पाटवस्त्र, सिसाबुसा नं दक्व हे।
स्वर्ण देमाय् न्ह्योन्य ब्वेहल, अल्य छगू अन जुल पसः,
वक्व थःथिति इष्ट मित्रपिसं तिसा वा बिल वसः।
मान पूर्वक अमित पाहाँ यात मह्नि अयूलाः तयाः,
म्ह्यायूमचा गोपा ब्वनाः वन फुक अपिं मूसी कयाः।
न्हू दुचायूक्यत कपिलपुर-युवराज च्वेकाः यन ब्वनाः,
नाप नापं वन पुरोहित म्हिगु कस्तूब्यों ब्वनाः।
न्हू जिलाजं गौतमं ग्वे बिल छपा ल्हातं कयाः,
जुजु व रानीयात बीकल तासयागु पुतू तयाः।
वैत नं ससले सगं बिल गा व कयूता नं दुगु,
थायूभु ब्ने हल चयूप्यता घासां छचालं जाः गुगु।
वैगु नापं हे सगं ब्रिल राजपुत्रीयात नं
मेगु थायूभु छपाः न्ह्यच्याकाः यक याकल भोजन।
थःम्ह पत्नी लित ब्वनाः सिद्धार्थ नं ल्याहाँ वल,
किन्तु चच्छि तयाः लिलाधू अमि मयोसां यंकल।

इन्दिरा सम पूर्ण लक्षण भौमचा गोपा खना:
"पुत्र गौतमयात थ्वं तिनि प्रेम सूत्रं तै चिना:"
थ्वेगु आशं हर्षगद्गद जूम्ह शुद्धोदन जुजु
थ:गु राजसभां दना: अवरोधया दुन्य वन छन्हु।
धाल रानो गौतमीया ख्वा: स्वस्वं मुसुमुसु न्हिला:—
"भौमचा थ:छ्य्येँ मज्यूतय् न्हूम्ह तिनिसां ला बला,
न्याय्क्य ससुपूजा कन्हे हे छ्वेगु सो थौं स:तक्य"
अल्य वया: पिन्य कर्मचारीपिन्त ब्वां छ्वत उख्य थुख्य।
राजभवने दुन्य उभ्माने सकभनं हे छ्वाय्पल,
ताय् व स्वांमा: न्यंक खाया: ध्वाँय् पताका व्वेकल।
कपिलपुर वासी प्रजा पाहाँ छ्यँखां छम्ह स:तल,
शाक्य नरपतिया फुकीपिं भोछि भोछिं हे वल।
जुल महोत्सव भ्वे नया: अय्ला: त्वना: प्याखं हुया:,
ता: बभू व मृदंग थाना:, वंशि गुलिस्यानं पुया:।
राग पञ्चम गीत हाहां सन अभीरं ईक्यत,
छख्यर आताहाँ च्वना: च्वन शाक्यपतिया प्रिय सुत।
भ्वे सिधय्का: वन्यव ल्याहाँ फुक निमंत्रित व्यक्तित
दिव्य सुन्दर अति मनोहर वैगु निंतिं निर्मित
मृदु लताया कुञ्ज कुटिरे कूक कोकिल कूजित,
विविध वृक्षत दुगु छचालं ह्व:गु सुमन सुशोभित,

नृत्य संगीते प्रवीणा समवयस्कापिं दुगु,
खन्यव हे भ्री चित्त चञ्चल ज्वोगु चित्रं पूर्णगु,
चीनया लासात लाया: त:गु भिंगु इलां प्यना:
रत्न किंकिणिजाल, काशीयागु भया:काप: सना:
च्वंगु, फरफर वायु न्ह्याना: फुक लुँभ्याले मणि थुना:
त:गु, ख: गुगुया 'प्रमोद भवन' धका थुगु नां छूना:।
उगु विशाल विलास-भवने काय् व भौ निम्ह दुत छ्वया:
गौतमी रानी व दासीपिंत नं ल्यूल्यू तया:
वन नृपति नं थ:गु सदने विपुलसुख साधन दुथाय्
उख्यर सन्ध्या नाप वं थें सूर्य अस्ताचल-कथाय्।
थुख्यर भ्री युवराज गौतमयात नं नवयौवना
मिस्तस्यं हिसिदयूक स्वागत यात नृत्य कला क्यना:।
राग श्रीया नाप ह्वंका: रागिनी मधुमाधवी
अमित याका: प्रीति, रति, शृङ्गार रसया क्यन छवि।
खन्यदु ल्हा:या विविध मुद्रा, भावभङ्गी ख्वालया
प्रिय मिलनया सुख खना: अन वेमछा: दुख वेदना।
थिकुक तुतिपा: का:गुलिं अमि घंगलाया छिलिछिलि
स:वया: उगु नाट्यगृह हे न्ह्यूगु थें च्वं इति इति।
थुगु प्रकारं हासपरिहासे म्हिता: प्याखं स्वस्वं
प्रियतमाया हृदय-शैलं व:गु गंगाया लखं

मोल्हुयाः मनया कपट छल आदि कल्मष फुक सिलाः
स्वर्ग सुख उपभोग यानाः योम्ह नाप न्हिलाः न्हिलाः
च्वन हनाः दाम्पत्त्य जीवन प्रणयसूत्रे दिन दिन
अन च्वनाः गोपाविलासीं थःत यानाः अर्पण।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया इही नामगु
न्हय्गूगु सर्ग' सिधल।

ने० सं० ६३ साल कछला।

महाभिनिष्क्रमण

प्रेम्स्या मदिरा त्वँत्वं इतिमिति कनाः सिद्धार्थया
चाःहिलाः नगरे निरीक्षण यायूगु इच्छा छन्हु जुयाः
थःपितायाथाय् वनाः प्रस्ताव यात निवेदन,
शाक्यराजं "ज्यू कन्हे हुँ छ" धैगु बिल आज्ञा अन।
तर कन्हे खुनु पुत्र प्याहाँ वन्य मलाकं लायूकुलि
शीघ्र सःताः कर्मचारीपिन्त आज्ञा ब्यूगुलि
वनिगु खःगुगु लं कुमार कपिलपुरे उगु उगु पथे
शोक उत्पादक कुदृश्यत खन्यमदय्क छुयाः छस्त्य
देश हे आनन्द सुख-आगार थें च्वंकाः बिल,
छन्दकं अल्य प्यम्ह तुयूपिं अश्व दुगु रथ न्ह्याकल ।
प्रथम घरघर रत्न मय रथ पूर्वद्वारं पित यन,
दैवयोगं ज्याथ छम्ह अन खन कुमारं अल्य न्यन-
"छाय् वया मिखा मछू, भुयूसँ, जंघु लू भुसि,
स्वीत ख्यायूत ज्वंगु वं वया करे अहो कथि?
छाय् वया शरीर खाः, न्यताः वयागु कयूकुन?
सारथी! थ्वयागु ब्याक्क धा यथार्थ कारण।" (अतिशर्करीजाति)

नृपतिया फुक यत्न निस्फल ज्वीक विघ्न जुयाः थथ्य
छन्दकें नंवाय् मछाः अन धायूगु मसियाः थथ्य अथ्य।
"खःगु उत्तर बीव राजां न्वाइ 'म्वागु खँ कन' धका
मखुगु-ला प्रभुयात निश्चय धायूगु उचित मजू थुका,
न्ह्यागु जूसां सत्यवार्ता ल्हाय्" धका चित्ते तयाः
तंगु साहस फक्व मुंकाः ग्याःगु नं फुक वांछ्वयाः
खवगु ल्हातं क्वातुकाः सलया लगाम लिफः स्वयाः
नम्रता पूर्वक निवेदन यात नियम थ्व जगतया—
"प्रभो! थ्व वृद्ध खः थ्वया गनाः हि ब्याक्क देहया
थ्व गंसि जूगु खः कुमार! शीघ्र काल वै थ्वया,
युवाबले थ्व नं मनोज्ञ हृष्ट पुष्ट सुन्दर
परन्तु आः तुतां चुयां छुयाय् थ्व खाःगु थर्थर" (प्रमाणिका)
गौतमं आश्चर्य पूर्वक न्यन व बृद्ध स्वयाः छको—
"अल्य छु ज्वी तिनिला जि नं थथ्य ज्याथ दुर्वल छन्दक!"
छन्दकं "छलपोल जक मखु नाथ! प्राणी मात्र हे
ज्वीगु वृद्ध शिथिल कलेवर" धैगु उत्तर बीव हे
"सौम्य! रथ लितयंकि याकन" थुलि धयाः म्हसुकाः तल,
सारथीं सलयात दायाः लायूकुली तुं यंकल।
ई मज्वीकं शाक्यपतिया पुत्र ल्याहाँ वःगुलिं
"छाय्!" धका वं न्यंबले "अन वृद्ध छम्ह खन" धाःगुलिं

"का मखुथ्य जुल आः छ्याय् जि, याःहुँ नाटक नि" धयाः
बिल नृपति शुद्धोदनं प्यंगू दिशायूसं पाः तयाः।
सलत प्याखं हूगु न्ह्योखुनुयागु हे याने च्वनाः
रत्न कंकण न्ह्याःगु देपा ल्हाः छपा जक पिन्य क्यनाः
स्वेत वल हानं कन्हे खुनु सारथी छंदक ब्वनाः,
किन्तु "आया स्यात" हालाः च्वंम्ह छम्ह रोगी खनाः
न्यन—"गज्याम्ह मनू थ्व छन्दक! छाय् थ्व हाःगु अपायूसकं!"
बिल लिसः लः म्हूगु कथि ल्हातं ल्हनाः तुं छन्दकं—
"थ्वयात रोग जूगु खः स्यनाः शरीरया गति
प्रभो! थ्व स्वःगु हाःगु दुःख वेदना जुयाः अति,
सदेह जीव मात्रयात रोग ज्वीव छुं छता
धनाढ्य, दीन, मूर्ख प्राज्ञ न्ह्याम्हस्यां थ्व हे दशा" (पञ्चचामर)
थ्व खँ न्यनाः सर्वार्थसिद्धं थःमने वायूकाः स्वतः,
विश्वया सम्पूर्ण प्राणी दुःख क्लेशं पीड़ित—
खन-थ्व सांसारिक प्रमोदे अन्त केवल दुःख हे,
वैगु कोमल हृदय करुणां भयूबियाः वल शीघ्र हे।
थःगु देशे चाःहिलाः स्वे धैगु इच्छा लोमन,
बिल कुमारं थःगु रथ लित यन्यगु आज्ञा याकन।
कंस खुनु नं न्याक नुगले थ्यंक खो ल्ह्वनिपिं सल
यागु खोया नाल न्यायूकाः लायूकुलि प्याहाँ वल।

मेगु मार्गं हल सिथं, अमिसं दुवाते धोदुल,
शाक्यसिंहं सीम्हस्यात क्यनाः च्वलापचिनं सुल—
"द्योन्य सुन्दर स्वां अभीर ह्लाः उकी गां तोपुयाः
हुं छु प्यम्हस्यां हःगु क्वबुयाः, वःगु छाय् ल्यूल्यू ख्वयाः !"
भिंगु सिँ सिसौयागु घच्चाले लुँया बुत्ता दुगु
चाःहिलाः सी मदुगु दथुया आँसिँचो जक सी दुगु
दिव्य रथया जवगु भागे च्वंगु गं न्यायूकुगु दिनाः
छन्दकं म्हाः म्हाः लिसः बिल ल्यूँन्य छुं भति यकधिनाः—
'नाथ ! थ्व छुं हे मेगु मखु हीनम्ह खः प्राणं,
पं कूताःया द्योन्य चिनाः फाय्काः हल च्यवनं,
कबुयाः यंकाः च्वंगु दिपे उइत सिँपेँ तयूत
जन्म जुयाः अन्ते सीगू खः जगया ज्या थ्व।" (जाति २४ मात्रा)
भाव, गौतमयागु ख्वाले सारथीया थ्व खँ न्यनाः
बाःवल छगूया लिपा मेमेगु नं ततमत चिनाः।
थःगु दृष्टिं न्ह्योन्य खन्य दुगु ब्याक पिन्यया दृश्यत
स्वःबले फुक जूगु खन वं भश्मरासी परिणत।
लुमन मां सित धाःगु न्हापा न्हयन्हु दयूवं थःबुयाः,
चांजु रानी गौतमी लिस्य अबुजु शुद्धोदन छु याय्
सीगु खन वं प्रियतमा नं शाक्यकुलया भौमचा,
अल्य मने "सीतिनि जि नं !" थथ्य शोक विह्वल जुल भचा।

न्ह्याःगु रथया वेग गुलि, थःपिं गुथाय् थ्यन छुं मचाः,
न्ह्योन्यसं चाःह्यूगु खन वं कालया घच्चाः छचाः।
नं मवाःगु खनाः कुमारं सारथीया मन खवल,
छुं मधाःसां यान सुरुसुरु लाय्कुली लित यंकल।
वःबले हानं छको लेँ शान्त सुन्दर वर्णम्ह
गौतमं चीवर पुनाः वैच्वंम्ह संन्यासी छम्ह
खन्यव न्यन "थ्व सु, थ्वैगु ख्वाले कान्ति गुलिउलि शान्तिनं
न्ह्याक स्वःसां स्वे मगाः गुलि सौम्य ययिपुगु रूप नं।"
सारथीं "आज्ञा!" धयाः पाःयात भति रथया गति,
स्वःबले वं नं खनाः संसार त्यागी उम्ह यति
वैगु चित्त व भाव निम्हस्यां यक्व व्हीकल सन्तति,
साधुयात क्यनाः क्यनाः अलय बिल लिसः वाय्काः मती—

"देव! छुधार्याजि स्यू छलपोलं
तोताः फुक सांसारिक सुख थ्वं
भिक्षां जीवन यापन यानाः
जूम्ह थ्व पर उपकारे व्वानाः। (जाति १६ मात्रा)

खन्यदु थुगुखं ह्वःगु स्वां थें वैगु श्रीमुखमण्डल,
चैत नं यतियागु ज्या धात्थें मने अति हे यल।
शीघ्र वं संकल्प यानाः मन मनं संन्यासया
धाल छन्दकयात जगया लोक सेवाय् मन तयाः—

"ख्यां ख्यां पियाः च्वनि जरां मृगयात धुं थें
रोगं लिनाः च्वनिगु मद्दिक म्हे रिपुं थ
पासा ! थ्व जीवन ज्वयाः च्वन ज्वःगु घः थें
भीसं मयाःगु हितकार्य विचित्र धात्थें !" (बसन्ततिलका)
उखुतु ल्याहाँ वंगु मखु सिद्धार्थ थःगु निकेतने
हर्ष पूर्वक वन खँ ल्हाल्हां रम्य उपवनया दुन्य,
अन वनाः वक हंस दुगु निर्मल तडागे मोल्हुयाः
स्फटिक सम ल्वहते च्वनाः बहुमूल्य वस्त्र तिसां तियाः
मित्र मुंकाः यक्व हास्य विनोद याय् धुंकाः रथे
च्वंबले सन्देश न्यंकल वैतं दूत वयाः थथ्य—
"देव ! ब्वीकल पुत्ररत्न यशोधरा रानीं गृहे,
धन्य जिमि सौभाग्य छ्वंगु अवश्य जुल आः गाक हे"
हर्ष याय् माःथाय् थ्व खं भ्रु खेद याना कछुनाः
थः मने दुन्य लगु त्याग-सुधांशु वं ज्वन्य त्यं खनाः
"राहु वल" वं धाय्‌व याकन यानया घच्चाः तुल,
थुगु खँ सीकाः भूपति छय्‌यात नां छुत "राहुल"
लायकुली मां बौपिनिगु आल्हाद थाः गाः काय् मफु,
दास दासीपिं सुनानं हे पुलगु वसः मपुं ।
कपिलवस्तुनगरस हर्षानन्द बासं च्वं वल,
प्रचुर दानं दीनतय् फुक दीनता हुसुलुं चुल ।

उरूयर थ:गु मने मने संकल्प यायां "विश्वया
हेतु धात्थें न्ह्यागु ज्रूसां तोत्य मा: गोपा प्रिया"
दिव्य रथ न्ह्याका: सुसज्जित पथ पथं शौद्धोदनि
थ:गु भवने वंबले वांला:म्ह कृष्णा गौतमीं
उगु सुरथया मधुर रव थ: कर्णकुहरे ला:बले
"लैं छ्रू थें स्वे" धैगु इच्छां थ:गु भयालं स्व:बले
खन व अनुपम रूप सुन्दर शान्त कान्त कलेवर
मन विमोहक मूर्तिमान् मन्मथ समान मनोहर।
थ:गु कंकण छ्रिलिक न्या:गु विहंग हा:थें ता: वन
उर-प्रकोष्ठं गुप्त रूपं सुप्त आकांक्षा दंन।
मन-पुखूया प्रीति-नलिनी शाक्यकुल-आकाशया
कीर्ति-आभां युक्त रविया छवि खना: बिकसित जुया:
थ:गु भाव-सुगन्ध ज्वंका: श्वास-मारुत न्ह्याकल,
ल्यंगु भाव मुना: मुना: अनिमेष दृष्टि पोंकल।
चित्त-यन्त्रे प्रेम-ज्वालां क:गुलि फूक ल्हा: तुति
आदि इन्द्रिययागु गति नं ब्याक्क जूवन आहुति।
हृदय-गिरिया च्वापु नाया: वाक्यया निर्झर जुया:
त्यंगु बा:वय् किन्तु फुक संकोच-गाले कुन छुयाय्।
स्नेह-जल हाहां व गा: नं भयूबिया: वल बिलिबिलि,
मान, लज्जायागु धां त:ज्याक न्ह्या:वल सिलिसिलि—

"धन्य व माता, धन्य पिता ब्यूपिं जन्म छित:
धन्य व नारीया जीवन गुम्हस्या प्राण छिख:" (जाति २४)
ताल युवराजं प्रशंसा थ:गु दिब्य स्वरूपया,
अल्य छको वं पुलुक कृष्णा गौतमीया ख्वा: स्वया:
मन मनं थथ्य धाल-"जननी जनक वा सहधर्मिणी
धन्य ज्वोफु थज्यागु रूपं जीर्णजगती भामिनी !
परम धन्य हृदय छुकीं ज्वी हा सुनानं धाय् मफु,
मोह तोता: शान्ति माल्यत त्यागया छ्वीमा: पपू,
प्रबल मोह-मि शान्त जूसा शान्त ज्वी अभिमान नं
मानया शमनं थ्व जीवन स्रोत ल्वीकै मानवं,
धन्य भद्रे ! प्रिय बचन न्यंका: लँक्यन निर्बाणया
थौं उकीं जि छन्त बी गुरु दक्षिणा जक" थुलि धया:
बीक्य छ्वत वं लक्ष मुद्रा वंगु मौक्तिक मा: त्वया:,
ग्रहण यात व गौतमीं उपहार भा:पा प्रेमया।
थ:गु छ्येँ वैराग्य पूर्ण हृदय ज्वना: ल्याहाँ वन,
पुत्र जम्मं जूगु उगु उत्सवस वैगु मवं मन।
थ:गु चित्ते तीव्र वेगं बा: वया: वैराग्यया
"भव्य भवन, विभव, प्रियाया प्रेम, ममता पुत्रया
त्याग याना: सुतुक त्रिसिवन्यं" धैगु वै नुगले लुया:,
मेगु हानं वै मने "बौयागु नं आज्ञा कया:",

थथ्य बिचाः याना निशाय् हे बौम्हस्या सदने वनाः
नम्रता पूर्वक निवेदन यात बौया तुति ज्वना—

"भ्रसंक व्याधि, मरणया भयं कयाः
कथाय् च्वनां च्वन्य मफयाः दना वया
बियाः बिज्याहुँ गृह व राज्य त्यागया
बुबा! जितः अनुमति थौं कृपा तया" (रुचिरा)

वृद्धया आधार आशा प्राण सम प्रिय पुत्रया
थुगु व्यथा सम मर्म भेदी वाक्यया वाणं कयाः
छं समय तक शाक्यपति अन अर्ध मूर्छित थें जुल,
भति लिपा ख्वकना सलं सुतयात थ्व उजंदय्कल—

"शाक्यरत्न! छु खँ छन्त थौं मगाः?
खः छ हे कपिलवस्तुया ध्वजा,
ब्वःगु ज्या त्वरित याइपिं सदा
सेविका दु, धन, धान्य, सम्पदा।
अन्ति जाः तु, इसि आदिया सुरां,
संगिनी दु विदुषी यशोधरा।
योगु साधन छु धा विलासया,
स्वर्गयागु थजु छन्त बी ह्याः।
खः पुता! छ अवलम्ब प्राणया,
गय् थ्व ज्याथ अबुयात वाय् धया!

दुःख ज्वी गुलि उकीसनं बने
या विचाः थ्व सहयायूगु गयू मने!। (रथोद्धता)
सहसा जक छ्गो मज्यू छ्ज्यां
अविवेकं दुनि आपदे सदां
सविमर्शम्हस्याक्य निश्चय
वयि ल्यू ल्यू गुण नाप सम्पद।" (वैताली)

श्राप्त जुल उम्ह वीर जुजु बी त्योम्ह रवि थें मलिनतायू
वाक्य-रश्मि मन्यं खनाः मन-गगनयागु विशालतायू।
विधुकिरण थें शाक्यसिंहं तर्क रचना कुशलता
यागु जाः ग्वल थःगु पाले थःगु क्यन्यत विशेषता—

"अवश्य नं खः छलपोलयागु
आदेश जि पालन याय माःगु,
परन्तु संयोग वियोगयागु
आहार—हा! जीवन मृत्युयागु
दयां छ्युयाय् वस्तुत ब्याक्क ज्वीगु,
चाः चाः ह्यूह्यूं उन्नति ह्रास ज्वीगु,
अनेक रोगं तनयात कैगु
न्ह्याम्हं युवा निश्चय वृद्ध ज्वीगु।
उकीं थ्व भोगे मन हे मवंगु,
संसार त्यागे जक श्रेय खंगु।

दरिद्र ज्वी मोक धनाढ्य ज्वीगु
दुःसाध्य रोगं गबलें मथीगु
जरा विना यौवन मुक्त न्हूगु
सी मोक म्वानाः च्वन्य नित्य दैगु
क्यनाः विज्याःसा थ्व प्यता खँ तात !
संन्यास–संकल्प मयो छुयायत !" (उपजाति)

थःम्ह सुतया तीव्र शीतल वाक्यया च्वापुं कयाः
पद्मिनी सम चुं दनाः वन आश-स्वां भूपालया ।
ल्यं दनिगुलिं हृदय-पुखुली वीज जक सां धैर्यया
युक्ति पूर्वक धाल हानं योम्ह कायूया ख्वाः स्वयाः—
"धात्थें खः दीर्घवाहो ! नियम प्रकृतिया ब्वीगु सीमाःगु ब्याक्क,
सन्सारे भ्री मनूतयू जक मखु सकलें जीव धारीत धाक ।
ल्वी बी माः नित्य सूर्यो जड शशधरया शुक्ल वा कृष्ण पक्ष,
आः भ्रीसं यत्न यानाः जक च्वन्यगु मखाः चान्हि खंकाः
समक्ष" (स्रग्धरा)

"तात ! अयू जूसा व बोधिज्ञान माः वन्य बन बन
ब्याधि, वृद्ध, मरण दुखं उद्धार ज्वीया कारण"
थुलि धयाः सर्वार्थसिद्ध कयाः पिताया सम्मति
उगु कथां निस्क्रान्त जुल अबुयात अनियानाः तुती ।
नगुतस्यं गाः पारु खुनु यायां प्रतीक्षा चन्द्रया
नील गगने च्वनि मुनाः गयू पूर्व पाख्य स्वयाः स्वयाः

वैगु प्रासादे पियाःच्वन सुन्दरीपिं गायिका
विरह राग विहाग हाहां प्रेमया पाशं चिकाः।
वन अज्याथाय् युवक गौतम पूर्वद्वारं दुन्य गन
इन्दु नकतिनि लूगु नभ थें मुसुक न्हिल शोभा अन।
राजपरिवारे थ्व खं अत्यन्त आन्दोलित जुल,
"पुत्र थौं तनिला कन्हे तनि!" धैगु शंकां तोपुल।
नृत्य संगीतें प्रवीणापिन्त आज्ञा जुल नृपं—
"हाव भाव कटाक्ष द्वारा ललित नृत्यकला क्यँ क्यं
याय्गु स्वेमाः वैगु छिमिसं चित्त आकर्षित थुका"
यक हानं पाः तनाः बिल थःपुता बिसिवनि धका।
दय्क्य बिल न्यासःम्ह मनुषं चाय्क्य माःगु लुखा नँया,
"ब्याक्क देश सतर्क जु" धका जुल अनुज्ञा भूपया।
पौत्र राहुलया मचाबू ब्यंक्य बिल शुद्धोदनं
पुत्र गौतम बूबले थें अर्थ यानाः दान नं।
साहुतय् सांवा सिबे नं लोभ ज्वी थें ब्याजया
नृपतिया नं काय् स्वयाः नं स्नेह जू थें छय्चया।
वैत तुतुमांपिं तयाः बिल शुद्ध दुरुपिं धन बियाः,
सेविकापिं अन वयां च्वन न्हूगु वस्त्र तिसां तियाः।
उखुनु बहनी राजभवने तःगु पथस ग्वरा ग्वयाः
न्यंक खन्यदत वृक्ष छ्वःथें पुष्परसया मत छ्वयाः।

अभ्रया ध्याचः जुयाः आकाश चुलुयाः नगु सुलाः
च्वंगुलिं अमिसं लँ खंक्यत दीपमाला च्याःगुला !
व्योम-वीणाय् सूर्यकर थें अमिगु कर प्याखं हुल,
घन, तडित् थें मेघ मल्लारी वयाः अन स्वःवल।
थ्वक्क च्वे नंन्याल घर्घर शब्द आकाशे च्वत,
अमि क्वथाय् वीणा विलंपतयागु रव जुल झंकृत।
थुगु प्रकारं अप्सरा सम सुन्दरी ललनापिसं
गीत वादन नृत्य यानाः स्त्री सुलभ माया क्यक्यं
वैगु मन साल्यगु स्वयाः च्वन दृष्टि विद्युत् गति छ्वनाः
छाय् हिमालय वन्यगु धै थें तुङ्ग कुच युग च्वन क्यनाः।
बाः वयाः स्मित हास्य-सरिता निख्य न्यताः गाः वंगुली
कुन्यगु स्वै च्वन शाक्य-सुतया त्यागया मृदु नवकली।
नृत्य द्वारा अमि नितम्बे मेखलाया रत्नत
थीगु पिलिपिलि पर्वते निर्झर क्वब्वाः थें खन्यदत।
अन्तरिक्षे मेघरब लिस्य पलपसा प्याखं हुल,
घंगला तरु पत्र न्याय्काः मारुतं पं-बय् पुल।
थुख्यर सुमधुर वंशि नाप मृदंग यानाः वादन
घंगला गुलि न्यायक छिलिछिलि अमिगु नृत्य जुयाः च्वन।
किन्तु निस्फलयत्न जुल किसि मृदु मृणालं चीगु थें,
शाक्यनंदनयागु दृढ़ मन वायु वृष्टि मेरु थें।

सुमन सुरभित कान्त कोमल विविध रत्नालंकृत
शुभ्र शय्याय् उच्च फुंके मुकुट शोभित छ्योँ दित।
अन च्वनाः गुम्हस्यागु निंतिं याःगु उलिमछि योजना
थोंगुलिं उम्ह शाक्यकुलमणि व्याक्क सितिकं वं खनाः
"चच्छि न्ह्योपाः ज्वीक भ्मी जक्क आंः छुज्या थनः" धैगु थें
ताः, बभू, वीणा, मृदङ्ग ज्वनाः अपिं नं द्यन अथें।
प्रायः बाचा जाःबले गय् मस्यु न्ह्यलं चायाः दन,
स्वःबले अन शाक्यसिंहं अमित मेगुकथं खन—
न्ह्यो वयाः फुक भाःप्य मफयाः च्वन गुलिं क्वबसां पुयाः,
छम्ह फिलिं अन थःम्ह प्रिय थें न्याक्क वीणा घय् पुनाः।
अमिगु न्ह्योसः वःगु फूँ फूँ तायदु पिन्य नंन्याःगु थें,
वा न्ह्ययाः गुगु च्वंगु किंतिकिति वा वयाः हे च्वंगु थें।
लाः म्हुतुं सो सो वयाः च्वन बय् म्हुत्वी हे तुं दयाः,
च्वंन चता वानाः गुम्हं मृत थें सँ नं फँः फँः तयाः।
पश्चिमाय् स्वाः घ्यूम्ह जुल अन गिद्ध रूपे परिणत,
ताः बभू, बय् आदि चिचादंगु क्वेँ थें खन्यदत।
याःगु गुगु म्हगसे प्रलाप त्वँ हाःगु थें च्वन ताय् दयाः,
अङ्ग हे खन्यदयूक गुलिस्यां वस्त्र हे थातं मलाः।
त्वीक वा खन्यदयूक वाहां खाःगु कंलाय् न्ह्यगु थें,
अमिगु स्वाः म्हुतु स्योंगु खन्यदत सो वना हे वंगु थें।

अमिगु दैन्य दशा खना: अन मत थिना: च्वन न्ह्यूगु थें
पलपसा पिन्य पिलिक थित सो हाय् अमित हिस्याःगु थें।
ज्वीगु गुगुलिं मन बिमोहित अमिगु सुन्दर रूपत
आः उकीं हे वैगु मन भ्रं जुल विरक्त सशंकित।
फुक खना: वीभत्स दृश्यत उगु सुसज्जित सदनया
हा! श्मशान समान खन वं मनस तीव्र घृणा लुया:।
थः मने वं थुगु खँ ल्वीकल "खै मखुत आः थन च्वनां
विषय भोगं तृप्त ज्वी मखु गहन विपिने भिन वनां"
हाकनं अन कामिनीपिनि रूप यौवन-जल दुगु
न्ह्योन्यसं खन न्ह्याःगु मह्दिक विश्व जीवन-खुसि छगू,
वैगु धारा खः जरा, आवर्त नाना रोगया
उरुयर मृत्यु-महासमुद्रं च्वंगु "वा" धाधां पिया:।
सः मवयूक अनं दना: वं "पिन्य सुदु?" धका सःतल,
"दास दु" धका द्वारया पिन्य चंम्ह छंदक ब्वां वल।
वैत आज्ञा जुल "ननानं छायूपि छंदक! कंठक"
"अर्धरात्री छाय् प्रभो सल?" वं लिसः बिल तीजक'
"खः सखे! थौं जिगु महा अभिनिष्क्रमणया शुभ दिन
सल गया: वन्य" बोधिसत्वं धाल-"सल हति याकन।"
धायूत वं "आज्ञाशिरोपर" धाल अयूनं मन मच्वं,
पिन्य वया: ग्वाहालि फ्वंजुल "मखुथ्य ज्वीन" धका ख्वख्वं।

ँगु उगु रोदन सुनानं ता:गु मखु नंन्या:गुलिं
वैगु ख्वबिधाः नाप त्वाय्‌चिन सो ल्खं हाहां पलिं।
सुं छ्म्हं हे दंगु मखनाः सलगले वन छंदक,
पूर्व परिचित थःम्ह पासा खंगुलिं उम्ह कंठक
थ्वक्क सलगः"म्हाजि" धै थें ध्वाक्क खो न्याय्‌काः सन,
सारथीं म्हे पित्तु पीकाः च्वन तिसां तीकां अन।
उख्यर राजकुमारया मन स्मृतिसुकां सालाः कयाः
ख्वाः छको स्वे धैगु इच्छां वन प्रिया, प्रिय पुत्रया।
अन लुखां दुन्य वन्यव दृग वन थीगु दीपकया जले
दुरु समान तुयूगु लासाय् प्रेमया उगु देगले।
स्वप्न संसारे वनाः प्रिय अर्कवन्धु कुमारया
प्रेम-कण थः हृदय-उदधी लाय्‌व लूम्ह शशाङ्कया
नाप नभस यशोधरायां थः पयोधर जुल धका
म्हंम्ह गोपां पुत्र राहुलया शिरे थः ल्हाः दिकाः
च्वंगु खन, अल्य वैगु मन-रविया नुगः म्कं काः वन,
उगु जलधिया प्रेम-जल निं त्वन्यगु इच्छा जू वन।
पूर्व प्रेमं पाँय्‌ छुनाः च्वन, पिन्य विरागं सःतल,
प्रेमया प्रतिमूर्ति गोपायागु प्रेम दनाः वल।
रत्नमाला नाप नाप बियागु लुमन हृदय-लता,
ल्हाः ज्वनाः यानागु प्रण नं लुमन ब्याक्क छता छता।

"पुत्रयात छको बुयाः स्वे" धैगु लुल न्हां भावना,
काय् धका निपलाः पलाः छित प्रियतमाया थाय् वनाः।
"दनि व !" धैगु भसंक लुमनाः लिचिल भति हानं पलाः
"म्वायम्स्य दंसा नाप च्वन्य दै जीवने थौं पलख ला"
धैगु आशं न्ह्यचिल हानं, लुमन "मृत्यु भयंकर !"
राक्षसी सम व्याधि नं खन, खात तन फुक थर थर।
लुमन प्राणीतय्गु दुःखत, लुमन प्रण गृहत्यागया,
पुत्र, पत्नी-प्रेम वांछ्वत विश्वप्रेमं मन व्वयाः।
देह तोताः प्राण प्याहाँ वनिगु थें हे याकन
योम्ह गोपायात वानाः वल व गोपाजीवन।
थःगु गृहया मणिविनिर्मित त्वाथलं क्वाहाँ वयाः
स्वःबले सल सहित छन्दक द्वारया क्वे हे दयाः
जवगु ल्हातं खवगु प्यंपाय् वैत दायाः छथु निथु
धाल "कंठक यंकि याकन म्हे तयाः छं सुतु सुतु।"
वेश भूषा युक्त थः प्रभु बोधिसत्व खनाः छको
यात तुति नतुनाः "बिज्यायमत्य" धाःगु थें हीं हीं जक।
धैगु सः नं ताय् मदयक बिलीन ज्गुल घन घर घरे,
तिंन्हुयाः सल गल कुमारं दृढ़ लगाम तयाः करे।
वनिन राजकुमार प्याहाँ धैगु शोकं प्रकृतिया
ख्यूँगु ख्वाः वाफुति-यँका, शीकर-तिका दुगु गां पुयाः

च्वंगुल वा नगर नापं थन्यत वाहाँ खाःगुला—
म्हुतुसि सम कादम्बिनी खन्यदयूक वा थं चञ्चला।
तःन्हु तक न्ह्योपाः जुयाः जक द्वारपालकपिं फुक
अन न्ह्यलं भति ब्वाःगु बर्षा जूगुलिं छुं याउँक।
हा उकीं कंठक व छन्दक हाःगु अमिसं छं मताः
भय दु बरु बिसि वनिगु गौतम अमिगु म्हगसे नं छता।
मूलुखा आधार दनि आः सारथीया धैर्यया
मीर थजु निम्ह प्यम्ह नरं चाइगु मखुगु खापा दयाः।
शाक्यनन्दन सल गयाः वल सारथो ल्यूल्यू तयाः
अश्व तिन्हीकाः पुलाः वन्य द्वार धैगु मती कयाः।
द्वार दूरे तिनिबले हे सल छको प्याखं हुल,
तिं न्हुयाः वन्य द्वार धैथें 'फूंक' वं न्हाय् न्याय् कल।
नेत्र तिनिमिनि धायूक सकतां पिलिक खन्यदत न्हां छको,
न्याल पृथिवी थ्वक्क अल्य तांग्रांक न्हायूपं पिलि गुक।
वज्रमलखं कल खनी दृढ द्वार ज्वीक कुचा कुचा,
गयू व कुतिवयि थें अलःमां तोधुलाः उकिया कचा
सारथीया धैर्य कुतिवल द्वार दृढताया सिमां
दुर्वलं बःकायि थें जुजु छंदकं बःकाल—"मां!"
चायूक्य म्वाक लुखा सुनानं दुंगुलि हर्षित मनं
वन खस्वं चूं दंगु चिच्चाः दंगु मायानन्दनं।

पौ १४२ सुगत सौरभ

कपिलवस्तुं प्याहाँ

वैगु त्यागी मनस हानं आक्रमण जुल मारया–
"विश्व त्याकाः कीर्तिशालो चक्रवर्ती जुजु जुयाः
सप्तरत्नं पूर्ण ज्वीकाः या प्रजा निं पालना
थःम्ह नकतिनि बूह्म पुत्र व प्रियतमा नापं च्वनाः"
थः थमं मन बोध यायां "छाय् थज्याःगु मने तया !
प्राण वंसां वचन मवनिगु वंश खः छं सूर्यया
पुत्र पत्नीपिन्त सोवा बुद्ध ज्वी धुंकाः वयाः
थौं पलाः छित छित" धका वँन बोधि मार्गे मन छ्वयाः।
देशया पिन्य थ्यन्यव हानं चाःहुलाः थः देशयाः
दृश्य थौं दिल्लापुन्ही खुनु स्वेगु आकांक्षा जुयाः
यात थमनं थःत संयत "चित्त छाय् चञ्चल जुयाः !"
थः म्ह थमनं चाःहुलाः उगु थःगु देश छको स्वयाः
लःधलं चाः हूगु पक्खाः नगरया दृढ दूर्गत
ल्यून्य लाकाः सारथी सल सहित शुद्धोदन सुत
वंगुलि शोकं निशां तः वंगुला पीडित जुयाः
अश्रु तिकितिकि ज्वःगु सालुस्य च्वंगु तममय गां न्ययाः।
सिलिक बर्षायागु सुथया वायु न्ह्याःवल चञ्चल
बिरहिनीया आह मिश्रित श्वास थें अति शीतल।
दिग्बधूं लज्जां रजत मय मुगुजि दुगु गाय् पोचिनाः
तःगु खन्यदत सूर्यकर आः वैगु उगु गा भति गुनाः।

म्हं मछाला: खन्य दया: हा: वैगु शुभ्र पयोधर
ख्वा: किका: च्वन्य त्यंगुला मस्यु सात्तु साला: रविकर।
वैगु ख्वा: बांलाक सीदत म्हं करं घयूपूबले
वैगु क्षितिज-कपोल ब्रीडां रक्त रञ्जित जुल अल्य।
छ्यों फुसे च्वे च्वे कपाय् थें च्वंगु शुक्ल सुपाय् खना:
तंम्वया: थ: राज चिन्ह: समान धुँसँ व न्हिप्यं क्यना:
धा:गु थें च्वं थँ थँ स्वया: च्वे संक गौर कलेवर
"ख: जि नं ला अश्व पति हे सो जिके निफि चामर"
चच्छि तक बर्षा जुया: ध्याच:गु लें खो चिं ततं
वँन सलं वाउँगु पुवाचायागु लोभं ई ल्हल्हं।
सक भनं वाउँक पिना: तल वा गुथाय् तक वं मिखा,
अमिगु स: ताय् वं चुलुक बिसि वंगु सो न्याया बथां।
हा:गु नकतिनि तायदु ब्यांचा सुंक च्वन आ: अमि सलं,
ल: छगू बुं मेगु ब्वों न्ह्या:वंगु ताय् दत कलकलं।
लोक-लज्जायागु भय थें त:गु ब्वीं वालं चिना:
बल छको वृषभं पिका:सा छ्रे फु फ़्रू हाकुं तिना:।
कमलपित्तं क:म्ह रोगीं खनिगु थें म्हासुगु जक
प्राय वर्षाया प्रसादं वाउँया: च्वन ख्यो फुक।
खन्य मदुगुलिं सूर्य शशधर नभस मेघं तोपुया:
लें सिथे ह्याउँगु, तुयूगु निता सिन्हाज्यास्वां ह्वया:

अंशुमाली छम्ह व छम्ह शुभ्रांशु ज्वीधुन धाःगुला
न्यंक उख्य थुख्य रश्मि थें वें तःगुला मस्यु स्वां ह्वलाः !
यामिनीया प्रवल वर्षां हाःगु अं प्रकृति सगं
ब्यूगु ज्वीमाः मद्य सम जल बिन्दु हायकाः तरु-दलं।
पासि, बःसि व फंसि आदि सि सःगु शाखा थँ थँ स्वस्वं
अश्व ल्यू ल्यू वँन व छन्दक ह्वःगु गुन्तःस्वां थ्व थ्वं।
वाटिका गुलि गुलि पुलाः वन जाःगु वृक्ष वनस्पति
मेघ रव लिस्य नृत्य यानाः च्वंगु म्हयूखा दम्पति।
गुलि छिनाः वन हंस सारस, क्रौञ्च, वक दुगु निम्नगा
गुलि पुलां च्वन सो उफोस्वां ह्वःगु पद्माकर बुँगाः।
गुलि अरण्याणी पुलाः वँन ख्यूँगु सिसिमाया हलं,
भयाम्ब गुँखि दुगु दम्वि, खासा, प्या दयाः ध्याचःगु लं।
थुगु प्रकारं बोधिसत्वं राज्य ई थें वांछ्याः
पार वन कोलीय, रामग्राम आदिक राष्ट्रया।
वं अहो कुलयागु मर्यादा तुति थ्वानाः वन,
बाः वयाः सो कूल मर्यादा नदीं स्यंकाः च्वन।
वा व खुसिया भक्ति श्रद्धा भयूबियाः ब्वांब्वां वयाः
वैगु चरणे शुभ्र फेनिल च्वामलं गायकुगु स्वयाः
स्फटिक सदृशगु त्याफिया वा वृक्षया हा-वाकुथी
पुलुक भति खन्यदयूक कूलं वेत स्दःगत याःगु ज्वी।

१०

न्यन कुमारं "सौम्य ! थ्व छु खुसि ? न्यंक सो सो गुलि फिसः ?"
"दे्व खः थुगु खुसि अनोमा" सारथीं थथ्य ब्रिल लिसः ।
"ज्वीगु जिगु संन्यास थन हे" बोधिसत्वं थुलि धयाः
च्वाःबले ग्वालिं अनोमा पार वन सल तिंन्हुयाः
नाग पुखुलिं लीबले मेघं छत्याः त्याः गय् बुयाः
सात्तु सालाः यनि व थें हे सारथी ल्यू ल्यू तयाः ।
उल्यर तीरे थ्यन्यव याकन हे सलं काहाँ वयाः
भिंगु मणि मय मुकुट कुण्डल पाट वस्त्र त्वयाः त्वयाः
मोतिमय लाकां त्वत्वं नायूगु फी पालिं चुयाः
बोधिसत्वं धाल थुलि त्वालहायूत थःगु सं चुपि लुयाः—

"छ ल्याहाँ हुँ पासा तिसा वस्त्र अश्व
ज्वनाः भीगु देशे पिताया समक्ष
वना बिन्ति या छं 'जि सर्वार्थसिद्ध
जरा, जन्म, मृत्युं जुयाः मुक्त बुद्ध
वयाः पालि स्वःवे पिता चांजुयागु
बुबा ! ज्वीगु ज्वीमाःगु छाय् शोक यायूगु !'
लिपा वैत छं मित्र ! या बोध गाक
थ्व जिं धैगु सन्देश नं न्यंकि ब्याक
'थ्व हृद्-सागरे मुंगु भी प्रेमया लः
छुयाय् विश्व-प्रेमं रविं थें थँसाल

प्रिये ! छं विचाः या सदा पुत्रयात
थ्व जन्मे कलाः भाःत भी ज्वीगु गात।" (भुजङ्गप्रयात)
थः प्रभु थुलि धायूव छंदकयागु हं सं तो तल,
न्ह्योन्य आताहाँ व्वनाः वं नं मवाः ज्यो थें जुल।
बोधिसत्वं धाल "शीघ्र हुँ सल, वसः, भूषण कयाः"
"दास नं वे नाथ नापं" धाल वं भ्रसुकाः तयाः।
धाल हानं "याय् मखुनि जि छन्त संन्यासी सखे !
जिगु खँ कंवन्य मानि छं माता पिताया सम्मुखे।"
शिञ्जिनी चःफ्वीगु ल्हातं वं जजंका चःफुनाः
थःगु मणिमय चुदुगु खद्गं केश नं त्वा ल्हाः खनाः
सारथी ख्वल—"देव जन्मजुल्यं निस्यं नीगुदँ तक
चरण सेवायागु फल फ्वःय 'यंकि नापं' थुलि जक"
वैत ह्येकल—"कपिलवस्तुस वेबले जिं छन्त नं
हयगु जुल नापं व्वनाः ल्याहाँ हुँ आः याकन थनं"
सल ज्वनाः छन्दक ख्वख्वं यानाः प्रणाम लिफः स्वस्वं
हाय खासा न्ह्याःगु थें वल, उख्य पलाः छित गौतमं।
। ंव वं व मखन परस्पर निख्यर क्षितिजे तन निम्ह,
अमिगु विरहं ख्वःनि आःतक नं सिन्हाज्याकी छम्ह !

सुगत-सोरभ महाकाव्यया महाभिनिष्क्रमण
नामगु च्यागूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६३ साल घोचाकु संल्हू

यशोधरा

नित्यया थें थौं सुथे नं स्व:बले गोपां दना:
प्राण प्याहाँ वंगु तन थें कान्तिहीन कथा खना:
विविध शंका मनस दा: थें "फूंक" वं भसुका: तल,
सकभनं वं वाष्प फुति फुति दुगु मिखा चा:हीकल ॥
स्हिग स्हिग: थें थौं प्रभाती हा:गु वं छुं छुं मता:,
चित्र नं धाय् मफु सखीपिं वं खना अमि अचलता,
प्राय: पौभा: मुसु कया: च्वनि स:म्ह पुंया निपुणतां
अमिक्य ला मदु अङ्गचालन, हास्यरेखा नं छतां !
न्ह्योन्यसं छम्ह निम्ह दना: च्वन ल्हुगु गा ल्वीकं तया:,
न्हकु तिया: च्वन अन गुलिं मद्दिक लुखाय् हे जक स्वया: ॥
बच्छि च्याना: सीगु मणिया त्वा:थ्वा च्वन कोदला:,
छख्य लुँया ताहाँफया क्वे रत्नया सुन्दर ख्वला ।
वेँ लुया: च्वन पुष्पमाला चब्बुना: त:त: क्यना:,
च्वन गुलिं चिच्चा दना: नं मेगु स्वांत सुखूचिना: ।
चीकु मदु थुगु फुक सुनानं गन दु अन हे तुं च्वना:
व्याकुलापिनि हृदयया विमनस्कता जक च्वन क्यना: ॥

नभ समान विशाल श्रीगर्भे नवीना सुन्दरी
यक्व थीसां नगुत थें सौन्दर्य-तेजं जिगिजिगि
चन्द्र मदयाः बुलुगु आमैया निशा थें वं खन—
प्राणपतिया रत्नमय पल्यङ्क रिक्त जुयाः अन।
वगु मन खुलुखुलु मिनाः वल "थन छुज्या जुल दैवया!
हाय आर्य अवश्य छुं जुल" धैगु आशंका कयाः।
प्रेमया ज्या याय्गु खः प्रियया अमङ्गल कल्पना,
थःगु न्ह्योन्य मदयूव भ्रं ज्वी विरहया कटु वेदना।
वैगु ख़्वाले भाव-रेखा मन-पुखूया भङ्ग थें
ब्वात उल्य थूल्य, नयनया कुं जाल पीजा कंगु थें।
धायूत स्वत वं "गन बिज्यात कुमार जीवनबान्धव!"
किन्तु गःपः तःपु जक जुल वाक्य प्याहाँ छुं मवः।
हिक्क वं हिकु हिकु लनाः "हा नाथ स्वामीं" थुलि धयाः
भ्वाक्क भोसुत तुंग फुंगे दीर्घतां भ्रसुकाः तयाः।
शब्द तायूव सतर्क जुल दुर्दैवया ग्योपिं सराः,
लिक्क थ्यंकः वन हथासं बोध याय्त मनोहरा।
घय्पुनाः म्हे पित्तु पीकाः धाल "छिम्ह जीवन सखा
गन बिज्याय् फै प्रेमसूत्रं सात्तु सालाः है मखाः!"
सान्त्वना-पवनं कयाः विरहाग्नि ब्वाला काःवन,
वांछूया हिकु हिकु व भसुकाः यात वं परिदेवन—

"छं स्यूला गन आर्य बिज्याःगु, हाय जितः वानाः ?
थौं जिगु अंग जवगु जक मद्दिक तुत थर थर यानाः;
बाय् मालिगु जुल ला निम्ह धार्त्यें दुर्भाग्यं याना !
गय् च्वन्य जि थुगु विरह-मि घानाः वै भंभं च्याना" (जाति१६मात्रा)
थुलि धयाः हिकु हिकु लनाः वं उम्ह सखीया लहाः ज्वन,
छुं लिसः मखनाः सखीं ख्वालं सँ जक चीकाः च्वन।
वैत मेपिं दक्व पासापिं वयाः हय् हय् धुन,
छुं समय जायकाः लिपा व मनोहरां स्यूगु खँ कन—

"सुथस उदय क्वथां जि न्हापां दनाः
छिगु थुगु गृहया लुखा चाः खनाः
हतपत थन व्वां वयाः स्वः वया
च्वन प्रभु मदयाः क्वथा हे ख्वयाः।
सुरु सुरु जि उकीं चुके व्वां वनाः
सिल थुलि खँ व द्वारपालं कनाः—
'च्वन हँ भवनद्वार चूं चूं दनाः
नृपसुत, सल, सारथी नं तनाः,
गन दु अमित भूपतिं मायूक्यत
छ्वत हँ सल बियाः उकीं दूतत,
सुरपुर व रसातले हे थज्यु
प्रिय तनय अवश्य ल्वीकै ज्युं" (प्रभा)

"हाय म्यानापुक उकीं हे थौं जि म्हंगु खनी सखि !
प्राणनाथ मदयूक नं चभबूगु छाय् जीवन-चिखि !
मयूल आः स्वाय् मयूल" धा धां थः नुगःपाय् दाल वं
वां छ्वयाः छ्यों यागु तिलहिल, सँपुल वं प्वांय् प्वांय् खवं ।
शोकया खुसिबाः वया फुक चेतना च्वीकः यन,
स्वच्छ सुन्दर मृदुल लासाय् तुं व थस्सः पाः वन ।
हल हथासं कनक कलशे सुमनसार थना थनाः,
वैगु छ्यों या केश प्याकल उगु नस्वाःगु लखं लुनाः ।
अन गुलि पासापिसं च्वामो व पंखां गायूकल,
वा थिनाः न्हायूप्वाः तिनाः त्वंकल बलं शीतल जल ।
अमिगु परिचर्यां मिखा कन हंस ल्याहीं वःगु थें,
किन्तु गोपां नःगु मखु छुं अन्न वहलाः च्वंगु थें ।
उख्यर च्वांय् च्वांय् ख्वल व गौतमपुत्र बालक राहुल,
ब्वां वनाः तुतुमां छम्हयूस्यां शीघ्र वैत बुयाः हल ।
पुत्रयात कयाः छको वं घयूपुनाः हृदये तल,
ख्वाः स्व स्वं छु मने लुयाः मस्यु हाकनं सुकु सुकु ख्वल ।
वैत ह्य कल छम्ह सखीं अन "देवि ! आपा ख्वे मज्यू,
स्वास्थ्य स्यनि वातं कयाः छुं अन्न नयू अति योग्य जू;
ख्वाः स्वयाः छिं मन तयाः दिसँ पुत्रयात दया तयाः"
वैत धाल यशोधरां थुगु करुण वाक्य ख्वयाः ख्वयाः—

"छ्याः ज्वी थ्व मचा धात्थें हे
मां बौ वायूमाःगु उकीं हे,
दुरु लःया सम पति जाया
पाउँ जुयाः थ्वं विल फायाः।
हा! थ्व मचा प्वाथे दुब्रले
न्यनि वसपोलं "छ् यो प्रिये ?"
इच्छा जुल जिगु चा नयूगु;
वंशलोचन ह्याः बीगु।
हाय सुनां आः याइ विचाः
गुलि दुर्भागी हा थ्व मचा!
दुर्मति नियति मलाः ताले
छु च्वयाः हल मस्यु थ्व कपाले!" (जाति १४मात्रा)

पित्तु पिल काय्या कपाले म्हुतुसि ज्वीकाः कंपन,
थुगुकथं चान्हि ख्वख्वं हाहां फुना; वन छुं दिन।
हल अज्याथाय् छम्ह सर्खी सन्देश सम्भ्रम पूर्वक—
"वल हँ राजकुमारया अति योम्ह पासा छंदक"
प्रथम 'राजकुमार' तायाः "हैँ !" धका गोपा न्हिल,
किन्तु लिपते सारथी जक वःगु सीकाः भ्रं ख्वल।
'राम' नां दुगु रत्नया अंगू ज्वनाः थः हस्तस
वःगु थें हनुमान् दशाननया अशोक उभ्रानस

'फुक ज्वना युवराजया मणि मुकुट तिलहिल रत्नया
वल व छन्दक शाक्यरानीयागु न्ह्योन्य ख्वया: ख्वया: ।
वैत खन्यवं शोकया उद्वेग भं निदुगं जुल,
ज्वीगु प्रियया वस्तु जक खं सां वियोगं व्याकुल
हृदयया ज्या, वंछुयाइगु ! अश्रु बा: वयक्यगु सिवाय् !
थ:म्ह स्वामीयागु विषये वैत मन्त वधाय् थ्व धाय् ।
धाल न्ह्यचिला: वेगु मनया भात्र स्यूम्ह मनोहरां—
"भद्र ! राजकुमार छि नापं कथाय् त:वै सदां,
थौं छि याक:चा छुखेँ, प्रभुयात गन वाना: वया ?"
वैगु थुगु कटु वचन-बाणं धैर्य चब्बुत सूतया ।
"हा ! अभागो कर्म !" धा धां वं छको भसुका: तल,
फेत्तुना: तीजक तिसाया पो फ्यना: फुक पोंकल ।
बिन्ति याना: ल्हा: निपा वं अश्रु वेका: धरधर
ग्या:गुलि जुजुया भयं तन कम्प ज्वोका: थरथर
कच्छुना: खाखातुका: अत्यन्त हृदय विदारक
वाक्य गय् ख: अय् निवेदन यात साहस पूर्वक—

"उखुनु ! उखुनु हा ! ख्यूँगु चान्हे जित:
जिगु थ्व हृदय हे ज्वीक हा कम्पित
'सलहिँ सलहिँ' आज्ञा कुमारं जुया:
सुरुक सल हया, दासया ज्या छुयाय् !" (क्षमा)

उचित अनुचितया विचाः फुत बिरहया अतिरेकतां,
छ्यों ल्ह्वनाः भसुकाः तयाः थुलि धाल वैत यशोधरां —
"जन्मकाःछिं छन्त लहिनाः तःगुया पल्यसा थ्वला ?"
धाल लिचिला, छंदकं स्तम्भित जुयाः छपलाः पलाः—
"थन्यत गुलि थ्व भयाःके जि हालाः जुया,
घरर घन रवं वा न्ह्यलं तोपुया
प्रभुजु पन्यत सुं हे मवः हा दनाः
अल्यजि सल ज्वनाः नाथ ल्यूल्यू वना।
सुथस थ्यन अनोमा नदी-तीरस,
जननि ! अन ध्यनाः थः थमं आगसँ
विविध रतनया ब्याक आभूषण
मृदुल मृदुल कौशेय आच्छादन
सल व मुकुट खड्गादि ज्वंकाः जितः
हल जि लित छ्वयाः, अश्व लैँ हे सित।
जि फुत थन महाराज तं म्वेकल,
दनि जि छि छम्ह आधार आः केवल।
अधम अनुगया दोष ला घोर खः,
सरल हृदय माता ! क्षमा या फुक,
कन्यत गुगु प्रभुं जूगु आज्ञा जितः
फुक खँ दिसँ न्यनाः सार धायू आः छितः—

हृदय-जलधिया ब्याक्क हे प्रेम-लः
तृषित जग-फिब्वे स्नेह-मेघं ह्वल,
वुखँ थ्व जननि ! काषाय ती धुंकल,
दिसँ समय हनाः ख्वाः स्वयाः राहुल ।" (क्षमा)

जःगु चुपि सम मर्मभेदी सः कनाः उम्ह छंदक
लिचिल भति भति ल्यंगु ल्यंकंतुं तया मेगु खँ फुक ।
कःगु थें पां बृक्ष मूले देह खाकाः थरथर
हाय गोपां वेदनां दयूकल करुणरसया सर—
"यमपुर तकं सावित्री लिनाः भाःत नाप,
रघुकुलमणि नापं जानकीं शीत ताप
सकल सहन यानाः दण्डकारण्य थ्यंक
'पति पति' जप यानाः वंगु थें गंक गंक
यदि बनस जितः नं यंगुसा नाथ नापं
बन उपवन भाःपा चाःहिलाः ज्वीगु नापं ।
सरस फलत खानाः हयू थ्वयाः स्वां नस्वाःगु
प्रभु मुसुमुसु न्हीकाः जि छ्माः नं कत्रखायूगु,
तनय जक बुयाः जि हायूक्य प्राणेशयसत-
'गुलि जक प्रिय गोपे ! याःगु छं पक्षपात !'
जुल थ्व खँ फुक्क धात्थें स्वप्नया भ्रान्ति मात्र
विधिवश निम्ह मांकायू जूगु सो दुःख पात्र ।

उख्य थुख्य प्रभुनापं ज्वी दुपिं वन्य प्राणी
खग, मृग, पशु हे नं गाक्क हे भाग्यमानी।
अन दुगु फुक शाखी धन्य शाखाय् सि सःगु,
ससुमन गुँखि धात्थें धन्य बेँ थ्यंक लूगु,
च्वन्य दुगु प्रिय स्वामीया करं चित्तु चीकाः
सुख गुलि तृणया नं नित्य हे न्हुत्तु न्हीकाः।
लख यचुगु पुखूया स्वच्छ पाषाणतय्गु
स्तुति गुलि जक याय् वस्पोल मोल्हीत दीगु।
कलकल खुसियागू न्ह्याःगु लः भाग्यशाली
अन बनस कुमारं छीबले दुंगु पालि।
बरु बन-पथया धू जूगुसा नाथयागु
उगु चरण चुपानय् दैगु अत्यन्त योगु।
सखि! प्रियपद सेवा याय् मदय्काः छु म्वायगु!
जिल जिल बरु हाहा शीघ्र हे मृत्यु ज्वीगु।
जुइ फूक्क हि व ला क्वेँ देवया ध्यान-हेतु
सुख अनुभव याय् दै स्पर्शया प्राणतन्तुं।" (मालिनी)
शोक संतापं व गोपाया जुयाः मन चंचल
वाफसं मद्दिक कयाः तःमा सिमा थें कोदल।
हाय विधवां 'पूर्व जन्मे नाप लाय् दै प्रिय' धका
ल्यंगु थः जीवन हनाः च्वनि मदु व आशा नं थुका।

पति व पत्नी नाप च्वन्य दै मखुत गबलें हे निम्ह
शाक्यरत्न कुमार गौतमयागु जन्म थ्व अन्तिम ।
रामगिरि-आश्रमस पितिनाः तःम्हस्या प्रिय सहचरी
फिनिला जीवन हनाः च्वन घौ निनाः अलकापुरी,
किन्तु थुलि उलि अवधि मदु छुं नाप लाइगु प्रिय पति
सहन जक नं याइ गय् मदुस्यंलि आशा छुं भति ।
वैगु सेवा याय्त सकलें सेविकापिं तत्पर
ज्वीव छन्दक सारथी वँन अमित तोताः सत्वर ।
शाक्यरानी ख्वेकु ख्वेकुं शरद ऋतुरानी न्हिल,
हा ! ख्व ख्वं वर्षा-जिथिं कुतु वंगु चपला-तिलहिल
थःगु ल्यंगु भुयूसँ थाथा यात "गोपा ! ख्वे गुलि !"
विरह-ताप व अश्रु-ज़ल नं हृदय-मेघे फूगुलि ।
ख्वेगु तोताः स्वःबले भयालं छको व यशोधरां
प्रमदवन खन गन वया पति नाप क्रीड़ा ज्वी सदां ।
प्रिय कुमार अवश्य अन हे दैगु वैगु मनं खनाः
शीघ्र थः परिचारिकापिं फुक ब्वनाः काहाँ वँनाः
उगु उम्हाने न्यंक उख्य थुख्य मात्तु माःजुल सकभनं,
शरदया शोभा सिवाय् छुं मेगु वस्तु मलू गनं ।
सर्प थें नितु नीगु मार्गे छफुति खन्य मदु धू गनं
सुचुक बँथिलाः न्यंक तः थाय् पंक गनदै हाकनं !

गंगु म्हासुगु हः छ्हः मदु, तरु लता फुक वाउँगु,
शरदरानीं धाःगु दोंगां ज्वीव प्रकृतिं न्येकुगु।
थःम्ह प्रिय वेक्यत व नभ-पथ तःगु ज्वी सुचुकाः फुक
न्यंक वाग्वोँयागु लासा लाःगु ला मस्यु म्हासुक।
सिन्धु लोमंकाः शशीं विश्राम ताउत थन थया
धाःगु थें वा मा धिकंधी संगु सो वायुं कयाः।
माः जुजुं खन वं अज्याःथाय् कोँसिमाय् हुसुलुं छगूः
गय् थमं प्रिययात प्वीक्यगु अय् समीरं प्वीकुगु।
चूम्ह स्वामी ज्वी धका वं ब्वां वनाः अन स्वः वनं
थःगु हुसुलुं चूगु खन लाकांसिँ नाप भविष्य नं।
"हा!" धका वं स्वःबले च्वे "प्रिय मिलनया जीवन
क्षणिक जक खः" धैगु चानाः वःगु भुतिमालें कन।
धन्य आशासूत्र चमबू तदपि गोपाया मनं
भयाम्व च्वंगु लतानिकुञ्जे वँन व मामां हाकनं।
न्हूगु लुँतिस्योस्वां थ्वयाः बांलाक वं त्वास्वां हनाः
बी धका पति स्वःबले खन न्ह्यूगु त्वास्वां वा क्यनाः।
दच्छि दच्छि पुलांगु लुमनाः वल वया स्मृति फुकु फुकु—
"थन च्वनाः नाथं जितः सपले छुकुगु स्वां चम्पक"
"देवि! थन खः" धाःगु थें अन शब्द वेकाः मर्मर
वल बसुमती न्यंक हायाः पालिज्जाः स्वां सुन्दर।

वँन अनं नं चाःह्यु ह्यूं निर्मल पुखूया सत्तिक
गन दु सम्मुख लः दुसां प्यायूचाःम्ह फोंगिं चातक
च्वनि म्हिताः लः हेँ व बःहेँ कमलनाल ननं गन,
न्या पियाः च्वनि गन लिबाःसां धैर्य पूर्वक वक गण,
चक्रवाक व चक्रवाकी लोमनाः बायूं मानिगु
गन च्वनाः पा कुत्त कीकाः प्रेम क्रीड़ा याइगु ।
अमिगु कलरव ताःगुलिं पुखुली वनाः वं स्वःवले
नाप मखनाः भाःतया प्रतिविम्ब न्हापा थें जले
वं लिफःस्वत ल्यूँन्य केवल खन सखीपिं हे जक
लुमन "निम्ह ल्हाः गथि चिनाः अन स्वेगु" व पुलांस्मृति फुक ।
हंस हाः थें छिलिक हायकाः कनकनूपुर, हंसक
थःगु तुतिया लिक्क वेकाः यक्व जलचरशावक
शीघ्र भ्यातुगु छुं कु दिकु थें दुरुलवहँःया त्वाथले
भ्वाक्क फेतुत थःगु बापा पालि दुंकाः अन जले ।
पतिवियोग-फसं कयाः छुं जूगु भति भति कंपन
उगु अलः दुगु पालि ह्वाउँ गु ह्वःगु पलयस्वां थें च्वन ।
वैगु दीन दशा खनाः अन चःहिलाः शोकं नुगः
न्ह्योन्यसं कुति वःगु ह्याउँ क घाः ब्वयाः धाले छगः
खन्यव उकिया अर्थ गोपाया मनं थुल विपरित—
"दुःखिनी अबला खनाः थ्वं याःगु खः थ्व गिजय् जितः"

पौ १६० सुगत सौरभ

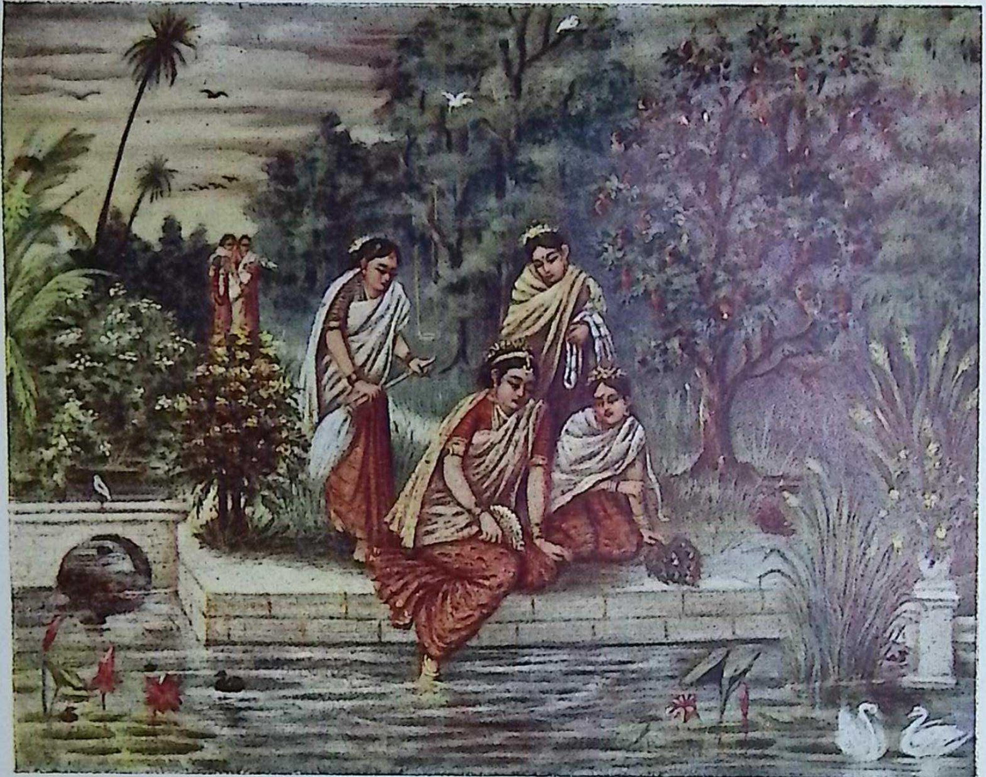

प्रमदवने यशोधरा

धाल प्रकटे-"न्ह्योन्य तयूमत्य यंकि वांछ्वे हुंकन"
मेगु खन वं शरद्‌रानीं याःगु प्रिय आराधन—
निकट दूरे तःसि, ल्यसु, संत्रासि, झमसि व चाकुसि,
न्हिसि आदि सि सःगु भारं वृक्षया जँ लुयाः धुसि
वच्छि फल खन्यदयूक म्हासुक पत्रया गां तोपुयाः
नेत्र सम वं पत्र ब्वेकाः पूर्वपाख्य स्वयाः स्वयाः।
कच्छुनाः स्वतः थःगु म्हे वं ल्यंगु रूप व यौवन,
प्राणनाथं धाःगु लूमनाः छम्ह सखीया ल्हाः ज्वन—
"छन्हु सखि! थ्व उभ्भाने चाः ह्युह्यूं नाप नापं
थन थ्यन्यव कुमारं धाल—'गोपे! छ श्रापं
जक थुगु नरयोनी जन्म जूवःगु पृथ्वी
असर नगरया सुं देवकन्या छ खः ज्वी।'
लुमन लुमन स्वामीं हाःगु संत्रासि काःगु
उखुनु जिगु न्यताःया लिक यंकाः खँ ल्हाःगु—
'भति भति जक खः थ्वं छंगु सौन्दर्य खूगु
गुलि ययिपुगु अयूनं सो प्रिये! वर्ण थ्वैगु'
'हिसि मदु जि मयो बा छाय् थपायूचो हिस्यायूगु!'
जिगु थुगु वचनं भ्कं नाथ अत्यन्त न्ह्यूगु।
गुगु झमसि क्यनाः प्राणेश्वरं धाःगु बाक्य
लुमन्यव जुइ वीँ थें मयूल छुं हे लुमंक्य।

जुल थ्व सर स्वस्वं आज्ञा जितः आर्यपुत्र
जिगु हृदय चिनाः प्येपुंक हे प्रेम-सूत्रं—
'चिकुगु मखुनि आः तांनोगु नं मन्त भ्याः हे
यचुल खुसि, पुखू, तुं देवि ! छं चित्त थें हे'
प्रिय सखि ! खनि सन्ध्याय् थः मचातय्गु मायां
विमल गगन मार्गे यक्व झंगःत ब्वां ब्वां
सुमधुर रब यानाः थः स्वले वंगु द्रश्य,
'वन्यनु गृहस भींनं' धाइ नाथं अवश्य" (मालिनी)
थुलि धयाः वं गाच्वतं ख्वबि हुल छको झसुकाः तयाः,
वँन अनिश्चित लेँ सखीपिं लिस्य व तीजक तुति ल्ह्ययाः।
हल अज्याथाय् वासुरी छपु मालश्री दूरं पुयाः,
मोहनी फुत धाःगु सः थें पश्चिमा च्वन ताय् दयाः।
झं उकीसं "बाःछि त्वाः ला स्वन्तिचःरे जुल हला !
छन्त थुगुसी छिमि किजाँ भिंभिंगु लं बीबा हला ?"
"छन्त नं बी आकिवं ला भिंगु हे भाजुं ल्ययाः"
थथ्य खँ ल्हा ल्हां वःगु खन गंथुनीत निम्ह इतिइति न्हिलाः
वःगु छम्ह गोदावरीस्वां जाःगु धकिचा घय्पुनाः
मेम्हस्यां जरि बत्तु दुगु बांलाःगु ग्वेस्वांमाः ज्वनाः।
अमिगु पर्सि व गाय् म्हिताः च्वन रसिक सान्ध्य समीरण,
ह्वःगु तःफोस्वांकचां अमि पृथु नितम्ब थियाः च्वन।

अमि रसिकतां जुल व गोपायागु हृदये स्पंदन
"आह !" याना: क्वच्छुना: थँसिँमा छमाय् लिधना: च्वन।
पलख जायूका: स्व:बले पिलिपिलि निग: नगु लू खना:
धाल वं हिकु हिकु लना: उगु लूगु नगुत क्यना: क्यना:-
"शरद् ऋतुस आहा ! हर्ष आमोद यायूत
प्रतिदिन निम्ह नापं चा: ह्युह्यू वेगु थाय् थ्व ।
थन थ्यन्यव दिना: हे स्वेगु बांला:गु सन्ध्या,
नगु क्यनि प्रभु स्वामीं 'हूंगु सो हूंगु' धाधां ।
खनि मखु नगु गय् गय् न्ह्याक्व स्व: सां छग: नं
क्यनि गगनस ह्यानं ल्हा: ज्वना: प्राणनाथं—
'पिलि पिलि थित खंला हूं छजो थीथ्य च्वंक'
वन्य 'खन खन' धाधां नाथया म्हे जि थीक ।
अल्य यनि वसपोलं पाचिना: हूं सिमाक्वे
विधु खन्यदु गनं बांलाक हे पूर्व पाख्य ।
लुइन लुइन आ:नं व:गु सो हूं प्रकाश,
वल रिपु सम ज्योत्स्ना थौं जित: बीत त्रास ।
विरह-अनलकुण्डे दुंम्ह सुं नायिकाया
रुदित हृदय-न्याया यायूत रक्षा पुन्हीया
हिमकर कर ब्वेका: व:गु ज्वीमा: विचा:या:
कर छूल, क्वल ख्वा: च्या: था:गु सो चन्द्रमाया ।

प्रिय पति परदेशे लाःम्हस्या रूपयात
जलनिधि सम भाःपाः वःगु ज्वी स्नान यायूत
शशधर कर ख्वेकाः थौं शरद्‌यागु चान्हे
फुति फुति थुकलं वं ब्यूगु ज्वी वैगु स्वाले।
मखु मखु विरहीया प्राणया प्राण तयूत
खन्य मदुम्ह प्रियाया प्रेम-सन्देश च्वेत
सहृदय प्रकृति पौ ब्यूगु ज्वी पूर्ण इन्दु
'प्रियतम! मत्य छि लोमंक्य न्हे!' धैगु सीदु।
प्रिय सखि! प्रभु स्वामीं च्वःगु दयूमाः जितः नं
भति नयन ब्वयाः बांलाक सो छं छको नं,
स्थिर अपलक दृष्टि त्यानुकाः जि स्वयां नं
खन्य मदु अन स्वामीयागु आखः छगः नं।" (मालिनी)
स्वामिनीया विप्रलापं अमिगु नं मति विभ्रम
जूगु थें फुक वांछ्‌याः छम्हस्यां वचनया संयम
फेत्तुनाः काचाक थांसे जवगु ल्हातं वैँ चुयाः
कनक कंकण छिलिक न्यायूकाः खवगु ल्हातं ख्वबि हुयाः
धाल—"हार्दिक प्रेमया महिमा छुस्यू व मिज़ंतस्यं
भीत ख्वेक्यगु जक दु अमि ज्या प्राय सत्ययुगं निस्यं"
यात छम्हस्यां "थुगु खँ धात्थें खः" धका अनुमोदन,
मेम्हस्यां पतिया बियोगं कःपिनिगु बाखं कन—

"द्योंम्ह दमयन्ती बने वाना: अनं विसि वन नल,
'सत्य सत्य' धका हरिश्चद्रं व शैव्या ख्वेकल,
भ्रातृसेवाहेतु ख्वेकल लक्ष्मणं उम्ह उर्मिला"
मेम्हस्यां हानं उकी तन हृदय ख्वःसां भति न्हिला:—
"पुत्र पुत्री दान याय् धुंका: नृपति विश्वन्तरं
'दानपारमिता' धका बिल दान पत्नीयात नं,
बीगु इच्छा जू थ्व पापीतयूत तंमो स्वे सरा:"
किन्तु थुगु खं ह्ये गु पल्यसा ख्व जक ख्वल व यशोधरा—
"अमि थें मखु जिगु हाय अवस्था ल्यंदनि अमि आश,
दुख मय जुल जिगु आगामी दिन केवल दनि त्रास,
संयोग अपिं जुल दिन फ्वीवं थ:थ: प्रिय नाप,
या:गु दु मस्यु जि न्हापा जन्मे सखि! छु छु जक पाप!"
(जाति २६ मात्रा)

सुंक च्वन हिकु हिकु लना: अनसं व भवाताहाँ दना:,
छम्ह सखीं काचाक कुतुवन्यत्यंगु गाया चो ज्वना:
न्वात उम्ह म्हुतु छ्वा:म्ह च्वाकियात उम्ह ज्ञांदुम्ह सखीं
"मा:गु खँ छगू ल्हाक्य मदु छुं सो व अप्पो गु लि नकीं!"
अश्रु हीका: धाल गोपायात "रानी छ:पिसं
शोक धात्थें याय् मलो न्है धैर्य भति याना: दिसँ"
हाकनं घय् घय् पुना: वं धाल—"अय् राजर्षिया
धर्मपत्नी ख: छि हानं शोक छाय् याना: दिया?

बन व गिरि इक्ष्वाकु वंशीपिन्त शान्तिनिकेतन,
देवि ! साध्वी शाक्यनारीपिन्त गृह दु तपोवन"
वैगु थुगुखं शोक छुं तन ख्वेगु तोतल वं भति
छ्येँ च्वना: नं योगिनी थें ज्वीगु गोपां तल मती।
धाल वं "जीवनधनं अन व्रत गज्या:गु कया: च्वन ?
याय् जिनं उगु व्रत तपस्या थाकुसां निश्चय थन"
"छिं मने तल भिगु ज्या, सहधर्मिणी पतिया छि ख: "
थुलि धया: उम्ह समय स्यूम्ह चतुर सखीं कन मेगु खँ—

स्यायगु ख्वीगु तथा व्यभिचार
ज्वी मखु निश्चय छ्वीत विचार !
तोत्यगु व्याक असत्य खँ ल्हायगु,
थ: मनयात सु संयत याय्गु,
सेवन मादक द्रव्य मयाय्गु,
शुद्ध छ्छा: जक भोजन याय्गु,
तोत्यगु गीत व बाजन थाय्गु,
खेल अनेक व नृत्य मयाय्गु,
तोत्यगु गन्ध विलेपन याय्गु,
मा: छुकियां गबलें कमखाय्गु,
काञ्चन, रत्न-विभूषण धाक्व,
धारण याय्गु तोत्यगु व्याक्व,

सुन्दर कौशिक वस्त्र मतोगु,
केवल गैरिक चीवर तोगु,
तोत्यगु उच्चगु आसन लायूगु,
उत्तम छिं थुलि पालन यायूगु।" (दोधक)

थुगु प्रकारं ह्येकु ह्येकुं भवनयागु लुखा थ्यन,
शाक्यरानीं स्वःबले च्वे पिलिक आलंमत खन।
पलख आताहां स्वयाः च्वन वैत पवनं संकुगु
लुल मने "फै मखु निराशां प्वीक्य आशा नं जिगु"
हृदय-साले विरहया मी भूतया स्मृति-तू सियाः
दुःख-यंबाय् न्याक काकाः वःगु अश्रु-चिकं तयाः
नाथ दर्शन यायूगु आशा-दीप च्याकाः पिलि पिलि
चँन व द्वाहाँ पालचा सम नयन जायूकाः बिलि बिलि।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया यशोधरा
नामगु गुंगूगु सर्ग सिधल

ने० सं १०६४ साल सकिमना पुन्ही

बोधि प्राप्ति

भव्य भवने नित्य स्वस्तिकपिनिगु मङ्गल सः न्यन्यं
दनिम्ह गौतम दन विहंगमतय् सलं तृण-आसनं।
मागधपिसं थ:गु कुलया या:गु सुन्दर वर्णन,
सूततय्सं कंगु बाखं न्यनिम्ह रविकुल नंदन-
यात ययिपुक गीत न्यंकल स्वच्छ सरितां कलकलं
प्रकृतिया बाखंत कंवल ब्वाँ वया: मलयानिलं।
वस्त्र ब्वेका: वैत स्वागत यायि थें रमणीदलं
मृदुल मर्मर शब्द वयका: यात ससुमन तरु-हलं।
राग रञ्जित सुन्दरीपिं स्वेगु पल्वसा दिन दिन
राग पूर्ण कुसुम खना: अन वैगु मन खुलु खुलु मिन।
थ:म्ह जीवन-संगिनी सम यायूत दृढ़ आलिङ्गन
अन दु पृथिवी, मेगु हानं च्वन्यत सितुया आसन।
म्हीग तक जीस्वां क्वखाया: स्वर्णया पर्यङ्कस
धोंम्ह गोपानाथया म्हे तल तिया: गैरिक वस:।
त्वीक चंपास्वां छुना: ह्याउँक सते सचिका तया:
वैगु सेवाय् नित्य तत्परपिं मिसातय् ख्वा: स्वया:

वःम्हस्यां म्वाहालिस्वां लिस्य ह्वःगु सचिकास्वां खनाः
वैत हानं दुःख ब्यू वल वंगु दिनया स्मृति दनाः।
थःत थमनं बोध यानाः धाल वं भ्मसुकाः तयाः
"त्याग त्याग धका वयाः छं गय् लुमंका आः प्रिया ?"
न्हयन्हु तक व अनूपियाया आम्र उद्याने च्वन,
ब्राह्मणी शाक्या व पद्मा निम्हसिनं बिल भोजन।
न्हयन्हु दयूकाः अमित तोताः उगु मनोरम काननं
सच्छिनीक्वे पाःगु रमणिक राजगृह थ्यंकः वन।
नयूत भिक्षां वःगु अन्न मवं खनाः क्वाहां कथुं
भिंगु अन्न नस्वाःगु भोजन साक्क यानाः च्वंम्हस्यं
थःत थमनं धाल वं थुलि "आः तक छ साःम्हुतु तिनि
वैगुला सुख सी धका छं ? दुःखया थ्व सम्हय् तिनि !"
मगधया उगु राजधानी चाःहिलाः भिक्षा फ्वँ फ्वं
खन जवाःलं ख्यात्तु ख्यानाः दुगु वथां है च्वंगु वं।
छम्ह उकी तुतिस्याःम्ह दुगुचा न्यासि वन्यहे मफुगुलिं
गःपते खिषतं चिनाः नं सात्तु सालाः च्वंगुलि
बोधिसत्वं नम्रभावं वैगु न्ह्योन्य वनाः न्यन—
"दाजु ! थुलिमछि दुगुत मुंकाः यन्य त्यना छं छाय् गन ?"
उगु अलौकिक वैगु रूप खनाः प्रभावित मन जुयाः
दुगुजवालं थुलि निवेदन यात वैत पुलिं चुयाः—

"बिंबसार नृपालया मखयागु निंतिं दुगु फुक
यन्य त्यना, छाय् ? भागियाय् वरु भिक्षुवर छ:पिं सुख: ?"
यज्ञ निंतिं दुगुत उलिमछिस्यागु हिंसा ज्वी त्यना:
स्निग्ध कोमल श्रमण गौतमया मने करुणा दना:
खूम्ह दुगुचायात पित्तु पिया: ल्हना: व्वहले तया:
दुगु जवा:या ख्वा: स्वया: वं धाल कुलया नां कया:—
"शाक्यकुलया ख: कुमार जि ज्ञान हेतु हिला: जुया
यंकि छं यज्ञे जित: याकन व मगधाधीशया।"
थुलि धया: गौतम व दुगु क्वबुया: जवा: ल्यूल्यू वन,
न्यंक छायुपा: त:गु सुन्दर यज्ञशाला वं खन।
अन वना: वं यज्ञया आचार्यया सम्मुख दना:
धाल "थुलि मछि पशुत स्याना: पाप छि छाय् यायृत्यना
मेगु दर्शनया सिबे पूर्वगु मिमांसा जक ज्वना:
कर्मकाण्डे हे दुना: भ्मी ज्ञान काण्ड छु याय् त्यना ?"
शाक्यभूषणया ध्व खं आचार्य अति तंम्वेकल,
वा न्ह्यया: नय् थें स्वया: वं थ:गु ल्हा: च्वे ब्वेकल—
"छुस्यू ध्व यज्ञया ज्या छं या फ्वना: नयगु ग्रामस
जिमि नाप छुखें हे नं यायमलो छं लिस: न्ह्यस:।
पशुत यज्ञया निंतिं सृष्टि या:गु मनुं स्वयं
यज्ञंज्वी लोकया वृद्धि स्या:सां हिंसा मजू उकीं (अनुष्टप)

धर्मया नामे निरीह पशुत हयाः अमि जीवन
फ्वीगुसां यज्ञार्थ हिंसाया समर्थक ब्राह्मण-
यागु थुगु उत्तर न्यनाः उम्ह बोधिसत्वं याकन
थःगु ब्वहले च्वंम्ह दुगुचा वें दिकाः बिल भाषण—
"स्यानाः पशु सिमा पालाः यानाः कर्दम रक्तया
यदि वंसा थुकीं स्वर्गे छुकीं ज्वी बाय् अबीचिया ?
पाण्डित्य—अभिमानं व गर्व थ्व खँ मथूपिसं
याइ न्हां पशुतय् द्रोह वैत नै पशु सीपिसं" (अनुष्टुप)
थःगु तर्कत बोधिसत्वं थुगुकथं त्वाल्हाःगुलिं
छुं लिसः नं बीगु मखनाः वैत भं तंमोगुलिं
मगधनृपया ख्वाः स्वयाः वं धाल "राजन् गुलिजक
याःगु सो अपमान थ्वं जिगु दण्ड मबियाः आःतक।
थ्वैत कक्कु तियाः छ्व पितिनाः यज्ञशालां पिन्य तक
माःगु ज्या यानाः बिज्याहुँ नि मन तयाः याकन फुक"
थुलि धया वं गर्व पूर्वक तूंक गौतम च्वन स्वयाः।
दिब्य रूप खनाः नृपति नं मूर्ति थें निश्चल जुयाः
वैत छुं धाय् मफु पलखला चाःगुलिं विस्मय अति
भति लिपा तिनि न्ह्यचिल उचित खँ ल्हाय्त मगधमहीपति--
"हे महाबाहो! थ्व सुन्दर रूप स्वीकाः चीवरे
वांछ्वयाः गुगु उच्चकुल गुम्हस्यात ख्वेका छिं हरे!"

भूपया थुगु स्नेह पूर्ण वचन न्यनाः सिद्धार्थया
थःगु कुलया पूर्वपरिचय बीगु आकांक्षा जुयाः
धाल "राजन् ! खःजि शाक्यकुमार, गौतम नां जिगु
सत्य माल्यत राज्य तोताः चाःहुहुं रमणीयगु
छः पिनिगु थ्व समृद्धिशाली राजगृह नगरे थ्यन
यक्व पशुवध ज्वीगु सीकाः स्वःवया यज्ञे थन"
शाक्यकुलया नाम कायूवं लुमन शुद्धोदन सखा,
मित्रताया स्नेह-सूत्रं च्यूगुलिं त्वायूकाय् मखाः
धेगु भावं बिंबसारं "तात ! तात !" धका धयाः
वैत स्वागत याःगुलिं अत्यन्त हे लज्जा जुयाः
वैगु ख्वाः हे स्वे मछालाः बेँ स्वयाः च्वन ब्राह्मणं ।
योग्य आसन दान यानाः धाल नृपति हाकनं—

"तात ! फ्वना नयू माःगु छु खेँ छं ?
दान सदां बी लोगु थ्व ल्हातं ?
ल्यायूम्हबले यानाः सुख भोग
याय् बरु लो ज्याथे तिनि योग ।
धाल न बा छुं छन्त चमाजुं
बो बिल ला बा पूज्य पिताजुं
बी जिगु या छं राज्य समस्त
शीघ्र नु प्रासादे प्रिय तात !" (चंपक माला)

मगधनृपयां स्नेह मय निस्वार्थ व्यवहारं मन
द्रवित ज्वीका: बोधिसत्वं धाल सादर कारण—
"मखु जि पितिना: ह:गु बौनं, छुं चमाजुं धा:गु नं
मृत्यु व्याधिजरा खना: ग्याना: वया जि निकेतनं"
बिंवसारं वैत हानं "प्रियकुमार ! जिथाय् च्वनां
छ्ंगु छुं उपहास ज्वो मखु, गृह थ्वनं ख: छ्ंगु न्हां,
राज्य सुखया भोग याय् जक लोगु कान्त कलेवर
क्षीण याय् मत्य" धाय्‌व वं थुलि धाल संका: चीबर—
"छ्याय् धात्थें आ: राज्य व धन महाराज ! थ्व जित:
वया पत्नी वाना: प्रिय तनय ऐश्वर्य सहित,
महत्वाकांक्षा केवल दनि छ्गू आ: थन जिगु
त्वना: बोधिज्ञानामृत परम निर्वाण ज्युयगु।
जिके द:सा छुं छ:पिनि मनस माया व ममता
बिज्या:सा ज्यू धात्थें फुक पशुत तोता: बरु पिता"
"पुता ! छं था:थें तोत्यगु जुल थ्व जि ब्याक्क दुगुत
वया: त्वंक: वेसा विमल उपदेशामृत जित:" (शिखरिणी)
मगध अधिपतिया थ्व खँ न्यना: "वे" धक। वाचा बिया:
अभय बीका: तोतका: फुक दुगु अनं प्याहाँ वया:
मगधया विख्यात तत्कालीन विद्वान्या छ्गू
आश्रमे वन शास्त्र ब्वनिपिं स्वसल विद्यार्थी दुगु।

वैत स्वागत यात गुरु आलारकालामं अन,
किन्तु वं गुगु थःत स्यंगु समाधितत्वं थः मन
लोगु अभिसंबोधि मलुयाः वैत तोताः याकन
दार्शनिक आचार्य रुद्रक रामपुत्र दुथाय् वन।
वैगु न्ह्यूसः शिष्यपिं दुगु आश्रमे च्वँ धका अति
प्रेम पूर्वक याःगुलि अनुरोध गोपाया पति
अन च्वनाः गुरुजुं निरूपण याःगु नाना दर्शनं
प्राप्त ज्वी बुद्धत्व मखनाः वल अनं नं हाकनं।
प्रखर प्रतिभा वैगु उगु गंभीर जिज्ञासा खनाः
वैगु लिस्य वल न्याम्ह कौंडिन्यादि ब्राह्मणपिं मुनाः।
चाः हुहुं गयशीर्ष पर्वतया निकट थ्यंकः वनाः
अन च्वच्वं प्रज्ञा लुइगु सन्मार्ग तप हे थें खनाः
लोगु उरुबेला खनाः नैरञ्जना-तीरे वनाः
यात तप सर्वार्थसिद्धं अन छगू पाक्के च्वनाः।
भद्रवर्गीयं वया अन वैत सेवा याःवल,
यात आख्ये जक नयाः छुं काल वं तप दुष्कर।
शुद्ध हामो नं नयाः वं सहलपाः च्वन यातना,
हाकनं छुं मनस्य हे नं च्वन खुला लः जक त्वनाः।
थुगु प्रकारं खुदँ तपस्या याः गुलिं कृशतन जुयाः
स्यू व क्वेँ जक ल्यंदनिगुलि च्वन च्वलेया ख्वाः लुयाः।

वेंगु सुन्दर दिव्य लक्षण युक्त काञ्चन वर्ण नं
फुक तनाः वन गाः म्हुयाः द्वाहाँ वनां. च्वन नेत्र नं।
वेंगु छ्पु छ्पु बपित नी जिल वन हिनू नं फुक गनाः,
प्यप्पुनाः जें प्वाः लुयाः च्वन वेंगु प्वाः द्वाहाँ वनाः।
च्वं गुलिं व मसंस्य ध्याने खगत म्हे म्हे जूवल,
सिंह लिस्य किसि व्याघ्र लिस्य मृग नाप नाप म्हितः जुल।
धन्य वेंगु व शान्त मूर्ति खनाः अमित स्नेहं थिल,
जन्मसिद्ध व अमिगु हिंसा, द्वेष सकतां तोफिल।
प्रथम प्राणायाम यायां प्राण हीन समाधि नं
याःगुलिं मूर्छा जुयाः नं वेँ व भोसुत हाकनं!
वल मचा छम्ह म्हितु म्हितुं अन दुगु च्वले उख्य थख्य जजं
उम्ह अचेतन श्रमण गौतमयात वं खन न्ह्योन्यसं।
वेंगु कोमल बाल-हृदये दुन्य दया उद्‌गम जुल,
अल्य च्वलेया दुरुप्वलं वं दुरु म्हुत्वी न्ह्यानाः बिल।
स्वप्न खन वं "थःम्ह माता स्वर्गतं क्वाहाँ वयाः
थःत पित्तु पियाः 'पुता छं जू म्हिता छाय् प्राणया ?
काल पापीं छन्त त्याकाः छंगु जीवन यंकल!
आः छुयाय् जि हाय!'. धाधां थःगु दुरुधाःहाय्‌कल"
क्वाःगु उगु दुरुया, रसं छुं विगत चेतनता वयाः
स्वःबले वं न्ह्योन्यसं खन सरल प्रकृति च्वले जवाः।

पौ १७६ सुगत सौरभ

तपस्यां मूर्च्छा जूबले

बोधिसत्वं धाल "हानं त्वंकि भतिचा मेगु नं"
वं लिसः बिल—"थीमत्योम्ह जि त्वंक्य गय् जिं दुरुकनं ?"
" थी मत्योम्ह जि" धैगु कर्कश शब्द कर्णे च्वन थ्वयाः,
"थी मत्योम्ह ! धका म्हुतुं आवृत्ति नं जुल न्हां वया।
"थी मत्यो" थ्व खँ ताःगुलिं हृदयं लिसः बिल "छायमत्यो !
थुम्ह दयावान् थी मत्योसा मेगु जगते याय् छु त्यो ?"
थुलि विचाः यानाः कथं वं उम्ह मचाया ख्वाः स्वयाः
"सौम्य दुरु नि त्वंकि" धाधां धाल प्रीति मने तयाः—

"जन्मं ज़्वीमखु थन उच्चनीच जात
कर्म ज्वीगु वरु सुजात वा कुजात
संसारे परहित कर्म याःम्ह श्रेष्ठ,
हिंसा द्वेष रतम्ह खः अवश्य दुष्ट।" (प्रहर्षिणी)

थुलि धयाः वं दुरुकने दुगु दुरु कयाः फुक त्वंगुलिं
"छम्ह महात्मायात छुं उपकार याय्दत" धैगुलिं
धन्य भाःपाः थःत थमनं दैत यानाः वन्दना
वन्यव व मचा माः हनाः च्वन मनस नाना भावना।
वल अज्याथाय् गायिकापिं ल्हाः ज्वनाः दूरे स्वम्ह,
तुतिबकीया शब्द तायाः जुल सशंकित गौतम।
ताल भति भति अमि परस्पर ल्हाःगु भुनु भुनु लें ववं
पवन दूतं हःगु खगतय् गीत लिस्य लिस्य थुलि खँ वं-

१२

"तार वीणाय् छ्वासुसा संगीत सुमधुर ज्वी मखु,
तार अति तीप्यंकुसा नं हाल्य मीसं फै मखु,
तार मध्यम ज्वीव तिनि मी गीत रसया मधुरता
हृदय हृदये चिनिगु गथि गथि तरु कचाय् हिनि थें लता"
अमिगु थुगु खं वैगु नुगले लूगु भाव थ्व नूतन
'घोर तप व विलास जीवन अति मज्यू निगुलिं थन,
ज्वी तपस्यां काय कृश दुख, मोह ज्वी भोगे दुनाः
माध्यमिक मार्ग सुधासम शुद्ध प्रज्ञा ल्वी' खनाः
दंवले म्वाथःगुलिं फुक्क वस्त्र कुतिवल भूमिस
गय् सिमां म्वाः जूगु स्वांया ह:त हायाः वैगु खः।
"आः छु वसतं फी !" धका वं स्वःबले अन निकटया
सीम्हस्यात दुखापिखांतीकाः मशाने वांछ्वयाः
तःगु उगु कापः खनाः ल्वीकल मने वं भाव थ्व—
"त्याग यानाः तःगु स्वीतं म्वःगु, स्वीगुं मखुगु थ्व"
न्ह्योन्यसं पुखुली वनाः चायाः व कापः म्हे हिनाः
योग्य भोजन यात वं ग्रामे वनाः भिक्षा फ्वनाः।
बोधिसत्वं व्याक्क थथ्य तोतुगु खनाः तप साधन
"खुदँ तपस्यां बुद्ध ज्वी मफु आः थ्व आहारं गन्न
ज्वी" धका थथ्य पंचवर्गीयं खँ ल्हाल्हां याकन
वैत वानाः न्ह्यूनिक्वे तापाःगु मृगदावन वन।

थुख्यर 'सेनानी' धका नां दंगु पुर सम ग्रामस
छुं दिवस न्हापा सुजाता सुन्दरीं वटबृक्षस
"लोगु उत्तम कुलस यदि जिगु लोम्ह नाप इही जुयाः
प्रथम हे जिगु अंक जाःसा दिव्य सुन्दर काय् बुयाः
छन्त छाय् जि यक क्षीर" धका व कन्या तिनिबले
वैत फ्यानाः तःगु आः वं "छाय्" धका थः सागले
दुन्य द्रुपिं छुं रोग मदुपिं दोछि सा फुक पित कयाः
इष्टमीनं न्यंक जाःगु वने व न्हूपिं सा जयाः
दोछि साया दुरु हयाः न्यासःम्ह सां फुक त्वंकल,
अमिगु दुरु न्ह्यानाः वया नं बच्छि सां फुक त्वंकल।
थुगु प्रकारं सात भिखुम्हस्यागु त्वंकाः च्याम्हस्यां
च्याम्ह साया दुरु हयाः वं क्षीर दाय्कल थःम्हस्यं।
सेविका पूर्णा छ्वयाः हल वट-सिमाक्वे सुचुक्यत,
वृक्ष मूले बाल रवि सम वं खनाः मायासुत
ब्वां वनाः वं धाल "थौं प्रत्यक्ष जुल वट-देवता
धन्य भद्रे! भाग्य छिगु! याकन लुँपात्रे खीर ता"
हर्ष पूर्वक क्षीर तानाः पाटवस्त्रं तोपुया
थःम्ह दासी नाप नाना रत्नयागु तिसां तियाः
"गन व?" धाधां न्ह्योन्य थ्यंकाः स्वर्ण लःथल बैं दिकाः
भक्ति पूर्वक वन्दना यानाकथं ल्हाःतुति सिकाः

करस उगु पायस ज्वना: सम्मुख सुजाता च्वन दना:,
बोधिसत्वं ब्याक्क थ्वीका: भक्तनीया भावना
वैगु श्रद्धायुक्त उगु उपहार कायत जवगु कर
ल्हन्यव ल: ल्हाना: व गुलुपा: धाल वचन मनोहर—
"छिगु प्रसादं देव ! जिगु जुल पूर्ण मनया कामना
पूज्यवर ! छ:पिनिगु नं अथ्य सफल ज्वीमा साधना"
भक्ति विह्वल मातृजातिं फ्वन्यगु पल्यसा वर बिया:
वन अनं थुलि स्नेह हायका:, धन्य नारी हृदयया !
बोधिसत्वं वैगु थुगु वर ग्रहण या: थें भति न्हिला:
क्षीरपात्र ज्वना: दना: वटवृक्ष क्वं क्वं चा:हिला:
वन अनं नैरञ्जनाया शुभ्र त्वाथ: दुगु सिथे,
तुंगले गुलुपा: दिका: अन मोल्हुया: निर्मल लखे
यात भोजन पीगुप्ये याना: व निर्जल पायस।
लपत्य थें व सुवर्ण गुलुपा: वांछ्वया: जल-स्रोतस
निकटवर्ती सघन शालवने वना: दुन्य न्हिच्छित
चा:हिला: च्वन बनस पुष्पित तरु लतां आच्छादित।
दिनसिना: विरहं कया: वन्य त्यंगुलिं सन्ध्या सति
अग्नि छ्वका: त:गुला मस्यु उइत अमि निम्ह दम्पती
हूं प्रतीचीया दिपे सो रक्त आभा भति भति।
किरण द्वारा पत्र म्हासुगु तरुस थ:पिनि सन्तति

ख्वःगु च्वीय् च्वीय् मिगु तायाः वल ह्थासं विहगत
थः स्वले ल्याःहाँ गयाः रथ-मन्द शीतल मारुत।
पशुत करुणा वंक हाहां ब्वां सन्हां वन्य थें वल,
न्हिच्छितक चाःह्यूम्ह श्रमणं प्रकृति नं थथ्य चञ्चल
जक खनाः वं ध्यान यायत लोगु माः जुल थाय् अन,
वल अज्याथाय् घाँयकु क्वबुयाः नाम स्वस्तिक ब्राह्मण।
वैत खन्यवं ल्हाः फयाः फ्वन "घाँय् छम्हू ब्यु जितः" धका,
ब्राह्मणं न्यन "घाँय् छुयायत छितः?" धका घाँय् छल्य दिकाः।
बोधिसत्वं बिल लिसः "सर्वज्ञ ज्वी जि थुकी च्वनाः?"
न्हिल व ब्राह्मण "ज्ञान गो अल्य जिमित नित्य थुकीच्वनां?"
धाल हानं "ज्ञान ल्वीक्यत यक्व माः आयोजन,
वैत छम्ह निम्ह धीर पुरुषं मात्र ल्वीकै ब्राह्मण!"
"भिक्षुवर! उगु युक्ति कँ जितः नं" धका उम्ह स्वस्तिकं
धाय्‌व "ज्यू जि अमृत वितरण याय्‌व वा बी छन्त नं"
थुलि धयाः वं घाँय् कयाः वंगलसिमाया क्वे वनाः
यात थुलि संकल्प घाँय् लायाः व हे घाँसे च्वनाः—

"थ्व आसने थौं जिगु देह गंसां
ला क्वँ व छेंगू फुक फाक नाः सां
मलास्य थौं दुर्लभ बोधिज्ञान
तोतै शरीरं मखु न्हां थ्व थाय् नं" (उपजाति)

बोधिसत्वं थ्या:गुलिं थथ्य उगु सिमाक्वे मुलिपति
मार बल न्ह्यो न्ह्यो तया: ऋतुराज थः सेनापति।
पूर्णिमाया चन्द्रिकां रणभूमि यगुक दयूकल,
विहगगणया चिलि चिलिं अन शंख रणभेरी पुल।
मलय-पवनं मन्दतां रणवाद्य था:बल न्हां अन
हृदय-नभ हे थ्वक यायां योग सुखया वर्णन।
मल्लिका, अरविन्द, चूत, अशोक लिस्य नीलोत्पल-
यागु सौरभ युक्त सिचुगु समीर-बाणं कयूकल।
प्रथम मन निं मोह थें जुल, पीस्य च्वन अल्य फुक तन,
ताप द्वारा ज्ञान शोषण ज्वीव वैं थें जुल मन।
मारया फुक दर्प, हर्ष, विलास आदिक पुत्रपिं
ल्वायूत वल छ्म्ह छ्म्ह रणे अन छ्म्हथ्य छ्म्ह अति बीरपिं।
यात दर्प वया: प्रहार "छ शाक्यराजकुमार खः
सहलपा छाय् म्वा:गु थुलिमछि कष्ट तरुया मूलस ?"
हर्ष जक छाय् च्वनि लिपा वं वैत बाणं कयूकल—
"राज्य याना: च्वंहुँ गौतम छन्त ज्वी सुख केवल"
छ्ल्य विलासं थ:गु गसुलिं सुल वया हृदये च्वना:
"छाय् च्वना त्यानुक मछिंक छ ? या:हुँ सुखना साधना"
गौतमं दृढ़ धैर्य-कवचे ज:गु आयुध फुक फया:
सत्यया संकल्प-धनुषे चित्तसंयम-शर तया:

मार सेना न्याक ग्याना: समरभूमिं बिसि वना:
हाकनं मारं छ्वया: हल ल्वायत शंका, कल्पना।
शीघ्र शंकां थ्वक्क नंन्यायका: शिला वा गाकल,
बुद्धियागु कुसां कुया: वं ब्याक्क सितिकं वंकल।
कल्पनां रति, प्रीति, तृष्णा आदि नं नापं ब्वना:
मार बौया विजय हेतुं वल रणे माया क्यना:।
प्रथम रति वल थ:गु स्मृतिया नग्नम्ह ब्वया: नृत्य या:
भावना संगीत हाहां तोष सुख, आनन्दया।
प्रीति नं वल बुलगु सालुगु वस्त्र-विस्मृतिया तिया:
जन्म जन्मान्तरनिस्यं गुम्ह वैगु ल्यूल्यू व:म्हया।
तीव्र तम तृष्णा छको सी त्योगु मत थें वल थिना:
धाल वं "ल्याहां नु या: वन्य दिव्य सुख आराधना,
छन्त यदि जिं धा:थ्य या:सा मदु असम्भव छुं थन
सो" धका वं क्यन अनेपिं सुन्दरी रमणी गण,
जा:गु यक्व धुकूत नानारत्न धन, सम्पत्तिया।
शाक्यसिंहं धाल भूमिस्पर्शमुद्रां बेँ थिया:—
"स्थानं हे थच्यु मेरु पर्वत, जगत् हे शून्य जूसां थजु
व्योमं तारकमण्डलीं सहित हे देवेन्द्र व:सां कुतु,
जूसां ज्वी थव्यु जीवतय् मत छगू, सूसां महासागर
धात्थें फैमखु चीक्य बोधितरुया मूलं सुनानं जित:"
(शार्दूलविक्रीडित)

थुलि धया: वं ध्यान याना: स्व:बले थ: मन मने
जायूक खन मलमूत्र केवल सुन्दरीपिनि म्हे दुन्य।
स्वे अर्पि बांला: पिन्यंला त:गुलिं छेंगू भुना:
खन दुन्यं कंकाल क्वेँ जक त:गु सँयूवाचं चिना:।
अमिगु खन बृद्धा-अवस्था, देह रोगनिकेतन,
वंगु खन फुक चाजुया: धन, हर्म्य, मन्दिर, उपवन।
थुगु कथं फुक भोग्य वस्तुत कालया भोजन खन,
ब्याक्क काम व भव, विभवया भोग-तृष्णा बिसि वन।
'भोगतृष्णां सी धका ग्या: म्वायूगु आश ल्यना: च्वनि,
म्वायूगु आशं मेगु हानं जन्म प्राणीं का: वनि।'
वं उकीं उगु जन्मकारण स्वंगुलिं तृष्णा फुका:
मग्न जुल व समाधि-पुखुली जायूक ल: दुगु शान्तिया।
विघ्नकारी मार त्याका: प्रथम यामे रात्रिया
शान्तचित्तं चा: ह्यु ह्यूं पेंगू अवस्थाय् ध्यानया
'दिव्यचक्षुज्ञानदर्शन' प्राप्त याना: चित्तया
आवरण फुक दूर ज्वीका: दिव्य दृष्टिं लोकया
दु:ख, सुख, स्वर्ग व नरक, सम्पूर्ण पाप व पुण्यया
वास्तविकता ब्याक्क खंकल, भोग, भोग्य पदार्थया।
शुद्ध वाचा जायूव न्हापा जन्मयागु खँ सीकल,
'आसवक्षय-ज्ञानदर्शन' नं नसंचाय् ल्वीकल।

बोधिप्राप्ति

ब्याक्क खन वं बाह्य आभ्यन्तर जगत् संसारया कार्यकारण भावया अविछिन्न सम्बन्ध व वया प्रवल नियमे लाःगुलिं थुगु विश्वया फुक वस्तुत दैगु फ्वीगु च्वना च्वनिगु थें चित्तयागु शुभाशुभ वृत्ति नं उत्पत्ति नाशे चक्र थें चाःचाः हिलाः च्वंगु लिस्य लिस्य मेगु नं खन वं अविद्यादि चिलाः रात्रिया अवसान काले न्ह्योन्य पेंगू सत्यत— दुःख, समुदय, दुखनिरोध व दुखनिरोधउपायत। थुगु प्रकारं बोधिसत्त्वं बोधि लानाः दुर्लभ बुद्ध जुल गय् साहु ज्वी दीनं कयाः आपा लवः। भति लिपा सुथया समीरं कयूव पुलुक मिखा कनाः बाल रविया न्ह्योन्य बुद्धं ब्वन थ्व गाथा ल्हाः ल्ह्वना—

"चाःचाः हिलाः थ्व सन्सारे आपा हे जन्म जि कयाः
दुनाः जि जन्मया दुःखे गृहकार ! छ माः जुया
गृहकार ! खना जि आः छयं दयूक्य स्वाल छं जितः
गृहशिखर नं चिच्चाःदन बंधन चब्बुत,
जुल विनिष्ट बांलाक संस्कार ब्याक्क चित्तया,
स्वंगुलिं फुत तृष्णा नं गुगु खः हेतु दुःखया।" (अनुष्टप)

सुगत सौरभ महाकाब्यया बोधिप्राप्ति
नामगु भिगू गु सर्ग सिधल।
६३ बछला

धर्मप्रचार

बुद्धदेवं बोधि लाना: न्ह्यन्हु आनन्दे च्वना:
न्ह्यन्हु वृक्ष स्वयाः विज्याना: मेगु न्ह्यन्हु पला: छिना:
न्ह्यन्हु रत्नाकरस च्वन, अजपाल क्वे च्वन न्ह्यन्हुत,
असमये वा व:गुलिं मुचलिन्द नागं न्ह्यन्हुत
म्ह:छम्हं हे न्यंक हित्तु हिना: फणां कीका: तल,
न्ह्यन्हुतक राजायतनया क्वे च्वना: च्वन दशबल।
त्रपुष भल्लिक वणिकपिं निम्ह पञ्चशत बंजा: ब्वना:
धन ज्वना: व्यापार हेतुं व:पिसं शास्ता खना:
यात मधुमय मधुर भोजन भक्ति पूर्वक अर्पण,
बुद्धधर्मं शरण व:पिं जुल उपासक नूतन।
वन अपिं उम्ह बुद्ध भगवान्यात याना: वन्दना:,
ज्ञान स्वीतं कन्यगु मकन्यगु यात वं थुलि चिन्तना—

"अमूल्य मणिया मू अमिसं
सी थीगु मिखापिं वणिजं।
नस्वा:गु स्वांया मू द:सा
भति भति मधुपं सी स्यूसा।

हृदययागु इङ्गित भाषा
ज्ञानं तिनि थ्वीकै थूसा।
मस्यु आः जिगु थ्व खँ थ्वीगु सुनां !
'सत्य' छु याय् जिं कँजक कनां।" (जाति १४ मात्रा)

थुलि मने वायक्काः लिपा वं ज्ञान कन्यपिं पात्रपिं
मन मनं मालाः स्वयाः निम्ह योग्य खन आचार्यपिं
"ज्ञान धात्थें थाकुसां आलारकालामं जकं
थ्वीक्य फै बांलाक अथवा चतुर पण्डित रुद्रकं"
ध्यान दृष्टिं खन अपिं संसार तोताः वंगु खँ,
न्याम्ह सहपाठी पुलांपिं लुमन अल्य छम्ह छम्ह फुक।
सारनाथे च्वंगु सीकाः शाक्यमुनि उखय हे स्वयाः
लँ ववं भोजन कयाः वाराणसी भिक्षा फयाः
वःगु अन च्वंपिं अपिं फुक पञ्चवर्गीयं खन,
अमि परस्पर यात सल्हाः "श्रमण गौतम हुंकन
वःगु खंला भ्रष्ट ज्वोकाः ल्ह्वंक यानाः भोजन,
मेगु भीसं यायगु मखुन्हां वैत छुं अभिवादन,
राजसुत खः च्वन्यत केवल बी छगू आसन जक"
किन्तु अद्भुत ! न्ह्योन्य थ्यन्यवं अमिगु बिसिवन प्रण फुक।
यात अमिसं योग्य स्वागत आसनं सकलें दनाः
अन "विज्याहुँ विज्याहुँ" धाधां वैगु न्ह्योन्य वनाःवनाः।

ल्हाः व तुति चायकाः हयाः अन लोगु सुन्दर आसने
फेत्तु काः न्यन कुशल वार्ता "जू मखाः मङ्गल तने,
छिगु शरीरे खन्यदु निर्मल कान्ति आयुष्मान् ! छितः
प्राप्त जुलला हां अलौकिक बुद्धपद मन वाञ्छित ?"
अमित भगवानं लिसः बिल "सत्य ल्वीकाः हय् धुन
छिमित नं बांलाक जिं थुगु सत्य कन्य न्यंवा थन,
गुगु खँया अनुसार च्वंसा त्याग गुकिया कारण
याःगु खः छिमिसं व फलया लाभ याय् फै याकन"
सुगतया थुगु वचन तायाः न्याम्ह संन्यासीं अन
ल्हाः जपाः तुति भोपुयाः थुलि प्रार्थना यानाः च्वन—
"जिमिगु थुगु अपराध फुक यानाः क्षमा उपदेश या
हे तथागत शीघ्र हे छिगु आम नूतन धर्मया"
धर्मराज न्हिलाः मुसुक अन अमिगु खँ जुल सम्मत,
दैगु देहे रश्मि पिज्वयाः वःगु थें जिगि जिगि थित।
"भिक्षपिं ! व्याकुल छिपिं गुगु खं व न्योंवा मन तयाः"
नाद थ्वत थुगु दिग दिगन्ते सकभनं व्यापक जुयाः !
शिष्य गणया नाप धर्मालाप यायां चच्छित
वेव मन्द सिचुगु नसंचाया सुगन्धित मारुत
पश्चिमाकाशे थ्यन्यव दिल्लापुन्हीया शशधर
न्याम्ह कौंडिन्यादि ब्राम्हणपिन्त सःतल सत्वर—

"भिक्षुपिं थुगु निगू 'अति मार्ग'
याय् सदा यतिपिसं परित्याग—
कामभोग जक सेवन यायूगु,
गंसि ज्वोक अति म्हं दुख सीगु।
मेगु ल्वीक्य धुन मार्ग थ्व न्हूगु
'मध्यमाप्रतिपदा' दथुयागु,
ज्ञानचक्षु गुगुलिं खन्य दैगु
जन्म आदि फुक दुःख फुकैगु। (स्वागता)
चित्त शान्ति परि पूर्णगु ज्ञान
दैगु अभिज्ञा परिनिर्वाण
ब्याक 'आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग'
कन्य 'सत्यत पेंगू' प्रियवर्ग!
जन्म, जरा, ब्याधि, मरण ज्वीगु,
प्रिय नाप वियोग जुयाः च्वन्यगु,
अप्रिय नाप सदा ह्वन्य माःगु,
शोकं कयूकाः हाल्यगु ख्वेगु,
काये दुःख व मनस मछिनिगु,
लागिचायगु, मन लोगु मदैगु
आदि थ्व फुक दुख खः संक्षेप
दुख 'पंचोपादानस्कंध'।

ब्याक दुःखया कारण " जन्म,
जन्म ज्वीगु कारण भव ख्यात,
खः भवया हेतु उपादान,
तृष्णा दुगुलिं जुल व प्रधान,
सदा वेदनां तृष्णा दैगु
व वेदना नं स्पर्श ज्वीगु,
खः जूगु स्पर्श षडायतनं,
नाम व रूपं दुगु इन्द्रिय नं,
नाम रूप नं दत विज्ञानं,
संस्कारं विज्ञान व हानं
खः संस्कार अविद्यां याःगु
थुलि जुल उत्तम 'सत्य छगूगु'।
न्यो छिमिसं आः सुन्दर तथ्य,
कन्य जिं 'दुखया समुदय सत्य'
काम भोगया इच्छा ज्वींगु
सीकि 'काम तृष्णा' बह्नःगु
सुखया इच्छां हानं वेगु
इच्छा दुगु 'भव तृष्णा' धैगु
'जन्म जिन्म आः हानं मेगु
निश्चय काः हे वन्य मखु धैगु

थ्व 'विभवतृष्णा' नापं स्वंगू
'दुख समुदय' नं वांछ्वे मा:गु ।
तृष्णाया अत्यन्त निवृत्ति
ज्वीव ब्याक दु:खं ज्वी मुक्ति,
धाइ थ्वैत हे 'दु:ख निरोध'
थुकियात लुमंका: तय् योग्य ।
दु:खनिरोधे यनिगु लँ कन्य जि
गुगुलिं हित याइगु मामं थें ।
प्यंगू सत्यं गय् ख: अय् हे
गुगुलिं खनि 'सम्यक् दृष्टि' व हे ।
द्रोह, काम्य, हिंसादि मयायगु
'संकल्प थ्व हे सम्यक्' धा:गु ।
"सम्यक वचन" थ्व छा:गु व स्वा:गु,
मखुगु, छुल्याहा बचन मल्हायगु ।
ख्वीगु व हिंसा व दुराचार
तोत्यगु ख: 'सम्यक् कर्मान्त' ।
मिथ्या लजगा: तोता: भिंगु
व्यवसायं थ: जीवन हन्यगु-
यात धाइ 'सम्यक् आजीव'
लोगु थ्व ज्या ख: श्रावकपिन्त ।

ल्वगु पापया यायूत विनाश,
मदुगु मवेक्यत छुं आभास,
ल्वगु कुशल धर्मस्थिर यायूत,
मदुनिगु निश्चय ल्वीकाः कायूत
उद्योग, परिश्रम नं यायूगु
'सम्यक् व्यायाम' थ्व याय् माःगु।
वनाव च्वंसा वनाः च्वनागु,
च्वनाव च्वंसा च्वनाः च्वनागु,
द्योंसां द्यना धका नं चायूकाः
च्वन्यगु म्हयागु अवस्था सीकाः,
ज्वीव वेदना सुख दुखयागु
दुन्य दुन्य निगुलिं थ्वीकाः च्वन्यगु;
थः चित्ते व्यापाद, अभिध्या,
मिथ्यादृष्टि दुला मदुला वा
गयूच्वं चित्त सराग विराग,
द्वेष मदुगु बा दुगु छुं भाग,
मोह रहित वा मोहं व्याप्त,
संक्षिप्तगु अथवा विक्षिप्त,
गुलिज्वू एकाग्र अएकाग्र,
जूगु विमुक्त व बा अविमुक्त,

अमहद्‌गत व महद्‌गत ला वा
च्वन्यगु अनुत्तर सोत्तर सीकाः;
पञ्चनीवरण मनया धर्म
दुगु व मदुगु गयूज्वी उत्पन्न,
गय् ज्वी उकिया पूर्ण विनष्ट
गबलें हे उत्पन्न मज्वीक,
थुगु फुक सीकाः नं स्वीन्हयगू
उत्तम धर्म लुमंकाः च्वन्यगु
आदि ख्व प्यंगू 'सति पट्ठान'
'सम्यक् स्मृति' खः ज्ञाननिधान।
हीनगु काम व अकुशल धर्म
सवितर्क व सविचार बिवेकं
लूगु प्रीति सुख युक्त छगूगु
ध्याने बांलाक दुनाः च्वन्यगु,
ज्वीव वितर्क विचार प्रशान्त
दुन्यया शान्ति व मन एकाग्र
अवितर्क व अविचार समाधी
च्वन्यगु यक दुगु प्रीति सुखादि;
ध्याने दुन्यगु शरीरं सुखया
अनुभव यायां निस्प्रीति जुयाः;

सुख, दुख, ताप व चित्तोल्लास
तोताः स्मृतिया ज्वीव विकास
असुख अदुःख चतुर्थ समाधी
च्वन्यगु थ्व प्यंगू 'सत्य समाधि'।
दुःख निरोधे यनिगु लँ च्यागू
भावना निरन्तर याय् माःगु।
भिक्षुपिं ! थ्व दुख, मनया ताप,
शोक कष्टया यायूत विनाश,
प्राप्त यायूत सत्य व निर्वाण
लोगु थ्व सीकि छगू जक 'यान'।
आः छिमिसं नं थुकिया ध्यान
यानाः याकन हे ला ज्ञान।" (जाति १६ मात्रा)

धर्मस्वामीया थ्व खं सन्तुष्ट जूपिं भिक्षुपिं
"धन्य भगवन् धन्य !" धाधां न्याक्क हर्षित जुल अपिं।
प्रथम कौंडिन्यं ननानं ज्ञान थ्वीकल अन च्वँ च्वं,
"गुगु दु समुदय धर्म उगु फुक्क नाश नंज्वो" धैगु वं।
धाल भगवानं न्हिलाः अन-" थ्याक्क कौंडिन्यं थुल"
वंगु नां हे थूगुलि 'आज्ञात कौंडिन्य' थ्व जुल।
धाल कौंडिन्यं "थ्यु भगवन् ! थौं जितः उपसम्पदा"
"भिक्षु ! वा वा धर्मया बांलाक वर्णित जू सदां,

दुःखया क्षय यायगु कारण ब्रह्मचर्याचरण या'
श्रीघनं धुलि धायूव जुल उपसम्पदा कौंडिन्यया।
हाकनं उपदेश बिल उकिया लिपा नं मेगु नं
ज्ञान थ्वीकल पूर्णरूपं बप व भद्रिय निम्हसिनं।
अमिगु अन उपसम्पदा जुल, ल्यं दुपिनि नं पाः वल,
अश्वजितया लिस्य महानामं व प्रज्ञा थ्वीकल।
अमिगु नं उपसम्पदा अन ज्वीव वर्षाॠतु वयाः
'प्रथम वर्षावास' उगु वाराणसी मृगदावया
आश्रमे हे च्वन स्वला उपदेश यायां धर्मया,
असितया भिंचाम्ह नारद भिक्षु जूवल थ्व खँ सिसाः।
उगु नगरया धनिक श्रेष्ठी-पुत्र यश भवने च्वनाः
यक्व भोग विलास यानाः चोंम्हस्यां चान्हे दनाः
स्वःबले अन सुन्दरीपिनि विविध वाद्य ज्वनाः ज्वनाः
फुक सँ फँः फँः वस्त्र थाते मदुगु दुरवस्था खनाः
शीघ्र "हा संतप्त पीडित!" धुलि धयाः प्याहाँ वयाः
वल सुथे थ्यंकः व यश अन न्ह्योन्य भगवान् बुद्धया।
"यश असंतप्त व अपीडित ज्वीगु कन्य न्यो धर्म छं"
धुलि धयाः सुगतं व 'प्यंगू सत्य' कन्यवं हे यशं
'हेतुया क्षय ज्वीगु' थ्वीकाः भिक्षु जुल चोवर तियाः,
थुगु खँ सीकाः बौम्ह वल अन, भेष खन थः पुत्रया।

प्रथम ला वं यात हाहाकार चीवर कुं ज्वनाः—
"छं छु यानाः हा पुता ! ह्ये कः हुँ छं मां छ्येँ वनाः,
भौमचाया प्राण रक्षा याःनु तोताः चीवर"
बुद्धया धर्मोपदेशं भति लिपा व जुयाः स्थिर
बिल निमन्त्रण "संघ नापं पुत्र यश ल्यूल्यू तयाः
ज्ञानसिन्धु ! बिज्याहुँ याकन दासयात दया तयाः"
थुलि धयाः वं बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वन,
वेगु छ्येँ वन भिक्षु मुंकाः यश ब्वनाः उम्ह श्रीघन।
थःत लायाः तःगु लासाय् फेत्तुनाः अन मुनिवर
धर्म यशया मां व पत्नीपिन्त न्यंकल सुन्दर।
स्नेह युक्त सभक्ति अमिसं ब्यूगु उत्तम भ्वेनल,
मेगु नं उपदेश यानाः आश्रमे ल्याहाँ वल।
भिक्षु जुल यश धैगु सीवं दक्व पासापिं मुनाः
'ज्वी अवश्य थ्व धर्म उत्तम' धैगु भाःपाः यश ब्वनाः
शान्ति आशां न्ह्योन्य वःपिं अमित भगवानं खनाः
"धर्म जू स्वाख्यात" धा धां भिक्षु छ्रूत आँगसँ ध्यनाः।
थुगु प्रकारं दयूकु दयूकुं शिष्य ख्वी छम्ह भिक्षुपिं
"लोकया कल्याण कारण या प्रचार वनाः छिपिं
थुगु अलौकिक पूर्व अश्रुत धर्म जगते" थुलि धयाः
दिग दिगन्ते अमित छ्रुत हित हेतु थुगु संसारया।

बिंबसार जुजुं सुगतया कीर्तिया गाथा न्यनाः
"राजगृह नगरे बिज्याहुँ छको" धका थ्व निमंत्रणा
ब्यूगुलिं लुमनाः प्रतिज्ञा वन्यत. मगधे दशबल
लैं व वं 'कापास्य' धैगु बने वनाः श्रम लंकल।
अन बने दुन्य स्वोम्ह राजकुमारपिं वल सत्वर
रंग रंगगु भिंगु सालुगु वस्त्र ब्वेकाः फर फर!
रत्न तिलहिलयागु तेजं छम्हथ्य छम्ह अति सुन्दर।
विनय पूर्वक न्यन—"मिसा छम्ह वःगु खंला मुनिवर?"
न्ह्योन्य स्यें स्यें मिक वःपिं अमिगु चिन्तित ख्वाः स्वयाः
अमिगु हीन दशा खनाः हृदये दयाया बाः वयाः
न्यन—"मिसा छम्हस्या थपायूचो छिमित छ्रीत प्रयोजन?"
माः जुयागु विशेष कारण दक फुक अमिसं कन—

"भन्ते! जिपिं हास्य विनोद यायूत
उद्यानया सुन्दर दृश्य स्वेत,
थः थः कलाः नाप वया थ्व थासे
बांलाःमिसां क्यंकल रूप - पाशे।
शास्ता! थ्वया छ्र्यें मदयाः कलत्र
नापं व्वनाः हःगु थ्व राजपुत्रं।
अयूलाः त्वनाः व्याक्क जिपिं प्रमत्त
ज्वीवं ज्वनाः रत्न-तिसा प्रसत्त

ख्यूँथाय् किचः थें जुल न्हां व गुप्त
मामां वयाः आः थन थ्यंक वैत,
सी छःपिसं नं गुगु वं लँ काल,
आज्ञाजु भन्ते ! करुणा तयाव।" (इन्द्रवज्रा)

अमिगु खँ न्यनाः बुद्ध भगवानं न्हिलाः आज्ञा जुल—
"वस्तु भतिचायागु निंतिं वैत छिमिसं माः जुल,
थःत नं छिमिसं छको हे माःगु मखु गुलि अद्भुत"
सुगतया सुन्दर सुशिक्षां अमिगु माया मोहत
दूर जुल अलय "बुद्ध भगवन् शरणका" धाधां अपिं
भिक्षु जुल चीवर पुनाः अन स्वीम्ह राजकुमारपिं।
अमित नं नापं च्वनाः सर्वज्ञ उरुबेलाय् वन,
अन वनाः स्वम्ह अग्निहोत्री जटिल ब्राह्मणपिं खन।
ब्रम्हचारी शिष्य दोछिम्हस्या अपिं स्वम्ह नायक,
छम्हथ्य छम्ह विख्यात पण्डित दार्शनिक विद्वान् फुक।
"थमित छुं उपदेश यानाः शिष्य याय् फःसा गुलि
धर्म लोके ज्वी प्रचार" धका तयाः चित्ते थुलि
प्रथम न्यासः शिष्य दुम्ह उरुविल्वकाश्यप जटिलया
न्ह्योन्य थ्यंकाः धाल बुद्धं "यदि मपंसा बाय् तयां
वायूति काश्यप ! चन्छि थौं हूं अग्निशालाय् छं जितः"
"छुं मपं, अन च्वंम्ह नागं दुःखबी न्है बरु छितः"

विल्वकाश्यपया थ्व खँ न्यना: वैत "छं भय मदु" धया:
अग्निशालाय् शाक्यमुनि द्वाहाँ वना: बिं तंम्वया:
'फूँक' कुँ ल्ह्वया: ह:गुलि अन अन्धकारं तोपुल,
योग-बलया दिव्य तेजं ख्यूँगु वं फुक तंकल।
ग्या:गुलि सुल पिण्डपात्रे भुजग गुँखि थें चा:त्तुला:,
पिन्य च्वना: काश्यपपिसं "का का ! मखुथ्य जुल श्रमणला !"
थुगुकथं ह्याहां कन्हे खुनु स्व:बले अमिसं अन
रश्मिमय भगवान समाधी सर्प गुलुपाते खन।
थुगु महा आश्चर्य घटनां चाल अद्भुत काश्यप,
'न्ह्यागु थज्जु थ्व महापुरुष ख: थ्वैत तयमा: सत्तिक'
धैगु भा:पा: धाल "छि महाश्रमण ! थन हे वास या,
मुनिउचित भोजन बिया: जिं नित्य छिगु सत्कार याय्"
"ज्यू" धका आश्रमसमीपे च्वंगु बनखण्डे च्वंन
नित्य जटिलं ब्यूगु भोजन ग्रहण याना: श्रीघन।
छन्हु व काश्यपया छगू त:धंगु हे मख ज्वीत्यन,
व्याक अंगमगध निवासी खाद्य भोज्य ज्वना: अन
वैगुलि उरुविल्वकाश्यपया मने जुल चिन्तन—
"यदि महाश्रमणं कन्हे छूं ऋद्धियागु प्रदर्शन
यात धा:सा वैगु ज्वी सम्मान, जिगु अवहेलन,
छुं जुया: धात्थें कन्हे छन्हु ला मव:सा ज्यू थन"

दशवलं परचित्तज्ञानं भाव सीका: चित्तया
उखुनु भोजन यात मेथाय् हे वना: भिक्षा कया: ।
यज्ञ धुन्यव मनूत वंका: विल्वकाश्यप अन वना:
धाल वं "म्हिग छाय् मझाया ? गुलि लुमंका: जक च्वना,
भ्वेव्व छिगु म्हिगयागु ल्यंका: तैगु दनि फुक भ्हास नु
पाकशालाय् नय्गु ब्यो जुल भ्हास याकन थौं खुनु"
विल्वकाश्यपया थ्व खँ न्यना: धाल षडभिज्ञं थ्व खँ
"छं 'मव:सां ज्यू' धका चित्ते तया: मवयागु ख:"
जुल व लज्जित थ:गु मनया भाव भगवानं थुया:,
ज्वीत श्रद्धा बृद्धि जुल, अयनं मफू संशय वया ।
असमये छन्हु वा वया: ल: सकभनं लिपुलिपु जुल,
स्वेत वन नामे च्वना: काश्यप जुया: मन आकुल,
गुगु प्रदेशे बुद्ध दुगु ख: अन छथाय् जक निर्जल
खंगुलिं आश्चर्य चाया: वैगु मन जुल चञ्चल,
समय सीका: धर्मराजं धर्मया फय् न्ह्याकल,
वैगु मनया मोह गर्व, प्रमाद, संशय प्वीकल—
"म्व:गु यायमत्य गर्व छं 'अर्हत' धका काश्यप ! मने,
जटिल ! अर्हत ज्वीगु जूसा शीघ्र वा जिगु शासने,
न्ह्योन्यसं छं खनि प्रमाद फुना: व सत्यत प्यंगुलि"
काश्यपं "भगवन् ! जित: या शिष्य याकन" धा:गुलिं

वेंत भगवानं न्हिला: उपदेश बिल—"न्यो काश्यप!
व्यर्थ यदि तृष्णा मफूसा न्ह्याक्व या:सां जप तप,
चां बुला: लहिना: जटा नांगां च्वना: म्हे नौ बुला:
नयगु तोता: वें च्वना: सेवा मिया यानां छुयाय्?"
विल्वकाश्यपया मिखा वन योग्य गुरुया चरणस,
हृदय भय्‌बिल भक्ति भावं वल निफुति ल: नेत्रस।
"वे जि शर्त्थें शरण" धाधां व्वां वना: आश्रम स्वया:
शीघ्र अरणी आदि फुक यज्ञोय वस्तुत वांछ्या:
शिष्यपिं स:ता: हथासं थ:गु सम्मति न्यंकल—
"मारजितयाथाय् वना: थौं भिक्षु ज्वी इच्छा जुल,
छिमिगु इच्छा गुगु दु उगु हे या: हुँ आ: योथाय् वना"
थुलि धया: वेवं व काश्यप शिष्यपिं सकलें मुना:
"ज्वी जिपिं नं भिक्षु" धाधां वैगु ल्यूल्यू फुक वया:
भिक्षु जूगु किजापिसं सिल अमि जटा च्वीक: हया:।
वल नदीकाश्यप हथासं जटिल शिष्य स्वस: दुम्ह,
छाय् गयाकाश्यप मवै अलय शिष्य निसलं सहितम्ह!
शिष्य याना: दोछि जटिलं सहित काश्यप बन्धुपिं
श्री तथागत जुल अनं प्रस्थान मुंका: भिक्षुपिं।
ध्यंवले गयशीर्ष पर्वत उल्य च्वकास गुँ मिनल,
उगु मि च्या:गु क्यना: क्यना: उपदेश सर्वज्ञं बिल—

"हे भिक्षूपिं ! हूं गिरिशिखर मिं च्याःगु खः गय् मद्दिक अय् राग द्वेष व मोह-मिं इन्द्रियत च्यानाः च्वन फुक। रस रूप आदि विषय व उकिया योग द्वारा चित्तस उत्पन्न सुख दुख-वेदना नं ब्याक्क च्यानाः च्वंगु खः। सो च्याःगुया परिणाम जन्म जरा मरण परिदेवना शोकादि दुख थुकिया मि, ज्वाला सीकि तृष्णा वासना। शब्दादि विषयाशक्ति तोताः ब्रम्हचर्य गुम्ह च्वनि संबोधि लानाः ब्याक्क बन्धन चप्फुनाः छ्वै वं तिनि।" (२८मात्रा)

बुद्धवचनामृत त्वनाः फुक संघया आस्रव फुत, छुं दिवस अन हे च्वनाः इच्छानुसार तथागत विपुल नव दीक्षित जटिलपिं दक फुक मुंका। अनं राजगृह नगरे वनाः अन यष्टिवनस च्वनाः च्वन।

"धन्य खः वसपोल भगवान् स्यूम्ह गय् खः अय् फुक मुक्त अर्हत, सुगत, देव मनुष्यपिनि उपदेशक, जो मदुम्ह उम्ह सारथी, विद्याचरण सम्पन्नम्ह, थ:थमं सम्पूर्ण लोक म्हस्यूम्ह, न्यंसा कन्य फुम्ह, आदि, मध्य लिपा लिपा कल्याण याइगु धर्मया अर्थ व्यन्जन सहित दं उपदेश याः करुणा तयाः। मेगु वं परि पूर्ण शुद्धगु ब्रह्मचर्य प्रकाश याः, नित्य दर्शन यायूगु योग्य थज्याम्ह अर्हत बुद्धया।"

वैगु मङ्गल कीर्ति गाथा तायूव थ्थ्य मगधेश्वरं
पुर महाजन, सचिव, ब्राह्मण यक्व मुंका: सत्वरं
व:वले खन चीवरं अन न्यंक वा स:गु बुँसम
थ:गु उपवन यष्टिवन फुक भिक्षु गणया आश्रम।
मगधनृपया नाप व:पिं विप्र विद्वानं अन
बुद्ध नापं भिक्षु रूपे विल्वकाश्यपपिं खन।
न्यन-"महात्मन्! ब्याक्क बैदिक यज्ञ तोता: छाय् उगु
छ:पिसं पण्डित जया: नं भिक्षुभेष कया थुगु?"
काश्यपं बांलाक भिक्षु जुयागु हेतु अमित कन –
"विप्रपिं! ख: यज्ञ केवल स्वर्ग सुखया साधन,
जन्म, मृत्यु, जरा व व्याधिं मुक्त ज्वी मखना: थुकीं
अमृत पद निर्वाणकारण त्याग याना जिं उकीं"
मेगु भगवानं अमित कन धर्म परम पुनीतगु,
थ्वीव अमिसं 'गुगु दया: वै फ्वीगु नं ख: फुक्क उगु'
बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वया: सकलें अपिं
जुल उपासक। धाल हानं उम्ह मगध नभया पपिं—

"जि कुमार हे तिनि वले अबले,
नुगले जि वै 'जि जुजु ज्वी गबले,
गबले तथागत बिज्याइ जिथाय्
न्यन्य दै उथाय् मधुर धर्म कथा

षडभिज्ञया चरण पूजन याय्
उगु धर्म जि ग्रहण निश्चय याय्'
जिगु न्यागुलिं उगु पुलांगु फुक
मन कामनात परिपूर्ण जुल।
भगवन् ! महाद्भुत मचा:गु उला:
खन्यदय्‌क वस्तु, गुगु च्वंगु सुला:
दिल अन्धकारस सुदीप ज्वना:
पथ तंम्हस्यात शुभ मार्ग क्यना: ।
गुगुलिं मिखां खनिगु रूप अन
उपमा अनेक दुगु धर्म कन ।
जुल धन्य थौं सुगतया करुणां
चरणे उकीं जि शरणे वल न्हां ।
जि थनिंनिस्यं जुल उपासक नं
गुगु मा:गु याय् नियम पालन नं ।
फुक संघपिं सहित भोजन या:
जिगु छ्येँ बिज्याहुनि दयाति तया: ।" (प्रमिता क्षरा)

थुलि धया: उम्ह बिंबसार मगधनृपाल अनं चिला:
हर्ष पूर्वक राज-सदने वन तथागत चा:हिला: ।
पिण्डपात्र ज्वना: कन्हे खुनु भिक्षुपिं मुंका: फुक
वान्हि जायूव बिज्यात शास्ता मार्ग नापं म्हासुक ।

प्रथम तुति चायूकाः यनाः रमणीय राजनिकेतने
भक्ति पूर्वक दुन्य बिज्याकल शुद्ध सुन्दर आसने ।
थः थमं नृपति महोत्तम दिव्य भोजन याकल,
नय् सिधयूकाः पिण्डपात्रं ल्हाः लिकायुव नु चायूकल ।
यात मन वाञ्छा उपस्थित बिन्ति यानाः ल्हाः निपा—
"जिगु छगू उद्यान भगवन्! देश, ग्रामं तामपाः,
वेगु आकाङ्क्षा दुपिं जन यक वे च्वन्य छिं अन,
'वेणुवन' एकान्त जू छःपिन्त याय् जिं अर्पण ।"
ग्रहण यानाः वेणुवनआराम बुद्धं हाकनं
मेगु धर्म कथा कनाः फुक संघ ल्याहाँ वन अनं ।
जुल कन्हेखुनु हे निस्यं निर्मित विहार व उपवने
चुक, सभागृह, धः व स्नानागार, तुं नं दुगु दुन्य ।
राजगृह नगरे दु उगु समये परिव्राजक छम्ह
नां वया सञ्जय, निसःत्या शिष्यपिं नापं दुम्ह ।
सारिपुत्र व मौद्गलायण शिष्य वैथाय् मुख्यपिं
"अमृत न्हापा लाःम्हस्यां कन्य" धैगु वचने बद्धपिं ।
बान्हि न्ह्यो छन्हु सारिपुत्रं अश्वजित भिक्षा फ्वनाः
वःगु खन छ्योँ कच्छुनाः चीवर पुनाः गुलुपाः ज्वनाः ।
वं मने तल-"खः थ्व अर्हत सीक्य माल थ्वया गुरु
लेँ पनाः आः गय् खँ ल्हाय् जि थ्वैगु ल्यू ल्य् वन्य बरु"

थुलि मने ल्वीकाः वनाः न्यन—“कुशल मङ्गल जू मखाः
धन्य जुल छिगु दर्शनं आवुस ! सुथें छिम्ह गुरु” धका ।
“शाक्यमुनि भगवान् !” धका बिल आर्य अश्वजितं लिसः,
धाल वं “आवुस ! जितः नं आम धर्म कनाः दिसँ ।”
धाल अश्वजितं—“जिन्हूतिनि जूम्ह धर्मे दीक्षित,
ब्याक्क वर्णन याय् उकीं मफु छुं भचा जक कन्य छितः”
सारिपुत्रं धायूव “केवल अर्थ दःसा गाः जितः
व्यर्थया व्यञ्जन छुज्या !” उम्ह अर्हतं बिल थुलि लिसः-
“गुगु खः धर्मया हेतु, हेतुं हे दुगु धर्म नं,
निरोध उकिया याय्गु थ्व हे खँ ल्हाइ श्रीघनं ।”
अश्वजितया थुगु अलौकिक धर्मपर्यायं वया
ज्ञान इच्छुक स्वच्छ हृदये ज्योति खन वं धर्मया ।
तंगु छुं लू थें “अनुत्तर धर्म थुल थुल” थुलि धयाः
गन दु पासा मौद्गलायन अन व वन हर्षित जुयाः ।
वःगु तापाकं खनाः उम्ह मौद्गलायन ब्वां वयाः
न्यन “थपाय्‌चो हर्ष छाय् ! बा अमृत छं ल्वीकाः हया !”
“खः अमृत थौं लुल जितः उम्ह अश्वजित गुरुया कृपां
छन्त नं कन्य न्यो” धयां: वं उख्यर हे क्यन ल्हाः निपां
“गुगु खः धर्मया हेतु, हेतुं हे दुगु धर्म नं,
निरोध उकिया याय्गु थ्व हे खँ ल्हाइ श्रीघनं ।”

मौद्गलायन मुसुक न्हिल —"थुल थुल अहो जिं नं थुल,
वन्यनु शास्ता गनढु अन भ्गो, लोम्ह गुरु थौं तिनि लुल।"
थुलि धया: निम्ह बन्धुपिं आनन्द ताया: मन मन
गन दु पासापिं निस:त्या अन अपिं थ्यंक: वन।
धाल अमिसं "आ: जिपिं निम्ह शरण वन न्है बुद्धया"
अमिगु ल्यूल्यू वन निस:त्यां फुक "जिपिं नं वे" धया:।
वंगुलि थ: शिष्यपिं फुक द्रोह यायां सञ्चय
सित म्हुतुं काक्वा:गु म्वा:हि ल्ह्वया: व द्रोही सञ्जय।
मौद्गलायन, सारिपुत्रं खन्यव भगवान्या किपा
क्वांवना: "का शरण" धाधां पालि ज्वन निम्हस्यं निपा।
"वा छिपिं उपतिष्य! कोलित! विनय या प्रतिपालन"
धायूव थुलि शास्तां अपिं निम्ह अग्र श्रावक जूवन।
व:गुलिं माणवक थ:थाय् काय् धका उपसम्पदा
ब्याक्क तोता: कापिलानी आदि अगणित सम्पदा
बुद्ध भगवानं लँ सोवन वैत याक:चा वना:
त्याग संन्यासे अपाय्‌चो वैगु दृढतर मन खना:।
भोग सुखस मचोंनिस्यं हे राग मदु छत्तिं वया,
मांम्ह हाला: ज्वीगु न्हित्थं पुत्रयात "विवाह या"
पिप्पलीं थुलि जक लिस: बी चायूक मां होही मही—
"वन्य जि मा! छिकिपिनि लिपा गृह त्याग याना: छाय् इहीं?"

माणवकया छन्हु मने वल मांम्हस्यां हत्या बियाः
"दयूक्य वी मांयात ह्येक्यत सुन्दरी छम्ह स्वर्णया,
धाय्—'थज्याम्ह मिसा गनं द:सा स्वयाः दिसँ कोछिनाः'
ल्वीक्य मफयाः थः थमंतुं थुगु खँ ज्याकं वनि सिनाः"
पुत्रया खं खन विवाह मज्वीगु विदुषी मांम्हस्यं,
मनस वायूकल न्ह्योल्य च्वंगु व स्वर्णया प्रतिमा स्वस्वं—
"पुण्यवान् ज्वीमाः थ्व पुत्र अवश्य न्हापा जन्मया,
संगिनी नं दै थ्व प्रतिमा जोम्ह छम्ह साध्वी थ्वया।
थुगु खँ मखुसा छाय् लुयाः वै थ्वैगु चित्ते माः ह्नाः!"
च्याम्ह ब्राह्मणपिन्त स:ता वं व मूर्ति क्यनाः क्यनाः
धाल "गन दु थज्या:म्ह कंन्या मा:हुँ गांगां चा:हिलाः
जाति गोत्रे भीत लोम्ह बिलम्ब जूसां ला बला
को छिनाः नं वा लखा थें अमित थुगु प्रतिमा बियाः"
वन अपिं नं मूर्ति कबुयाः "खः थ्व जिमि हे ज्या" धयाः।
मगधया सम्पन्न व महातीर्थ गामं छुं पिन्य
थ्यंबले अमिसं मती तल-"गन वनाः आः स्वः वन्य?"
त:न्हु दयूकाः मद्र थ्यंकाः माल सागल नगरस
उगु लुँया सांली दिकाः मोल्हीगु खुसिया तीरस।
छम्ह मिसां खन मूर्ति ल्यून्यं, धाल वं हतपत वयाः—
"थ्वैत नकतिनि वस्त्र तीकाः वैगु प्रासादे तयाः

हाय् गज्याःम्ह मछाः मजू थन थ्यंक 'याकःचा वल''
वैगु म्हे वं ध्वाःबले तिनि स्वर्णया प्रतिमा सिल।
"ही जिला 'आर्या' खनाः ब्वां वैगु मूर्ति खनी थ्वला !"
थुगु खँ तायूवं वैत अमिसं हयूभुनाः न्यन थथ्य न्हिलः—
"अय् तता ! छिमि स्वामिपुत्री नं थ्व थें बांलाःम्ह ला ?"
वं लिसः बिल—"वैत भ्वातिं नं मलो थुगु मूर्ति ला।"
हर्ष लिस्य आश्चर्य चायाः धाल अमिसं "करज्वरि
बिन्ति यंकि जिमित दुथाय् व सुवर्णवर्णा सुन्दरी"
"ज्यू बिज्याहुँ नुँ" थुलि धयाः वं अमित नं नापं व्वनाः
शीघ्र कौशिक गोत्र ब्राह्मणयागु भवने बिल यनाः।
ब्राह्मणं सत्कार स्वागत यात अमित यथोचित,
कापिलानीयागु रूप खनाः अपिं जुल विस्मित।
आगमनया हेतु सकतां सीव कौशिक ब्राह्मणं
ब्राह्मणी लिस्य यात साहुति हर्ष तायाः मन मनं—
"धन विभवया प्रश्न हे मदु जात नं भी लोगु हे,
भीत चूलाःवःगु भाग्यं को छिनाः छ्वे न्है प्रिये ?"
ब्राह्मणीं थुलि बीव उत्तर—"जि छु धाय् प्रिय ! छिं स्वयाः"
वचन बिल सम्मान पूर्वक उगु लुँया प्रतिमा कयाः—
"छिकिपिसं आज्ञा जुयाः दिल गय् मज्यू धाय् बन्धुपिं !
थौं मव्यूसां निन्हु लिपा ला म्हायूमचां तोतै जिपिं"

पत्र दूतपिसं च्वया: छ्वत कपिल ब्राह्मणयात नं,
थुगु खँ सीका: कापिलानीयात पौ च्वत पिप्पलीं—
"योग्य वरया नाप या सम्बन्ध भद्रा कापिला!
ज्वी जि संन्यासी लिपा, ख्वेमालि न्हे छन्हु निन्हु न्हिला:"
उख्यर भद्रा कापिलां नं थुगु खँ सीका: हतपत
छ्ख्यर एकान्ते च्वना: वं थुगु प्रकारं पौ च्वत—
"आर्य धात्थें लोम्ह कंन्या मेम्ह मायकां ज्वी हित,
सत्य भोगे मदु जि इच्छा, खेद ज्वी लिपते छित:"
पत्रवाहकपिं अकस्मात नाप लात पथे निम्ह,
अमि परस्पर पौ प्वला: "छु दु थमिगु निर्णय अन्तिम
स्वे" धका स्वत किन्तु अमिसं खन अमिगु ज्यां विपरित,
"सो मचातय् ज्या!" धका उगु पत्र निगुलिं वांछ्वत।
मेगु हे अनुकूल पत्र च्वया: निमू निख्य यंकल,
थुगु प्रकारं अमि मयोसां भाग्यवश दंपति जुल।
पिप्पली दत नीदँ, भद्रा कापिलानी भिंखुदँ,
मांम्ह जुल हर्षित खना: न्हूभौमचा लिस्य प्रिय सुत।
किन्तु अमि सम्बन्ध कायिक छ्र्रू मजू च्वंसां छथाय्,
द्यनिगु निम्ह लासाय् दथ्वी स्वांमा: तया: न्हिथं कथाय्
च्वन हना: जीवन थ्व सांसारिक सुखं संयत जुया:,
वैत सल, किसि, रथ, बुँ, गां, च्यो आदि यक्व धनं छुया:।

छन्हु अलंकृत सल गया: वँन स्वे थका ब्वीँ पिप्पली,
न:गु खन को आदि पक्षीं क्वात्तु क्वाक्वां की गुलि !
वं मने तल "लाइ थुगु फुक पाप निश्चय हे जित:
गा: म्हुया: वेँ स्व:थना: तँत:गु जिगु चिर सञ्चित
विपुल विभवं जिगु छु रक्षा याइ रागे थुन्य सिबाय्
मां बुबापिं मन्त पनिपिं आ:वले मा: छथं पिब्वाय्"
उखुनु हे भद्रां निभाले यक्व हामो पा: वन,
ब्वान्हिया अति थीनिभालं सीगु खन वं की अन।
न्यन—"ततापिं ! पाप लाइगु स्वीत थुलि मछि सीगुया ?"
"थ:त हे" थुगु उत्तरं मन खिन्न, तन कम्पित जुया:
वं मने वायूकल—"जित: छजु वस्र, अन्न छछा: जक
दय् गा:, हा ! दोछि जन्मं पाप फ्वी मखु थुगु फुक,
म्हाल आ: च्वन्य, वन्य जि प्याहाँ आर्यया आज्ञा कया:"
उखुनु बहनी कापिलानीं थ:म्ह स्वामी च्वन पिया:।
विविध उपचारं सहित भोजन सिधय्का: परिजन
छख्य वना: एकान्त ज्वींवं माणवकया म्हुतु सन।
वैगु वाणी स्पष्ट मजुया: कापिलां छुं छुं मता:
किन्तु गथि चिन पूर्वजुनिया प्रीति लुमना: हृदलता।
"नाथ ! छुखँ थें ?" धाल थँ स्वया: वं छको झसुका: तया:,
माणवकया धायूगु तनला ! वैत केवल च्वन स्वया:।

स्तब्ध जुल अन, अमि मिखां छुं मौन भाषा ल्हा:गु थें,
छं समय जायूका: लिमा न्यन कापिलां "आज्ञा छु थें ?"
माणवक संयत जुया: थुलि धाल—"अय्! ख: कापिला !
गुल्दु छंगु झिबे व जिगु चल, अचल धन, संधू, पिला,
तुं म्हुया: तैत:गु फुक नं छन्त जुल छं योगु या"
"आर्यपुत्र ! छि भ्रायूगु गन अल्य?" कापिला न्हिल थुलि धया:
थायूत वं "संन्यास का:वन्य" धाल नुगले मस्यु छू थें,
वैगु ख्वा:या भाव हिल विधु खंगु पुन्हिस्या सिन्धु थें।
कापिलानीं हृदयया पट-प्रेम त्याग निकू ज्वना:
गा वना: पतियात न्येकल "आर्यपुत्र पिया: च्वना
थौं जि नं थन वचन छिगु हे काय् धका गृहत्यागया,
स्वाल आ: आज्ञा, कला: अनुगामिनी ख: भा:तया।"
थुलि खँ भद्रां ल्हा:बले भी माणवक प्रमुदित जुया:
वांछ्वया बहुमुल्य वस्त्रत उत्तरासंगं न्यया:
थ:म्ह पत्नीया सँ खाका: थ:गु नं आगसँ ध्यना:
वन निम्हं प्याहाँ गृहं निम्हस्यां निग: गुलुपा: ज्वना:।
लैँ ववं छु मती वया: मस्यु वं छको स्वत न्हां लिफ:,
थ:गु ल्यूल्यू खन व भद्रा रूप-सरया स्वां छफो।
वं मने तल-"वंम्ह मू सम्पूर्ण जम्बूद्वीपया
सुन्दरी कौशिककुमारीयात जिगु ल्यूल्यू तया:

वःगु खंकाः धाइ 'संन्यासी जुयाः नं दम्पति
नाप जुल सो' आः उकीं काय् कापिलाया सम्मति"
धाःगु ला मस्यु अमित निपु लं "निख्यहुँ नाप जुया गुलि !"
निम्ह अपिं स्वदुवाः दुथाय् थ्यन, लैँ दथ्वी दन पिप्पली।
कापिला नं भाःतया सम्मुख दनाः न्यन "छाय् दिना ?"
वं लिसः बिल स्निग्धकण्ठं—"मेगु मखु, भी निम्ह खनाः
धाइ 'संन्यासी जुयाः नं नाप जुल सो निम्हत्यपू'
देवि ! वद्रे ! छंगु इच्छा धा स्वयाः हूं पथ निपू"
कापिलां खन 'दूर क्षितिजे तंगु पथया दीर्घता'
जुल व स्वामी नाप बायूमालिगु खनाः अति दुःखिता।
थुलि खँ वं स्यू "प्राय पत्नी भाःतया छाया जक"
किन्तु विपरित खन भयंकर समय संयोगान्तक—
"वरु मजूसा ज्यूगु न्हापा हे इहीया बन्धन
निम्ह म्हसीकाः स्नेह ज्वीकाः बायूगु गय् आः हा थन !
विश्वया सम्पूर्ण प्राणी खः न्ह्यबःसा दैवया !
न्ह्यागु जूसां भिंगु इच्छा स्वबि महायूकुस्य पूर्णसाय्"
भति लिपा ल्हाः बिन्ति याना: स्नेह स्वीकाः संयमे—
"खः मज्यू बी नाप ज्वी यति गय् मज्यू नय् छुं अमे,
जवगु का छिं मार्ग दक्षिण जाति छिकपिं जूगुलिं
खवगु लँ कयाः वन्यजि भी निम्ह गात खनाः स्वे आः थुलिं।"

थुलि भयाः तुति भोपुयाः भद्रां स्वचाः पति चाङ्गुलाः
पूज्य प्रियतमयागु अन्तिम स्वाः स्वस्वं छित वं पलाः।
उख्यर नालंदा व राजगृहं दथ्वी वट बृक्षया
क्वे बिज्याना: च्वन तथागत वैगु हे लँ पिया: पियाः।
कापिलानी नाप बाया: वःम्ह ब्राह्मण पिप्पली
स्वीनिता लक्षण विभूषित बुद्ध भगवान् खंगुलि
"ज्वी थ्व हे शास्ता" धका वं यात चरणे वन्दना,
"वा महाकाश्यप!" धका कन थ्यंगुलि स्मृति भावना।
वैत अनुचर श्रमण याना: बुद्धदेव अनं बना:
छुं भचा दूरे सिमा क्वे थ्यन्यव भ्वाताहाँ दना:
च्वंगुलि विश्राम याय् त्यन धैगु भाःपाः काश्यपं
थःगु चीवर वस्त्र लायाः बिल सिमाक्वे हतपतं।
फेत्तुना: चीवर थियाः "गुलि छंगु चीवर कोमल!"
धाःगुलि "आहा! गुरुं जिगु वस्त्र पुन्यगु मने तल"
धैगु भाःपाः शीघ्र धाल "बिज्याहुँ संघाटीं न्ययाः"
न्हिल तथागत "छं छु न्येगु?" धका महाकाश्यप स्वयाः।
काश्यपं "छलपोलयागु पुलांगु दःसा ज्यू जितः"
धायूव मुसुक न्हिला: मुनीन्द्रं "जिगु थ्व भ्वाथः वस्त्र
पुन्य फुला छं जन्मकाःछि?" थुलि धयाः चीवर हिल,
न्ह्यून्हु तक व जुयाः पृथग्जन च्यान्हु खुनु अर्हत जुल।

'चण्ड' नृपतिं बुद्ध उज्जैने ससंघ बिज्याक्यत
कायक्य हःम्ह व वेद स्वंगू सःम्ह राजपुरोहित
न्ह्यम्ह पासां सहित श्रावक जुल 'महाकात्यायन'
नगर उज्जैने वनाः सद्धर्म गुम्हस्यां कं वन।
थुगु प्रकारं सम्मिलित जुल भिक्षु संघे बुद्धया
यक्व नाना देशया विख्यात विद्वान्पिं वयाः।
किन्तु आश्रव हीनपिं मखु ब्याक्क अभिनव भिक्षुपिं,
गय् सिमाय् फल सक्व भिनिमखु धोगिनाः कुतिवै गुलिं,
भिक्षु संघे नं परस्पर जुल कलह उद्दण्डता,
ल्यंदु छुम्ह निम्ह अर्हते जक नियमया परिशुद्धता।
सभ्यता व हँसीबसी छुं मदु खनाः वायकाः मती
'विनय' नामं नियम दयकाः सार कन बुद्धं भति—
"मयायगु पाप सम्पूर्ण, यायगु सुपुण्य आर्जन
शुद्ध यायगु सदा चित्त थ्व हे 'बुद्धानुशास'

सुगत-सौरभ महाकाव्यया धर्मप्रचार
नामगु फिंछगूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ९९३ वंला

कपिलवस्तुस भगवान्

"कुशल पूर्वक शाक्यसिंहं वेणुवन आरामस
यक्व श्रावक शिष्य मुंकाः जटिल, ब्राह्मण, तापस
धर्मया व्याख्यान यानाः च्वंगुलि पीयूषया
पान यानाः च्वन वयाः अन विज्ञ नाना प्रान्तया।"
धैगु थुगु संवाद शुद्धोदन महाराजं सियाः
प्राण सम प्रिय पुत्रया स्वाः स्वेगु इच्छा जुल वया।
कपिलवस्तुस पुत्र सःत्यत सचिवपिं फुक मुंकल,
थःगु मनया भाव सकतां वं अमित आज्ञा जुल—
"हे सभासद्पिं! ननानं सैन्यपिं दोछिम्ह व्वनाः
न्ह्याम्ह जूसां छम्ह छिपिं उगु राजगृह नगरे वनाः
हति व्वनाः सिद्धार्थ 'छिमि अबु साप हालाः च्वन' धयाः"
सचिव छम्ह वँन थुलि धयाः "आज्ञाशिरोपर नाथया।"
राजपुरुषं देश तोतुगु तःन्हु हे दयू धुंकल
किन्तु ल्याहाँ वःगु मखु सन्देश छुं नं छ्वयाः हल।
शाक्यनृपति मेम्ह छम्ह छ्वत सहित सेना दोछिम्ह,
वःगु मखु ल्याहाँ व नं तन वंगु थें उदधी हिम।

मेम्ह हानं मेम्ह यायां थुगु प्रकारं गुम्ह छूत
छाय् अपिं जक वे अनं ल्याहाँ ! जुयाः छूत अर्हत।
"वँक्व ल्याहाँ वःगु मखु आः स्वीत छ्वे जि सः बियाः !"
नृपतिया सन्ताप जुल अति पुत्रया स्नेहं कयाः।
थुगु बिचारं सोवले खन प्रिय 'उदायी' न्ह्योन्यसं
बूम्ह खः गुम्ह सुगत बूखुनु, खः व मुख्य अमात्य नं
वैत सःताः धाल वं अल्यं "हा छु भर दु ध्व देहया !
क्यन्य फुला छं बत्स ! सीन्ह्यो ख्वाः छको प्रिय पुत्रया ?"
वं लिसः बिल "देव ! छायूमफु, छःपिसं थौं हे जितः
'भिक्षुजु' धका थुलि अनुज्ञा जक ब्यु ज्वीम्वाः चिन्तित"
"यग्गु जू हुँ छ तात ! छं गौतम ब्वनाः हति केवल
न्ह्यात्थ्य याना नं ननानं" वैत थुलि आज्ञा जुल।
वँन व नं शास्ता लुमंकाः "देवया जय !" थुलि धयाः
हर्ष पूर्वक दोछि हे तुं सैन्यपिं ल्यू ल्यू तयाः।
शीघ्र थ्यंकः वँन व राजगृहे सुगतया सम्मुख,
भिक्षु रूपे खन तथागत नाप पासापिं फुक।
वैत नं जुल ज्वीगु इच्छा शाक्यमुनिया श्रावक
वंदना यानाः निवेदन यात "हे कुलनायक !
थमित थें याकन बियाः थौं जिमित नं उपसम्पदा
बिन्ति बिन्ति तयाः विज्याहुनि श्रीचरण नापं सदा"

"दुःख फुक्यया कारणे वा ब्रह्मचर्य भिक्षुपिं!"
थुलि धयाः श्री बुद्धदेवं भिक्षु छुत फुक सँन्यपिं।
उम्ह उदायी नं ननानं हे स्थविर अर्हत जुयाः
अन च्वनाः छुं दिन लिपा थुलि धाल वं अवसर स्वयाः—

"चिकुला फुत आः वयाः बसन्त,
पृथिवी आः सुचु वा लयाः समस्त,
च्वन वाँउस्य सो अरण्य खण्ड
चुलि जायाः गुँ खि, वृक्ष हे मुनीन्द्र!
दुख ज्वी मखु अन्नथा अभावं
भति छुं लेँ थ्व वसन्तया प्रभावं
अति न्ह्याइपु थौं कन्हे पथे ज्वी
करुणागार! थ्थाय् बिज्यायगु गय् ज्वी?" (औपच्छान्दिक)

बुद्ध भगवानं उदायीयागु ख्वाः स्वत मुसुकयाः—
"सुं सँ देशे छ्वत छायोनं खँ ल्हाः थें छाय्स्वयाः
छाय् थपाय्चो हैं थ्व यात्राया प्रशंसा थौं थन?"
समय सीकाः उम्ह उदायीं यात थुलि खँ निवेदन—
"मेगु मखु, ख्वाः स्वेगु इच्छां शाक्यपति शुद्धोदन
धर्मस्वामिन्! साप हे हालाः बिज्यानाः च्वन अन"
"ज्यू उदायी! वन्यगु जुल, छं भिक्षुपिन्त वनाः थुलि
धाः हुँ 'व्याक सिधयकि यात्रायागु ज्या गुलिमाः उलि'"

सुगतया वचनामृतं अत्यन्त मन हर्षित जुयाः
वन व पासापिं दुथाय् गुरुया निपां तुति भोपुयाः।
मा:गु न्या सकतां सिधय्काः भिक्षुपिं मुंकाः अनं
कपिलवस्तु बिज्यात भगवान् न्हि छगू योजन दूरं।
शाक्य-नगरे न्यंक जिगि जिगि च्वंक छायूपाः तल फुक
मूलँ जक मखु खन्यदुथाय् तक सुचुक पिचुक मुगः चुक।
उख्यर रानीं ज्या ब्वयाः च्वन राजभवने ब्वां जुजुं
पुत्रया शोकं ख्व ख्वं प्याचुलुगु नेत्रे ख्वबि हु हुं।
सेविकापिं वेंगु ल्यूल्यू ब्वत्तु ब्वेकाः अच्वल
जूगु किसि द्वंबः कयाः आनन्द-खुसि न्ह्याःथें जुल।
शाक्यसिंह-शशांक खन्यवं सहित श्रावक-तारक
दासि वःगु समुद्र थें पुरया प्रजा जनपिं फुक।
देशया पिन्य थ्यंक अमिसं वल लँसो सकलें मुनाः
प्रथम पुरया मच्त लुचुलुचु वल तिसा वसतं पुनाः।
ल्यायम्ह्पिं वल रूप, यौवन, स्वास्थ्यया शोभा क्यनाः,
वृद्धपिं वल धुं धुपाय् च्याकाः फिपू, ताय् स्वां ज्वनाः।
नाप अमिसं लायव भगवान्यात यानाः वन्दना
भिक्षुपिन्त सभक्ति तल न्यग्रोध आरामे सनाः।
उखुनु चच्छि ससंघ अन विश्राम यात तथागतं
शिष्यपिन्त सुधा समानगु विमल धर्मकथा कँ कं।

लुल मने वस्पोल भगवान्या कन्हे खुनु लेँ वँ वं—
"थौं पुरे द्वाहीं वनाः काय्मालि भिक्षा गुगुकथं ?"
लुमन शास्तायाा पुलांगु खँ काःगु गय् फुक मुनिपिसं,
वं मने तल "काय्गु जि नं नगर सिथया छ्यें निस्यं"
देलुखां दुन्य च्वंगु गृहया न्ह्योन्य थ्यन्यवं छुं क्षण
अन दनाः छुं बीव भिक्षा, मेगु गृहया के वँन।
कपिलवस्तुस भिक्षुसंघं थुगुकथं भिक्षाटन
याःगु नगरे मेगु हे छुं न्हूगु जात्रा जूवन।
वःगु दोछि व ख्वीप्यदं न्ह्यो गय् लुँवाः केशावती
बाः वयाःच्वन पथस अय् हे पीत श्रावकसंहति।
"काः ! कुमार बिज्यात !" धाःगु थ्व वाक्य ताय्‌वं गृह गृहे
सुन्दरीपिनि मन पिव्वांवन ज्या खँ लोमन व्याक हे।
याय् मलाः गुलिस्यां सम्हाः हे तोपुयाः तल गाबलं
जा थुयाः च्वंपिं हथासं ग्वाय् छुनाः सां हाकलं
शीघ्र भौगाःचां क्वसोवल ख्वबि हुहुं कुंकाःगुलिं,
जा नयाः च्वंपिं दनाः वल चिपगु ल्हाः स्वीकाः गुलिं।
वल गुलिं थाज्या यनाः च्वपिं दिनाः अंकथि ज्वनाः
छख्यर फेंगू धंक्य धुंका नं व कथि दिक्य लोमनाः।
"सो छु धैगु कुमार गौतम हाय जूगु क्वनाः क्वनाः !"
धैगु हे जक पुरस तायदु खँ ल्हाःगु पथस दनाः दनाः।

ताल जुजु शुद्धोदनं नं थुगु खँ गय् गय् न्हाय्पनं
"गन दु गन प्रिय पुत्र ?" धाधां वल व थ:गु निकेतनं।
राजमार्गे नाप लात कषायवस्त्रे थ:सुत,
ख्वा: स्वस्वं जुल छुं समयला शाक्यराजा स्तम्भित।
धाय्गु छुं लोमन वया अन, वैत केवल ख्वन स्वया:,
शीघ्र हे संयत जुया: वं धाल—"छाय् थथ्य फ्वं जुया ?
भिक्षुपिं थुलिस्यात नं जिं बी मफैला भोजन ?"
"वंशया आचार ख: थथ्य हन्यगु भिक्षां जीवन"
थ:म्ह काय्या थुगु खँ ताय्वं ख्वा: छंको हानं स्वया:
शाक्य जुजु आश्चर्य चाया: धाल—"मनुवंशी जुया:
या:गु दु सुनां जक थ्व भिक्षावृत्ति भ्री क्षत्रियपिसं ?"
बिल लिस: मुसु मुसु न्हिला: उम्ह शाक्यकुलया तापसं—
"मखुत आ: जि व राजवंशी बुद्धकुल आ: जुल जिगु,
ब्याक्क बुद्धपिसं फ्वना: वन, ज़िं व ज्या गय् तोत्यगु ?
जिगु लिपा नं स्थिर जुया: च्वनि 'बुद्धकाल' थ्व नां जुया:"
नृपति अद्भुत चाल—"थ:हें ज्वीगु कारण कालया !
मर्त्यमानव भ्रोगु ज्या मखु ख: थ्व ज्या जगदीशया,
वैगु इच्छां सृष्टि, लयया ज्या जुया: च्वन विश्वया।"
शाक्यपति अन व:गु सीका: सचिवपिं नं वल अन,
किन्तु नंवाय् मफु सुनानं; अमित बुद्धं थ्व खँ कन—

"प्रकृति सदा परिवर्तन ज्वी,
ज्वी धुंकल हिमयुग आदि,
हिलाः हिलाः वनि नियम थ्वया,
मद्दु सुं चालक थुगु भवया,
वन्य धुंकल प्रस्तरयुग नं
रामायणया व समय नं
आःयात महाभारतया
नियम मजिल व न्हूगु दयाः।" (जाति १४ मात्रा)

पुत्र क्यंक्यत स्नेह-सूत्रं जाः ग्वयाः शुद्धोदनं धाल—"अथवा थुगु अलौकिक कार्य या हे यायत नं राज्य गो, शस्त्रास्त्र गो, सेना मदयक ज्वी मखु देश, धन, बल थुगु कयाः याःसा थ्व ज्या ज्वीला बरु" मूल्य गूढ रहस्य थ्वीकाः थःपिताया वाक्यया स्नेह-खुसिया भङ्ग न्ह्यानाः च्वंगु बौया ख्वाः स्वयाः धाल भगवानं क्यनाः फुक ल्यून्य च्वंपिं भिक्षुपिं—शान्तिया साम्राज्य रक्षा याइपिं खः न्हां गुपिं—

"जिके महाराज! अपूर्व राज्य दु
थ्व राज्यया रक्षक भिक्षु सैन्य दु
ज्वनाः क्षमा-चर्म व खड्ग-ज्ञानया
पुनाव तःपिं दृढ वर्म—शीलया

समस्त तोताः धन दार, सन्तति
कयाः सदा केवल वीर्य-सारथी
समाधियाने च्वनिपिं अनुत्तर-
लगाम खः न्है गुमि चित्तसम्बर।
स्वनाव मैत्री धनुयात कात्तुक
तयाः उक्वीतुं करुणा-शिलीमुख
निनाद यानाः मुदिता-निनादया
सदा उपेक्षा-बल वीरता ब्वयाः
सुलाव च्वंपिं दुन्य चित्त-ब्यूहस
परास्त यानाः रिपु राग, द्वेषत
अवश्य ब्वेकै नव धर्मया ध्वजा
समग्र विश्वे गुमिसं छ्चाः हुलाः।
थ्व राज्य खः केवल क्षुद्र प्रान्तया,
परन्तु धात्थें जिगु राज्य विश्वया,
विचार यानाः थन आः बिज्याहुनि
थ्व राज्य आमै जिगु राज्य खः पुन्ही।
छिथाय् दु कोलाहल मात्र नर्कया
जिथाय् दु स्वच्छन्द सुशान्ति स्वर्गया
थ्व खः थ्व सारांश थुकी महादुख
दु तात ! योसा जिगुली महासुख" (वंशस्थ)

सरस्वती न सुभगा मयस्करत्
NEPAL SANSKRIT UNIVERSITY
पुस्तकालय

पुत्रया थ्व अभूतपूर्व खँ तायूत्र शुद्धोदन जुजुं
न्यन छको भसुका: तया: कायूया स्वया: ख्वा: तुलुतुलुं—
"दु:ख दु:ख गज्यागु दु:ख व विभव पूर्ण थ्व राज्यस ?"
वैत सुगतं गस्ल त्वंकल ज्वीगु लिपते पायष—
"सात्तु साला: च्वंगु आगसँ मृत्यु व्याधि, जरां ज्वना:
छ:पिसं आ:नं मचा:निगु गुलि थ्व अद्भुत धारणा !"
छायूत छा: थ्व वचन अपायूचो किन्तु धात्थें हितकर
लाइ वास: खालु थें खायूगुलिं हे तिनि ज्वर।
वौ व कायूया भाव लोमन अन व शाक्य नरेन्द्रया
क्लेश-ल्वेया वैद्य खन वं पुत्र थ: रोगी जुया:
धाल वं अल्य—"खन अहो खन दु:ख-रोग भयंकर !
वासगृहस बिज्याहुँ भगवन् ! बीत वास: सत्वर"
थ: पितां थथ्य दु:ख खंका: ल्हा:गु करुण वचन न्यना:
बुद्धदेवं बोध यायां बिल यथोचित सान्त्वना—
"ज्यू बिज्याहुँ नु तात ! थौं ज्गु धर्मया रस त्वंक्य जि
गुप्त धन लूसा सुयां छुं बीगु थें बौयात नि"
चित्त लोगु थ्व स्निग्धवाणीं हृदय ह्व:म्ह महीपतिं
बुद्धया गुलुपा: ज्वना: अति धन्य ताल मतिं मतिं।
वैगु ल्यूल्यू राजभवन बिज्यात शान्तिस्थापक
नाप वनि थें ल्हा: व का यंया नतूया सत्तिक।

नाप नाप किपालु थें वन भिक्षुपिं नं सुगतया
लाय्कुली मिस्तय्गु ख्वाले लास्य जुल स्मित हास्यया।
प्रथम तुति चाय्का: लुखाक्वे खकसितं ल:धा: थया:
रत्नयागु इलां प्यना: क्वे न्यंक दुरुल्वहँतं सिया:
त:गु निर्मल स्फटिकया थां दुगु दलामे दुत यन,
नागपांय् दुगु रत्नया पीठे बिज्याकल श्रीघन।
भिक्षुपिं नं च्वन छ्याचालं लोगु सुन्दर आसने,
गौतमी रानी ख्व ख्वं वल स्नेह भयबीका: मने।
वैगु ल्यूल्यू शावयमुनिया दक तुतुमांपिं वल
घय्पुना: दुरु त्वंक्य पल्यसा तुति ज्वना: ख्वबि प्वंकल।
बौ व मांपिं नाप काय्या योग जुल अन उत्तम,
शिष्य जुल गुरुपिं अहो आश्चर्य! गुरु जुल शिष्यम्ह।
स्व:गु ख: शुद्धोदनं काय्यात क्यंक्वयत साप हे
च्वन्यत क्यंका: च्वन व थ: हे बुद्धधर्मे न्याक हे।
थुगु खँ रानी गौतमीं उल्य धाय्क्य छ्वत गोपा दुथाय्
किन्तु गोपां "यदि जिके छुं भिगु गुण द:सा जिथाय्
आर्यपुत्र बिज्याइ थन हे तुं" धका अन स्व: मव:
विविध व्यञ्जन पूर्ण जूगु सुवर्णपात्रे सन धव:।
सूप, जा, दुरु, धौ व साख:, घ्यो व कस्ति, सिसाबुसा,
का:गु घासा, यक्व मह्रि चह्रि तँत्तु मतु तंतं लिसा

"थुगु भचा भपि थुगु भचा" धाधां तयां च्वन मह्कि,
"गात गात" धका मुनीन्द्रं पिण्डपात्रं तीजक
ल्हाः लिकायूवं कनककलशं शीघ्र वैत नुचायूकल;
भिक्षुपिनि नं सिधल भोजन अमित नं नुसिकाः बिल।
ब्याक्क चिप अन सुचूक्य धुंकाः धर्मया बाखं कनं
पुत्र राहुलभद्र सहित यशोधरा मखनाः अन
थः मनं थ्वीकाः कयाः सहधर्मिणीया कामना
सारिपुत्र व मौद्गलायन नाप थः बौ नं व्वनाः
अन्तपुरस बिज्यात भगवान् थुलि बियाः शुभ सूचना—
"राजपुत्रीयात गँन्य मत्य यत्थ्य याक्यब्यु बन्दना"
पतिवियोगं भोग तोताः व्रतस च्वंम्ह तपस्विनीं
श्रमण रूपे खन्यव स्वामी स्तब्ध जुल घौ पलख निं।
वैगु मनया मन्दिरे दुन्य च्वंम्ह द्योया विपरित
रूप खन काषाय वेष्टित केश नापं मुण्डित।
मुकुट, कुण्डल, रत्नमाला आदि छुं हे मदु तिसा
खन्यदु अयूनं थोगु जिगिजिगि मुखछवि भिगुलिं दिशा।
दयूत मदु कौशेय सुन्दर वस्त्र देहे छुं छकू
किन्तु चीवरया प्रभावं भक्तिया उद्रेक जू।
थःगु हृदयं सत्यया अत्यन्त निर्मल न्हायूकने
स्वेव खन वं भेद केवल वस्त्र वा आभूषणे।

अल्य ह्थासं पालि भोपुल भ्वाक्क गोपां ब्वां वया:
अश्रु हायूका: तुति सिका: च्वन थ:म्ह प्राणाधारया ।
किन्तु अनुभव वैत जुल छुं ज्वल्लित द्रव्य थियागु थें,
बा अलौकिक देवताया वन्दना यानागु थें।
"मुक्क जिगु जक मखुत थें आ: जुल थ्व मंका: विश्वया"
थुगु विचारं दन व हानं लिचिल भति भसुका: तया: ।
गुगु मने आशा कया: वं च्वंगु ख: जीवन हना:
हा व हे आशा निराशाय् पूर्ण परिणत जू खना:
स्वजक वं तुलु तुलु स्वया: च्वन मूर्ति थें च्वं शोभन
वैगु केवल अश्रुधालं सीदु जीवन-लक्षण।
शाक्यपति शुद्धोदनं कन वैगु गाथा स्नेहया
दिव्यगुणया हृदय-पुखुलि च्वंगु मदिक न्ह्या:वया:
"जिमि भौ गोपाया गुणया जि यायूयफु सुन्दर वर्णन
छलपोलं चीवर त्यूगु सिया: थ्वं नं तिल हे भगवन् !
माला गन्ध व चन्दन तोतुगु सीका: तोतल थ्वं नं,
नैगु छ्छा: जक धा:गु खँ न्यन्यवं नैछाय् थ्वं जक हानं
उच्च सयन तोताव बिज्यायूवं तोतल खाताय् द्यन्य नं,
गुलि स:तक्य हे थ:छ्ये मांम्हं अयूनं गबलें थ्व मवं,
भवने च्वंसां तापस-व्रतया पालन याना: च्वन थ्वं
आ: छलपोलं उपदेश बिया: शोक फुकाव्यु ननानं"
(जाति २८ मात्रा)

धर्मराजं वैत बिल उपदेश नाना धर्मया
त्यागयागु पुराणया दृष्टान्त यक्व बियाः बियाः।
वेग छुं पाः ज्वीव मनया जुल व गोपा संयत,
अल्य अनं न्यग्रोध आरामे बिज्यात तथागत।
कंस खुनु हानं बिज्यात मुनीन्द्र भिक्षा कायत,
वैगु दर्शन याः वयाः च्वन शाक्यपुरया ल्यायम्हत।
किन्तु नन्दकुमार भार्या सुन्दरी नापं च्वनाः
वैत छायूत्य त छिंक मणिमय चु दुगु न्हायकं च्वन क्यनाः।
वल अज्याथाय् सेविका छम्ह ज्या हथाय् थें हतपत,
"का मखुथ्य जुल ल्हाःप्वनं ल्याहाँ बिज्यात तथागत
आः छुयायुगु कुमार ?" धाधां न्ह्योन्य भवाताहाँ दन।
"जि वनाः थत्थें ब्वनाः हय्" थुलि धयाः व्वां वन्य त्यन।
सुन्दरी ख्वल "नाथ गय् छ्वे ! अग्नि सम भगवान् दुथाय्
हाय प्रेम-पपू भ्रनाःवनि त्यागया ज्वालं कयाः"
थः कलातं गंक गंकं "सत्य याकन वे" धका
वैत ह्येकाः ल्वेक छपता मेगु ह्याउँ सिन्हः तिकाः
ल्यंगु पचिने च्वंगु सिन्हलं थःगु ल्हाःते भति किकाः
वन व "थ्व सिन्हः गन्य मलाकं सो प्रिये जि लिथ्यनि" धका
थः क्वथाँ प्याहाँ वन्यत वं ख्वत छको हानं लिफः,
धन्य अमि आदर्श निश्चल प्रेमया क्वातुग खिपः।

लं छ्को नं थँस्वत भयाले, क्वस्वत ल्हाते तीजक
लुमन-गुरुवर दांजु गौतम भिक्षुगणया नायक।
खन थुल्यर अनुराग हार्दिक उख्यर कुलया गौरव
प्रेम लोसन पलख दाजु व थःगु लुमनाः शैशव—
"नाप नापं निम्ह धुले लाःसां म्हिताः गुलि ब्वांजुयाः
थः मदुगु छुं वस्तु दाजुं क्यन्यव गुलि ल्वानाः जुया,
थौं वहे दाजुं जिथाय् फ्वंवःगु !" थुलि चित्ते लुयाः
लँ वँ वं वं खन व दशबल तःम्ह लोकं तो पुयाः।
वन्दना यानाः गुलिं वन, बिन्ति यानाः च्वन गुलिं,
च्वन गुलिं तुति भोपुयाः सर्वज्ञयात चुयाः पुलिं।
वं मने तल—"वन्यगु ल्याहाँ नाप लानाः याकन"
किन्तु अन ल्हाःया सिन्हः नं गनिध्यगनिध्य च्वनाः वन।
"सत्य याकन वे" धका यानाः वयागु प्रणं चिनाः
वन्यत स्वेवं लुमन—ल्यंदनि दाजुया अभ्यर्थना।
लिचिल हानं दन व अन हे स्वत छ्को मो ज्यनिनला !
भ्रं व मोलं वैगु ज्वीकल कल्प थें छपला पला।
वैगु आशा थें भचा जक दनि सिन्हःया तल तल !
हाय अय् थय् याय्गु मसियाः "फूंक" वं भसुकाः तल।
छुं समय जायकाः भचा मो ज्यन्यव नन्दं ब्वांवनाः
यात पाली भोपुयाः ल्याहाँ बिज्यायगु प्रार्थना।

नन्दकुमारया लिफः

"स्वाल आ: थौंयात भिक्षा, नन्द ! सो गाय् धुंकल"
धायूव भगवानं वया सन गृह लुमंका: चब्बल-
जूगु सीका: "ना" धका गुलुपा: ह्थासं ज्वंकल,
उख्यर जनतायात थ:मं अमृतवाणी न्यंकल।
वैगु मन गुलुपा: ज्वना नं सुन्दरीया थाय् जक !
अश्रु ज्वेका: "नाथ गयूछ्व ?" धा:गु ध्व खँ लुमना: फुक।
धर्मया शिक्षा खिधयूका: नन्द नं नापं ब्वना:
बोध बिल श्री जिनवरं न्यग्रोध आरामे यना:—
"सुन्दर स्वांमा: यइपुस्य च्वसां कयूव निभालं गनिगु सुखू
बझा: वांला:पिं प्राणीपिं स्वीतं कालं तैगु मखु।
हाय गज्या:गु ध्व छुंगु अवस्था छाय् छ अधीर जुया नन्द !
पीर कया: च्वन गुकिया निंतिं व स्वप्न स्वांया मकरन्द !
सीमखु थें छोमी घ्यो लूसां भोगं ज्वीमखु सन्तुष्ट,
प्रेम समानगु मदु बन्धन छुं मदु रोग जरा सम दुष्ट,
तृष्णा थें वेगवती धारा मदु न्हां जगते छुं मेगु,
दाज़ु जुया: जिं वेघुन तोता: किजा जुया गय् छ मवेगु?"(३०मात्रा)
दाज़ु गौतमयागु ध्व वचन हीमछाला: "ज्यू" धया :
स्थविर मुनि वैदेह द्वारा धर्मया दीक्षाकया:
रत्नया आभरण, सुन्दर पाटवस्त्र वांछूया:
तीत तिल वं चीवरं अन किन्तु मनला छूयें या:।

हाकनं छन्हु राजभवने शाक्यमुनि फाहाँ जुयाः
आश्रमे ल्याहाँ बिज्यायत संघपिं ल्यू ल्यू तयाः
लेँ बिज्याना: च्वंगु खन्यव यशोधरां भ्याले च्वनाः
पुत्र राहुलयात सःताः धाल अमित क्यनाः क्यनाः—

तारागणया मध्ये शशि थें,
धर्म-सैन्यया सेनापति थें
भिक्षुसंघया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता! छं छंबौ हूंम्ह।
बसन्त ऋतुया मारुत-ध्वाँय् थें,
सुन्दर स्वांया सौरभ न्ह्याः थें
श्रावक गणया न्ह्योन्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता! छं छंबौं हूंम्ह।
कयूकुगु बालायागु च्वका थें,
इन्द्रियया न्हापा मन ब्वाःथें
सौगत गणया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता! छं छंबौ हूंम्ह।
घच्चाया न्ह्यो घम्माः वै थें,
सुकातिया न्ह्यो न्ह्यो मुलु न्ह्याः थें
पुद्गल गणया न्ह्यो न्ह्यो वःम्ह
सीकि पुता! छं छंबौ हूंम्ह।

उत्तम बोधिव्रतया मूल
समाधि, प्रज्ञां लिचका: शील
वै थें सकस्यां न्ह्यो न्ह्यो व:म्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।
क्षमा दयाया ख्वा: थें ज्या:म्ह,
दु:खी जनया त्वाय् थें ज्या:म्ह,
दकले अ:पुगु न्हूगु लँ क्यंम्ह
सीकि पुता छं छंबौ हुंम्ह !
फया: निभा ल्हा: धा:हुँ पुता ! छं
'महाश्रमण हति अंश जित: नं'
यक रत्न, धन, सम्पद थ्म्ह
सीकि पुता ! छं छंबौ हूंम्ह ।" (जाति १६ मात्रा)

थुलि धया: काय्यात जिगिजिगि च्वंक छाय्पा: क्वच्छुना: छ्यों छको नतुना: उकी पुत्रं मखंक ख्वबि लुना: थ: मिखा याकन हुया: प्रिय पुत्रया ख्वाले छको थ:गु ल्हा: निप्पां तया: वं स्वकल थ:थाय् तीजक । अश्रु भय्बिल, खनिन कायं हाकनं साला: कया: घयपुना: फुति निफुति हाय्का: उल्य स्वका: ब्वहले पिया: छ्वत "पुता ! याकन हुँ खंला हूंम्ह छंबौ" थुलि धया:, धन्य मातृहृदय ! छुधाय् जि छंगु निर्मल स्नेहया !

पुत्रया निंतिं शरीर व प्राण नं बांछ्वःगु खं
किन्तु याकःकाय् गनं थय् वाःगु सुं मामं मखं,
गुलि थ्व अद्भुत भावना सो भाःत नापं ढुगु मखु
'थःत सुख दुख न्ह्याग्गु जूसां पुत्रया मङ्गल थजु'।
वँन व राहुलभद्र नं भगवान् ढुथाय् तिंतिं न्हुयाः;
"अंश ब्यु' जितः" धाल अति हिसिदयूक वं अन ल्हाः फयाः।
"मेगु पार्थिव धन जिके मदु बोधि-धन योसा पुता!
वा जि नापं अंश जक मखु दै वया संपूणता"
थुलि धयाः काय् ल्हाः ज्वनाः सुगतं विहारे यंकल,
वैत भिक्षु छुनाः "मसी तल्य वन्य जि त्रिशरण" धाय्कल।
नन्द राजकुमार जक मखु पौत्र राहुलभद्र नं
भिक्ष् छ्वीयन धाःगु सीकाः शाक्यपति शुद्धोदनं
मनस अति हे दुःख ज्वीकाः शाक्यमुनिया सम्मुख
व्वां वनाः वं धाल "भगवन्! पुत्र छःपिं जुजु जि खः
छःपिसं संन्यास कायवं जिगु नुगः गुलि ख्वःगु खः
नन्द, राहुलयागु त्यागं मेगु निढुगं जुल दुख।
बिन्ति थुलि जिगु-माम बौया मत कयाः जक भिक्षु या"
"ज्यू" धका ज्वुनं निस्यं हे विनय दयूकल संवया।
थःगु उगु अनुरोध बुद्धं न्यंगुलिं हर्षित जुयाः
वँन व शाक्यनरेश ल्याहाँ थःगु राजभवन स्वयाः।

थुगु प्रकारं कपिलवस्तुस मेगु नं छुं दिन च्वना:
धर्मया उपदेश याना: धर्मराज अनं वना:
संघ सहित अनूपियाया आम्रवनस च्वना: च्वन,
उख्य व हे समये कपिलपुरया कुमारत खुम्ह अन
वे धका नापित उपाली लिस्य वया: च्वन लेँ अपिं
किमिल, भृगु, अनिरुद्ध, भद्रिय, देवदत्ताऽनन्दपिं।
"छ्वीत आ: मा: म्हीत थ्व तिसा !" धैगु अमि सल्हा: जुया:
पो चिना: ज्वंकल उपालीयात तिलहिल फुक त्वया:।
धाल—"यंकि तिसा उपाली ! जन्मका:छि नयत गा:"
वँन अपिं फुक अमृत माल्यत त्यागयागु पुला: जगा:।
वल मने उम्ह नौ उपालीया अनं ल्याहाँ व वं
"शाक्यतय् अति तं मभि 'जि स्यात ज्वी थ्व कुमारपिं'
धैगु आशंकां जित: नं स्याइ अमिसं निश्चय,
मेगु हानं नृपकुमार अपिं जुया नं मणिमय
दिव्य भूषण खै, न्हि वाय् थें त्याग याना: वन फुक
छाय् व हे धन ग्रहण याना: नीचता याय् जि जक"
उगु तिसाया पो सिमाय् खाया: उकी वं थ्व खँ च्वया:—
"मखु थ्व स्वीगुं योपिसं का" वन व अमिगु पला: स्वया:।
थ्यन अपिं सकलें सुगतया न्ह्योन्य नापं हे अन,
वन्दना याना: कुमारपिसं थ्व यात निवेदन—

"शाक्यकुलमणि ! शाक्यपिं अत्यन्त अभिमानी उकीं थ्वैत भिक्षु छुना: बिज्या:सा थ्वैत अनियाय् मा:गुलि मान ब्याक्क सनं तना: वनि 'शाक्य भीपिं' धैगु थ्व"
"ज्यू" धका नौयात निं छुत बुद्धदेवं भिक्षुक।
शाक्य राजकुमारपिं फुक भिक्षु छ्वी धुंका: अनं चारिका यायां ह्वला सद्धर्म-सौरभ सकभनं राजगृह नगरे बिज्यात ससंघ सुगत तथागत उगु दँ वर्षावास अन हे ला प्यलातक यायत।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया कपिलवस्तुस भगवान् धैगु भिंनिगूगु सर्ग सिधल।

नेपाल सं० ६४ साल बछला

सुन्दर नन्द

धर्मपत्नी सुन्दरीया प्रेम-सरया न्या सम—
नन्दया मनयात जुल मरुभूमि थें हे आश्रम'.
वैत पुत उगु भिक्षु-भेषं क्वाःगु फिं न्यायात थें,
जुल व न्यंक इधू थिधू पुखुली वन्यत न्या संगु थें।
पलख च्वनि व विहारया एकान्त ध्यानागारस,
वनि दनाः गबलें विहारं पिन्य व रम्य उभ्रानस!
मन्द मारुत न्ह्याःगु सिलिसिलि जुल मिफय् थें वंत ला
शूल सम जुल वैत धात्थें विहगतय् संगीत ला।
ह्वःगु स्वां बांलाःगुलिं न्हायूकंजलं थें नः मिखा
न्यंक वाउँस्य च्वंगु सितु वं अग्निकण थें खनि मखाः!
खन्यव छख्यर तुयूसुपाचे बुलुगु खण्डित चन्द्रमा
लुमन थःगु तुयूगु प्रासादं क्वस्वःगु ख्वख्वं प्रियां।
वृक्षया श्रीमुख व पल्लवयागु यायत चुम्बन
प्रेमिका सम गुँखि सिमा घय् घय्पुनाः थँस्वयाः च्वन।
शोक थुगु खं जूम्ह नन्दं उख्य छजो भ्रंगः खन,
गृह लुमंकाः यात मद्दिक वैगु हृदयं क्रन्दन—

" 'नाथ गय्छ्रे' धाःगुली ज़िं 'वेजिं याकन हे' धया,
बीत मंमदुसां अनुज्ञा बिल उथाय् भ्रुसुकाः तयाः।
किन्तु जि लुखां पिन्य थ्यन्यव धात्थें व ख्वलज्वी भोसुनाः
भति लिपा वं शब्द छुकियां तायूव स्वत ज्वी छूयों ल्हनाः।
न्ह्योन्य मखनाः 'हाय' यायां हाकनं हिकु हिकु लनाः
जिगु प्रतिज्ञा फुक ल्ह्मंकाः पलख च्वन ज्वी फेत्तुनाः।
ताउ जाया नं जि मखनाः हतपतं स्वत ज्वी देनाः
निम्हं लुँ भङ्गः ब्वःगु भयाःकापः उलाः भयाले च्वनाः।
थःगु भ्याःक्वे वःगु मखनाः 'उख्य लुखाय् वलला' धका
लिस्वत ज्वी हानं क्वथाय् दुन्य, आशया पाशं चिकाः।
किन्तु खन ज्वी न्ह्योन्यसं वं हा! वहे न्हायूकं छ्पाः
'आर्यपुत्रं ज्वंगु थ्व' धका न्याक तल ज्वी घयूपुनाः।
स्वःवले न्हाबूकं ज्वनाः वं ल्यूँन्यसं मखनाः जितः
वांछ्वयाः न्हायूकं नुगःपाय् दाल ज्वी वं गुलि जक!
जि थ्व चीवर त्यूगु सीवं छु जुल ज्वी चित्ते वया!
हा वनाः वन ज्वी व धात्थें 'हाय' यायां अन क्वथाय्।
यक्व हे उपचार जुल ज्वी वैगु मूर्च्छा लंक्यत,
वैत 'याकन वै' धका नं धाल ज्वीमाः ह्येक्यत।
थन जि जीवित दयूक दयूकं हाय विधवा सम, जुयाः
कचिमिखां दन ज्वी व सतिखुतु चच्छि तक सुकुसुकु ख्वयाः।

थथ्य ख्वख्वं वं अन्न जल नं त्याग याः थ गोन्हुत !
मन तनाः वीँ थें जुयाः वं हाय छुछु धाःथें जितः !
यात ज्वी शंका छकोला 'मेख्य मन छूत ज्वी' धका
हाकनं विश्वास तल ज्वी भी मिसातय् मन मखाः !
स्वप्न खन ज्वी वं ख्वख्वं न्ह्योवेव आनाहां जक
'उं-मिलाचाय् क्वें थुनाः पौभा च्वयागु' छको निको।
ऋषभ, धैवत मृदुल सां मध्यम नितां पासा कयाः
हाय गबलें वैगु कंठे गुणकली च्वन ज्वी ख्वयाः।
योत्थ्य लहिनाः तःम्ह वाउँम्ह सुन्दरीया प्रिय शुक
हाल ज्वी जि सःत्यथें व 'प्रिये प्रिये' थथ्य मद्दिक।
प्रथम जिगु सः थें च्वनाः वं उख्य मिखा ब्वल ज्वी छको
धाल ज्वी लिपते तमं शुकयात 'पापी वञ्चक !'
उखुनु दासी हा कुवेलाय् वल छुयाय् जिमिथाय् क्वथाय्
नत्र शास्ता खनिगु हे मखु हाकनं ख्वे मालि छाय्।
हाय ! 'नाथ बिज्याहुँ याकन' धाःगु खाखातू सलं
लुमन धायूव मने मिछ्वःथें ज्वीगु हा विधिया छलं।
चक्रवाक व चक्रवाकीतयूत चा खुसि थें जुयाः
विनय वेशं जिमित ख्वेकल हा जिपिं निम्ह निख्य तयाः।
पन्यत पं थुगु नियम निष्ठां कापतं स्वांयात थें
किन्तु सूक्ष्म हृदय ज्वयाः वन छ्यें सुमनया सार थें।

शीलया पुखुली कुनाः च्वन देह जिगु लःथें थन
विरह-सूर्दयागु तापं हृदय-वाष्प ब्वयाः वन।
शासने शास्तां चिनाः तःसां थ्व पञ्चेन्द्रिय फुक
ध्यों व प्रतिपल राजभवने सुन्दरीया सम्मुख।
यंकि यंकि हृदय ! जितः नं म्हाल धात्थें थन च्वन्य,
सुन्दरीया तुति ज्वनाः बरु जिं क्षमा अन फ्वं वन्य।
सीक सीकं वैगु जो मद्दु रूप, गुण व सुशीलताय्
क्षणिक आवेगं थपाय्‌चो यात हेला मूर्खतां।
दाजु, रामं स्याय्‌व काल विभीषणं मन्दोदरी,
तल किजा पितिनाः कलाः बालिं रुमा कपिसुन्दरी।
चन्द्रमां गुरुया कलाः तल, तल अहल्या वासवं,
मेनकाया भाःत जुल राजर्षि विश्वामित्र नं।
दाश-कन्यायात स्यंकल चित्त स्यंम्ह पराशरं
खुसिं दथ्वी एकान्त लाकाः धिक् वनं दु गाय् च्वँ च्वं।
थुगु प्रकारं पूर्वकाले धीरपुरुषं यक्व हे
यात निन्दित विषयसेवन, भिंगुला न्हापातु हे।
सुंक च्वन्य छाय् जिजक हानं थः कलाः हे वांछ्वयाः
याय् प्रिया नापं च्वनाः उपभोग स्वंगू वर्गया।
वनस आज्जु महासुदर्शापिसं कलाःपिं नं ब्वनाः
वंगु थें लिपते जि नं वे आः दँ वदँ निं छ्यें च्वनाः।

मेगु हानं वीरकुशजुं थः कलाःया कारण
वेश जोगीया कयाः विरहं व देशान्तर वन।
जि जक सो गुलि मूर्ख, पत्नीयात छ्येँ ख्वेकाः थन
सो मल्वेक मल्वेक जि काषाय वस्त्र पुनाः च्वन।
रामचन्द्रजु जानकीया नाप वन वन चाःहिल,
वैगु हे निंतिं दशाननयात युद्धे त्याकल।
किन्तु सो थौं जिगु अवस्था गंक गंकं थः प्रियां
वैगु ल्हातं बीगु भोजन वांछ्वयाः थन फ्वंजुया।
द्रौपदीया यायूत रक्षा स्यात भीमं कीचक,
वैत ह्यकाः बिसिवयाः जि यात धात्थें पातक।
प्रणयया महिमा मस्यू छुं पूज्य दाजुं निश्चय
नत्र पीभतयागु प्रीति मयाःगु छाय् वं सच्चय?
ज्वी थ्व अथवा तीव्र त्याग-चुपिं प्रणयया बन्धन
गुरुवरं प्यंदंक चानाः वःगु प्रज्ञा-कारण।
किन्तु त्यागी मखुनि धात्थें खःजि प्रेम-सहोदर
दाजु भिक्षा काः बिज्यायूवं वन्य जि तोताः चीवर।"
वल अज्याथाय् श्रमण छम्ह मैत्रेय नांम्ह गनं गनं,
वैत सालाः काल सुन्दरयागु चिन्तित आननं
धाल वं—"छाय् नन्द! छं ख्वाः ख्यूँगु, म्हे सुखमान्तला?
वैद्ययाथाय् छाय् छ मवना, वा हृदयया रोग ला?

धा जितः धाय् ज्यूगु जूसा मानसिक पीडा फुक
लोगु वासः छन्त बी जि आन्तरिक दुख नाशक"
वैगु थुगु प्रिय सत्य वचनं नन्द राजकुमारया
हृदययात सहायता बिल दुं म्हस्या कथि थें जुयाः ।
छ्यों ल्ह्वनाः नन्दं पुलुक स्वत सदय दृष्टि ख्वाः छको
हतपतं भसुकाः तयाः वं वैगु ल्हाः ज्वन कस्सिक ।
वन अपिं निम्ह ताप बीगु अशोकया क्वे सिच्चुक,
श्रमण नन्दं थःगु मनया वेदना पोंकल फुक—
"आर्य ! छःपिं खः हितैषी गोपनीय छु हाकनं ?
सुन्दरीया स्मृति विना जिगु मन मच्वं थातं गनं ।"
नन्दया थुगु खं मने लुल उम्ह श्रमण मैत्रेयया—
"धन्य माया, धन्य तृष्णा, धन्य बल कन्दर्पया,
विषयया फल विपद् जक खः, रूप मोहे की भनि,
ला सवालं वल्सि नुनि न्यां, स्यायूत गीतं मृग यनि"
धाल प्रकटे कामया तापं हि सूम्ह व नन्दया
ख्वाः स्वयाः अत्यन्त हितकर वचन वैत दया तयाः—

"गुगु खँ वन्धु ! छं ल्हात प्रेमया
व खँ स्वभाव हे भी मनुष्यया,
गुरुवरं उकीं धर्म कंगु दु
'थव कलातया प्रेम यायगु—"

शोक-मेघं तोपुया: अति ख्यूँगु ख्वाले छुं भचा
वैगु थुगु प्रिय वचन-पवनं आशया त्वल पल्पसा।
छ्यों ल्ह्वना: नन्दं पुलुक स्वत "हुं" धका भ्रसुका: तया:,
स्वात मैत्रेयं न्हिला: ल्यंदुगु खँ थ: ब्याख्यानया—

"अमि मान सदां तय माल गृहे,
मदु स्वे पिन्य मेव मिसा छुम्ह हे,
अपमान मयाय् गबलें अमित,
लवल्हाय् धन, वस्त्र-तिसा सहित।
अमिसं अल्य याइ प्रबन्ध गृहे,
ध्रन याइ विचा: दुखया समये,
तइ धा:थ्य सदा परिचारकत,
दुगु ज्या सनि थाकु मचास्य फुक,
हृदयं अनुराग अखण्ड तया:
च्वनि थ: पतियागु किपालु जुया:
थुकथं फुक धर्म अनेक कन,
मखु आ: छ गृही जुल सो श्रमण।
प्रिय बन्धु! वनं स्थिर ज्वी मखुगु
जगते बलवान् समयं नइगु
छुम्ह मात्र मचा दयवं अमिगु
नवयौवन स्वां सम भ्रमा: जुइगु।

ऋतुया लिपते वइ मेगु ऋतु
खिमिला फुयवं तिमिला ज्ुयफु,
तर भीगु थ्व यौवन फ्वीव फुतं
फुक रूप पराक्रम नै वयसं।
हृदये थुकिया अभिमान तयाः
गथ्य भिक्षु जुयाः थथ्य मोह कयाः ?
विषये मदु केवल एक रस
दुख ज्वी व कन्हे गुगु थौं सुख खः।
गुलि तँय्-वसतं सुख ब्यू चिकुलां
तर न्याक उकीं दुख बी तछलां।
गुलि ग्रीष्मबले सुख ब्यू तिमिलां
उलि हे दुख ज्वीगु उकीं चिकुलां।" (तोटक)

सारगर्भित वैगु वचनं नन्दया मन छुं भति
शान्त थें जुल, किन्तु सत्वर थ्वकल प्रेमं सन्तति—
तीव्र कोमल सप्त स्वरया स्थान स्वंगू घयूपुनाः
अंश, वादी आदि ल्वेकाः न्यास, ग्रह, श्रुति मूर्च्छना
नाप नाप विराम ताले चाःहुला न्याकुं कयाः
गय् समे वै रागिणीपिं थःगु सुन्दर ख्वाः व्वयाः
न्ह्याक्व छ्वःसां धैर्य, संयम, नियम, शीले स्मृति फुक
वैगु अय् हे नन्दया हृदये व शाक्यानी जक—

प्रेम, कोप व मान, मद, परिहास, हर्ष व कामना,
शील, ह्री, संकोच अनुभावादि भाव ज्वनाः ज्वनाः,
हाव भाव कटाक्ष सहित विलास, हेला, बिभ्रम
मेगु लीला, ललित, बिब्वोकादि चेष्टा नं दुम्ह।
"नन्द भिक्षु जि" धैगु लोमन, न्ह्योन्य दुगु मैत्रेय नं,
थःत शाक्यकुमार हे खन, सुन्दरी खन वैत वं।
सिसलकू न्हायकं धका वं वैत क्यन्यत ज्वनाः च्वन,
वैगु चित्ते चित्र छु दु मस्यु थः व चित्र जुयाः च्वन।
नन्दया दयनीय थ्व दशा श्रमण मैत्रेयं खनाः
चित्त करुणां आर्द्र ज्वीकाः आश्रमे द्वाहाँ वनाः
बुद्ध भगवान्यात कन वं "नन्द तोताः चीवर
वनिन पत्नी नाप लायत गृहस ल्याहाँ सत्वर"
वैत सःतक्य छ्वत मुनीन्द्रं, वल वनं "भगवन्" धका,
वैगु थरथर खाःगु ल्हाः ज्वन मेगु ल्हाः ब्वहले दिकाः।
ख्यूँस्य च्वंगु व ख्वाः स्वयाः भति मुसुक न्हिल करुणामय—
"नन्द! खःला छंगु विषये जिं न्यनागु खँ निश्चय?"
वं लिसः विल—"खः प्रभो! जिगु चित्त जुल अति चञ्चल
या जितः रक्षा व हे प्रिय नन्द भाःपाः दशबल!"
"नन्द! जिस्यू खः छिपिं निम्ह प्रेमया पौभाः छ्पाः
गय् प्रमीला इन्द्रजित निम्हस्या म्ह पाःसां मन मपाः,

प्राण पानाः वचन तैपिं शाक्यवंशी म्ही जुयाः
वन्य सलो काषाय तोताः वा जि नाप" धका धयाः
वैत नं नापं व्वनाः सर्वज्ञ वन उत्तर स्वयाः,
जुल अपिं निम्हस्यागु शोभा स्वर्गया निम्ह वैद्यया।
यक नगर निगम पुलाः वन केन्द्र गुगु व्यापारया
गन जुयाः च्वन काल, त्रिल अन्नादि नाना वस्तुया,
गन दु शिल्प, कला व कौशल माःगु तक विद्यालय,
शास्त्रचर्चा नित्य जू गन तायूदु ताल व स्वर लय।
दुगु च्वले, सा म्येत दुगु गां गोगुली द्वाहाँ वन
अन सरलपिं कृषकतयूसं व्यूगु यानाः भोजन
वन स्वस्वं निम्ह वा लयाः च्वंगु व मनोहर दृश्यत
संगु बजिद्याहा ज्वनाः वःपिनिगु नेत्र व सतवत।
ता छिनाः वन ता दुथाय् खुसियागु कल कल सः न्यन्यं,
वन गनं नांचाय् च्वनाः खुसि पार किसिद्वंवः स्वस्वं।
लपत्यमा, अंमा, खयोमा, बर्यूसिमा व तितीसिमा,
तालमा, वंगलसिमा, वरमा शिमल व गुँभ्मसिमा,
आदि आदि सिमा व पंमा, धुँतिँ, तिँमा, पौ नं दयाः
स्यूँगु स्वातुगु वन पुलाः निम्ह वन्धुपिं वन गिरि गयाः।
लैँ व वं पर्वत छचालं दुगु छगू देशे थ्यन
सभ्यता, साहित्य, संस्कृतियागु क्रीडाकानन।

मा:गु तक गनयागु सामाजिक व्यवस्था सुन्दर,
गन दु उन्नत शिल्पया प्रतिमूर्ति द्यो, गृह, मन्दिर।
थःगु सुमधुर सरल भाषायागु गीतं थो गन,
ताय् दु गनया खुसिसिथे तिसिमाय् विहगतय् कूजन।
कोँसिमाया क्वे दिपाले जाकि वा-कु दिकाः छ्ख्य
मीत भाः न्यंजूगु खन वंजाःत अमिसं उख्य थुख्य।
फुक पसः फल्यचा दभू अन्नादि द्रव्यं जाः अन
गुलि दु मीपिं न्याइपिं नं उलित मो मो जू अन।
उगु अमरपुर तुल्य श्री सम्पन्न नगरे चाःहुलाः
माक अन भिक्षा फयाः निम्ह वन अपिं उगु दे फुलाः।
नाप लात हिमालयं हेमन्त वःगु पथे अन,
चिकुल भति भति अमित स्वेहे मयूल शीत समीरण।
वंगु खन चागां मगानाः चिकुगुलिं दोंगां न्ययाः
नगरया फुक ज्या सिधयूकाः पथिकपिं गां गां स्वयाः।
निम्ह अपिं नं चच्छितक तःधंगु सतले बायूच्वनाः
वन कन्हे खुनु सुथस चिकुसां फक्व न्हापानं दनाः।
यात स्वागन ह्वःगु फूस्वांमां सुमन हायूकाः अन,
अमित पूजा याःगुला बा लाःगुला मृदु आसन!
थः वसः हेमन्त साहुं ब्याज ल्याखे त्वकुगुलिं
कयूकुनाः च्वन खाइबःसि प्वची जुयाः सो· चिकुगुलिं।

मल्यभता थें ह्व:गु ह्वाँउक मल्यभतास्वांया लता,
न्यंक ह्व:गु बखुंमद:स्वांया: स्वया: रमणीयता
पा: गया: वन थँ थँ स्वस्वं आमालि स:गु महीरुह
त्यानु लंक्यत अमित थँसिमां हरितच्वामो संकल।
छख्य कपूमा भ्रोछुना: च्वन अमिगु यायत दर्शन,
यात छख्य स्यांग्वालिमां स्यांग्वालि हायूका: पूजन।
पा: गगं अमिसं लिफ: स्वत क्वे पुखूथें खन खसु
दूर दूरे खन्यदु पक्खा: थें छचालं हाकुगुँ।
छख्यर खन्यदु सरस्वतीस्वां, मेख्य लुँगजूस्वां थित,
ह्वाउँ तकुस्वांया सिमाक्वे त्यानु लंक्यत फेत्तुत।
च्वापु नाया: व:गु निर्मल निर्झरे मोमी ल्हुया:
भिगु खोसिं आदि हाया: च्वंगु गिरिया फल नया:
वन अपिं हानं गया: पा: थ्यन सुरम्य अधित्यकाय्
शुभ्र ल्वहँते पलख दन रमणीय दृश्यत स्वे धका।
अन भ्किकूचां थ:गु शिरया मोति हायूका: फुतिफुति
यात स्वागत भागियाना: पा: गया: त्यानुगु तुती।
व:गु खन पाक्वं किरातत छेंगुलिं जंक्वे हिना:
धनुष ब्वहले ल्यून्य तूण, च्वकाय् गसू दुगु कथि ज्वना:,
अमिगु नापं अमि कला:पिं छेंगुलिं हे लं फिना:
शिरस झङ्ग:पां छुना: निम्ह निम्ह त्यपू ल्हा:गथि चिना:।

त्वीक च्वे च्वे च्वापु खन गिरि राजया मणिमय मुखः
गुगु निभालं कयूव जिगि जिगि थी व उकिया रत्न खः।
यचुगुली गुगु रङ्ग क्यन उगु रङ्ग ज्वीगु स्वभाव हे
विविध रत्न व धातुया निधि दुन्य उकी दु अवश्य हे।
च्वापु गानाः च्वंगु मार्गत वैगु मुक्ताहार थें
जूगु च्वामोसात उख्य थुख्य वैत च्वामो गायकु थें।
उख्यर सिलुस्वांमाय् च्वनाः म्हयूखातसें गुणवर्णन—
यात पुखुली राजहंसं थुख्यर मङ्गल वाचन—
"वे मब्यू अधिनस्थ देशे शत्रु—ख्वांउगु वायु थ्वं,
सागरं जल-धन ज्वनाः वःसां मछ्वः जल दयूक थ्वं।
ब्रह्मपुत्र व सिन्धु, गंगा पुत्र पुत्रीपिं छ्वया,
यात थ्वं बांलाक पालन स्वर्ग सम साम्राज्यया।"
उत्तरासंगं मगानाः द्योन्य संघाटीं न्ययाः
वन त्रिविष्टप वन्य धका थँस्वयाः अनं नं पाः गयाः।
निकट दूरे शैल शिखरे त्वीक फैत सुपाय् सम
खन्यदु हानं पल्पसा थें ह्नाः, वँका नं छम्ह निम्ह।
न्ह्योन्यसं तिंतिं न्हुयाः मृगया मचात म्हितः जुल,
देवदारु सिमाय् गुँखी माकःतस्यं हुसुलुं पुल।
खन उकी छम्ह बानरी अलखं छिनाः ख्वाः ह्यांउँक
फिसिक फिसिक छुकिंगु वा खन्यदयूक स्वे हे यइपुक

सुसुकया: पुलुपुलु स्वया: च्वन ज्वीक मन उत्तेजित,
अन दुपिं माकःत वेँ थेँ जूगु ल्यूल्यू ह्यक्यत ।
अमिगु थुगु फुक्क प्रेमक्रीडा खंगुलिं सुगतं न्हिला:
नन्दयात क्यना: क्यना: उख्य धाल भति लिचिला: पला:—
"नन्द ! जूला छं कला: हुं वानरी थेँ सुन्दरी,
हाव भाव कटाक्ष द्वारा अमित हायकुगु सो गुलि ?"
बुद्ध भगवान्या थ्व खं भति भति मछाला: क्वच्छुना:
थ: न्हक्वी चासुंवया: थुलि धाल नंन्दं न्हिलय पिना:—
"गन व शोभा शाक्य कुलया गन थ्व वनया किंकरी !
नाथ ! पा: स्वर्ग व नरक थेँ बा दिवस व विभावरी !"
"वा" धका शास्तां अनं नं नन्दयात व्वना: यन,
खन मनोहर शैल उपवन, वा आपं स्वर्गे थ्यन ।
दूर दूरे खन्यदु पिलिपिलि थीगु गुंवाया गजू,
व्व:गु ध्वांय् गोध्वांय् व बाग:ध्वांयत नाना रङ्गगु ।
गुलि पुखू अन हंस, सारस आदिया क्रीडास्थल,
यचुगु ल: दुगु स्रोत गुलि अन स:दु केवल कलकल ।
स्वां ह्वया: च्वन रङ्ग रङ्गगु नां कयां सह हे मजू,
फल सया: च्वन न्यंक बृक्षे षड्रसं संयुक्तगु ।
तायदु भम्ब:तयगु भुनुभुनु, तरुस खगतय् कलरव,
मुनि महात्मापिनिगु मन्त्रं गिरिगुहा थो घननन ।

जुजु हिमालययागु सेवा यायत खुगुलि ऋतु वयाः
च्वंगु ला मस्यु दक फुक थःथःगु गुण-परिचय बियाः ।
तल अज्या थाय् छख्यर वाँउस्य च्वंगु घासे घुर प्यनाः,
खन्यदु प्याखँ हूगु अन दुन्य सुन्दरीपिं अङ्गना ।
भिंगु धुं तांप्वे व सुंप्वे आदिया कुँ नस्वाःगुली
अमिगु यौवन-मत्त सुन्दर ख्वाः मि थें थी जिगि जिगि ।
दुन्य भुलाय् ताःथू व ह्वचू अदिया ह्वांजुं फिनाः
भिंगु स्यांहेयागु क्वेचिया लने केरां चिनाः
जें थुमाचा नाप न्हायकंचा छपाः घानाः तल,
थिकुक कटि संकाः कुने ग्यासेर दुगु पांदें ब्वल ।
गुलिसिनं अन सात्तु सासां यक्व पासापिं मुनाः
न्ह्योन्य दुगु चोकूची दिकाः ल्हाः मासुची फेफी तुनाः
म्हुतुसि अःपो ह्यांउँया भति सिलय धका पोचे थुन,
भिंगु ग्यारायागु रङ्ग भ्रं न्यताल जिकाः च्वन ।
मुगुजि तांपाया तयाः ग्यामुगु बनाःलं फ्यूम्हस्या
खन्यदु ह्यांङगु दुन्य घुतुं नं न्यासिचाचां संम्हस्या ।
गुलिसिनं ह्वापा, वँकाया लुँमुक पाकचालं फिनाः
उगु घुरं प्याहाँ वयाः च्वन मोतिया सचिकां चिनाः ।
गुलिसिनं अन स्वां थ्वयाः च्वन गुलिसिनं हुसुलं पुल,
गुलिसिनं न्याकुंकयाः हिसिदयूक छ्यों भति संकल ।

पल्पसा समर्पिं मिसातय् मेघ जोगु सँया दथ्वी
यू व हीरकयागु अय्‌को पल्पसा थें थीगुलिं
भिक्षु सुन्दर नन्दया मन वत्स थें थारा न्हुयाः
शरण का:वन थ:गु भवने सुन्दरीया स्नेहया ।
ग:पते गुलिस्यां मिखा दुगु शी व भिंपू बा पुस्याः
पीन कुच-गिरियागु निधि थें यू थुना घौ मेम्हस्या ।
गुलित बांलाः यू व भिंपू मोति दुगु पत्तुं पुयाः
अमिगु नभ सम श्याम केशे बा व कपनं छाःगुला !
त्वीक धुंको न्ह्याःगु ल्हातं ख्वाः ज्वनाः अथवा करे
व्वकिलुँ, भ्वो बा यांथिया धोतुं थँ न्ह्याक धुँप्यंबले
न्ह्याःगु खुसि थें अस्थिरातय् चक्षु न्या सं थें सन,
नंदया मन मीनकेतनया भयं छ्यें बिसि वन ।
अमि दु न्ह्यानाः त:गु सकस्यां त्रिविध वुत्ता दुगु द्वँचा
अमिगु शोभन रूपया महिमा धयां छुं हे मचाः ।
स्वर्गया देवाङ्गना बा अप्सरा धाःपिं अपिं
किन्नरी वा सिंहसारथवाहया लकसिं अपिं !
उगु अलौकिक स्थानया आमोदप्रिय अमिसं अन
हाःगु म्यें जुल क्षुब्ध प्रेमी नन्दया मन-मानस ।
ज्वी उकीं हे उं हिलाःच्वन वेगु चिन्तित आननं
न्हि स्वको उं हिलिगु थें भ्वीजःसिया नारायणं ।

चंगुलि भूमध्यरेखा प्वीक सूर्यो दक्षिण
चिकुगुलीसं भ्रं अपिं निम्ह कर्करेखां : च्वे थ्यन।
थौं कन्हे चा मा:छि ता:हा: चक्रवाकत ख्वेक्यत,
नन्द ख्वेक्यत लूगु प्रमदातयूगु श्री मुख-चन्द्रत।
कलं उकीसं नन्दयाम्हे शीत शैल-प्रभञ्जनं
"ऊ!" धका फेत्तूबले कयूकुंगु ल्हा: तुति कयूकुनं।
वैत जुल अल्य मोहया चा, रागया न्ह्यो थें वल,
अमिगु रूप व थ: कला:या स्वप्न थें खन प्रतिपल।
वं छको सौन्दर्यलिप्सां अमित हे सोसां छ्याय्
हाकनं दाम्पत्त्यप्रेमं यनिगु वैत पिया: पिया:।
नेत्र अन लालाकया: च्वंसां व मिस्तय् रूपस
वैगु मनला सुन्दरीया उगु अखण्डित प्रेमस।
थुगु अवस्थाया सु कारण? शाक्यसिंह तथागत!
या:गु छाय् अपकार वं थथ्य? वैत हे तुं भिंक्यत।
खा:लखे छाय् थुनिगु भ्रं हाकुगु वस: तुं हाकुक?
हाकनं मिंपूगु घा: मीतुं पनिगु छाय् पुक पुक?
ह: व थें हे उम्ह मनोविज्ञानवेत्तां नं अन
रागया हे काल आश्चर्य राग फुक्यया कारण।
अर्धमूर्च्छित नन्दया अत्युच्च ब्वहले ल्हा: तया:
धाल-"सो छं नन्द बांला:ला थपिं ति व छं प्रिया?"

प्रणयरोगं कःम्ह नन्दं हिकु पिनाः फसुकाः तयाः
ल्हाःजपाः खाखातुकाः षडभिज्ञ गुरुया ख्वाः स्वयाः
"थमिगु भगवन्! जो मजू व अवश्य यौवन रूपस,
न्ह्यागु जूसां प्रेम-धर्मे कृतिमता वं याय् मसः।
ज्यूगु खः बांलाःगु सा थुलि सुन्दरी नं" थुलि धयाः
यात हानं वं निवेदन पुलुक अमित छको स्वयाः—
"धा छु याःसा थुलि व नं बांलाइ नाथ दयानिधि?"
सान्त्वना बिल धर्मस्वामीं वैत माःगु कनाः विधि—
"नन्द धैर्यया चिन्ता तोताः न्यो भति न्हापां छं जिगु खँ,
जिस्यू दुर्गम प्रेम-मार्गया धात्थें पथिक छिपिं निम्ह खः,
प्रेमपूर्ण छिमि निम्हस्या जीवन इही मयाःपिनि अभिलाषा,
इही जुयाःनं येकं बाःपिनि चित्तदाहया परिभाषा,
बा वृद्धातय् स्नेह पात्र खः बी अमिसं आशीर्वाद—
'सुख पूर्वक जीवन हन्य फय्मा' गुरुजन ज्वीक थ्व हे नाद।
किन्तु छुयाय् निम्ह बाय्मानि छको रूप व यौवन नं फ्वीगु,
थमि थें ज्याःगु व दिव्य रूपया सेवन याय् योसा फ्रीगु
संघ-नियमया पालन यानाः तपया साधन या नन्द!
दासी थें ल्यू ल्यू वै छंथाय् हाय्कोः यौवन-मकरन्द।
हानं छन्त व शाक्यानी छाय्? मा हे माःसां शाक्यानी
जिगु भाला जुल थपिंसिवेनं व सुन्दरी ज्वी मेगु जुनी"(जाति ३० मात्रा)

सुगतया थ्व खँया समर्थन यात अन गिरि-गह्वरं,
नन्द नं आनन्द ताया: व्रतस मन तल सत्वरं।
अल्य अपिं याकन व थासं आश्रमे ल्याहाँ वल,
सुगतबन्धुं नियम थामे चित व चञ्चल मन-सल।
नन्द थुकतं अप्सरा थें ज्या:म्ह पत्नी लायत
कठिन योगे च्वंगु सीका: श्रमणपिं वल हायक्यत।
यात गुलिस्यानं प्रशंसा वैगु बुद्धि विवेकया—
"अल्पकाले चित्त निग्रह यात धन्य" धका धया:।
धाल गुलिस्यानं—"थ्व व्रत फुक अप्सरातय् कारण !
क्वबुल थ्वं फेत्वीगु निंतिं मार्गया त:गो ल्वहँ"
मेम्ह छम्हस्यां न्वात हानं "कामया निंति जक
याय् मलो छं वन्धु ! कायं जक थ्व नांया व्रत फुक।
रमण हे छं याय्‌गुसा अध्यात्म विषये प्रेमया
लोगु थाय् म्वा, म्वा मिसा नं याय्‌त रति अध्यात्मया।"
थुगुकथं पासापिसं नुगले दुगेक हिस्या:गुलिं
मोद बिसि वन वैगु हृदयं ग्लानि आपा जूगुलि।
विषयया स्वर्गीय सुख नं व्याक नश्वर ताल वं
सुन्दरी लोमन वया फुक अप्सरातय् रूप नं।
दु:ख मय खन जगत हे वं 'जिगु व जि' थ्व फुक छु मखु:
गुरु विना सुं मेव मखना: शान्ति सुखया मु धुकू

वन व शरणे थः मनोरथ धर्मपाख्य स्वकाः लिफः
सःम्ह सूतं थें व सल-संकलपया सालाः खिपः।
भागि यानाः पूज्य पाली बिन्ति यानाः ल्हाः निपा
बिनय पूर्वक क्वच्छुनाः वं धाल हानं भति लिपा—
"भन्ते! छुयायूत भाला आः छःपिसं क्वब्वीगु?
वांलाय् ब्यु अप्सरा थें वा सुन्दरी मज्वीब्यु,
वन्य म्हाल मेगु जन्मे हानं व नाप लायूत
वरु बन्य-वृक्षमूले याय् वास शान्ति कायूत" (जाति २४ मात्रा)
थुगु प्रकारं सक्ति तोताः शक्ति यानाः संग्रह
धैर्य पूर्वक वीर्यपासा नाप बन भाःपाः गृह
शीलया स्वांमाः क्वखायाः क्षान्तियागु तियाः तिसा
ध्यानया सूत्रं चिनाः वं लात प्रिय प्रज्ञा-भिसा।
न्ह्योन्यसं अल्य चाःगु खन निर्वाणपुरया दे लुखा
थः थमं तुं थुगु अवस्थाय् लाःगुलिं तिसियाः मिखा
धन दरिद्रं यक्व बा तांनोम्हस्यां शीतल जल
त्वीकु थें आनन्द सुख तायाः लुमंकल दशबल—
"हे शास्ता! जगते छ हे छम्ह खना त्राता महानायक
धार्त्थे ज्वीधुन पार छंगु करुणां दुःखार्णवं वालक,
खायूसां उपदेश-वासल नयाः लायूकाः व ल्वे-कामना
भन्ते, धन्य छ, धन्य ज्वी धुनजिनं याना तुती वन्दना"
(शार्दूलविक्रीडित)

सुगतसौरभ महाकाव्यया सुन्दरनन्द नामगु भिंस्वंगूगुसर्ग सिधल।

ने० सं० ६४ साल गुंला

महाउपासक

अर्कबन्धुं राजगृहया सीतवन आरामस संघ सहित विहार याना: च्वंबले छ्वेका: यश दान यायां नाम जूम्ह 'अनाथपिण्डक गृहपति' साहु छम्हस्या थाय् वया: च्वन यायत सल्हा साहुति। साहुया लिमला:गु खन वं जंक्व पस्ता न्या:गु थें, ज्या ब्वया: ब्वांजूगु उखय थुखय मगध जुजु हे वैगु थें। न्यन—"मला:गु नत्वीत नापं थौं छुया उत्सव थन ?" वं लिस: बिल "ख: ससंघ कन्हे बिज्याइगु श्रीघन, पीक्य माल पलख छित: थन बिन्ति दाजु! दुताय्मत्य" जुल वया नं बुद्ध दर्शन याय्गु अभिलाषा अल्य। न्यन्यत न्यंगु दु वं प्रशंसा यक्व भगवान् बुद्धया मदु उकी विश्वास थ:मं छं मखंनिगुलिं वया। यात चित्ते तर्क नाना "आ: परीक्षा ज्वी मखा: स:तुसा जिगु नांकया: सर्वज्ञ ख: भगवान्" धका। भति लिपा नयूनी सिधयूका: धाल-"भाजु! ज्वना: मत वन्यनु आ: हे उम्ह तथागतयागु दर्शन यायत।"

१७

साहु न्हिल—"आः समय मखु याःवन्यगु दर्शन बुद्धया"
द्यन व साहु अनाथपिण्डक "बुद्ध बुद्ध" मने तयाः
सुथ धका गोको दनाः स्वत प्राय चान्हे तिनिबले
पलख लिपते हे वनाः छ्वत बुद्धया श्रद्धा-बले।
चाःगु गय् गय् उखुनु चान्हे राजगृहया देलुखा,
देशयां पिन्य ख्यूँगुली हानं छ्यूँ खन्य मदयाः छखा
वैगु न्हायपं तिन्न हालाः देह जुल रोमाञ्च नं,
किन्तु व जिलाहा जुयाः वँन भक्ति-थ्वं काय्काः अनं।
सीतवनस व थ्यंबले भगवान् नसंचाती दनाः
चंक्रमण यानाः बिज्यानाः च्वंगु तापाकं खनाः
वँन व अन ब्वांब्वां विनायकयागु दर्शन यायत,
"वा सुदत्त!" धका मुनीन्द्रं वैत सःताः फेत्तुत।
वैगु नाम मस्यू सुनानं "दशबलं जक गय् सिल!"
धैगु खं आश्चर्य चायाः हतपतं तुति भोपुल।
दक शंका व्याक्क विसिवन बुद्धया विषये दुगु
भक्ति पूर्वक न्यन तथागतयात मङ्गल जू मजू।
वैत भगवानं लिसः बिल-"सिचुम्ह दोषं रहितम्ह
बासनास मदुम्ह ब्राह्मण चित्त शान्ति शान्तम्ह
वांछ्याः भय, चुंथनाः आसक्ति सुखपूर्वक द्यनि"
मेगु हानं आनुपूर्वी कन कथा शौद्धोदनिं।

श्रेय तत्व गृहस्थ जूसां ज्ञान द्वारा वं थुल
गुगु खँ थ्वीक्य मफैगु अज्ञानीं जुया: मन चञ्चल,
विगततृष्णापिं दुथाय् वा स्वर्गते व तपोवने
च्वंम्ह ज्वीब्यु अरूप लोके वा व नन्दन कानने।
धाल वं श्रद्धा तया: अति बिन्ति याना: ल्हा: निपा —
"बुद्ध धर्म व संघया शरणे वया जि तया: कृपा
दक्व श्रावक संघपिं मुंका: बिज्याहुनि श्रीघन!
संघ सकस्यातं कन्हे छ्न्हु याक्य छुं भति भोजन!"
बुद्ध भगवान् मुसुक न्हिल थुख्य, उख्य तुयूज: वल भति
मौन द्वारा ज्वीव स्वीकृति वन अनं उम्ह गृहपति।
थुगु खँ सीवं राजगृहश्रेष्ठीं सुदत्त स्वया: थुलि
धाल—"दाजु! जिके कया: दिसँ अन्न, धन गुलिमा: उलि।"
"दु:ख छ्वीत जिके दु खर्च गुकिं ससंघ तथागत-
यात भोजन याक्य जिं बरु ज्यामि जक मा:छि ब्यु जित:"
थुलि धया: लिमका:नि म्हुतु वं राजगृहया नैगमं
धाल अन थ्यंक: वया: "का माक्व खर्च जिके थर्म"
वं लिस: बिल वैत नं अथ्य हे धका विनयी जुया:।
मगधराजं जुल थ्व आज्ञा लायूकुली स:तक्य हया: —
"दानवीर अनाथपिण्डक! ख: छि जिमि पाहाँ थुका
खर्च दैमखु राजगृहया राजकोषे माक्व का"

बिन्ति यात व गृहपतिं उम्ह मगधनृपया ख्वा: स्वया:—
"देव ! गा: छ:पिनि प्रतापं माक खर्च महादया !"
उख्यर श्रेष्ठीयागु भुतुली च्वन बुना: सा:सा:गु क्वा,
थुख्य सुदत्तं खर्च यायत च्वन क्यना: चक्कंगु ल्हा: ।
उखुनु भगवान् राजगृहया साहुया पाहाँ जुल,
वं कन्हेखुनु धीर श्रावस्तीय श्रेष्ठीं पा: फल ।
थ: थमं ल्हिका: जुया: वं अमित भोजन याकल,
संघपिनि भोजन सिधय्वं थुगुकथं ग्वेदां तल—

"उत्थें जिं स्यू प्राय छ:पिन्त शास्ता !
प्रासादे वा वृक्षमूले बिज्या:सां
अय्नं बाहा जिं छ्गू दय्क्य भिंक
श्रावस्ती विश्राम याना: बिज्याय्त ।" (शालिनी)

वैगु उगु श्रद्धा व भक्ति वैगु हृदय क्यना: बिल
बीगु इच्छा वैगु सीका: शाक्यमुनि मुसुहुं न्हिल—
"पल्पसा थें चपल धन, सम्पत्तिया द्वें च्वंम्ह सां
छंगु निश्चय दृढ व हानं बीगुली जक मन सदा,
ता: छ सुख धर्मे स्वभावं, सत्य खनिगु छ्गु अद्भुत !"
वैत हानं मेगु नं कन दान महिमा विस्तृत—
"वस्त्र ब्यूम्हं सौम्यता बी, अन्न ब्यूम्हं बी बल,
किन्तु धार्मिक पुरुषपिन्त निवास ब्यूम्हं फुक बिल"

हर्ष पूर्वक बुद्ध भगवान्यात बाहाले तया:
वन्दना याना: व गृहपति वँन अनं आज्ञा कया:।
धन्य धन्य अनाथपिण्डक व:म्ह अज्ञाने दुना:
ज्ञान द्वारा शुद्धचित्त ज्वना: व श्रावस्ती वना:
मात्तु माल विहार दय्क्यत लोगु थाय् अन सकभनं,
जेतवन खन अति मनोरम, न्यायगु इच्छा यात वं।
जेत राजकुमारयाथाय् वँन व उपवन कायत
किन्तु जेतकुमार उगु उद्यान बीत असम्मत।
गृहपतिं हानं निवेदन यात "छिगु उपवन जित:
आर्यपुत्र ! बिया: बिज्याहुनि बिन्ति बाहा दय्क्यत।"
वैत जेतं बिल लिस: "आराम का हे कायूगु सा
का उकी श्रेष्ठी प्रवर ! छिं न्यंक लुँस्वहँ लायूफुसा"
"ज्यू !" धया: वं स्वर्णमुद्रा यक्व कायूक्य छ्वया: अन
ला:बले छकुलां मजाया: "मेगु नं हति याकन"
धा:गु ताया: जेतराजं थ:गु चित्ते वायूकल—
"ज्वी थ्व कार्य महत्व पूर्णगु छाय् लुँ चा थें पोंकल!"
धाल प्रकटे-"गात साहुजु ! पोंक्य धन थुगु भूमिस
ल्यंगु थाय् फुक दान बीधुन थ:त माक्व कया: दिसँ"
थुगु खँ तायूवं गृहपति अत्यन्त लय्ताया: थुलि
धाल—"अयूसा 'जेतवन आराम' थुकिया नाम ज्वी"

दयक्य बिल वं उगु क्यवे तः धंक उत्तम मन्दिर
दुगु अनेक विहार, ध्यानागार, मण्डप सुन्दर
चंक्रमणशाला, सभागृह, अग्निशाला, बहि, धुकू,
लःत्वन्यगुथाय्, कःसि, स्नानागार, चःबि व चुकः, पुखू।
उगु विहार अनाथपिण्डकया विभवया मूर्ति खः,
वा थ्व पृथ्वी यक्षराज कुवेरया प्रासाद खः,
भव्य कोशल देशया सौभाग्य-शशिया चिन्ह खः,
वा तथागत जूगु थाय् थें हे पवित्रगु थाय् व खः।
वैगु बाहा नाप नापं मेपिसं दयकल सतः।
छम्ह दरिद्रं नं "थ्व ज्या भिञ्वी" धका छुं ज्या छुत।
थःथमं अप्पा छिनाः वं दन्यत अंगः निं दन
किन्तु दन्य व मसःगुलिं जाय् त्यंगु अंगः फुक दुन।
न्ह्याक्व दंसां दुनिगु हानं, वैगु जाइ गनं चपाः!
खिन्न जुल व दरिद्र धात्थें थःथमं दायाः कपाः—
"भिंगु चीवर, साःगु भोजन, पथ्य वासः, च्वन्यगु थाय्,
बीफुपिन्त स्यनाः कनाः च्वनि भिक्षुतय्सं माःगु ज्या"
उख्यर भगवानं सियाः थ्व खँ भिक्षुपिं सःताः फुक
बिल अनुज्ञा "न्ह्याम्ह्स्यां थजु बहि, सतः, बाहा, चुक
दयेक्य इच्छा यात धाःसा संघया सम्मति कयाः
भिक्षु छम्हस्यां स्वेगु यायमाः माःगु खँ सल्हा वियाः"

थुख्यर श्रेष्ठीं गुरुबिज्याक्यत खः ग्वकल स्वे यइपुक,
दानशाला दयूक्य बिल वालंचिकाः माःथाय् तक।
ध्वाँय् पताका आदि ग्नेकाः न्यंक जिगिजिगि छायूपल,
ब्याक्क त्वाः हे थ्वक्क लाछी विविध बाजं थाकल।
वँन व गृहपति शाक्यमुनि काःवन्यत परिजनपिं ब्वनाः
दयूक्य वं हे ब्यूगु लेँ लेँ च्वंगु सतले बाय् च्वनाः।
राजगृह थ्यंकाः ससंघ मुनीन्द्र वैशाली जुयाः
अन वनाः नापं ब्वनाः हल बुद्धयात पियाः पियाः।
थःगु देशे थ्यनिथ्य च्वन्यवं दक फुक बाजं खलः
मार्ग छगुलिं थःगु याना शीघ्र अमित लँ स्वःवल।
वल निमन्त्रित इष्ट मित्रं सहित थःथितिपिं फुक
सुगतयागु तुतः ब्वनाः लयवंक न्यन्य हे यइपुक।
धुं धुपायूया गन्ध दुगु लेँ तुफि लुयाः वल छम्ह मिसा,
न्यंक थानाकापतं लेँ त्वोक लायाः तल बसा।
ताय् ह्वलाः वःपिं व पञ्चसुगन्ध हाःहाः याःपिसं
त्यूगु बांबांलाःगु मूनं यक वंगु तिसातस्यं
हल व लेँ मेपिनि तिसाया म्वा मदुगु आलोचना
याइपिनि चञ्चल मिखा नं फुक तिसाया नां कनाः।
किन्तु भगवान् खन्यव अमि छ्योँ भक्ति भावं क्वच्छुत,
हतपतं जाकिं पुज्यानाः चपलता फुक वांछूत।

थुगु प्रकारं देश हे लयूतायूक श्रावस्ती दुन्य
धर्मराज खते बिज्याकल रत्नमय सिंहासने,
धोर सुप्रिय सार्थवाहं यक्षतय् क्रीडास्थल
बज्रद्वीपं हःगु चिन्तामणि ध्वजा गय् ब्वेकल।
पाःगु थुलिजक अन व साहुं विपुल धन वा गाकल,
थन थ्व श्रेष्ठीं सुगतया पीयूषवाणी त्वंकल।
तुति सिकाः पञ्चोपचारं यात पूजा सकसितं,
साहुनी साहु व वया परिजनपिसं बाह्यांछुत।
जाःगु जागुलुपाः बियाः च्वन साहुजुं सूमह्नि तयाः,
साहुनीं जा हे बियाः च्वन जापिचाय् चतनं तुयाः।
जाकि, वा फं काय्पिसं बिल, गुलिसिनं बिल दक्षिणा,
भौपिसं निसलाः बियाः च्वन अष्टमङ्गलमह्नि तयाः।
सत्तुया गुलुपाः, सवैमह्नि बिल मिजंपिं छ्य्पिसं,
बिल छ्व्र कयूगू, गोगुमाय्, म्वाः आदि बूबः म्ह्याय्पिसं।
जाःगु जासिम्ह्चिा व माय् दुगु क्यँसिम्ह्चिा बिल छ्यूपिसं,
मेगु फुक दातव्य वस्तुत बिल वया थःथितिपिसं—
त्वीक पल्यस्वांयागु लपत्ये खीर ताना: गुलिसिनं,
गुलिसिनं दुरु साखति भोँचा, चि व चिकंथल गुलिसिनं।
गुलिसिनं बिल फंसि, धाले, पासि आदि सिसाफल,
गुलिसिनं दतिवं, सलां बिल, गुलिसिनं अम्बः हलः।

गुलिसिनं चीवर ल्ययाःच्वन 'हुंगु थुकिया जो' धका,
लाखि, तुफि गुलिस्यां दु ल्हाते, मेम्हस्याक्य दु मुलू सुका।
गुलिसिनं नीलः थनाःबिल न्हूगु ह्यांउगु अँःपचा,
गुलिस्निनं ल्ह्यं ल्हीगु आदिं माःगु तक ज्याय् च्वन त्वपाः।
दानवीर अनाथपिण्डक गृहपतिं दकले लिपा
दान बिल श्रद्धा व भक्ति चा छकू अप्पा छपा—
"संघया छ्यँवुँ न्ह्याग्गुधा धायूलोगु खः बाहा छगू
थौं उकीं ज्वीमाल स्वीकृत 'जेतवन बाहा' थुगु"
ल्हाः-फयाः वं ब्यूगु उगु अप्पा व चा नित्तां कयाः
यात भगवानं प्रशंसा वैगु उत्तम दानया—
"गुलिसिनं बी भोग इच्छां, गुलिसिनं धन दयूक्यत,
गुलिसिनं यश हेतु अथवा थःत कृपण मधायूक्यत,
स्वर्ग निंतिं गुलिसिनं, तर हेतु मदु छं ब्यूगुया"
धाल "भगवन् !" भक्ति गद्गद गृहपतिं तुति भोपुयाः।
वैत सुगतं धर्म स्यूम्ह 'महाउपासक' नां तयाः
"धन्य गृहपति धन्य" धाधां कन महत्ता दानया—
"दान हे खः तिसा लोके, दानं हे फ्वीगु दुर्गति,
दान खः स्वर्गया स्वान्हे, दानं हे मन शान्त ज्वी"

महाउपासक नामगु फिप्यंगूगु सर्ग सिधल

ने० सं० ९६५ बालाचःरे

भिंनिदँ उख्यथुख्य

सुगतया प्यंगूगु वर्षावास तक मगधे जुल,
लिच्छवीपिं जूगुलिं दुर्भिक्ष-पीड़ां व्याकुल
बुद्ध वैशाली बिज्याक्यन यात अमिसं प्राथना,
अन बिज्यानाः दुख फुकाः बिल 'रत्नसूत्र' कथा कना ।
उगु दँ बर्षावास जुल अनयागु कूटागारस,
थ्यन अकस्मात् 'कपिलवस्तुस जुजु उसायमदु' धाःगुसः
'पुत्रया ख्वाः स्वेगु इच्छा यात सीत्येकाः छको'
धैगु नं सः थ्यंगुलिं न्यासःम्ह मुंका श्रावक
कपिलवस्तु बिज्यात भगवान् यायूत अबुया दर्शन,
शान्तिया अवतार कायूया ख्वाः स्वयाः दुख छुं तन ।
नगरया न्यग्रोध आरामे बिज्यानाः छुं दिन
ज्याः जुयाः अति जीर्ण शीर्णम्ह बौ बिचाः यानाः च्वन ।
किन्तु जिनवर अन थ्यनाः खुन्हु दुखुनु हे शाक्येश्वर
स्वर्ग वँन ग्वीन्हयूदँ वयसे देह तोताः भंगुर ।
वैत षडभिज्ञं थमं हे यात मि तयाः फुक क्रिया ।
शोक तापं धैर्य छूःपिं शाक्य-परिजनपिं स्वयाः

धमया उपदेश-सलिलं न्हाय्‌पने छ्वाकल छको—
"नाशवान् उत्पन्न वस्तुत, जन्म जूपिं सी फुक।"
शान्त जुल द्वाहाँ वना: अमि छ्वःगु मनया वेदना,
शाक्यरानीयात शीघ्र अनित्यया जुल भावना।
छन्हु व रानी गौतमीं न्यग्रोध आरामे वना:
थ: थमं तँय्‌का फ्यना: थानागु दोंगा छपु ज्वना:
स्नेह पूर्वक यात अर्पण सुगतयात ख्वया: ख्वया:—
"जिगु थ्व छपु दोंगा ग्रहण याना: बिज्याहुँ दया तया:"
धर्मराजं जुल थ्व आज्ञा "संघयात प्रदान या"
पुत्र-स्नेहं गौतमीं वसपोल केवल च्वन स्वया:।
शाक्यमुनिया चांजुया दयनीय थ्व अवस्था खना:
वेत क्वबुया: बिल उथाय् आनन्दया करुणा वना:—
"गौतमी छलपोलयात लह्य्‌म्ह मां तुतुमां थुका,
शील पालन या:गु त्रिशरण व:गु नं भगवान् धका,
गा उकीं ज्वीमाल स्वीकृत, मां लुमंका: दशबल!"
बुद्धदेवं मुसुकया: आनन्दयात लिस: बिल—
"जिस्यू स्नेह जिके गुलि मांया, शील का:गुया कारण नं
हानं पुद्गलपिन्त व:कया: त्रिशरण वै व्यक्ति धैगु नं।
पुण्यात्मा शील दुपिं जूसा दाता, प्रतिग्राहक नि:म्हं
दान दक्षिणा नं परिशुद्ध ज्वी निश्चय अमिगु प्रभावं।

धर्माचरणे च्वंपिं न्हिल्थं, धर्मे श्रद्धा, भक्ति दुपिं,
निर्वाणेतक नं थ्यंकैगु तःप्यंगु पथे जक ज्वीपिं,
पुण्य पांगु लोकया बुँ जोपिं, प्यंगू मार्गफले थ्यंपिं,
सःता ल्हाः जोजलपाः नाना दानं पाहाँ याय् लोपिं,
आनन्द ! थज्थापिं गुणवान्पिं श्रावकपिन्त सुनां दान
बी श्रद्धा, भक्ति तयाः हृदयं वं तल सीकि जितः मान,
कारण संघे दुन्य हे लाःजि संघपूजने लाइ जि नं
संघयात हुं तँय्गा ब्यूसा जितः ब्यूगु थें ज्वी मामं।"(३०मात्रा)
"म्हसिल जिं थौं संघयात उकीं थ्व तँय्गा छाय् धुन,
बुद्ध छःपिं, धर्म छःपिं संघनं छःपिं खन !"
थुलि धयाः उम्ह शाक्यरानीं संघयात व गा बिल,
पुत्रस्नेहं भिक्षुणी ज्वी धैगु नं चित्ते तल।
धाल-"भगवन् ! भीगु धर्मे भिक्षुणीया मिस्त नं
म्हाल संसारे दुनाः च्वन्य यंकि नापं जिमित नं"
वैत बुद्धं बिल लिसः थुलि-"मिस्तस्यं तोताः छ्यँबुँ
शील पालन याय्गु 'थाक्वी भिक्षुणी जिं छ्वी मखु"
शाक्यरानी नाप नापं शाक्यकुलया मिस्त नं
वँन निराश जुयाः ख्वख्वं सर्वज्ञ अनि यानाः अनं।
बुद्ध भगवान् नं अनं वन फुक ब्वनाः श्रावक गण,
चाःहुहुं गांगां अपिं फुक नगर वैशाली थ्यन।

अन महाबनयागु कूटागार शालाय् छन्हु न्हिने
मुनि ससंघ विहार याना: च्वंबले द्वारं पिने
च्वन दना: काषायवस्त्र तिया: सँ खाना, गौतमी
शाक्य-ललनापिन्त मुंका: शाक्यमुनि-प्रतिपालिनी।
पालि मंका: ख्वाल ख्यूँका: न्यंक म्हे गय्‌का: धुलं
अन सभाय् दुन्य वन्य मछाला: पिन्य च्वँ च्वं अति व्याकुल:
जूगुलि सुकुसुकु ख्वया: कय् कय् कुना: च्वंपिं अपिं
न्ह्योन्यसं खन श्रमण आनन्दं, न्यनं न्यन—"छाय्‌छिपिं
दु:ख कष्ट सिया: वया थन लेँ छुयाय्‌त च्वना: च्वना?"
गौतमी ख्वल—"हाय भगवानं मन्यं जिमि प्रार्थना"
बँन व आयुष्मान् अनं दुन्य "बिन्ति याना: बी" धया:।
धाल भगवान्‌यात वं—"मां गौतमी हानं वया:
पिन्य पिया: च्वन धर्म-विनये च्वन्य धका अति दुखसिया:
बिन्ति भन्ते! या अनुग्रह अमित 'प्रव्रज्या' बिया:"
"ब्री मज्यू आनन्द! नारीपिन्त 'प्रव्रज्या' व्रत"
थुलि खँ सुगतं ज्वीव आज्ञा वं खँ मेगुकथं छुत—
"दक्व प्राणी उत्ति खं छिं, जीव मखुला गौतमी?
मार्गफल निंतिं अपिं जक ज्वी मफैला संयमी?"
लोकशास्तां जुल थ्व आज्ञा "ख: अपिं प्राणी हनं
मार्गफल नं लाय्‌फु अमिसं शील व्रतया पालनं,

साप छं अनुरोध याःगु व अमिगु श्रद्धा नं खन,
बीगु जुल जिं याय्‌फुसा 'गुरु धर्म च्यागू' धारण"
पिन्य वयाः थुगु नियम ब्याक्कं न्यंक्यवं उम्ह गौतमीं
धाल—"च्यागू नियम जक मखु सच्छिगू सां काय्‌फु जिं"
शाक्यरानीं थुलि प्रतिज्ञा याय्‌व बिल व्रत पावन।
भिक्षुणीपिनि संघ स्वन, कन-"धर्म विनय व शासन-
खः विराग, वियोग, उद्यम, त्याग इच्छाशून्यता,
सुभरता, एकान्त, सन्तोषादि निंतिं ज्वीगु ज्या"
थुगु प्रकारं भिक्षुणीया संघ यानाः स्थापना
न्यंक धर्म-प्रचार यायां सुगत एकान्ते वनाः
उगु दँ वर्षावास याय्‌त बिज्यात मंकुल पर्वत,
"योग्य वर्षावास च्वँ" धका ब्याक्क तोताः शिष्यत।
मेगुदँ दिल्लापुन्हीखुनु नगर श्रावस्ती वनाः
अन्य तैर्थिकपिन्त नाना प्रातिहार्य क्यनाः क्यनाः
लोकपिं आश्चर्य चाय्‌काः गुप्तवासं च्वं वन।
हाल सकलें "लोकज्येष्ठं बी मखुत ला दर्शन?"
सारिपुत्र व मौद्गलायन निम्हसिनं श्री दशबल
उगु दँया वर्षा पुकाः संकाश्य नगरे ल्वीकल।
अमिगु नापं जेतवनस बिज्यात भगवान् श्रीघन
मेगु वर्षा शिष्य मुंकाः शिंशुमार गिरी वँन।

अन अनेक सँभ्या: छुना: छम्हे स:म्ह क:मिं दयूकुगु
न्हूगु अति बांला:गु भवने तल यना: अनया जुजुं ।
अन च्वँतल्य उम्ह भूपतिं हे अमित लहिना: नं तल,
ला स्वला अन वास याना: जेतवन ल्याहाँ वल ।
धर्मया व्याख्यान यायां सुगत अन छुं दिन च्वना:
नृपति उदयनया मनोहर नगर कौशाम्बी वना:
दानवीर उदार कुक्कुट, पावरिक, गोशितपिसं
अमिगु नामं भिंक दयूकुगु स्वंगुलिं आरामस
संघ सहित विहार याना: च्वंबले अन छन्हु सुथे
कलह जुल छुं विनयलंघन जूगु हेतुं भिक्षुतय् ।
थुगु खँ सीका: धाल शास्तां "वां छू विग्रह भिक्षुपिं !"
किन्तु उगु वर्षा फुना नं प्राय श्रान्त मजू अपिं ।
"थ:त मूर्ख छु खेँ भा:पै तत:सकं खँ ल्हा:पिसं,
गनं सी अमिसं ल्वापुं मभिंलेँ यनि धैगु नं ।
लाका: काल जित: दाल, जित: बुकल बो बिल
धैगु त: गुम्हस्यां चित्ते उम्हस्यां वैर ल्यंकल ।
वैर भावं सुयां वैर फ्वोमखु गबलें गनं
अवैरं जक फ्वी वैर नियम थ्व सनातन ।
यदि सुं भिंगु लेँ ज्वीम्ह नम्र, धीर सहायक
मदुसा किसि थें योथाय् याक:चा ज्वीगु थ: जक ।" (अनुष्ठुप)

थुगु प्रकारं अमित न्यंका: न्हूगु गाथा धर्मया
सुगत याकःचा अनं वन पात्र चीवर नं कया:।
चारिका यायां तथागत पारिलेयक बन थ्यन,
वल महागज राज छम्ह अन ब्याक्क तोता: थ:गण।
मेम्ह वानर राज छम्ह नं उगु वने थ्यंक: वल,
अमि निम्हेस्यां ह:गु निर्मल जल व सा:गु सिसाफल
नित्य याना: पान, भोजन भद्रशाल सिमाक्स
उगु दँ बर्षावास जुल स्वम्ह ज्येष्ठपिं एकान्तस।
उख्यर संघे बुद्ध मदया: शीलवान्पिं भिक्षुपिं
हाल "भगवान्या म्हुतुं छुं धर्म न्यन्य मखना: जिपिं
शीलया पुखुली दुना नं जुल महा प्यासाकुल,
बन्धुवर! आ:ला तथागत स्वेगु नं आपुलु जुल।"
"बन्धुपिं! नु" धया: व आनन्दं अमित ल्यूल्यू तया:
वल विनायकयात मामां पारिलेयक बन स्वया:।
अन थ्यन्यव गुरुयात अनि याना: अपिं छख्य च्वंवन,
अमित लयूतायूका: मुनींद्रं धर्म चर्या स्यन कन।
उगु मनोरम शालमूले थुगुकथं छुं दिन च्वना:
अन दुपिं आनन्द आदिक भिक्षुपिं नापं ब्वना:
देश गांगां चा:हुहुं रमणीय श्रावस्ती वना:
जेतबनस बिज्यात श्री भगवान् व हे करुणा ज्वना:

उख्यर कौशाम्बी उपासकपिनि मने तंम्वेकल—
"छूत थनं थ्व अनर्थकारी भिक्षुतय्सं दशाबल,
आः उकीं भीसं थमित छुं अन्न. भिक्षा बीमखु
मान, पूजा छख्यति छुं सत्कार जक नं याय् मखु"
अमि परस्पर यात सल्हा—"खै मखुत आः थन च्वनां
बन्धुपिं ! थुगु ल्वापु छ्योंवन्य लोकगुरुयाथाय् वनाः"
वल व विग्रह कलहकारक भिक्षुपिं कोशल स्वयाः।
"कष्टबी गुरुयात थमिसं ल्वापु ख्यापु थयाः थयाः।"
घैगु शंकां अमित लैँ हे जुजु प्रसेनजितं पन,
धायक्य छूत करुणामयं थुलि "वे ब्यु अमि इच्छां थन"
सारिपुत्र महास्थविर, श्रद्धेय मौद्गलायन,
धीर अनुरुद्ध व महाकाश्यप, स्थविर कात्यायन,
विनय सम्पन्नम्ह उपाली, पूज्यवर आनन्द व
श्रमण राहुल आदि भिक्षुपिसं व भण्डनकारक
भिक्षुपिं अन वःगु सीकाः न्यन सुगतयाथाय् वयाः—
"वल हँ भन्ते ! थन व भिक्षुत, अमित गय् व्यवहार याय्?"
"धर्म पूर्वक या" धका श्री धर्मराजं बिल लिसः।
गौतमीं नं न्यन—"छुयाय् जि धर्म थ्व धका ल्ये मसः"
वैत थ्वीकाः बिल मुनीन्द्रं "धर्म निखलःयां न्वनाः
गुगु खँ विनय व शासने लो उगु खँ धर्म धका ज्वनाः

धर्मवादी भिक्षुपिनि सिद्धान्त, शान्ति ल्वया: कया:
अमित छिमिसं जिं कनागु व धर्म पूर्वक मान या।"
धर्मस्वामीं धाल साहु अनाथपिंडकयात नं—
"दान निख्ययातं बिया: न्यन्य धर्म निखल:यागु नं,
भिक्षु गुम्हगुम्ह धर्मवादी जू अमिगु हे दृष्टि का।"
न्ह्योन्य थ्यंक: वल व भिक्षुत "या क्षमा भन्ते!" धका,
भागि याना: बिन्ति यात व भिक्षुतयूसं छख्य च्वना: —
"धाल थुम्ह उत्क्षिप्त भिक्षुं 'बन्धुपिं! जिगु प्रार्थना
न्यो थ्व ज्या आपत्ति पूर्णगु ख: दुका संघे जित:'
विनय च्वंक्यत आ: थ्व खँ जिमिसं छुयायुगु तथागत?"
वैत गुमिसं पितिन संघं अमित भगवान् श्रीघनं
बिल अनुज्ञा "भिक्षुपिं! थ्वं दोष खन, आ: थ्वैत नं
जिल दु:कासां संघया सम्मति दुसा भी संघस"
वैत दुकया: संघ हानं जुल छगू हे लोकस।
भिक्षुपिं मुंका: अनं वन राजगृहस मुनीश्वर,
अन च्वना: ताला निलातक वन व नाला ग्रामस।
उखुनु हे गुलुपा: ज्वना: चीवर पुना: भिक्षा फ्वना:
व:म्ह श्री भगवान् कृषक ब्राह्मण भरद्वाजं खना:
धाल वं—"हे श्रमण! जिला सो बुँज्या याना: च्वना:
छ:पिसं नं छाय् मयाना कू व त:कू हल ज्वना:?"

धाल भगवानं न्हिला: "जिं नं वुँज्या याना: च्वना
वीर्य-वासायात वायूका: न्याक स्मृतिया कथि ज्वना:,
हल दु प्रज्ञा रूप, लज्जा रूप लाङ्गलदण्डस,
त:गु मा:मा:थाय् चिना: एकाग्र मनया दृढ़ खिप: ।"
वैत हानं ल्यंगु नं कन कृषि-प्रणाली गौतमं
"दक्व मिथ्यादृष्टि छ्याना: सत्य-कू वाना: थमं
पाप भ्रिगुलि पूर्ण संयत ज्वीगु रूपी घ्यां तना:
शील, तपया बृष्टि ज्दीव उकी ह्वला: श्रद्धा-पुसा
अन्न सयूक्यगु ख: उकी निर्वाण वा अर्हत फल"
थुगु वुँज्याया फल न्यना: उम्ह ब्राह्मणं चीवर तिल।
उगु दँ वर्षावास सुगतं यात उगु हे ग्रामस,
वन अनं बर्षा सिधयूका: राजगृहस विहारस।
अन च्वना: छुं दिन अनं नं चारिका यायां जिन
स्वास्थ्यप्रद कुरुदेशया कल्माषदम्य-निगम थ्यन।
छन्हु व निगमे लेँ तथागतयात खन छह्म ब्राह्मणं,
म्ह्याय् दु गुम्हस्या गुणवती व अत्यन्त हे बांला:म्ह नं।
वैत चिन्ता न्ह्यावलें थुलि "स्वीत वी जिम्ह म्ह्याय् छह्म !"
वं उकीं माला: जुया: च्वन लोह्म क्षत्रिय द्विज छह्म।
उखुनु हे व सुवर्ण बर्णह्म सुगतया शोभा खना:
वैत स्नातक धैगु भा:पा: थ:गु छ्र्येँ ब्वां ब्वां वना:

"भाग्य भद्रे ! योग्य वर लुल वन्यनु मागंधी ब्वना:
छिमित योसा वैत ह्वंका:बी" धया ल:थल ज्वना:
हर्ष पूर्वक म्ह्याय् ब्वना: अन वल अपिं निम्ह दम्पती,
न्ह्योन्य भगवान्यागु पल्यसा पालिख्वांय् या संहति
जक खना: उम्ह ब्राह्मणी ख्वल "म्हीगु ज्या ज्वीमखु थन
चिं थ्व यतिया बा नृपतिया, म्ही जिलाजं ज्वी गन ?"
थथ्य खँ ल्हाल्हां चिन्ह ल्यूल्यू वन अपिं भगवान् दुथाय्
ब्राम्हणं थुलि धाल म्ह्याय्या ल्हा: ज्वना: चाचां हथाय्--
"श्रमण ! गुनकेरा लही थें यत्न पूर्वक त:दँत
दुख सिया: लहिंना: तयाम्ह थ्व रूप, गुण दुम्ह म्ह्याय् छित:
योग्य भा:पा: बीत्यना, या ग्रहण भार्या यायत।"
वैगु खँ न्यना: मुसुक न्हिल अन शाक्यसिंह तथागत—
"गृहस जिं वाना: वया: गुण रूप-निधि गोपासती,
पितिन्य धुन जिं मारकन्या प्रीति सह तृष्णा, रति,
छ्वीत मागंधी जित: आ: ? ब्यूहु माला: सुं वर"
स्पष्ट खं ब्राम्हण-सुताया द्वेषभावं मन छ्वल।
बौम्ह ब्राह्मणया मने तल—"ख: थ्व त्यागी निश्चय"
धाल वं "हे श्रमण छ:पिनि पापया मदुला भय
सर्व लक्षण पूर्ण रमणीरत्न हेलां लाइगु ?
पूर्वजन्मे छु दु विचा:, मत, शील, व्रत छ:पिनि गुगु ?"

वैत भगवानं लिसः बिल—"धर्म जिं मालाः स्वयाः दार्शनिकतय् वाद् तोताः आत्मशान्ति ल्ययाः कया"
ब्राह्मणं न्यन—"मत मद्यक्कं आत्मशान्ति गनं खन ?"
वैत उकिया हेतु सकतां थ्वीक वसपोलं कन—

"जिं प्राप्त यानाः गुगु आत्मशान्ति
शीलं, व्रतं ज्वो मख़ वैगु प्राप्ति
न दर्शनं ज्वो, न श्रुति, न ज्ञानं
न दैगु मागंधिय थ्वैगु त्यागं।
हानं गुलिं मानव मूर्खताय् दुं
गुलिं गुलिं पण्डित दर्शनें कुं
भाःपाः सदानं सम, उच्च, नीच
विवाद् यानाः च्वनि न्हां अनेक।
परन्तु न्यूनाधिक जों मखंपिं
आवास तोताः फुक काम फूपिं
अलिप्त ज्वी लोकसं काम रागे
ध्याचः, लखे पद्म मदुंगु थें हे।"

"धन्य भगवन् धन्य !" नापं "स्वीत वी" धा धां मनं म्हाय् च्वनाः गय् वःगु खः अय् वन व मागंधिय अनं। बुद्ध भगवानं व निगमे स्वस्थ तनपिं जन खनाः "स्वस्थ ज्वी थमि चित्त निश्चय याइ थमिसं धारणा"

थैगु भाःपाः अमित 'सति पट्ठान सुत्त' व हाकनं 'श्रेष्ठ सुत्त निदान'या नं देशना यानाः अनं चाःहुहुं मथुरा जुनाः नं ग्राम वेरञ्जा थ्यन। अन वयाः छम्ह ब्राह्मणं शुभ प्रश्न याय् धुंकाः न्यन— "जिं न्यना-'सु वृद्ध ब्राह्मण थःसिबे नं ज्येष्ठम्ह न्ह्याम्ह वःसां मान मर्यादा मतः छुं गौतमं' थुगु खँ खःला वा थ्व केवल लोकया अपवाद ला?" लोकज्येष्ठं वैत थुकथं बिल लिसः मुसुमुसु न्हिलाः—

"संसारे जिं मानव वा दानव देव
पूजा याय् लोपिं मखना सुं छम्ह मेव,
छाय् धाःसा गय् ख्यें तप छ्यानाः थव त्वाथं
न्हापां प्याहाँ वेफुम्ह खाचा जुइ ज्येष्ट।
अय् हे जिं नं ख्यें च अविद्या तप छ्यानाः
प्यंगू ध्याने चित्त तयाः निर्मल यानाः
खंकाः न्हापा जन्म व नाना सुख दुःख
तंकाः प्रज्ञां आस्रव लोके जुल ज्येष्ठ।" (मत्तमयूर)

"धन्य गौतम धन्य छःपिं ज्येष्ठ जक मखु श्रेष्ठ नं विश्ववन्द्य! थनिं निस्यं छःपिनि उपासक जुल जि नं थुगु दँ थुगु हे जिमिगु गामे बिन्ति वर्षावास या" थुलि धयाः वन धीर ब्राह्मण सुगतया स्वीकृति कया।

किन्तु उगु गामे जुयाः दुर्भिक्ष उगु दें तस्सकं
संघयात लही मफुत बांलाक द्विज वेरञ्जकं।
योग्य भिक्षा कायत थाकुल चाःहिलाः नं ग्रामस,
दैवयोगं थ्यन छथो सल मीत वःपिं वणिकत।
भिक्षुपिनि उगु अन्न कष्ट खनाः व सल बञ्जाःतस्यं
अमित छुं भति अन्न बिल सल यात आपा मनकुस्यं।
उगु दँया बर्षा सिधय्‌वं न्हूगु साम्हा दुत कयाः
संघ सकस्यातं व विप्रं भोजन व चीवर बियाः
भक्ति पूर्वक यात पूजा थःगु छ्येँ सःताः यनाः,
सुगत मण्डल काः वन्यत वन वैत धर्म कथा कनाः।
ग्राम वेरञ्जां वना, सोरेय्य संकाश्ये जुनाः
कान्यकुब्ज, प्रयाग, काशी नगर वैशाली वनाः
च्वन महावनयागु कूटागार शालाय् श्रीवन,
वल 'सुदिन्न कलंद पुत्र धयाम्ह साहुमचा अन।
धर्म श्रवणं वैत अति हे भिक्षु ज्वी इच्छा जुयाः
धाल "भगवन्! भिक्षु संघे का जितः करुणा तया"
वैत सुगतं धाल "दतला माम बौया अनुमति ?"
"मदुनि" धा धां छ्येँ वनाः वं न्यन हथाय् चाचां अति—
"बुद्धया खं थुगु खँ सिल जिं ब्रह्मचर्य गृहे च्वनाः
पूर्ण पालन ज्वीत थाकी भिक्षु जूवन्य न्है वनाः ?"

मां अबुं गय् वैत थुगु खँ बी अनुज्ञा शीघ्रतां
धाल "गय् छ्वे छन्त तोता: छं थ्व छु खँ ल्हाना पुता ?"
वं तिब: अति यात नं मच्युस्यंलि आज्ञा वँ च्वना:
नय्गु तोतल थुलि धया: वं "भिक्षुज्वी बा वन्य सिना:"
न्हय्न्हु दय्का: मित्र छम्हस्यां अन वया: व सुदिन्नया
खिन्न मां बौपिन्त धा:वल—"भिक्षु जूसां ख्वा: स्वया:
च्वन्यगु उत्तम सिक्य सिबे नं छ्वे ब्यु याकन भिक्षु याय्"
मां अबुं अल्य बिल अनुज्ञा वैत मंमदुसां छुयाय्।
निन्हु प्यन्हुं म्हंफय्व लय्ताया: व सुगत दुथाय् वल,
भिक्षु जक मखु पिण्डपातिक पांसुकूलिक नं जुल।
बुद्ध बर्षावास याय्त बिज्यात चालिय पर्वते
चा:हुहुं सद्धर्म न्यंका: न्यंक उत्तर भारते।
हाकनं सर्वज्ञ वैशाली बिज्याना: च्वंगुलि
लिच्छवी—सेनापति श्री सुगतया गुण ता:गुलि
गुरु निगंठं गंक गंकं वल व कूटागारस।
वन्दना याना: न्यनं न्यन "जि मस्यू यश दुर्यश,
नित्य भन्ते! धा:गु ता:जि 'अक्रियावादी' छित:
ख:गु ख:ला वा थ्व निन्दा या:गुला लोकं जक ?"
वैत भगवानं लिस: बिल—"सिंह सेनानायक!
धा:गुसा बांलाक थ्वीका: अक्रियावादी जि ख:

हेतु 'अकुशल धर्म झिगुलिं अक्रिया खः' जि धया"
धाल उम्ह सेनापति अत्यन्त हे प्रमुदित जुयाः —
"धन्य भगवन्! थुल अहो आः ज्वी जि बुद्धोपासक"
धाल शास्तां वैत हानं "छं बिचाः निं या छको
छ्वीत छुंज्या वाय्क्यमाः सम्भ्रान्त पुरुषं थः मती"
वैगु श्रद्धा बृद्धि जुल मं बुद्धया थुगु खं अति।
बिन्तियात "जि बुद्ध, धर्म व संघया शरणे वया
या कृतार्थ जितः तथागत बुद्धधर्मे दुत कयाः"
वैत हानं धर्मराजं बिल सुशिक्षा—"छिमि कुल
सिंह! ताकालं निस्यं हे जैनतय् बुंगाः जुल,
छं उकीं वीमाः अमित नं वैबले भिक्षा सदा"
मं प्रसन्न जुयाः व सिंहं थःगु क्यन सन्तुष्टता—
"धन्य समदर्शी मुनीश्वर! शरण वे धुन सुगतया
धर्मया नं संघया नं योगु या आः छं स्वयाः"
थुलि धयाः वं पालि भोपुल, वैत भगवानं थनाः
यात सद्धर्मे समुत्तेजित अनेक कथा कनाः।
वन व दशबलयात भ्वे हानाः अनं हर्षित जुयाः
वं कन्हे खुनु भ्वे नयाः भगवान् अनं वन भद्दिया।
भद्दियां अंगुत्तरापे, आपणे छुं दिन च्वनाः
शैल ब्राह्मणयात भिक्षु छुनाः कुशीनाराय् वनाः

झिंनिदँ उख्य थुख्य ।

आतुमा लाका: अनं नं नगर श्रावस्ती वन,
अन मुनीन्द्र अनाथपिण्डकयागु जेतवने च्वन।
हस्तिपद उपमा व अक्खन सूत्र याना: देशना
अश्वलायणयात 'कर्म वर्ण ज्वीगु' खँ नं कना:
मेगु हानं पोट्ठपाद व चित्तहत्थि निम्हेसितं
थ्वीक 'संज्ञा फ्वीगु' खँ कना: शाक्यसिंह तथागतं
पुत्र राहुलयात 'आनापानसति'या भावना
याय्गु उत्तम धैगु आदि अनेक ज्ञान कना: कना:
उगु दँ बर्षावास जुल अन, वन अनं मनसाकटे।
अन च्वना: निम्ह माणवक वाशिष्ठ भारद्वाजतय्
ब्रह्म लोके थ्यनिगु विषये दुगु फुका: शंका अल्य
चारिका यायां अनं वन सुगत इच्छानंगले।
माणवक अम्बट्ठया जात्याभिमान फुका: फुक
ओपसाद जुका: अनं नं चा:हुहुं परिनायक
खाणुमतस विहार याना: त्रिविध मखया संपदा —
षोडश परिष्कार सह कुटदन्तयात स्यना: कना:
चारिका यायां अनं चम्पा व वैशाली अनं
नगर श्रावस्ती वना: विश्राम याना: नं अनं
कपिलवस्तु पुरे वना: न्यग्रोध आरामे च्वन,
उगुदँ झिन्यागूगु बर्षावास नं जुल न्हां अन।

झिंनिदं उख्य थुख्य धयागु झिन्यागूगु सर्ग सिधल।

ने० सं० ६५ साल घ्योचाकु संल्हू

लःया खँ

संघया अधिठान यानाः च्वन विहारे फुक मुनाः—
"थुगु स्वला स्थिर वास याय् धात्थें थ्व आरामे च्वनाः"
उख्यर ज्यापुतस्यं सिन्हाज्या यायूत लः धः स्वः जुल,
वा मगाःनिगुलिं मुनाः च्वन रोहिणी खुसिया जल।
शाक्यतय्सं स्वे व लः फुक माल न्हापां अमित निं
म्वालि कोलियतयत जक छाय् अमिगु ज्या नं ल्यं दनि।
धाल अमिसं "थुलि लखं वा पी सिधैमखु निख्यरयां
जिमिगु निं पी जिमित आपा म्वाः छधाः लः दयूव गाः"
शाक्यतय्सं धाल तंम्वेकाः "छुखेँ बी छिमित निं,
छिमि कुथी जक अन्न जायूका, रत लुँ वहः पुल्य छुनिं!
फयूत म्ह्य व दाला ज्वनाः फोगिंगत थें फः वे मफु
जिमित नं गाः लः छधालं म्वाक आपा काय् मखु।"
बिल लिसः कोलियतस्यं नं "छिमित न्हापा बी छुखेँ ?"
शाक्यतय्सं लंच्व थँसुयाः म्हूचिनाः ल्हाः क्यन-"थ्व खेँ !"
धाल कोलिय ज्यापुतय्सं ल्हाःपचि न्यायूकाः छथु—
"अय् जिमिक्य नं बल दु ल्हाते छिमित न्हापा बी मखु"

"छिमित बीमखु" "छिमित बीमखु" "का छिमित बी हे मखु"
"अय् छु यायूफु, मग्या: जिपिं नं प्राण वंसां बी मखु"
"न्ह्योन्य च्वन्यमत्य च्वं हुँ कोह्रित बैसिभाय् भ्रुङ्:त थें
छिमित दायाः याय्गु छाय् अपवित्र जिमि ल्हाः सित्तिकं"
शाक्यतय्‌थुगु वाक्य तायूवं मिछ्वल कोलियतय् अति
अमिगु लप्पा खांत थर थर धाल बःस्वानाः तुति—
"अय् छिपिं थःथिति मधाःपिं नीच ननिग्वंङ्ः तस्यं
सीगु भिं सलिखे क्वब्वानाः ब्क्व दाक्व छसिं निस्यं"
शाक्यतयूसं धाल-"छु धयाः ? छिमिगु थौं ओः वल पकाः
आस्य आस्य हिनू ममास्यं छिमित गन लित छूवे धका"
बिल लिसः कोलियतस्यं नं "म्वाःगु हाला च्वन्य मत्य
नीच शाक्यत आःबले तुं विसिहुँ सीमत्य सित्तिके"
थुगु प्रकारं लाक्व म्हुतु ल्हाल्हां जुयाः घाराघुरु
न्ह्योन्य च्वंपिं युवकतयूसं वात ल्हाः पारापुरु।
ल्यँन्य लांःपिं वा न्ह्रयाः च्वन "धुंकिरे छम्ह छम्ह ज्वनाः"
छम्ह निम्हेसित भ्वाक्क छ्वानं वात कक्कु ज्वनाः ज्वनाः।
गुलिसिनं स्वांप्लांक वांछ्वत गुलिसितं खुसिया लखें,
गुलिसिनं कथि लःम्हुयाः चाःचाः हिलाः च्वन उख्य थुख्य।
तायूदु "च्वा च्वा" धाःगु सःया नाप लाक्‌मं च्वाःगु नं,
छम्ह् निम्हेस्यां ल्हाः ल्ह्वनाः "अय् म्वाल वा वा" धाःगु नं।

ल्याय्‌म्ह ल्याय्‌म्हत भ्रं दुब्वांवन ब्वात्तु ब्वांब्वां मो छ्‌यँछ्‌यं:
उग्र हुं हुंकार यानाः खुसि समुद्रे वनिगु थें।
शाक्य कोलिय ल्येत थाकुल तस्सकं अन मोजुयाः
भ्रं उकीसं यो सँहाःहू धाल ब्वाल्वां हे छुयाय्‌!
म्होन्य ला:ला:पिन्त दायाः च्वन मिखां खं गन तमं,
"अय्‌जि ! अय्‌जि !" गनं धयाः च्वन, "जुक्कि जुक्कि" गनं गनं।
छ्‌म्हथ्य छ्‌म्ह बल्लाः अपिं फुक ल्वापु छ्‌यों वै अन सुनां
ल्वापु ख्यूंकाः नं जुयाः च्वन च्वीक च्वीक थुनां थुनां।
समय स्यूपिं छ्‌म्ह निम्हेस्यां ल्वापु ज्यनि मखनाः अन
ब्वांवनाः थः थःगु नगरे कृषिविभागे कं वन।
कृषि सचिवतय्‌सं वनाः तल थुगु खँ मन्त्रीमण्डले,
छक्वलं क्रोधाग्नि छ्‌वल अन थुगु खँ अमिसं न्यंबले।
अमिक्य दुगु आत्माभिमानं जुल अपिं उत्तेजित,
बल पराक्रमयागु गर्व भ्रं अपिं जुल गर्वित।
अमि न्यताः ह्याउँस्य च्वनाः वल दासि वः थें अमिगु ह्वि
न्हातिका कय्‌ कय्‌ कुनाः अमि ख्यूंगु नं व मिया कुँ ज्वी।
अन मि ज्वाला थें थिनाः च्वन अमि मिखाया पिलिपिलि
वाकुञ्चित अमिसं मि न्याः थें शब्द वेकाः किटिटिटि।
स्थिर जुयाः च्वन्य मफुत सुं अन शूरतां गसुलिं सुयाः,
धाल बल दुगु ल्हाः ल्ह्वनाः छ्‌म्हस्यां दनाः तिंतिं न्हुयाः—

"सीमाः सीमाः छन्हु भी सकलें कारण भी बूर्पि
शंका मदु छुं निश्चय हानं ब्वीतिनि न्हां सीपिं
केवल सीमखु तोताः वंसा निर्मल कीर्ति छंता
काय्मत्य खुसि थें न्ह्यानाः वनिगू जीवनया ममता।
वन्यनु वन्यनु भीनं ल्वाः वन्यनू नाना शस्त्र ज्वनाः
शत्रुत स्यानाः वे वा ख्यानाः विक्रम भीगु क्यनाः।
किरात अर्जुन अबले ल्वात फा छम्ह्स्या निंतिं
भी जक शत्रुं लाय् लाय् ब्वीकाः गय् च्वन्य आः शान्ति!
तिलोत्तमा निंतिं सित ल्वानाः सुन्द व उपसुन्द,
मान प्रतिष्ठा तय्या निंतिं तोत्यनु आनन्द!
घोर महारण रामं यात सीता लित काय्त
नयाय् छुखें भीसं संग्राम सकस्यां न्हाय् तय्त ?" (जाति २६)
"याय् अवश्य" धका समर्थन यात छम्ह्स्यां अन दनाः
मेम्ह्स्यां नं यात अनुमोदन "नु ल्वाय् थत्थें वनाः"
ल्वाय्गु निश्चय ज्वीव सकलें दन महामन्त्री दनाः
शीघ्र व उपस्थानशालां राजभवने ब्वां वनाः
यात थुगु प्रस्ताव अमिसं "अन्न मनस्यं म्वाय् छुकीं"
लः मदय्कं अन्न सैमुख ल्वाय्गु श्रेय खना उकीं
अमिगु थ्व खँ सम्पूर्ण न्यन उम्ह धीर वीर प्रजापतिं
खचि विचाः यानाः लिपा वं थःगु न्यंकल सम्मति—

"धन्य न्हां छिकिपिनिगु निर्णय, जू जुनं वीरोचित,
किन्तु सु नायो मदयूकं विजय ज्वीगु अनिश्चित
मा: उकीं छम्ह समरसचिव व योग्य सेनाध्यक्ष नं"
"ख:" धका निम्ह योग्यपिं ल्यल, माक्व बिल अधिकार नं
युद्धमन्त्रीयागु आज्ञां वन अपिं थ: थ: गृहे,
युद्ध ज्वीगु सिया: छको ख्वल मिस्त छ्येँ छ्येँ न्याक्क हे।
पलख लिपते धैर्य याना: वीर क्षत्राणीपिसं
वीर सज्जां यात सज्जित वीरतयूत छसिंनिस्यं।
मांपिसं प्वीकल नँमुखलं, कवच फिकल ततापिसं,
रत्न जिगिजिगि थीगु चुपिथल चिकल जेँ भगिनीपिसं।
छुं मयास्यं सुंक च्वनि गयू अमि: कला:पिं हे जक।
जवगु ब्वहले तूण घाकल खवगुली दृढ़ कार्मुक,
ख्वबि हुहुं अमि ल्यूँन्य अमिसं घायूत घाकल चर्म नं
खद्ग ल:ल्हायूमफूत अमिसं मस्यु छु हार्दिक कारणं!
धन व तन मनयागु छु खँ ल:ल्हायूफु अमिसं प्राण नं
किन्तु गयूगयू थौं अपिं असमर्थ चुपि छपु बीत नं।
पुलुक प्रियया ख्वा; छको स्वै ज:गु खंया धा: छको
तैगु अमिसं मस्यु छु शंकां क्वच्छुना: भ्रसुका: छको।
अमि अवस्था मांपिसं खन भाव थ्वीकल हृदयया
स्नेह हायूका: सान्त्वना बिल अमिगु ब्वहले ल्हा: तया:—

"वीरतय् म्ह्यायूमचा हानं वीरतय् भौमचा छिपिं
जुयानं थय् मिजंतयूत यायू त्यना हीन गयू चुपिं !
अभिमन्यु महायुद्धे छ्वःगु लुमंकि उत्तरां
अस्त्र शस्त्र बियाः अय् हे मेघनाद सुलोचनां।
थः न्ह्योन्य अथवा ल्यून्य न्ह्याथाय् ज्वी थव्यु थःपति
मङ्गल कामना यानाः म्वानाः च्वनिम्ह खः सती।
तयूमलो छिमिसं मोह प्रेम-वस्त्रस पोचिनाः,
प्रेम खः भाःतया निंतिं म्वायूगु हे ख्वबिधाः त्वनाः।
मुंकाःति लिपतयूयात सिल्यमाः ख्वबिधाः लुनाः
भाःतपिं वैबले ल्याहाँ रिपु-हि भ्याःगु खं ज्वनाः" (अनुष्टुप)
माज्जुपिनि थुगु छ्वाःगु खं उत्साह अमि जायाः वल,
शीघ्र थः थः भाःतपिन्त व खड्ग अमिसं ज्वंकल।
फ्लिकि असिया तेज नापं पिलिक कन अमिसं मिखा,
धाःगुला 'यदि बः मगाःसा यंकि जिमिगु तना' धका
मांपिसं सिन्हलं तिकाः जय-कामनां बिल धौसगं,
"शीघ्र ल्याहाँ वा" धका भगिनीपिसं बिल गोसगं,
बिल ख्वला गृहिणीपिसं नं जोगु ह्यांउगु अधरया,
वीरपानं वीर-हृदये शौर्य बल फ्विदुगं वयाः
व्याक्क वीरत चुपिलुनाः थःथःगु छूयं प्याहाँ वल,
मार्ग नापं थ्वक्क भेरीं मालकोश पुयाः हल।

रे, प, तोता: षडज, मध्यम, नि,ध,ग ब्याकं कोमल
तायू दु "समगममधनिससनिधनिधमगम" जक केवल।
उगु सलं दे न्यंक आयुध कवच न्यायूका: भननन
वीर रस प्याखं हुया: च्वन घनरवं म्हयूखा सम।
वैगु पा थें थी गसू, चुपि, पा, मुग:, ईँ भल भल,
न्ह्योन्य चि दुगु ध्वाँयू ब्वया: च्वन कल्कि सं थं फरफर।
छख्यर सलया तायू दु हीं हीं मेख्य किसिया गर्जन
थुख्यर धू ब्व:सा सुपायू थें उख्यर मद हाया: च्वन।
सलत ग्वालिं च्वा:गुलिं प्याखं हुया: च्वन सकभनं
ताल बिल उकियात किसितयू गं व भिलिमिलि भवापनं।
तायूदु न्हायूपं थ्वक्क रथया न्ह्या:गु घच्चा: घर घर
ब्व:गु ध्वाँयू नं देशया याका: निरिक्षण फर फर।
थित उकीसं भ्रं रथीतयू रत्न तिलहिल पिलिपिलि
ग्या:गुलिं उख्य थुख्य ब्वया:जुल सो विहंगम गुलिगुलि।
वीर पादातिकत भो भो युद्धबाजंया सले
नाप नापं पालि व:स्वाना: वया: च्वन न्यंक लेँ।
खं लुना: छेंगू ज्वना: व:पिं, गुलिं खूना ज्वना:,
परशु पाछाया: गुलिं व:पिं, गुलिं नमुग: ल्हना:।
ज:गु धा: दुगु जा: ज्वना: व:पिं, गुलिं काक: ज्वना:।
गुलिसिनं ग्वारामुस: व्र च्वका चुलागु गसू ज्वना:।

"वीरतय् म्ह्यायूमचा ह्यानं वीरतय् भौमचा छिपिं
जुयानं थय् मिजंतयूत याय् त्यना हीन गय् चुपिं !
अभिमन्यु महायुद्धे छ्वःगु लुमंकि उत्तरां
अस्त्र शस्त्र बियाः अय् हे मेघनाद सुलोचनां।
थः न्ह्योन्य अथवा ल्यून्य न्ह्याथाय् ज्वी थव्यु थःपति
मङ्गल कामना यानाः स्वानाः च्वनिम्ह खः सती।
तयूमलो छिमिसं मोह प्रेम-वस्त्रस पोचिनाः,
प्रेम खः भाःतया निंतिं स्वायूगु हे ख्वबिधाः त्वनाः।
मुंकाःति लिपतयूयात सिल्यमाः ख्वबिधाः लुनाः
भाःतपिं वैबले ल्याहाँ रिपु-हि भ्याःगु खं ज्वनाः" (अनुष्ठुप)
माज्जुपिनि थुगु छाःगु खं उत्साह अमि जायाः वल,
शीघ्र थः थः भाःतपिन्त व खङ्ग अमिसं ज्वंकल।
भ्किलिक असिया तेज नापं पिलिक कन अमिसं मिखा
धाःगुला 'यदि बः मगाःसा यंकि जिमिगु तना' धका
मांपिसं सिन्हलं तिकाः जय-कामनां बिल धौसगं,
"शीघ्र ल्याहाँ वा" धका भगिनीपिसं बिल गोसगं,
बिल ख्वला गृहिणीपिसं नं जोगु ह्याँउगु अधरया,
वीरपानं वीर-हृदये शौर्य बल भ्किदुगं वयाः
व्याक्क वीरत चुपिलुनाः थःथःगु छ्यूं प्याहाँ वल,
मार्ग नापं थ्वक्क भेरीं मालकोश पुयाः हल।

रे, प, तोता: षडज, मध्यम, नि,ध,ग ब्याकं कोमल
ताय्‌दु "समगममधनिससनिधनिधमगम" जक केवल।
उगु सलं दे न्यंक आयुध कवच न्यायूका: झननन
वीर रस प्याखं हुया: च्वन घनरवं म्हयूखा सम।
वैगु पा थें थी गसू, चुपि, पा, मुग:, ईँ झल झल,
न्ह्योन्य चिं दुगु ध्वांय्‌ ब्वया: च्वन कल्कि सं थं फरफर।
छख्यर सलया ताय्‌दु हीं हीं मेख्य किसिया गर्जन
थुख्यर धू ब्व:सा सुपाय्‌ थें उख्यर मद हाया: च्वन।
सलत ग्वालिं च्वा:गुलिं प्याखं हुया: च्वन सकभनं
ताल बिल उकियात किसितय्‌ गं व झिलिमिलि भ्वापनं।
ताय्‌दु न्हाय्‌पं थ्वक्क रथया न्ह्या:गु घच्चा: घर घर
ब्व:गु ध्वांय्‌ नं देशया याका: निरिक्षण फर फर।
थित उकीसं झं रथीतय्‌ रत्न तिलहिल पिलिपिलि
ग्या:गुलिं उख्य थुख्य ब्वया:ज़ुल सो विहंगम गुलिगुलि।
वीर पादातिकत झो झो युद्धबाजंया सले
नाप नापं पालि व:स्वाना: वया: च्वन न्यंक लेँ।
खं लुना: छेँगू ज्वना: व:पिं, गुलिं खूना ज्वना:,
परशु पाछाया: गुलिं व:पिं, गुलिं नमुग: ल्ह्वना:।
ज:गु धा: दुगु जा: ज्वना: व:पिं, गुलिं काक: ज्वना:।
गुलिसिनं ग्वारामुस: त्र च्वका चुलागु गसू ज्वना:।

लःम्हुयाः वःपिं गुलिं न्हू पाँय् वियागु नत्याः चुपिं,
गुलिसिनं जःजःगु तःकू छ्यौं फुसे चाःह्वीकुपिं।
धनुषया टंकार नापं तायदु हुंहुंकार नं,
शर प्रहारं याय् धका थें विश्वया संहार नं।
जुल असिगु उगु सिंहनादं चित्त फ्कं उत्साहित,
भीरुतय् मन ज्वीक भूकम्पं धरा थें कम्पित।
थुगु प्रकारं ल्वाय् गु निंतिं बाहुबलया बः कयाः
भय मकास्यं उखुनु चान्हे हे पुरं प्याहाँ वयाः
वं कन्हे खुनु सूर्य ल्वी न्ह्यो धाःगु थें 'वे धुन जिपिं
म्वाय् गु आशा ब्याक्क तोताः सावधान जु आः छिपिं''
शंख ध्वाँय् ध्वाँय् थ्वक्क न्यायूकाः रोहिनी खुसिया सिथे
वल अपिं निथ्वलं निगूत्वा निख्यर माघं मुनिगु थें।
शीघ्र शीघ्रं शिविर दय्कल छिंक खुसिया तीरस,
युद्ध याय्त अपिं दनाः च्वन ब्याक्क व्यूहाकारस।
उख्यरयापिं चरत थुख्य वल, थुख्यरयापिं वन उख्य,
अन स्वयंसेवकत निर्भय चाःहुला च्वन उख्य थुख्य।
युद्धकौशल क्यन्यत तत्पर निख्यरयां योद्धा दल
धीर सेनापति स्वयाः आज्ञा पियाः च्वन केवल।
देह दिगि दिगि खाःगु आवेशं गपाय्चो सो अमि,
सो न्यताले सीदु धो धो वान्हयाः च्वन थें अमि।

अमिगु ह्यांउगु न्हायूपने सो रत्नकुण्डल या छवि
लूगु थें च्वं तेज पिकया: अमि प्रताप महारवि।
अमि मिखां सो तूंक स्व:गु विपक्ष दलया सैन्यस
अर्जुनं गय् द्रोण गुरुजुं क्योंम्ह भ्रंग: स्व:गु ख:।
यात शरसंधान धन्वी वीरतयूसं धनुषस,
शीघ्रतां ल्हा:ज:पिसं ल्हातं छको पिल खड्गस।
पा, मुग: वायू स:पिसं नं पा, मुग चा: ह्वीकल,
"स्यायूनु पाल्यनु" धायूत थें अमि म्हुतुसि संसो फरफर।
वीर सेनानीपिसं सेना हथायू अति चा: खना:
"का नित्वा:ल्हा फक्व" धायूत्यन समय सीका: ल्हा: ल्हना।
सूर्यया नापं अज्याथाय् शान्ति-रश्मि ह्वला: ह्वला:
लूगु खन काषाय वेष्ठित शाक्यऋषि मुसुहूं न्हिला:।
ल्वायूगु आज्ञा बीगु लोमन अन व सेनाध्यक्षतय्,
छ्वात योधातयूगु नं फुक पूर्ण ध्यान तथागते।
शस्त्र तोता: यात अमिसं वंदना श्रद्धा तया:,
सर्व द्रष्टां सीक सीकं न्यन—"थ्व छिमि विग्रह छ्या?"
वैगु ख्वा: वं वैगु ख्वा: वं स्वत लिस: मदया: छ्तां,
पलख लिपते अन खँ ल्हाल्हां थ्यन अपिं निष्कर्षताय्
"मेगु मखु छुं कलह कारण, ल्वापु ल:या खेँ जक"
न्यन जिनेन्द्रं—"वीरपिं! ल:यागु मू गुलि वंगु ख:?

धाल अमिसं—“न्ह्याःगु लःया मू छु्या छत्ति मवं”
“धीर क्षत्रिय वीरतय् अल्य ?” न्यन न्हिलाः मुनिपुङ्गवं।
गर्व पूर्वक धाल अमिसं “वीरतय् मू तय्मफु”
लोकनाथं अमित अमिगु खँ हे लिप्वीकाः बिल लिपू—
“अय् जुस्यंलि व माक्व सित्ति लागुः लःया कारणे
गय् अमूल्य अमूल्य वीरत फुक्य त्यना थुलि मछि रणे ?”
ज्वीत थुगु खं छुं प्रभावित जुल अपिं निश्चय अन,
धाल अयनं छन्ह निम्हेस्यां—“खः खजा थ्व खँ हे जिन !
किन्तु जगते म्वायत नय्माः, वामसयकं नयगु छु ?
लः बिना छुं अन्न सैमखु, गय् मल्वाय् उपदेश ब्यु”
अमित सुगतं धर्म युक्तगु दिव्यवाणी न्यंकल—
“धर्म यायत अवश्य म्वाय्माः, म्वायगु साधन खः थ्व लः
बच्छि बच्छि इनाः कयाः छिमि गाक निं वा पोगु या”
थुलि धयाः हानं छको उपदेश बिल वं शान्तिया—
“अर्थ धर्मया निंतिं छु छ् माः सम्यक रूपं थ्वीकाः
छिमिसं शान्ति पूर्ण उपायं याय्माः प्रयत्न सीकाः
छाय् धाःसा वाणं त्याकापिं वेफु दनानं हानं
परम् गुपिं शान्ति त्याकापिं अकृतिम मित्र सदानं।
उकीं वीरपिं ! आश्रय मविस्यं दुष्ट भावनायात
शान्ति मार्गया ल्यू ल्यू वन्यमाः यश सुख नित्तां कायत।

कारण न्हित्थं ल्वा जक ल्वाना: सित्ति मेपिं नाप
धर्म न दै छुं अथवा सुख हे केवल मनया ताप" (२८मात्रा)
थुगु प्रकारं धर्म न्यंका: ल्वापु ज्यंका: वा पिका:
मुनि बिज्यात अनं लिहाँ न्यग्रोध नामगु वाटिकाय्।
अन च्वना: उगु ला स्वला तक शाक्यतयत कथा कँ कं
कपिलपुर हे शून्य याना: भिक्षु छुत परिनायकं।
उगु समयया उगु नगरया शाक्यप महानाम नं
शाक्यकुल हे ध्वंस ज्वीका: भिक्षु छ्वी धुंका: अनं
भिक्षुगणया नाप नापं वैत नं ल्यू ल्यू व्वना:
चा:हुहुं विश्राम का:वन सुगत श्रावस्ती वना:।

सुगत-सौरभ महाकाव्यया ल:या खे
नामगु भिखुगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ साल होलीपुन्हीं

विशाखाया विहार

प्रथम श्रावस्ती बिज्याना: सुगत छुं दिन अन च्वना:
मौद्गलायन, सारिपुत्र व भिक्षुपिं न्यास: ब्वना:
चा:हुहुं कीटागिरी थ्यन किन्तु दुगु शयनासन
छुं मदयूक इना: कया: तल भिक्षुतय्सं फुक अन।
अमिगु अनुचित ज्या खना: धिक्कार याना: दशबलं
धाल "सांघिक वस्तु न्यागू ई मज्यू सुं पुद्गलं।"
मेगु हानं अमित "बहनी नय्‌गु तोता: सकसिनं
नय्‌गु या ज्वी वृद्धि सुख, आरोग्य, बल, उत्साह नं।"
धैगु आदि अनेक विनय कना: अनं नं आलवी
उगु दँ वर्षावास या:वन ज्ञानअंशु महारवि।
मेगु दँ वर्षा गिरिव्रजयागु आरामे च्वन।
प्या:गु वसतं, प्या:गु सं नाना दिशाया वंदना
नित्य याना: च्वंम्ह सरल शृगालयात सुथे खना:
लोक निंगुलि विजय ज्वीगु गृही विनय सकतां कना:
वैत शरण कया: उपासक नं छुना: मेखुनु सुथे
पिण्डपात बिज्या:म्ह भगवान् भति न्ह्यथ्याना: दे सिथे

च्वंगु आरामे उदायी सकुल साधु दुथाय् वना:
अन खँ ल्हाल्हां उम्ह उदायीयात "सुख दु:खे दुना:
सुक्क सुख दुगु लोक ल्वी मखु बरु उदायी! सुं गुम्हं
शील वानूपि भिक्षुतयूसं प्यंगुलि ध्याने च्वँ च्वं
शीघ्र ल्वीकै, अन दुपिं लिस्य च्वनि अपिं ल्हाना: खँ नं"
थुलि धया: हानं श्रमणफल मेगु नं कन श्रीघनं—
"ब्रह्मचर्य च्वनिगु थुलिजक कारणे मखु भिक्षुपिं,
स्वर्ग, नरके, जन्म, मरणे ला:गु नाना जोवपिं,
पूर्वजुनिया खँ व निरोधे यनिगु सीका: मार्ग नं
आस्रवक्षय याइ अमिसं" थुलि धया: भगवान् अनं
राजगृह नगरे बिज्याना: मा:छि भिक्षा नं फ्वना:
वेणुवन नामगु बिहारे हाकनं ल्याहाँ वना:
उगु दँया वर्षा सिधयूका: चारिका यायां अनं
मेगु वर्षावास चालिय पर्वते याना: हनं
अश्वपुर चम्पा व सुम्ह कजंगलाय् नं चा:हुहुं
यात वर्षावास चालिय पर्वते तुं मेगु नं।
थुगु प्रकारं झिगुँगू बर्षा फुका: नीगू गुली
राजगृह नगरे बिज्याना: च्वन ससंघ महामुनि।
छन्हु मगधया लेँ वँ वं ब्वीँ ब्वीँ बुँपाला: घांतना,
त:गुया कुं कुं खना: आनन्दयात क्यना: क्यना:

धाल—"सो सो हुं बुँया कुं, भीगु चीवर वस्त्र नं
कू ह्वनाः सूसा व थें, मेपिन्त जीमखु स्वीत नं।"
"ज्यू सुयावी जि" धयाः वं राजगृह ल्याहाँ वयाः
ल्वेक ल्वेक स्वकुं, प्यकुं ल्वीकाः गनं चाः चाः तयाः
यक्व हे चीवर सुयाः भगवान् दुथाय् यंकाः क्यन,
धैगु ज्यां "आनन्द धन्य छ!" थय् प्रशंसा जूवन।
उगु दँया वा वःगु दीवं वन्यत वैशाली पुरे
वंबले लँ भिक्षुतय्सं वस्त्रया पोपोशिरे
यक्व क्वबुयाः वःगु खंकाः "सो थपायूचो सत्वरं
स्वाःगु मुंकः ज्वीन थमिसं" धैगु भाःपाः जिनवरं
बास थ्यंकाः ज्वीव चिकुला चच्छिया अनुभव स्वयाः
चिकुगु तंक्यत वस्त्र गुलि माः धैगु आदि बिचाः तयाः
बिल अनुज्ञा "भीत दोंगा गा, व अन्तरवासक
दयूव गाः छिमिसं उकीं आः तीगुया थ्व स्वता जक"
चारिका यायां सुगत वाराणसी थ्यंकः वन,
अन च्वँच्वं छम्ह भिक्षुया धंगलि गुनाः परकाः च्वन।
उखुनु हे उम्ह भिक्षुयात खनाः विहारे चाःहुहुं
धाल शास्तां—"भिक्षुपिं! सो गूगु परकाः च्वंगु वं;
परक्य ज्यू कापः पुलांसा ज्यू निबः तःसां उकी
गाय् निबः दोंगाय् प्यबःतक, पांशुकूले यक्व ति"

अन च्वना: इच्छानुसार मुनीन्द्र श्रावस्ती वन,
दीनवन्धु अनाथपिण्डकया विहारे च्वन अन।
छन्हु तथागत भिक्षु छम्ह नापं ब्वना: लेँ लेँ वँ वं
निपु लँ बा: थाय् थ्यंबले वं धाल—"भन्ते! वन्य थ्व लं"
"भिक्षु! थुगु लं वन्य" धका गुलि लोकमान्यं धायक नं
"का थ्व छ:पिनि पात्र चीवर" धायूव भगवान् श्रीघनं
"हति" धका थ:सं ज्वना: हे आश्रमे ल्याहाँ वना:
भिक्षुपिं मुंका: उखनुया जुक्व फुक घटना कना:
धाल – "ज्याथ जि जगुलि आ: न्यन्यगु तोतल जिगु खँ नं,
जि छगू लं वन्यगु धा:सा वनिगु भिक्षुत मेगु लं,
पात्र, चीवर लेँ दिका: नं वनिगु गबलें गुलिसिनं
आ: उकीं छिमिसं नियंत या लोम्ह परिचारक छम्ह"
सारिपुत्रं धाल "भन्ते! छाय् दहेदु जि सेवक!"
वैत सर्वज्ञं लिस: थुलि बिल प्रशंसा पूर्वक—
"सारि पुत्र! छ गुगु दिशाय् वनि उगु दिशाय् जि दु थें जुइ
छंगु शिक्षा बुद्धपिनि जो, छ्वीत छ उपस्थाक ज्वी?"
थुगु प्रकारं ऋद्धिशाली मौद्गलायन आदिक
चयम्ह भिक्षुं यात नं स्वीतं मया: परिचारक।
छम्ह श्रमण आनन्द जक अन छुं मधास्य च्वना: च्वन,
भिक्षुतयसं धाल "आवुस! छं फ्वना: का थुगु पद"

धाल वं "छाय् फ्वन्यगु जिं, शास्तां मखंला थन जित:,
यदि जि योसा धाइ—वा आनन्द ! या जिगु कार्यत"
बुद्धदेवं धाल "छिमिसं वैत धायमो वं स्वया:
याइ मा:सा" अल्य दना: वं बिन्ति यात थँगां न्यया:—
"शास्तायात धका बीह:गू अन्न व चीवर बीमखुसा,
थ्यन्य मखुसा गन्धकुटी नापं, निमन्त्रणे नं यन्य मखुसा,
जिं ज्यू धाय् धुंथाय् निमन्त्रणे निश्चय भगवान् बिज्यायगुसा,
इच्छा ज्वीवं शास्तायाथाय् व्वां जि न्ह्याबलें वे द:सा,
मेगु राज्य वा निगमं वं:पिं श्रद्धावान्पिं जनपिन्त
वेवं अमित व्वना: हय् द:सा भगवान्यां दर्शन बीत,
छुं धर्म जि मदुथाय् कंसानं हाकनं जित: कन्य ख:सा
याय् जिं सेवा जीवनका:छिं च्यागू थ्व खँ स्वीकृत जूसा।"(३०मात्रा)
वैत सुगतं च्यागुलिं वर बिल न्ह्रिला:—"का छं स्वया:"
नियत व उपस्थाक जुल तुति भोपुया वसपोलया।
उगु विहारे भिक्षु छम्ह रोगी जुया: खी च्वे दुना:
च्वंगु छन्हु आनन्द नापं चा:हुहुं बुद्धं खना:
वैक्य न्यन—"अय् थन छु मदुला भिक्षु ! सुं परिचारक ?"
ख्वल व "स्वीगुं छ्रं मथाना, या: सुनां वै जिगु जक !"
वैत आनन्दं सिका: बिल, ल: मुनिन्द्रं हायकल,
थुल्य वया: उत्तमगु सेवा-धर्मया शिक्षा बिल—

"विचाः मयास्य थःथःले रोगी खनाः मज्यू कुचाय्
छाय् धाःसा छिमि मांबौपिं मद्दु सुं याइपिं विचाः।
गुरु, शिष्य, उपाध्याय, पासा बा न्ह्याम्ह हे थज्यु
रोगी-सेवा सुनां याइ वं सेवा याःगु खः जिगु" (अनुष्टुप)
छन्हु व श्रावस्ती महानगरे छगू उत्सव जुयाः
भिंगु वांबांलाःगु वसते नं अनेक तिसां तियाः
उखुनुया भ्वेभी सिधयूकाः लोकपिं थोथो मुनाः
धर्म न्यन्यया हेतु आरामे वनाः च्वंपिं खनाः
पूर्णवर्धन साहुया पत्नी विशाखा नं वन,
बाज्युम्हं मां धाःगुलिं व 'मृगारमाता' नामम्ह।
वं पलाः जक तयूत नक तिनि स्वःवले नवयौवने
अमि नगर साकेतया मोल्ह्वीगु उत्सवया दिने
थःगु जोजोपिं कुमारीपिं छथो पासा थ्वयाः
वंबले अनया छगू तःधंगु पुखुली वन्य धका
अन मथ्यंकं वा वयाः लें फुक सखीपिं हतपतं
न्ह्योन्यसं सतले दुब्वां वन गा, वसः प्याइगु भयं।
फुक वसः भूचाय् धुना नं उम्ह विशाखा छम्ह जक
वैक्य दुगु छं वाइ थें अय् हे वनाः च्वन तीजक।
खन अज्याथाय् योग्य कंन्या स्वेत श्रावस्तीं व वं
बा वयाः अन अमि सिवे न्हापा वयाः च्वं च्वंपिसं—

अमिगु यौवन, रूप नापं अमि पहः चाला फुक।
"वचन गय् च्वं स्ने" धका थें खँ छुत अमिसं तीजक—
"मय्जु जिथि थें च्वं छजा गय् ?" बिल विशाखां नं लिसः—
"छाय् ककापिं ! थय् उजंदय्काग़ु छु खनाः छिकिपिसं ?"
धाल अमिसं नं न्हिलाः—"सो मय्जु ! पासापिं फुक
प्याय् मलाकं थन वयाः च्वन, सो वसः प्याः छंजक,
लँ ववं सांसिं लिनाः हःसां छु थय् हे याय्गु ला ?"
युक्ति पूर्वक वं लिसः बिल कच्छुछुं मुसुमुसु न्हिलाः—

"दु यक्व दुर्लभ मजू थ्व वसः अपाय्चो,
मीमाःगु चाथल मखा वरु म्हाय् मचात,
छुं छां जुयाः ज़िगु थ्व ल्हाःतुति भङ्ग जूसा
गनं जि च्वीमखु छुयाय् गुण, शील दःसां।"(वसन्ततिलक)

वगु खं अमिसं मतीतल—"थ्वैगु जो दैमखु गनं"
अन च्वच्वं वा वःगु दीवं मिस्त वन पुखुली अनं।
फुक अपिं मोल्ह्वी सिधय्काः वन अनं थःथःगु छ्येँ।
अमिगु ल्यूल्यू हे लम्हित नं वन विशाखायागु छ्येँ।
बौम्ह साहु धनञ्जयं सत्कार यात अमित अति
"भ्रासँ दिसँ दिसँ छाय् गनं भाया, छु सेवा याय् भति !"
धाल अमिसं "मेगु मखु छिं श्रेष्ठ साहु मृगारया
पुत्रयात छिम्ह्याय् विशाखायागु जातः फ्वं वया"

धाल साहुं-"ज्यू यनाः दिसं, म्ह्याय्‌मचा बी माःम्ह खः,
ज्यू मज्य, धन धैगु भो छु खँ, स्वेगु कुल, कुल भिंगु खः"
थुलि धयाः लिमकाःनि म्हुतु वं साहुनी द्वाहाँ वयाः
अमित पाहाँ यात स्वेँओ, मह्नि तयाः "भपि भपि" धयाः।
भिंगु जातः नाप नापं मान आदर नं दयाः
लम्हित नं वन हर्ष पूर्वक नगर श्रावस्ती स्वयाः।
माक्व लक्षण लाःगु जातः क्यन्य मलाःनिबले त्वत,
ग्वे लखा बीमाःगु नं फुक बीक्य साकेते छ्वत।
थः व श्रेष्ठीं काय्‌ ब्वनाः जुजुयाक्य आज्ञा फ्वं वन—
"देव ! दास थ्व पूर्णवर्धनया इह्नी कोछ्री धुन,
आः उक्रीं अन वन्यगु वचन विया बिज्याःसा याकन
नगर साकेतं धनञ्जय साहुया म्ह्याय्‌ ह्य थन"
वैत कोशलया जुजुं संतुष्ट यायत भति न्हिलाः
धाल - "ज्यूज्यू भासँ साहुजु ! नाप छु जिनं वेगु ला ?"
साहु न्हिल—"छःपिं बिज्याक्यगु भाग्य गन जिगु जुल धका"
कोशलेश्वर नं मुसुक न्हिल-"छाय्‌ मवे छिं सःतुसा !"
थुगुकथं जुजु नं ब्वनाः प्रस्थान जुल साकेतस।
उव्यर साहु धनञ्जयं नं जुजु दु नापं धाःगु सः
सीव मुंकल माःगु तक सत्कार यायगु वस्तुत,
थःगु छ्येँ थ्यंकाः अमित वं यात लो थें स्वागत।

स्वीत छु छु मा: ब्याक्क वं स्यू, तोमफ्यू याय् मा:गु छुं,
जुजु सहित पाहांत लयूता: वंगु अति नायूगु खं।
मांम्हस्यां फुक ज्या सिधयूका: म्ह्याय्‌मचा पित बीगु न्ह्यो
भा:तपिनि छ्‌येँ च्वन्यत मालिगु गुप्त मन्त्र क्यिगू कन।
बौम्हस्यां नं च्याम्ह सज्जनपिन्त धाल—"स्वया दिसँ
वंगु थासे जिम्ह थ्व म्ह्याचं दोंकुसा छुं ज्या खँस
स्वेगु याय्‌मा: छिकिपिसं जिगु बिन्ति जनिगर भाजुपिं!"
यात थ्व खँ स्वीकार अमिसं—"ज्यू दहे दुनि छाय् जिपिं"
अल्य विशाखायात गुंगू कोटिया तीका: तिसां
मेगु साभों, कोँचिकंया हेतु धन सायूका: थुसां
यक्व दासीपिं व हानं माक्व हे रथ नं बिया:
छ्‌वत अपिं लित "छुं मजुल सेवा क्षमा याय्‌मा:" धया:।
थ्यन्यव श्रावस्ती अपिं फुक नगरबासी सकसिनं
खन विशाखाया तिसाया नाप शील व रूप नं।
अमि धुवा जुल "भाग्यमानी पूर्णवर्धन सो गुलि
विधि विधान थ्व हे मखा:, ल: सागरे हे मुंवनि।"
त:न्हु दयूका: भ्वेसिधयूका: छन्हु मृगारं थ: गृहे
जायूक नांगा श्रमणतय् समुदाय मुंका: यक्व हे
छ्‌वत विशाखायात स:तक्य अमिगु दर्शन यायत,
धा:गु 'अर्हंत' शब्द तायूवं वल व नं अन हतपत।

किन्तु अन नांगात खन्यवं "गो थपिंला अर्हत !"
थथ्य धयाः वं फःहिलाः वन फितिक संकाः सतबत।
वैगु खं नांगात तंम्वेकल-"छु मेपिं सु मखं !
बौद्धकन्या छ्ये‌ँ दुकायत ? छवैब्यु पितिनाः सत्वरं।"
"बिन्ति धाय् भन्ते ! मचातय् खे‌ँ क्षमा यायमाः" धयाः
विनय पूर्वक अमित ह्य काः दक्व छम्ह छम्ह लित छ्वयाः
थः लुँभ्वो लः मदुगु क्षीर तयाः नयाः च्वं च्वंबले
स्थविर छम्ह भिक्षा फ्वफ्वं अन दन लुखाया न्ह्योन्यले‌ँ।
खन विशाखां वैत, अयनं बाःज़ुयात मछाः क्यन्य,
छुं मधास्यं छख्य चिलाः बिल दैकथं बाःज़ुं खन्य।
किन्तु उख्य छुं स्वःगु हे मखु वं नयाः हे जक च्वन,
ताउ ज़ायाः स्थविरयाथाय् थुलि विशाखां धाः वन—
"च्वे बिज्याहुँ भदन्त ! थन बाज़ुं पुलांगु भपाः दिल"
वैगु खं न्हापातु हे नं माःछि तंम्वे धुंकल,
आः थ्व खंला मं व छ्वःमी स्यो लुनाः बी थें ज़ुल।
वं तमं व भु बे‌ँ दिकाः थः दासतय्त वचं बिल—
"मयल यंकि थ्व, थ्वैत नं पितिनाः छ्व आःथत्थें थ्व छ्यें"
वैत पितिनाः छ्वै सुनां अन, फुक वया ल्हाते दु थें।
वं लिसः बिल—"बाःज़ु ! खैमुखु थुगु कतामह्रिया इही
न्ह्यायव यात मन्ह्यायव तोतल, दनि जि मां बौ जिगि जिगि;

च्याम्ह सज्जनपिन्त सःताः प्रथम अमिस्य न्यनाः दिसँ,
दोष जिगु छुं ल्वीक्य फःसा योगु छिं यानाः दिसं"
"ज्यू" धयाः वं अमित सःतक्य छ्वत, अपिं नं फुक वल।
न्यन्यव अमिसं, उम्ह विशाखां अमित थुलि उत्तर बिल—
"खः बुबापिं ! पिण्डपातिक भिक्षु छम्ह द्वारे वयाः
च्वंक नं बाःजुं भपाः च्वन जिं उकीं वैत थ्व धया—
'च्वे बिज्याहुँ भदन्त ! बाःजु पुलांगु पुन्य भपाः च्वन' "
पञ्चतयसं धाल—"साहुजु ! छिं थुकी दोष छु खन ?"
बीत नाना दोष बिल साहुं तमं मेमेगु नं
तर म्हिगू मांया खँया वं कन म्हिगू गुह्यार्थ नं।
"धन्य लक्ष्मी धन्य" धाधां फुक अपिं वन्य त्यंबले
भौमचाम्हं धाल "आःला वन्य जिनं जिमि थःगु छ्यें"
धाल साहुं भति मछालाः भौमचाया ख्वाः स्वयाः—
"दुःख तायमत्य भौमचा ! छं न्ह्यागु जूसां म्वाल आः"
मुसुक न्हिल विदुषी विशाखा "मेगु खँ छं दुख मताः
याय् दुसा षडभिज्ञया वा भिक्षुपिनि दर्शन छता।"
धर्मचर्या योगु यायगु बाःजुम्हं आज्ञा बिल,
वं कन्हयखुनु थःगु छ्यें वं मुनि ससंघ बिज्याकल।
अमित वं ल्हाः तुति सिकाः नं आसने फेफी तुकाः
धायक्य हल वं "बाःजु लहिकाः ज्वीत भ्ाःसा ज्यू" धका

बुद्ध अन छ्‌येँ दुगु सियाः व:पिं निगन्थतस्यं गनाः
"भौमचां हे नकि" धयाः छ्‌वत वं व:थः अन हे च्वनाः।
पलख जायूकाः "धर्म कनिन जिनं" धका च्वेकः हल,
वन मृगार मवंस्य मजियाः किन्तु दूरे हे च्वन।
धन्य भगवान्‌याग़ु वाणी ! वैत न्ह्यागुं सम्भव,
अन च्वनाः नं लात श्रोतापत्ति फल वं दुर्लभ।
"शरण भगवन् शरण !" धा धां व्वां वनाः तुति भोपुया,
शाक्यमुनिया न्ह्योन्य हे वं भौमचाया स्वाः स्वयाः
बिन्ति यानाः धाल—"मां जुल भौमचा ! छ थनिंनिस्यं"
वैगु नाम "मृगारमाता" जूगु खः उखुनुं निस्यं।
हः वहे साध्वी विशाखा चंगु खः आरामस,
गुम्ह मिसां छन्हु दान यायगु वरत च्यागू काःगु खः।
अन व द्वाहाँ वन्यत फुक्क बहुमूल्य थ:गु तिसा त्वयाः
थःम्ह दासीयात ज्वंकाः धाल—"ती ल्याहाँ वयाः"
दुन्य वनाः धर्मोपदेश न्यनाः व प्याहाँ वःवले
तोफियाः वल लोमनाः दासीं विहारे छख्य फले।
पिन्य वयाः वं "स्वे तिसा हति" धायूव दासी भ्वेकन –
"धाः जिला लोमन ज्वनाः वे, जिं कयाः हयू याकन"
वैत छ्‌वत वं "आर्य आनन्दं मचोकुनिसा जक
छं कयाः हति, चोक्य धुंसा म्वाल तोताः वा फुक्क"

"ज्यू" धया दासी वनाः अन स्वःवले स्थविरं न्यन—
"हाकनं छाय्?" वं लिसः बिल —"खः तिसा काय् लोमन"
धाल आनन्दं—"दु खः सो यंकि हुंकन छं कयाः"
वल व ल्याहां "छःपिसं थी धुंगु थन हे थच्वँ" धयाः।
वैत हानं छवत विशाखां "तयूत थाक्वी सुप्रिया!
म्वाल छं ब्याक्कं, कयाः हति माःगु याय् जि हे" धयाः
छ्यें वयाः तम्बःत सःताः उगु तिसा वं फुक्क क्यन,
लक्षि दां ज्याला व गुंगूकोटि उकिया मू च्वन।
मीत स्वत वं न्याय् सुनां फै थः थमं हे मू पुलाः
ब्याक्क दां गाहाय् तयाः यंकाः विहारे पिन्य दिकाः
धाल—"भन्ते! आर्य आनन्दं थियाः बिल जिगु तिसा,
जि उकीं ती योग्य मखनाः मी त्यना नं उगु तिसा
न्याइपिं सुं मदुगुलिं जिं हे कयाः दां थन हया,
आः थ्व दांया 'कल्प्य' छु छु हय् माःगु दिसँ आज्ञा जुयाः"
धर्मराजं धाल "धन्य छ दान हे छं याय् गुसा
ज्यू विशाखा! पूर्व द्वारे मेगु बाहा दय्कुसा"
न्यात थाय् जक नि व दामं "ज्यू तथागत ज्यू" धयाः
मेगु गुंगू कोटि दामं ज्या छुकल व विहारया।
छन्हु मुनीश्वर चारिकाय् वन्यत्यंगु सीकाः अन वनाः
धाल वं "थ्व विहारया ज्या स्वैगु भन्ते! आः सुनां?"

लोकशास्तां मौद्गलायन आदि न्यासः भिक्षुपिं
वैत तोताः थकल दय्क्वगु ज्याय् निरीक्षण याइपिं।
ला गुलां दन्य सिधल उगु नितँ जाःगु दोछि कथा दुगु
न्ह्याइपुगु, तःधंगु 'पूर्वाराम' बां नं लाः गुगु।
उगु बिहारे न्यंक जिगि जिगि च्वंक वं छाय्पाः तल,
भिंगु लासा जायक लायाः संक ध्वाँयधीँ फर फर।
छम्ह वया पासां ज्वनाः वल दोछि दांया गा छपु
धाल वं "पासा! थ्व गा छपु लायत ब्यु जितः थाय् छकू"
न्हिल विशाखा "पोंगु थाय् मदु धाय् छ तंम्वेकै छु धाय्
अन बिहारे लाःहुँ छं हे गन दु मालाः पोंगु थाय्"
"ज्यू" धयाः व मिसां वनाः स्वत न्यंक उगु छ्यैँ सकभनं,
किन्तु वंगु व गा सिबे भिंभिंगु जक खन ब्याक वं।
"हाय थुगु छ्यैँ पुण्य यायगु भाग्य गन जिगु जुल" धका
गा ज्वनाः सुकुसुकु ख्वयाः च्वन छख्य कुने थामं किकाः।
चारिकां ल्याहाँ बिज्यानाः सुगत श्रावस्ती थ्यन,
वल विशाखायागु वाहा स्वेत सकलें हे अन।
खन अज्याथाय् स्थविर आनन्दं, न्यनं न्यन "ख्वैगु छाय्?"
वं ख्व ख्वं कारण कनाः त्रिल, वैत वं क्यन लाय्गु थाय्-
"शोक याय्मो तुतिहुसा थें हुं लुखाक्वे लाक ला,
भिक्षुतय्सं तुति हुयाः वनि मैजु! हुंकन तुति सिलाः।"

विशाखाया विहार

शीघ्र लयूताया: वना: वं लाल ल:थ्याना: अन,
बुद्ध भगवान् उगु दँ वर्षा उगु विहारे हे च्वन।
यात उत्सव अन विशाखां कोटि गुंगू हे फुक,
तीत बिल भिंभिंगु चीवर भिक्षुतयूत म्हतिं छ्जो।
विविध भोजन अमित याकल ला स्वलां हे वं जक,
दानयात कतिंपुन्हीं खुनु भवन श्रद्धा पूर्वक।
उगु विहार व साहुनीया भक्तिया प्रतिबिम्ब ख:,
"मिस्त धर्मे विघ्न जक ख:' धाइपिन्त लिस: व ख:।

सुगत सौरभ महाकाव्यया विशाखाया विहार
नामगु भिन्हयूगूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ वछलाथो २

देवदत्तया दुष्टतां

आर्य श्रावकपिन्त मुंकाः बुद्ध बर्षाकालस
दच्छि जेतवने व हानं दच्छि पूर्वारामस
वास याना: च्वंबले अन मृत्युया वास: फ्वँ फ्वं
सीम्ह काय् घय्घय्पुमा: वीँ चा: मिसा छम्ह वल ख्वख्वं—

"छूयेँ वैद्य, छायो दुन्य दय्क दय्क
पूजा व प्वीँ, बौ फुक तय्क तय्क
'फूफू' सुमंत्रं गुलि प्वीक प्वीक
थौं क्रुरकालं बिल पुत्रशोक। (इन्द्र बज्रा)

'व ल्याय्म्ह ज्वीवं लहिना: जित: तै
धात्थें जि सीवं परलोक भिंकै'
थ्व आश चाना: जिगु चित्त ख्वेक
थौं क्रूरकालं बिल पुत्र शोक।

'पुता' धका जि थन स्वीत धाय्गु!
'योमा' थ्व सम्बोधन ताइ स्वीगु!
मगा:नि ख्वा:स्वे प्रिय पुत्रयागु
चण्डाल कालं गुलि सो महीगु! (उपजाति)

ह्राहां जुजुं यौवन फ्वीथ्य च्वंका:
भाग्यं विधातां बिल पुत्र ब्वीका:
छ्ं हे मयाना: अपकार अयनं
ज्यू हे ल्ह्वया: थौं यन क्रूरकालं (इन्द्रवज्रा)
न्यना: वया जि भगवन् !' छि वैद्य
अनेक वास: सकतां छि याय् स:'
थज्यागु वास: ब्यु जित: ननानं
थ्व सीम्ह काय् म्वाइगु शीघ्र ह्यानं" (उपेन्द्रवज्रा)

"सुं मसीनिगु छ्येँ छम्हू ईका फ्वना: छ्ं हय् फुसा
थ्वैत म्वाका: बीगु जुल जि" धुलि धया: छ्त उम्ह मिसा।
मात्तु माला नं मसीनिगु ल्वीक्य मफु छक्खां छ्यँ वं,
चा: हुंहुं बौंलाक सीकल ब्याक्क सीमा: धैगु नं।
चल व ल्याहां सुगतया थाय् काय् दिपे यंका: उना:
भिक्षुणी जुल शीघ्र व कृशागौतमीं चीवर पुना:।
अन दु उगु समये पचिंया मा: क्वखा:म्ह भयानक
दस्यु छम्ह लें वक्व स्याइम्ह पोंक गां गां हे फुक।
लोकपिं अत्यन्त ग्याना: बिसि जुया: च्वन हतपतं,
वैत ज्वन्यत धका मनू छ्त यक्व श्रावस्तीनृपं।
तर सुनां ज्वनि ! किसिसिवे बल्ला: व ब्वाइगु सलसिबे,
थ्रगु खँ भगवानं सिया: चा:ह्यू विज्यात व हे पथे।

देवदत्तया दुष्टतां

चंगु छुं हे भय मकास्यं वःगु तापाकं खन,
चं मने तल—“थौं छ अद्भुत हुं जि न्ह्योन्य वयाः च्वन !”
स्यायूगु इच्छां अमितविक्रमयात ज्वं वन ह्य्कयाः
न्ह्याक्व ब्वाःसां वं लिफ्यायमफु योगशक्ति बुद्धया।
वं तमं जिनयात कय्काः हल चुपिं यानं निस्यं,
किन्तु पिलिक्क मि च्याक्क जूवन छख्यर पथया ल्वहँतस।
थःगु छथु व प्रहार सित्तिं वंगुलिं वं वा न्ह्यल,
“आस्य श्रमण छ आस्य” धा धां फक्व वेगं ब्वांवल।
“स्थित दहे दु जि वा छ” धा धां लँ वनां च्वन दशबल,
हाल अंगुलिमाल—“याय् मत्य म्वाःगु छं आपा छल
गय् छ स्थित ज्वी, बिसि वनां च्वन अय् मृषावादी यति !”
धर्मराजं धाल—“छं बांलाक न्यो अय् दुर्मति !
छम्ह जि केवल जीवतय् प्रति दण्ड तोताः स्थित जुया,
न्ह्याः वनाः च्वन लोक ब्याक्कं, फ्कं छ हिंसारत जुयाः”
“खन्त महर्षे ! पाप जि खन, तोत्य धुन, याय् मखुत आः
बिन्ति भिक्षु छुनाः बिज्याहुनि शील पालन माक्व याय्”
थुलि धयाः वं वाण नापं धनुष नं त्वाः त्वाः थल,
“भिक्षु वा !” धाधां मुनीन्द्रं वैत भिक्षु छुनाः बिल।
उख्यर कोशलया जुजुं उम्ह उग्र अंगुलिमालया
क्रूर अत्याचार द्वारा साप हे ब्याकुल जुयाः

दमन याय धका तथागतया सुवाः वं फ्वं वल।
वैत वसपोलं खनाः मुसुहुं न्ह्यिलाः आज्ञा जुल—
"यदि व अंगुलिमाल सँसि खानाः त्रिकाषाय्यं पुनाः
ख्वीगु, मखुगु खँ ल्हाय्गु, हिंसा याय्गु तोताः थन च्वनाः
शीलधारी ब्रह्मचारी जूगु खंसा छ:पिसं
वैत गय् व्यवहार याय्गु ?" शीघ्र नृपतिं बिल लिसः—
वैत भगवन्! कच्छुनाः 'भन्ते' धका जि भागियाय्,
अन्न, चीवर, ग्लानप्रत्यय, शयनआसन दान याय्"
"व छु!" धका जुजुयात अंगुलिमालक्यन पचिनं सुयाः,
लिचिल भति व प्रसेनजित जुजु "अय्!" धका थारान्हुयाः।
वैत सुगतं धाल "ग्याय् मो थ्वैगु भय छुं मन्त आः"
न्यन जुजुं नं "आर्य अंगुलिमाल सेवा जि छुयाय् ?"
वं लिसः बिल-"कोशलेश्वर! धन्य शासन छ:पिनि,
पिण्डपातं जिगु थ्व प्वाः जाः माक चीवर नं दनि"
उल्थ स्वयाः व प्रसेनजित नृप भक्ति भावं क्वच्छुत,
धाल—भगवन्! लोकजित! छ:पिनिगु महिमा अद्भुत!
अस्त्र शस्त्रं, राजदण्डं दमन याय् मफुपिन्त नं
छुं सदयूकं दमन यानाः शान्त याइगु छ:पिसं,
आः जिपि वन्य, वचन न्यूसा ज्या जि आपाः ल्यंदनि"
धाल-"ईजूसा स्वयाः" थुलि शाक्यसिंह महामुनि।

वन व कोशलनृप मुनीश्वर बन्दना याना: अनं
शीघ्र अर्हत जुल व अंगुलिमाल यम, दम, साधनं।
छन्हु तथागतयाक्य न्यंवल प्रश्न दर्शनशास्त्रया
बावरीया अजित नापं शिष्यपिं भिक्षुम्ह वया:।
अमित मूर्धापात आदि पार यनिगु खँ नं कन,
अमिगु शंका दूर जुल, सकलें प्रसन्न जुया: वन।
थुगु प्रकारं अन च्वँ च्वं अन वक्व ब्राह्मण, क्षत्रिय,
श्रेष्ठ गृहपतिपिनिगु मनया दूर याना: संशय,
चारिका यायां बिज्याना: राजगृहया सुन्दर
वेणुवनस बिहार यांना: च्वंबले वदतांवर
देवदत्तं संघनायो ज्वीगु आकांक्षा कया:
ल्हा: जपा: थासं दना: प्रस्ताव यात थंगां न्यया: —
"धर्मसम्राट्! बृद्ध जुल आ:ला बिहारे याउँक
च्वन्यगु ई जुल संघ सुं छम्हस्यात ल:ल्हाना: फुक,
या जित: युवराज छ:पिनि जि त्रिचा: याय् संघया"
धर्मस्वामीं वेत "म्वा:गु खँ देवदत्त! छु ल्हा: वया
छंगु ला छु खँ सारिपुत्र व मौद्गलायनपिन्त नं
संघ ल:ल्हाय् म्वा:नि स्वीतं" धायूव तंम्वेका: अनं
भ्वाक्क भगवान् भागि याना: लायूकुली थ्यंक: वन,
राजपुत्र अजातशत्रुं यात अति आदर अन।

वैत मेगु विहार दयूका: ब्रिल छगू वं नूतन,
नयूगु नं वं नित्य सकतां माक्व वैत ब्रियाः च्वन।
छन्हु व दुर्मति देवदत्तं ऋद्धि सिद्धि क्यना: क्यना:
मगधराजकुमारयात वशे कया थ्व कुमन्त्रणा
बिल-"कुमार मनुष्य जीवन थैगु निन्हु प्यन्हुया मखाः
छुं जुयाः जुजु ज्वी मलाकं प्वाक्क सित धाःसा छुयाय्?"
राजपुत्रं धाल "भन्ते जि छुयाःसा जी?" धका
देवदत्तं थुलि धयाः छ्वत-"बौ सिधयूकाः राज्य का।"
छुं लिज्ञां मदुनिम्ह कुमारं खः धका भाःपाः व खँ
जःगु चुपि छपु थःगु जें भ्याना: खुँ थें वन तोजक।
बौम्हस्या विश्वस्तपिं रक्षकपिसं खंकाः अन
न्ह्योपनाः न्यन "थौं छुखें युवराज सः मबिस्यं थन?"
वैगु मनथा भाव छुं भति वैगु ख्वालं हे कन,
हयभुनाः अमिसं ज्वनाः म्हे वाःबले चुपि नं खन।
न्यन-"कुमार! थ्व चुपि छ खें स्वीकाः तया जें भ्यातुक?"
मेगु यायगु उपाय मखनाः वं लिसः बिल चब्बुक—
"वैगु खः बौ स्याय् धका थौं तोति तोति वि पन्य मत्य,
म्वाक म्वाकं छिमिगु ज्यू वनि, उचित सिरपाः का जिके"
वैगु चुपि लाकाः कयाः प्यप्पुंक ल्हाः निप्पां चित,
धाल-"थन सुं नीच मदु उलि थःगु नलभ्वी फायत,

धा सुनां बिल बरु थ्व मूसीनयगु शिक्षा अय् छित: ?''
"तोति" धाधां क्ष्यन्यत स्वत वं किन्तु ताः फ्कं स्वत्तित।
सात्तु सासां ध्वात्तु ध्वा ध्वां वैत जुजुयाथाय् यना:
वेगु पाप विचार न्यंकल वेगु उगु चुपि नं क्यना:।
न्यन जुजुं नं "अय् छु खेँ छं स्याय् त्यना हैँ थौँ जित: ?"
धाल वं निर्भय जुया: "ख: राज्य भाला कायत"
शील धारी धीरमति जुजु बिम्बसारं मणिमुख:
काचया त:ज्या:गु थल थें वांछूया: न्यंकल थ्व खँ—
"थ्व क्षुद्रगु राज्यया निंतिं अहो सो पाप याय् त्यंगु !
जित: म्वा: का थ्व आ: हे छं लिपा नं ख: ख हे छंगु,
सदां बरु छं बिचा: याय्मा: प्रजाया दु:ख सुखयागु
जिं दयूकं स्वेक्य मदु स्वीतं, स्वया: आ: या:हुँ छं मा:गु।"२८ मा०
थुगुकथं व अजातशत्रुं राज्य थ: ल्हाते कया:
माक्व अ:पुक यात शासन अबुजु छ्रूयर कुने तया:।
पक्ष क्वात्तुक ब: मला:तल्य नीतिपट्ु वं ब्याक हे
ज्या बिया: तल थ:पुलांपिं कर्मचारीपिन्त हे ।
उरूयर पापो देवदत्तं शिष्यपिं मुंका: प्यम्ह
संघ स्यंक्यगु हेतु न्यागू विनय दयूका: नूतन
गन दु भगवान् अन वना: वसपोलया तुति भोपुया:
छूल्य च्वना: वं विनय पूर्वक विन्तियात पुलिंचुया: -

"यायूमाः भन्ते ! बनस जक बायू भिक्षुतयू जन्म काःछिं,
देशे गामे च्वन्य मदु गनं न्हागु सां बास चच्छि।
दातातयूसं नव नव वसः दान ब्यूसां मज्यू ती,
भ्वाथः मालाः परकु परकुं अंग हे मात्र तोप्वी।
बाहाले बा च्वन्य मदु बले, बास यायूमाः सिमाक्वे।
भ्वे भी नं सुं वन्य मदु गनं, नयूत नयूमाः फ्वनाः हे।
ला, न्या, ख्यें छुं नय मदु अमे पिण्डपात्रे फयाः नं
धात्थें तयूमाः थुगु विनय नं न्यागुलि थाकुसा नं (मन्दाक्रान्ता)
वैगु खँ न्यनाः वंत सुगतं धाल—"छंगु खँ श्रेष्ठ खः
किन्तु फुक अनिवार्य यायूमफु म्हीगु मध्यम मार्गस"
धाल हानं—"दोष स्वंगू मदुगु नयूज्यू आमिष,
पांसुकूलिक ज्वीब्यू योपिं तोब्यु चीवर मेपिसं,
वृक्षक्वे वा आश्रमे थजु च्वन्यब्यु गामे वा बने,
पिण्डपातिक ज्वीब्यु अथवा वन्यब्यु नयूत निमन्त्रणे"
देवदत्तं धाल—"भगवन् ! तोत्य मखु जिं न्हागु सां,
यदि सुयां थुगु उच्च विनये च्वन्यगु प्रवलेच्छा दुसा
का शलाका विनयपक्षे चित्त श्रद्धां क्वातुकाः"
शीघ्र न्हूपिं भिक्षुतयूसं ज्वन शलाका 'खः' धका।
वैत न्वात समन्तभद्रं—"देवदत्त ! थ्व योग्य ला ?
संघ स्यंक्यगु मूर्खतां छं, लाःनि लाःनि लिका पलाः"

देवदत्तया दुष्टतां

लोकशास्तां गंक गंकं वन व अति हर्षित मनं
संघ स्यंकाः छुं मस्यूपिं भिक्षुपिं मुंकाः अनं।
राजपुत्र अजातशत्रुं न्हूगुतिनि दयूकुगु गयाय्
आश्रमे च्वंवन व न्यासः भिक्षुपिं नापं तयाः।
सारिपुत्र व मौद्गलायनपिन्त भगवानं छ्वत
यायृत धर्म मस्यूनिपिं न्हू-भिक्षुपित सुशिक्षित।
देवदत्तं खन अपिं उपदेश यानाः च्वंम्हस्यां,
धाल—"कासो भिक्षुपिं! वनि भिंगुली मन न्हाम्हस्यां,
बुद्धया निम्ह अग्रश्रावक शिष्य ज्वीत वयाः च्वन"
थुलि धयाः वं स्वःबले खन अमित सत्तिक हे अन।
आसनं थः भति चिलाः वं धाल "आवुस! थन थन"
"म्वाल आवुस ज्यूनि थन" धा धां अपिं मेथाय् च्वन।
अन अनेकानेक धर्मालाप ताउत हे जुयाः
देवदत्तं भति लिपा वांकाः तयाः अमि ख्वाः स्वयाः
धाल—"आवुस सारिपुत्र! जि साप हे जँजि त्यानुल,
भिक्षुपिन्त कनाः बिज्याहुनि, घौ पलख थन गोतुल"
सारिपुत्रं "ज्यू" धयाः उपदेश मात्र छ्गु बी त्यन
देवदत्तं थःगु संघाटी प्यत्रः थ्यानाः द्यन।
धर्मया श्रद्धा दयाः अति सरल निर्मल चित्तपिं,
देवदत्तं धाःगु लय् लय् ब्वां जुयाः च्वंपिं अपिं

भिक्षुपिन्त व सारिपुत्रं धर्मकन 'दै फ्वीगु' नं
ऋद्धि क्यन विश्वास ज्वीक्यत अमित मौद्गल्यायनं।
थुगु प्रकारं भिक्षुपिन्त प्रबोध याना: स्थविरपिं
राजगृह नगरे लिहाँ वेत्यंबले फुक भिक्षुपिं
'यक्व दुखदिख सहन याना: वा अनेक सुखे दुना:
दैगु मखु निर्वाण निश्चय' धैगु नं अमिसं खना:
वल हथासं अमिगु नापं देवदत्तं गंक नं;
देवदत्तं पोचिना: तं राजगृह हे वल व नं।
वैगु मनया गुप्त पर्धा द्रोहया मिपुसा ज्वुया:
छ्वल विहिंसावृत्ति रूपे थ्व अपमान-फसं कया:।
शाक्यमुनिया प्राण कायत व वन मगधया लायकुली,
अन च्वना: ज्जुयागु सल्हां मत्त किसि नालागिरि-
यात अयला: यक्व त्वंका: राजमार्गे तोतल,
स्वँ: ल्ह्वना: ला:ला:थ्य वाफय् थें व लेँ लेँ व्वांजुल।
वैगु ब्वहलं थ्वा:गुलिं पक्खात गुलिगुलि धू ज्जुल,
वं स्वँथं त्वीका: लिना: गुलि कल्प वृक्षत कोदल।
ग्या:गुलि थ:थ:गु प्राण ज्वना: गुलिं गन बिसि वन,
गुलिसिनं "वल हुं छु" धा धां वं मखंथाय् सु वन।
छं मस्पूपिं मत्त अथवा ज्याथ जिथिपिं छम्ह निम्ह
वं लिलाका: यात गिलिगिलि मृदुल मृदुल कपीसम।

देवदत्तया दुष्टतां

अमिगु हिं जित मार्ग ब्याक्कं भुन्न भुन्न भुजि भुन,
ला व क्वँ चुंदंगु केसर वंशलोचन थें च्वन।
गुलिसितं वां छ्वत स्वँथं त्वीकाः वसः छ्वावाःगु थें,
अमिगु ख्वः सः थ्वत व नगरे शत्रु द्वाहाँ वःगु थें।
गुलिसियां तःज्यात छ्योँ छीँ, गुलिसियां प्वाः पंम्हुल,
गुलिसियां जँ जि त्वद्धुलाः नं छम्ह मनूयां निम्ह जुल।
वल अज्या थाय् शिष्य मुंकाः शान्ति पूर्वक श्रीघन,
छम्ह निम्हेस्यां प्राण पानाः ब्वां वनाः उगु लैँ गन।
ख्वल गुलि भ्याले च्वनाः थः ख्वाल ल्हातं त्योपुयाः,
किन्तु भगवान् लैँ वयां च्वन अमित "छुं ग्यायमो" धयाः।
क्रूर किसि नं सौम्य भावं शान्त जुल स्वँः क्वे छ्वयाः
न्ह्योन्य थ्यन्यवं, धन्य मैत्रीभावना वसपोलया!
वैत वसपोलं छ्यँले पिल, वं चरण नँतुनाः च्वन,
भति लिपा ल्याहाँ वनाः थः किसिगले तुं च्वंवन।
थथ्य व किसि ल्याहां वस्यंलि व देवदत्तं भ्रं तमं
स्वीम्ह योद्धातय्‌त छ्वत सर्वज्ञ स्यायत हाकनं।
अन वनाः ल्हाः तोत्य मफु अमिसं सुनानं हे छुयाय्!
अस्त्र शस्त्र वांछ्वयाः भ्रं शिष्य जुल वसपोलया।
ज्वीत लज्जित जुल व थुगु खं दुष्टता तोतुगु मखु,
मगधनृपति अजातशत्रु दुथाय् वनाः थुकथं चुकू

तात—"गौतम दयूक दयूकं मान जिं काय् फं मखु,
सीकि राजन्! छःपिसं नं बौ दतल्य सुख सी मखु।
धुंकि घांलाकाः कुनाः सां राज्य-सुखया कारणे,
वैगु नं जिं प्राण काय् लाकाः गनं निर्जन वने।"
थुलि धयाः वं समय स्वःजुल पाप यायत उल्य थुल्य,
माः जुजुं छन्हु सुगत खंकल गृद्धकूटे क्वे पथे।
च्वां वनाः वं च्वं विशाल ल्वहँः छगः त्वीकाः हल,
दैवयोगं मेगु ल्वहँते कःगुलिं तःकूदल।
तर उकीं चीकूगुलिं कःवल अनं नं तिंन्हुयाः,
हि वल मुनिवरया तुती म्हालापचिं छुं पंम्हुयाः।
न्ह्याक्व घाः स्याःसां मुनीन्द्रं छुं मचाः दुख-वेदना,
सहलपाः च्वन वाह्य दुख स्मृतिसंप्रजन्य ज्वनाः ज्वनाः
निन्हु प्यन्हुं घाले तुँ दायाः साप हे तच्चो जुल,
व तुँत व्याक्क गनं गनं छम्ह खा वयाः क्वानाः नल।
तुँ मदु सां घाः फुक्क मलाःनिगुलिं चिकित्सक जीवक
अन हयाः क्यन, वं व घाले फ्वकल वासः नाइक।
गुम्ह भिषकवरयात राजकुमार अभयं लेँ थुयाः
योत्थ्य लहिनाः तःम्ह थःथाय् राजभवने हे तयाः
वैगु नां मगधे उकीं "कौमारभृत्य" धका दन,
अन च्वँच्वं भति-तःधिकः जुल फक्व आखः नं ब्वन।

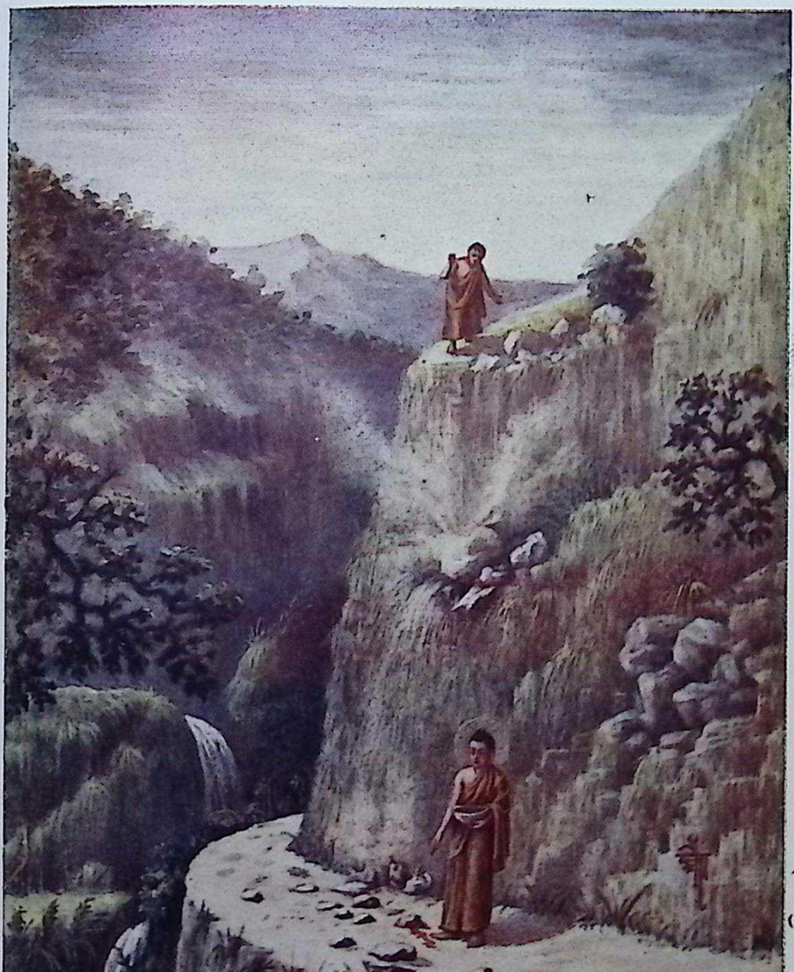

देवदत्तया करतूत

छन्हु वया मां बौ म्हसीक्यगु साप उत्कण्ठा जुयाः
ब्वां वनाः व कुमारयाथाय् न्यन न्हक्वी चासुं वयाः—
"देव ! 'हाः नाः मदु' धका न्हित्थं हिस्याइगु मेपिसं,
विन्ति मां सु जि, बौ सु धात्थें धा जितः थौं छःपिसं",
सुंक च्वन्यवं सरल जीवक बिन्ति याना: क्वच्छुनाः
धाल राजकुमार अभयं वैत स्नेहं पाचिनाः—
"जि मस्यू छं मांसु धात्थें बौ जि खः छं जीवक !"
वँन अनं अभयं "हुँ" धायूवं ख्वाल ख्यूँकाः तीजक।
थः क्वथाय् थ्यंकाः दनाः तुं वं मती वायूकाः स्वत—
"लायूकुली ब्वलनाम्ह जूसां अंश दैमखु छुं जितः,
शिल्प सःसा मान छुं दै, आः छु सयूक्यगु शिल्प जिं !
वैद्य जूसा च्वनि प्रतिष्ठा नाप थःगु प्रभाव नं"
उच्चशिक्षा प्राप्त यायगु कामना यानाः मनं
लायूकुली स्वीक्यं मन्यंस्यं छन्हु व प्याहाँ वँन अनं।
लँ वँ वं ऋतु ऋतु हिलाः वँन, थाय् स्वयाः जल वायु नं,
देश, गां गां गुलि पुलाः वन गुलि छिनाः वन खुसित वं।
नाप लात व जीवकं थौं तिनि शिशिर ऋतुया फस;
देह जक मखु हृदय नापं पीक पीक व मार्गस।
न्यंक वांउगु वस्त्र त्यूपिं द्रौपदी-गुँ खितय् शिले
च्वंगु स्वां शिशिरं यनाः न्हापातु छ्वी धुंकल जुले।

छन्हु वया मां बौ म्हसीक्यगु साप उत्कण्ठा जुया:
ब्वां वना: व कुमारयाथाय् न्यन न्ह्क्वी चासुं वया:—
"देव ! 'हा: ना: मदु' धका न्हित्थं हिस्याइगु मेपिसं,
विन्ति मां सु जि, बौ सु धात्थें धा जित: थौं छ:पिसं",
सुंक च्वन्यवं सरल जीवक बिन्ति याना: क्वच्छुना:
धाल राजकुमार अभयं वैत स्नेहं पाचिना:—
"जि मस्यू छं मांसु धात्थें बौ जि ख: छं जीवक !"
वँन अनं अभयं "हुँ" धायूवं ख्वाल ख्यूँका: तीजक।
थ: स्वथाय् थ्यंका: दना: तुं वं मती वायूका: स्वत—
"लायूकुली ब्वलनाम्ह जूसां अंश दैमखु छुं जित:;
शिल्प स:सा मान छुं दै, आ: छु सयूक्यगु शिल्प जि !
वैद्य जूसा च्वनि प्रतिष्ठा नाप थ:गु प्रभाव नं"
उच्चशिक्षा प्राप्त यायगु कामना याना: मनं
लायूकुली स्वीक्यं मन्यंस्यं छन्हु व प्याहाँ वँन अनं।
लँ वँ वं ऋतु ऋतु हिला: वँन, थाय् स्वया: जल वायु नं,
देश, गां गां गुलि पुला: वन गुलि छिना: वन खुसित वं।
नाप लात व जीवकं थौं तिनि शिशिर ऋतुया फस;
देह जक मखु हृदय नापं पीक पीक व मार्गस।
न्यंक वांउगु वस्त्र त्यूपिं द्रौपदी-गुँ खितय् शिले
च्वंगु स्वां शिशिरं यना: न्हापातु छ्वी धुंकल जुले।

आः अपिं भ्वाथःगु वसतं सां तियाः कथ्कथ्कुंनाः
च्वंगुली नं उगु फसं दुःशासनं थें च्वन त्वकाः।
मखु थ्व थुलि जक उगु फसं मिंपूगु थें हिइयाः वल,
म्हुतुसि ल्हाः तुति आदि नं तःज्याःगुलिं चःचः हिल।
ख्वांउया ल्हाः तुति पुचाचां न्यासि वन्य नं थाकुल,
धैर्य पूर्वक न्ह्याः वँवं वं यक्व लें लें धोदुल—
चिकुगुलिं मकलं क्वखायाः वल गुलिं थो थो मुनाः,
गुलिसिनं व फसं मकय्क्यत न्हाय्पने खोलं भुनाः।
लेँ वँ वं छन्हु वा वयाः सतले, छथाय् द्वाहाँ वन,
फ्कं व वा तः फुति जुजुं तः ज्याःगु ख्येँ थें चक्वन।
यचुगु न्ह्यूता रङ्ग दुगु तीमां कपाय् ब्वेकुगु खन,
भति लिपा लं यात स्वागत त्वीक गा लायाः अन।
थुगु प्रकारं यक्व अनुभव नित्य यायां नूतन,
धीर जीवक तःन्हु दय्काः दूर तक्षशिलाय् थ्यन।
अन वनाः वं न्यंक मामां विश्वविद्यालय खन,
विनय पूर्वक यात गुरु आत्रेययात निवेदन—
"गुरुजु! आयुर्वेद सय्क्यत दूर देशं थन वया,
माःगु शास्त्र स्यनाः बिज्याहुनि छःपिसं करुणा तयाः"
"हां! छु बी अल्य दक्षिणा छं ?" न्यन न्हिलाः अध्यापकं
वं लिसः बिल "छु येँ सुनानं छं मसीक वयाम्हस्यं

वी छुफे वरु जन्मकाछिं ज्वी जि छःपिनि सेवक"
वैत लय्ताया: चिकित्साशास्त्र स्यन क्रम पूर्वक।
जीवकं नं मन तयाः स्यों स्योंगु विद्या फुक फुक
न्ह्यदँ तक गुरुयागु ज्या यायां ब्वनां च्वन मदिक।
न्ह्यदँ फ्वीवं वं मने तल "पुत्तु प्वीक्यगु गुलि सफू!
व्वँक्व थ्वीका, लोममंकाः न्ह्याक्व हे व्वंसां मफू!"
वन व थः आचार्ययाथाय्, धाल-"गुरुजु! थ्व शिल्प ला
अन्त थन अन मदुगु केवल वलयरेखा मात्र ला?"
धाल आचार्य न्हिलाः—"खः अन्त मदु छुं शास्त्रया,
वत्स! अय्नं ब्याक्क मखुसां फक्व सय्क्यगु भीगु ज्या,
प्यक्ख्यरं विद्यालये छं चाःहुलाः च्याक्वे तक
छु छु दु वासः मखुगु घांय् घीँ आदि मालाः हति फुक"
"ज्यू!" धका वं शीघ्र थः गुरुयात यानाः वन्दना
वन अनं ईँचाः क्वकीचा माःगु ज्याभः नं ज्वनाः।
चाःह्यु ह्यू स्वत ग्वीँ ख्यले फुक गुँखि, सिमा घांय्घीँ त वं
प्याःगु, स्वां व बुँ ह्वःगु वाँउगु, गंगु, हःही हाःगु नं।
न्ह्याक्व माः सां लवीक्य मफु ज्याय्ख्यल्य मदुगुं छत्तां अन,
ब्रम्हवादीं ब्रम्ह खनि थें सर्व औषध मय खन—
"हुंगु अम्बः अमृत हे खः, नींगुली जों मदु हलः,
इष्टमी मुसुयात ज्यू अति, खः पिपी नं वासल।

लनिगु प्यायूपी चा:गु कसुलि, ज्यू कुन्हू मोस्या:गुली,
गजि व पालु तिभू, कतावसि आदि प्वा:पी स्या:गुली।
गुलि महारंगीं सँ हाकुइ, डलि नस्वालं चिमिसँ हा:,
बृक्ष मखु धाइगु अल:मायागु पुं त: ज्या:गु ला:।
खालु अथवा यांदितां नं लन्यत लं ज्वर न्ह्यागु नं,
हुंगु आरेया रसं ला लाइ स्वैं वा: जूगु नं।
मं कला: व पुनर्नवां फुक, भृंगराजं थी मिखा,
पूर्वजुनिया नं खँ लुमनिगु हुं स्वलाचायाँय् मखा।
खाइब:सिं किमि कका: पालाभिनं भ्रं ज्यू उकी,
ज्यू नव:घाँय् वा कपूया अर्क थंक्वं वंगुली।
थाकुरा कैयात ज्यू, प्वींचिनिगु त:कै दुस्यचुनं,
ला: मिखास्या: हुंगु मीकूस्वानयागु रसाञ्जनं।
कं कथ्वी था:सा व तकुस्वां, स:पिज्यू स: सूगुली,
ह: सहित गोजाबुँस्वां ज्यू कमलपित्तं क:गुली।
दाख, पेस्तांगूर, बेदाना, मुनक्का फल फुक
ख: खजूरांजीर हुं बाडाम नं बलवर्धक।
हुंगु जाफ्रान्या खँ ल्हाय्मत्य, शक्ति जक मखु रूपनं
वृद्धि ज्वीगु धका प्रसिद्ध व नय्‌त नं ज्यू तीत नं।"
थुगु प्रकारं त:न्हु तक वं वृक्ष गुल्म व क्षुप, लता
न्ह्याक मा:सां ल्वीक्य मफु वास: मखुगु उद्भिज छतां।

वल अनं विद्यालये ग्याग्यां व ल्याहाँ ल्हाः प्वनं,
क्वच्छुनाः वं धाल—"जिला ल्वीक्य मफु गुरु ! घाँय् छ्पु"
गुरुम्ह न्हिल अति —"धन्य धन्य छ, यात छं श्रम सार्थक
माक्व सल, ल्याहाँ हुँ जीवक ! च्वंहुँ छ्येँ सुख पूर्वक"
लित छ्वयाः हल थुलि धयाः पाथेय नं भतिभति बियाः,
वल व नं आचार्यया ज्गु गुण लुमंकाः दे स्वयाः।
लेँ व वं साकेत, काशी आदि देशे चाः हु हुं
यक्व रोगीतयूत लायूकाः यश व धन नित्तां मुमुं
राजगृह नगरे वयाःच्वन न्हूछ्यँ दयूकाः जीवक
अभय राजकुमारया बांलाःगु भवनं सत्तिक।
राजगृहस व थ्योंगु समये बिम्बसार नृपालया
लायूक्य सफयाः च्वन अलःकै न्ह्याक्व वैद्य दयां छुयाय् !
समय सीकाः वैत छन्हु ज्ञुज्ञुयागु वासः यायत
नियत यात अभय कुमारं वैद्यतयूत छ्वयाः पित।
पूर्ण रूपं ल्वे म्हसीकाः माःगु वासः पाकल,
दैवयोगं लाल ज्ञुज्ञुया रोग व छपा वासलं।
वैत नरपति बिम्बसारं 'राजवैद्य' थ्व पद बियाः
तल "चिकित्सक बुद्ध प्रमुखं भिक्षुपिनि नं जुल" धयाः।
थुगु प्रकारं संघया नं वैद्य जूम्ह व जीवकं
बुद्ध भगवान्यागु घाः नं शीघ्र लायूकल चव्बुक।

भिक्षुपिं ल्ययताल थुगु खं, भ्रं उपासकपिं दुगं,
गात अमि हर्षाश्रु थं वा न्यंक नगरे सकभनं।
सुगत दर्शन यायत न्हि न्हि थःत वे वन्य यायत
वेणुवन तापाःगुलिं वं थःगु आम्रोद्यानस
माक्व मण्डप, कुटि, सभागृह आदि दय्काः शोभन
संघयात प्रदान यात सहित त्रिचीवर भोजन।
क्लेश-ल्वेया वैद्यया नं वैद्य जक मखु भक्त नं
जूगुलिं तः 'वैगु नामे पूर्ण श्रद्धा सकसिनं।
उल्यर नृपति अजातशत्रुं बौ सिधय्क्यगु जाः ग्वल,
न्हूगु छ्यँ धका नां तयाः बौ बन्धनागारे तल।
वृद्ध नृपया फुक पुलांपि कर्मचारीपिन्त नं
छ्रु छ्रु दोष वियाः कुनाः तल "दोष मदु जिमि" धाय्क नं।
पाः तयाः तल यक्व हे वं अन कठिन आज्ञा वियाः
मांम्ह छम्ह तोताः सुनानं स्वाल स्वेमदु नृपतिया।
मांम्हस्यां गां तोपुयाः छ्रं नय्गु वस्तु यनिगु अन,
बौम्ह नृपतिं नं व अन्नं थःगु प्राण हनाः च्वन।
थुगु खँ सोकाः काय्म्हस्यां गन-"गां न्ययाः मां वन्य मदु"
भाःतया निंतिं सती साध्वीपिसं छु मयाःगु दु?
शिवजुया अपमान तायाः मो क्व्वानाः सित सती
मेगु दमयन्ती स्वयम्बर याय् धकां ल्वीकल पति।

सु ँक च्वनि गय् मगधरानी प्राणपति धांला: स्वया: !
कस्ति, साख: म्हे बुला: वँन गन्ध द्रब्यं मो ल्हुया: ।
वृद्धराजं गोन्हु तकला थः कला:या म्हे फ्यया:
प्राण धारण या:गु ख: तर काय्म्हस्यां थ्व खँ नं सिया:
"मास वन्य हे मदु" धका गन, मांम्ह जुल शोकाकुल,
उगु लुखाया खरु ज्वना: स्वामी लुमंका: भोपुल—
"नाथ ! जिगु छं दोंगु द:सा: या क्षमा थुगु जन्मया,
गात ख्वा: स्वे नं थ्व जन्मे हा ! जि प्राणाधारया !"
हाकनं ख्वल अश्रु हाय्का: नेत्रया चाय्का: पुसा—
"हा ! थ्व पापीयात प्वाथे हे सुका: जि छ्व:गुसा
थुलि स्वया: च्वन्य मालिमखु जि आ: मलाका: हा ! छुयाय् !"
मेगु रानीं यत्न मखना: वन अनं भसुका: तया: ।
गोन्हुस: च्वनि भीगु मानवदेह अन्न व जल बिना !
मगध-नृपतिं प्राण तोतल बन्धनागारे च्वना: ।
गुखुनु जुजु सित उखुनु हे रानीं गृहे काय् ब्वीकल,
छक्वलं निगुलिं व स:पौ लाय्कुली थ्यंक: वल ।
सुचतुर उपस्थाकतय्सं 'भिगु स: निं वी' धका
प्रथम बिल काय्बूगु पौनिं नृपतिया ल्हाते दिका: ।
पुत्र-स्नेहं देह जक मखु व्याप्त जुल हृदये तक—
"अबुजुयात जि बूबले आनन्द जुल ज्वी गुलिजक !"

धाल वं "का तोति जिमि अबु, तोति तोति हुँ याकन !"
"स्वीत तोत्यगु देव ?" धां धां कांहिना: पौ नं क्यन।
वैगु स्नेहं शोक ब्वीकल, वा मनं शोकं पुन !
वं व पौया आखले दुष्कर्म पौभा: थें खन।
ख्वल व वौया गुण लुमंका: दीन सुं असहाय थें
मेगु छुं वं शरण मखना: मामयाथाय् वन ख्व ख्वं।
थुगु खँ सीका: मांम्ह नं वल "हैँ !" धका भ:भ: नुया:,
धाल ध्वद्वीवं तमं "छं आ: जिलं वँनला नया ?"
भ्रं व ख्वल "योमा ! छु याय् जि। गन वना: स्व: वन्य बुबा!
आ: सुनां अय् स्नेह याना: न्वाइ हानं बी सुवा: ?"
मांम्हस्या काय्यागु थुगु खं मन स्वया: वीँ थें जुल,
फुक पुलांगु खँ जक लुमंका: भ्रं नुग: दादां ख्वल—
"प्रियतम ! छिगु अ:ख: सीकला छुं सयाना,
परमपि थुम्ह दासीयात छिं छाय वाना !
भ्रमवश यदि जूसां थ:गु हे भा:प्य म्वा:ला !
जिगु ह्रदत म्हसीकं थय् नुग: ख्वेक्य लोला !
थन जि सु दु धका हा ! पुत्र नं शत्रु जोम्ह !
स्थिति गति पति हे ख: हा ! जित: नं म्ह स्यूम्ह,
ज़ुज़ु ! जनिगर का: वा, वे जि नं नाप नाप,
थन थ्व अधम पापीया थया यक्व पापं !"

"लुमल लुमन धात्थें छंगु ज्या दुःख बीगु !
जिगु उदरस वेवं यात इच्छा गज्यागु—
'जुल जि त्वन्यगु वाञ्छा रक्त वस्पोलयागु'
हल जिम्ह प्रियस्वामीं घाल यानाः हि क्वाःगु।
थुगु खँ प्रकट ज्वीवं जोसितयूसं दु धाःगु—
'गुम्ह बुइ उम्ह धात्थें भूपया शत्रु ज्वीगु'
तदपि मफु क्वथयू जि मूर्खतां छन्त मूर्ख !
फल बिल उकिया छं थौं थ्व वैधव्य दुःख।
गन दइ अवुया ख्वाः छन्त हानं थ्व लोके !
स्मृति जक दनि सो सो स्वे फुसा न्यंक शोके।
मखु मखु फुक फाक्कं छंगु हे दोष मात्र,
जिगु थुगु हतभागी कर्म हे दुःख-पात्र !" (मालिनी)
थय् कपाः दादां व रानी भ्वाक्क अनसं फेत्तुत,
शीघ्र कायूम्ह "यमा !" धका मांयागु पाली भोसुत।
मांम्हस्या तुति प्यात व्याक्कं अश्रु हायाः पुत्रया,
कायूम्हस्या नं बुल सँ माहाँ स्नेह-धालं मामया।
पलख जायूवं कायूम्ह दन काचाक छुं संयत जुयाः,
वं "यसा ! लोमंकि व खँ आः फुक" धका मां लित छ्वयाः
यात वं अत्यन्त पश्चात्ताप पूर्वक सतिगति,
किन्तु वैत व राज्यभोगे मन्त छुं आः सुख रति।

धाल वं "का तोति जिमि अबु, तोति तोति हुँ याकन !"
"स्वीत तोत्यगु देव ?" धां धां कांहिनाः पौ नं क्यन।
वैगु स्नेहं शोक ब्वीकल, वा मनं शोकं पुन !
वं व पौया आखले दुष्कर्म पौभाः थें खन।
ख्वल व बौया गुण लुमंकाः दीन सु असहाय थें
मेगु छुं वं शरण मखनाः मामयाथाय् वन ख्व ख्वं।
थुगु खँ सीकाः मांम्ह नं वल "हैँ !" धका भःभः नुयाः,
धाल ध्वद्वीवं तमं "छं आः जिलं वँनला नया ?"
मं व ख्वल "योमा ! छु याय् जि। गन वनाः स्वः वन्य बुबा!
आः सुनां अय् स्नेह यानाः न्वाइ हानं बी सुवाः ?"
मांम्हस्या काय्यागु थुगु खं मन स्वयाः वीँ थें ज्रुल,
फुक पुलांगु खँ जक लुमंकाः मं नुगः दादां ख्वल—
"प्रियतम ! छिगु अःखः सीकला छुं मयाना,
परमपि थुम्ह दासीयात छिं छाय वाना !
भ्रमवश यदि जूसां थःगु हे भाःप्य म्वाःला !
जिगु हृदत म्हसीकं थय् नुगः ख्वेक्य लोला !
थन जि सु द्व धका हा ! पुत्र नं शत्रु जोम्ह !
स्थिति गति पति हे खः हा ! जितः नं म्ह स्यूम्ह,
ज्रुज्रु ! जनिगर काः वा, वे जि नं नाप नाप,
थन ध्व अधम पापीया थया यक्व पापं !"

"लुमल लुमन धात्थें छंगु ज्या दुःख बीगु !
जिगु उदरस वेवं यात इच्छा गज्यागु—
'जुल जि त्वन्यगु वान्छा रक्त वस्पोलयागु'
हल जिम्ह प्रियस्वामीं घाल यानाः हि क्वाःगु।
थुगु खँ प्रकट ज्वीवं जोसितयूसं दु धाःगु—
'गुम्ह बुइ उम्ह धात्थें भूपया शत्रु ज्वीगु'
तदपि मफु क्वथय् जि मूर्खतां छन्त मूर्ख !
फल बिल उकिया छं थौं थ्व वैधव्य दुःख।
गन दइ अबुया ख्वाः छन्त हानं थ्व लोके !
स्मृति जक दनि सो सो स्वे फुसा न्यंक शोके।
मखु मखु फुक फाक्कं छंगु हे दोष मात्र,
जिगु थुगु हतभागी कर्म हे दुःख-पात्र !" (मालिनी)
थय् कपाः दादां व रानी भ्वाक अनसं फेत्तुत,
शीघ्र कायूम्ह "यमा !" धका मांयागु पाली भोसुत।
मांम्हस्या तुति प्यात भ्याक्कं अश्रु हायाः पुत्रया,
कायूम्हस्या नं बुल सँ माहाँ स्नेह-धालं मामया।
पलख जायूवं कायूम्ह दन काचाक छुं संयत जुयाः,
वं "यमा ! लोमंकि व खँ आः फुक" धका मां लित छ्वयाः
यात वं अत्यन्त पश्चात्ताप पूर्वक सतिगति,
किन्तु वैत व राज्यभोगे मन्त छुं आः सुख रति।

न्ह्यो मवः बांलाक चान्हे, गंसि नं व ज़ुज़ुं वन
थुगु अवस्थां सचिवपिन्त वयाय् थ्वयाय् मद्याः च्वन।
ज़ुल छगू उत्सव व समये नृपति नं वन्यमाः गुकी
वन्यत सकलें हाःगुलिं वन किन्तु चित्त छ्रुकी छ्रुकी!
अन च्वँच्वं भ्रसुकाः तयाः वं न्यन-"छ्रु मदुला सुं छम्ह
श्रमण ब्राम्ह्‌ण जिगु थ्व ज्वाला शान्त शीतल याइम्ह ?"
"पकुध कच्चायन" धका नां काळ श्रद्धां गुलिसिनं,
गुलिसिनं "गोसाल" धाःसा, "पूर्णकाश्यप" गुलिसिनं।
न्ह्यागु नां काःसां व ज़ुज़ुया मन मवं थें नंमवाः,
भति लिपा जीवककुमारं धाल नृपया ख्वाः स्वयाः—
"तःन्हु मदुनि बिज्याःगु भगवान् दासया अंया क्यवे,
अन बिज्याःसा देव! निश्चय शान्ति ज्वी छःपिनि मने।"
वेंगु थ्व खँ ज़ुज़ुयात यल अति, धाल "आः हे वन्यनु सा"
थुगु खँ सीवं वल हथासं किसि गयाः न्यासः मिसा।
छम्ह किसी गल नृप व जीवक, च्वन व मिस्त छ्रचाःख्यरं
उखुनु हे चान्हे मुस्याः च्याकाः अपिं वन उगु पुरं।
आम्रवन थ्यन पाप लुमनाः मगधपति ज़ुल कम्पित,
धाल वं—धौं लाय् त्यनाः ला सौम्य जीवक! छं जितः ?"
ग्याःम्ह भूपतियात वं क्यन—"देव ग्याय्‌मो हुं थ्यन,
मण्डपे मत खन्यदु थाय् दु अवश्य भगवान् श्रीघन।"

वन अपिं किसियागु म्हं क्वाहाँ वयाः द्वाहाँ अन,
शीघ्र मगधेशं मुनीश्वरयात अनि यानाः न्यन—
"मेगु लजगाःयागु ज्याला कायद्‌ु थें ल्हाते फयाः
भिक्षुजीवनयागु नं प्रत्यक्ष फल छुं कायद्‌ुला ?"
वैगु खँ न्यनाः धाल सुगतं "थुगु खँ मन्यना ला गनं ?"
न्हिल व "भगवन् ! गुलि न्यना जि न्ह्याम्हस्याक्यं सकभनं,
किन्तु अमि लिसलं मजू सन्तोष गव्लें भति जितः"
वैत भगवानं थ्व सार्थक वचन न्यंकल सुस्मित—

"सुं सेवकं छ्‌यँ बुँ व ज्या फुक त्याग याःसा
हानं व 'दासज्‌ु' धका दइला तिबः याः।
भ्रं वैत ला सकसिनं बिइ साधु वाद,
राजन् ! थ्व खः श्रमण-जीवनया प्रसाद।
त्यागी महापुरुषतय् खँ न्यनाः ननानं
तोताः न्हि थें विषय वैभव, भिक्षु ज्वीवं
वं काइ मुक्त खगतय् उगु मुक्ति श्वाद
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।
हानं उसाय्‌मदुम्हस्या उगु रोग लाः थें
लँ तंम्हस्या थवगु सत्तिक ग्राम खं थें
आनन्द ताइ लुमनाः व पुलां प्रमाद
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद।

शीले च्वँ च्वं मन सदा परिशुद्ध ज्वीका:
प्यंगू समाधि-सतले तँ प्यते व ध्यंका:
दी यक्व, दु:ख, सुखयागु मदयूक द्वंद्व,
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद ।
योगं क्यना: व्वयगु आदि अनेक ऋद्धि
सीका: समस्त परया चल चित्त-वृत्ति
तापा:गु हे थजु व तायूक्यगु शूक्ष्मनाद
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद ।
सेमेगु पूर्वजुनियागु खँ नं लुमंका:
नाना गतो जनत बूगु व सोगु खंका:
संपूर्ण आस्रव फुका: जुइ सत्य खंम्ह
राजन् ! थ्व नं श्रमण-जीवनया प्रसाद ।" (वसन्ततिलक)

"धन्य भन्ते ! श्रमण-जीवन ! शरण वे धुन छ:पिनि,
यक्व याय्धुन पाप पापीं याय्गु सेगु छु ल्यंदनि !"
थुलि धया: व अजातशत्रु पालि भोपुल बुद्धया,
वैत सुगतं धाल "लिपते पाप याय्मत्य भय कया:"
पाप तापं दग्ध जूम्ह व मगधनरपति अन वया:
शाक्यमुनिया सद्उपदेशं शान्ति छं भति सां कया:
राजगृह नगरे व जीवक नाप ल्याहाँ वन अनं,
कपिलवस्तु वना: अनं वन जेतवनस मुनीन्द्र नं ।

देवदत्तया दुष्टतां

उख्यर द्रोही देवदत्तं या:गु ज्याय् असफल जुया:
चित्त चिन्तां चंगुलिं म्हम्हि गंक क्षयरोगं कया:
पापया फल स:गु थें खन थ:गु सम्मुख वं छु याय्,
यात निश्चय वं भयं थुलि भिंगु ज्ञां अन्ते वया:—
"आ:बले फ्वं वन्य क्षमा जि पूज्य गुरुयाथाय् वना:"
वल अनं व दुली च्वना: थ: शिष्यपिं सकलें व्वना:
तर विहारे वन्यगु न्ह्यो मोल्हीत पुखुली वंम्ह व
नरक वनला मस्यु सिना: धों पे दुना: थाहाँ मव: !

सुगत-सौरभ महाकाव्यया देवदत्तया दुष्टतां
नामगु भिच्यागूगु सर्ग सिधल।
ने० सं० ६५ गुंला

निर्वाण ज्वीत

ने० सं० ६५ गुंला

उच्च भवनं पूर्ण श्रावस्ती नगरया उत्तम
जेत, पूर्व निगृ विहारे पावसे नीन्यादँत
बास याना: बुद्धभगवान् शाक्यतय् निगमे वन,
भक्त नृपति प्रसेनजित नं सैन्य तोता: वल अन।
सुगतयात अनेक माथं यात पाली वन्दना,
मुनिवरं "राजन्! थपायूचो छाय् थ्व म्हे गौरव क्यना?"
धायूव वं ल्हा: विन्ति याना: धाल-"छ:पिं बुद्ध ख:,
धर्म नं स्वाख्यात हानं संघ थ्यों भिं-मार्गस।
जुजु जि, छ:पिं धर्मसम्राट्, ख: निम्हं भी क्षत्रिय,
चयूदँ चयूदँ बयस निम्हेस्यां छाय् मलो सम्मान तय्?"
थुगु प्रकारं 'धर्मचीभा:'या प्रशंसा भाषण
फक याना:, ज्या लुमंका: वृद्ध नृप ल्याहाँ वन।
चारिका यायां तथागत मल्लपिनि पावापुरे
चुन्दया अंयागु क्यबस विहार याना: च्वंवले
मल्लपिनि रमणीय संस्थागार न्हूगु सिधयूकल,
उगु भवनया न्हू प्रतिष्ठा यायूत भगवान् स:तल —

"एकशास्ता ! जिमिगु हित सुख हेतु प्रथम पला: तया:
सुं मच्वंनिगु न्हूगु थुगु गृहयात शीघ्र पवित्र या"
भिक्षुसंघं सहित जिनवर अन वना: दुगु आसने
पूर्वमुख याना: बिज्यायूवं मल्लपिनं वल दुन्य।
च्वन अपिं पश्चिम स्वया: अन भागि याना: श्रीघन,
अमित वसपोलं अनेकानेक धर्म कथा कन,
वन अपिं बाखं सिधयूका: चित्त याना: निर्मल।
दशबलं 'संगीति पर्याय' उपतिष्यं कंकल,
उगु अपूर्व कथा सिधयूवं बुद्ध श्रावस्ती वन,
दानवीर अनाथपिण्डकया विहारे तुं च्वन।
अन च्व च्वं छन्हु सारिपुत्रं लोकगुरुया ख्वा: स्वया:
धाल—"भन्ते ! आयु फुत जिगु काल जुल निर्वाणया
वन्य जि जन्म गृहे छको आ: मामं वृद्धा अन दनि"
"सारिपुत्र ! हुँ काल जूसा" वैत आज्ञा बिल मुनिं।
वं मुनीश्वरयागु तुति ज्वन "जिगु दु ताकालंनिस्यं
चरण दर्शन यायूगु इच्छा, पूर्ण जुल आ: वन थनं"
थुलि धया: परिषद् ब्वना: वँन स्थविर नालक ग्रामस,
शीघ्र हे निर्वाण नं जुल मामं लाका: मार्गस।
चुन्द श्रमणं वैगु अस्थि व पात्र चीवर नं हया:
उगु खँ भगवान्यात कंवल जेत आरामे वया:।

ऋद्धिमन्तम्ह मौद्गलायन स्वे मफुत तैर्थिकपिसं,
"थ्वैगु निर्तिं मान गौतमया जुयाः च्वन लोकस।"
धैगु सल्हां खुँत छथो छ्वत दोछि कार्षापण बियाः
क्रूरतयसं दाल चूंचूंदंक लोभं कां जुयाः।
थुगु सलं आनन्द आदिं भिक्षुपिनि ख्वाः ख्यूँकल।
अमित शास्तां सान्त्वना बिल "छिमिगु सो स्मृति तोफिल,
भिक्षुपिं! न्हापातु धाय् धुन 'योगुलिं बाय्माः छन्हु'
आत्मदीप व आत्मशरण जुयाः सदां ज्वीमाः मनू।"
वन अनं नं राजगृहया गृद्धकूटे दशबल
'बर्षकार' धयाम्ह मगध प्रधान मन्त्री अन वल।
वं सुगतया कुशल मङ्गल जू मजू सादर न्यन,
मगध-भूपं धाःगु नं सम्पूर्ण यात निवेदन—
"मगधनृपति अजातशत्रुं वन्दना यानाः शिरं
चरणया आरोग्य न्योंगु दु, हाकनं मेगु खँ थ्व नं—
व्याक्क बज्जीतयत् त्याकाः नाश याय् फै बा मफै?"
सर्वद्रष्टां ल्यून्य दुम्ह आनन्दयात खँ थ्वकल थय्
"बज्जीतयसं माःबले मुनाः गबलेतक सल्हाः याइ,
ल्वापुखँ तोताः सकलें जानाः थः थःपिनि ज्या नं याइ,
नियम, प्रथा गबले तक अमिसं मनं निस्यं पालन याइ,
माने याय्माःपिं जनपिन्त मानादर सेवा याइ

अभिथाय् दुगु देगः, चीभाःया गबले तक रक्षा याइ
थःथाय् राज्ये वःपिं त्यागी, अर्हतपिनि पूजा याइ,
गबलेतक कुलया मिस्तयूत यानाः आदर सम्मान
करं वलं मेपिनि मिस्तयूत महै सुनानं हेकाः नं
अबले तक अमित सुनानं हे क्वत्यलाः याय् फैमखु छेद,
अःखः अमि यश, सुखया भ्रं भ्रं वृद्धि जुजुं वनि आनन्द !"
"हे ब्राह्मण ! मगधेश्वरयात धाःहुँ वनाः छं वांलाक
च्वँतल्य अपिं थुगु न्हयगू धर्मे स्थिर ज्वी तिनि श्री नं म्वीक (३०मा०)
वर्षकारं धाल—"भन्ते ! म्वाः थ्व न्हयगू मछि छुज्या !
छुं थुकी मध्ये छगू दःसां महोन्नत ज्वीत गाः ।"
वन व भगवान् भागि यानाः गृद्धकूटं लायूकुली,
भति लिपा आनन्दयात मुनिं उजंदयूकल थुलि—
"मुंकि, हुँ उपस्थानशालाय् भिक्षुपिं सत्तिक दुपिं ।"
"ज्यू" धका आनन्दभिक्षुं शीघ्र मुंकल भिक्षुपिं ।
अन विज्यानाः धाल शास्ताां-"सावधान जु आः छिपिं,
छिमित न्हयूगू कन्य अपरिहाणीय धर्म थ्व भिक्षुपिं !
'ज्या जि व म्वाःगु खँ, न्ह्यो, आमोदे गबलेतक छिमि मवनि मति,
पापेच्छाया वश ज्वी न्ह्यो हे पापी मित्रत नाप मज्वी,
हानं निर्वाणे वन्य निंति यानाः ज्वी मद्दिक . यत्न
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वो न्हां वृद्धि जक ।

मेगु भिक्षुपिं! गबले तक छिमि धर्मे श्रद्धा दै पूर्ण
पापे लज्जा, विनये निष्ठा, शास्त्रे नं विस्तृत ज्ञान,
ज्वी उद्योगी स्मृति न्ह्योन्य तया: प्रज्ञावान् नं गुथाय्‌तक
अबले तक छिमि ज्वी मखु ह्रास निदुगं ज्वी न्हां वृद्धि जक।
मेगु हनं गबले तक छिमिसं नित्य लुमंका: जिगु शिक्षा
स्मृति, धर्मविचय, वीर्य व प्रीति, प्रश्रब्धि, समाधि, उपेक्षा
थुगु न्हयगू संबोधि-अंगया याइ भावना वांलाक
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वी न्हां वृद्धि जक।
मेगु हाकनं गबलेतक छिमि चित्तं जगया वस्तु फुक
अशुभ, अनित्य, अनात्म, असुखमय, खना: उकीं लिचिला:सुमुक
तोता: च्वनि फुक निरोध याय्‌त स्वंगू तृष्णा नं सुचुक
अबले तक छिमि ज्वीमखु ह्रास निदुगं ज्वो न्हां वृद्धि जक।
मेगु खुगू नं धाय् जि छिमित गबले तक छिमि थ: थ:या
दुगु भिक्षा नं इना: इना: नै शील व धर्मे दृष्टि तया:
दै मैत्री सद्‌भाव परस्पर दैहिक, वाचिक, मानसिक
अबलेतक छिमिज्वीमखु ह्रास निदुगंज्वी न्हां वृद्धि जक" (जाति ३०मात्रा)
गोन्हु च्वन उगु राजगृहया गृद्धकूटे श्रीघन
भिक्षुपिंत थज्यागु हे जक कुशल धर्म कना: च्वन।
अम्बलथिकाय् वन अनं, सर्वज्ञ नालंदाय् अनं
पाटलीगामे वना: अनया उपासकपिन्त नं

धर्मया उपदेश यानाः च्वन अतिथिशालाय् च्वनाः।
थुगु खँ सीकाः छन्हु सुथे वल दूर्ग दय्‌क्यगु ज्या ज्वना
अन वयाः च्वंपिं मगधया मुख्यपिं निम्ह सचिवपिं,
भागि यानाः हात पाहाँ—"थौं छुक्लाः जिमिथाय् भपि !"
उखुनुया भोजन सिधयकाः अमित धर्म कथा कनाः
कोटिगामे वन्य धका वँन मुनि ससंघ अनं दनाः।
गुगु लुखां वसपोल प्याहां वन व 'गौतमद्वार' व
छ्यगु तीर्थ काल 'गौतमतीर्थ' धैगु थ्व गौरव।
सुगत गंगापार थ्यंकाः कोटिगामे छुं दिन
नादिकाय् छुं दिन च्वनाः श्रीयुक्त वैशाली वँन।
उगु नगरया आम्रपालीयागु अंया वाटिकाय्
वास जुल, छाय् भेद तै वसपोल समदर्शी मखाः !
आम्रापाली उगु समयया सर्वश्रेष्ठम्ह सुन्दरी
हाव भाव व रूप लावण्ये व जो मद्दु उगु पुरी।
दक्व अनया नवयुवकपिं वैगु रूपे मोहित,
वं छको स्वत स्वीतं वं भाःपै 'जितः भाग्यं स्वतः !"
वल व हे रमणी तथागत थःगु उद्याने दयाः
कुलवधू सुं देवपूजाय् वन्यत वः थैं रथ गयाः।
पाः मजू छुं वैगु शोभा म्हे छतां मदुसां तिसा
थः थमं बांलाःगु कमलं निफुति लः हालं छुसा !
ने० सं० ६५ चंलाथो १३

मेघ न्ह्याः थें न्ह्याःगु व रथं क्वे कब्वां जक व छुवल
रूपया शोभां उभ्काने पलपसा त्वः थें जुल।
बा व रथ-शैलं क्वब्वां वल स्रोत थें उम्ह सुन्दरी
फेन थें थः वस्त्र ब्वेकाः वन्यत श्रावक-जलनिधी।
दैत खन दूरं मुनीन्द्रं वैगु सुन्दर नेत्र नं
सिल व नयन कुलीन मिस्तय् शोककारण धैगु नं।
बिल उकीं उपदेश उत्तम वःम्ह वैत क्यनाः क्यनाः
भिक्षुगणया नायकं फुक भिक्षुपिनि मध्ये च्वनाः—
"वलवल खंला आम्रपालिका दुर्वलतय् मनया ताप,
स्मृति न्ह्योन्य तयाः च्वन्यमाः मखुसा वनि न्हे चित्त वयानाप।
द्योम्ह ज्वीब्यु अथवा फेतूम्ह पलाः छ्यूम्ह किंवा दंम्ह
बा चित्रे हे च्वंम्ह सां मिसां साल्यफु पुरुषहृदययात।
भिक्षुपिं उकीं स्मृतिया कवचं पुन्यमाः न्हे हृदये न्यंक
विषय वासनाया छ्ं अस्त्रं कय्मफयूक कातुस्य च्वंक।
उकिया अःखः स्मृति तोफीकाः मिस्तयूगु मिखा स्वेगु सिवे
मी ह्याउस्य च्वंक छ्याः तःगु गसुलिं स्वो भिं थःगु सिखाय्।"(३०मात्रा)
वल अज्याथाय् न्ह्योन्य थ्यकः बुद्धया श्रद्धां छुनाः
न्हूगु अंया मञ्जरी थें आम्रपाली क्वच्छुनाः।
सुगतयात प्रणाम यानाः छख्य व वेँसं फेत्तुत,
धर्मराजं धर्म न्यंकल वैत अःपुक थ्वीक्यत—

"रोगी व धीर नर वा यति, दुखिनी स्त्री
आकृष्ट ज्वीगु मखु अद्भुत धर्म निंति
परन्तु यौवन व रूप दुपिं मनूत
आकृष्ट ज्वीगु अति दुर्लभ धर्मयायत !
थय् चित्त वंगु धरमे धन खः थ्व छन्त
थ्व जीवलोक फुकया फुक हे अनित्य।
रोगं कयाः स्यनिगु स्वास्थ्य, छुयाय् उकीसं
मृत्युं थ्व जीवन व यौवन नंगु वंसं।
लोके नरं सकभनं सुखयात मामां
मयो ह्नाः च्वनि छुयाय् प्रियनाप बायाः।
धर्मे थज्यागु मदु आपद वा विपत्ति
बांलाक आःखुनु उकीं नुगले विचाःति।"(वसंत तिलका)
शाक्यमुनिया सदुपदेशं सत्य धर्मे मन वनाः
आम्रापालीं भक्ति पूर्वक यात थुगु प्रस्तावना —
छिं कन्हे छन्हु संघ सह जिगु गृहस यानाः भोजन
विन्ति भगवन् ! सफ़ल या न्हैं अधमया थुगु जीवन।"
थुगु निवेदन मौनं स्वीकृत ज्वीव लय्तायाः अनं
आम्रपाली वन हथासं भ्वे ज्वरे यायां मनं।
उख्यर वैशाली नगरया लिच्छवीपिं थ्व खँ सियाः
सुगत दर्शन याय् धका वल विविध सुन्दर रथ गया।

अमि दु गुलिस्यां वँचुगु वस्त्र व रत्न भूषण वँचुगु हे,
ह्याउँ गुलिस्यां दक्व सकतां, म्हासुपिं नं यक्व हे।
गय् जुया: मस्यु ल्वात अमि रथ, लिच्छवीपिनि तंम्वल,
न्यन "छु खँ ल्वाकागु रथ अय्, छं मिखा छ्र कुतुं वल ?"
आम्रपालीं धाल सविनय —"आर्यपिं ! तंचाय् मत्य,
जिगु अयुक्त असावधानीं ल्वा:गु ख: भी रथ थथ्य,
ग्वां वयागु जि ख: कन्हे छन्हु संघ सहित तथागत-
यात भोजन बीत मा:गु ज्वलं जिलं ता:लाक्यत।"
वैगु खं भं अमि नुग: मुल, धाल अमिसं अल्य थुलि—
"लक्षि दां बी जिमित याक्यव्यु आम भ्वे छं सुन्दरी !"
वं लिस: बिल--"आर्यपिं ! जिगु बिन्ति ल्हाय् मत्य थ्व खँछगू
लक्षिया छु खं देश ब्यूसां बीगु इच्छा मदु जिगु।"
वैगु थुगु खं लिच्छवीपिं दु:ख ताया: मन मनं
"आम्रपालीं भीत धात्थें क्वात" धाधां वँन अनं।
आम्रवन थ्यन्यवं रथं क्वाहां वया: सकलें अपिं
च्वन मुनीन्द्र प्रणाम याना: छखेर वैशालीयपिं।
अल्य महावाग्मीं अनेक कथं कथा कन धर्मया।
विनय पूर्वक यात अमिसं प्रार्थना हर्षित जुया:—
"संघ सहित कन्हे बिज्यायूमा: बिन्ति जिमिथाय् दशबल !
धाल भगवानं—"कन्हेला आम्रपालीया जुल।"

अल्प अपिं सकलें लिहां वन भागि याना: जिनवर।
वं कन्हे खुनु आम्रपालीं संघ सहित मुनीश्वर
थ:गु छ्येँ समये बिज्याका: याक्य धुंका: भोजन
यात आम्रोद्यान छगुलिं संघयात समर्पण।
वैगु क्यब स्वीकार याना: वैत धर्मकथा कना:
बुद्ध भगवान् वैगु अंया उपवने छुं दिन च्वना:
चारिका यायां बिज्यात ससंघ वेलुग्रामस।
"यायूगु जि आनन्द नाप व्यतीत थन हे पावस,
भिक्षुपि! च्वँ छिपिं थ्व वैशाली छिमित छिं थाय् स्वया:"
थुलि धया: फुक भिक्षुपिं सुगतं यथास्थाने छ्वया:
ज्गु दँ वर्षावास जुल् अन, किन्तु मुनि ज्या: जूगुलिं
साप गंसिगु शिथिल देहे कठिन रोगं क:गुलिं
थ: थमं वं थुलि मने तल "भिक्षुपिं मस्वस्यं छको
जी मखुनि निर्वाण ज्वी आ:, अमित छूं खँ कना: ज़क,
जि उकीं आ: वीर्य द्वारा रोग तंका छ्वे" धका
रोग मुक्त जुया: मुनीन्द्रं यात धारण प्राणया!
सुगतया ल्वे ला: खना: आनन्द लय् ताया: न्हिल—
"धन्य भगवन्! जिगु शरीरे लां क्वँचे आ: तिनि थिल।"
वैत भगवानं लिस: बिल—"हाकनं छिमि आश छु?
धर्म विषये माक्व कन्य धुन छुं रहस्य जिके मदु;

जीर्ण रथ चीथें चिनाः जक जिगु थ्व देह दनाः च्वन,
आः उकीं परआश तोताः थःगु या अवलम्बन।"
छन्हु सुथे भिक्षा व भोजन धुन्यव न्हिनस्या समयस
शाक्यमुनि आनन्द नाप बिज्यात चापल चैत्यस।
अन बिज्यानाः वैत कन थुलि "ऋद्धिपाद प्यतादुर्पि
बुद्धपिं खः थःगु इच्छां कल्प तक नं च्वन्य फुपिं।"
नं मवाः आनन्द भिक्षुं, वैत भगवानं न्हिलाः
"माःगु ज्या छं याः हुँ" धायूवंवन व सुंक अनं चिलाः।
पलख लिपते लुल तथागतया मने एकान्तस—
"ब्याक श्रावक संघ आःला योग्य जुल सद्धर्मस,
धर्म नं विस्तार जुल लोकं ग्रहण यानाः कयाः,
आः उकीं निर्वाण जूसां जिल जि धात्थें ला स्वलां"
थ्व खँ न्यनाः वं बिनय पूर्वक यात थुलि खँ निवेदन—
"लोकया सुख, हित, अनुग्रह यायूगु निंतिं छुं दिन
छःपिसं निर्वाण धात्थें ज्वी मत्योनि तथागत!"
वैत भगवानं लिसः बिल—"ज्वी मखुत आः मेकथं,
छन्त जिं न्हापातु धायूधुन ह्वंगु बायूमाः धैगु नं,
तुच्छ जीवन तयूत जिं ल्हे धुंगु घोनीला हनं?
बरु नु कूटागार-शालाय् मुंकि सकलें भिक्षुपिं"
"ज्यू बिज्याहुँ नु "धाल आनन्दं, अनं वन निम्ह अपिं।

मुन वया: फुक भिक्षुपि उपथान—शालाय् हतपतं
सप्तत्रिंशत बोधिपाक्षिक धर्म कन श्री जिनवरं।
हाकनं सुगतं थ्व नं कन—"मान्त आ: जिगु जीवन,
छिमित तोता: वन्य जि त्यल आ, लोगु ज्या जि यायधुन।
अलस ज्वीमत्य, शील लिस्य संकल्प भिका: चित्त च्यु,
या: सुनां उद्यम थ्व धर्मे दुःख वं ल्यंकै मखु।"
थुलि खँ अन उपदेश याना: सुगत वैशाली वना:
माक्व भिक्षा काय् सिधयूका: धाल गजदृष्टि स्वया:
"सीकि थन आनन्द! बुद्धं स्वःगु अन्तिमवार थ्व,
आ: थनं सकलें मुना: भी वन्यनु मण्डग्रामस"
वन अनं चा:चा: हुहुं आम्रादि नाना ग्रामस,
भोग नगरे थ्यन तथागत, बिल थ्व शिक्षा वं अन—
"सु भिक्षु यदि धर्मयागु विषये धा:सा 'थ्व बुद्धोक्ति ख:'
निन्दा यायमत्य, ख: धका ग्रहण नं, न्हापां न्यना: वैगु खँ
भी सूत्रे, विनये स्वया: व खँ फुकं सीका: मिलेजू मजू
जूसा व्याक सहर्ष याय् ग्रहण नं वांछ्वे मजूसा उगु।
हानं सु श्रवणं थ्व धर्म विषये 'जि भिक्षु संघे न्यना,
शास्तायागु धर्मया विनय ख:' धा:सा व व्याक्कं स्यना:
भी सूत्रे, विनये स्वया: व खँ फुकं सीका: मिलेजू मजू
जूसा व्याक सहर्ष याय् ग्रहण नं वांछ्वे मजूसा उगु।

बा मेम्हं 'विनयी व धर्मधरपिं ज्याः-भिक्षुतय् वाक्य थ्व,
खः खः आवुस ! बुद्ध शाशन थ्व हे' धाःसा उको नं अथ्य ।
बा हानं छम्हस्यां 'छम्हस्थविरया वाणी न्यना जि थथ्य
वं खः धाःगु थ्व बुद्धया वचन खः' धाःसा उकी नं अथ्य ।"

(शार्दूल विक्रीडित)

वन अनं नं श्री तथागत संघ सह पावापुरे।
अन वनाः विश्राम काः वन चुन्दया अंया क्यबे।
थुगु खँ सीवं चुन्द व्वां वल भाग्ययात सुवाः बियाः,
अन वयाः मुनियात भ्वे हानाः व वन स्वीकृति कयाः।
वं कन्हय् खुनु काल ज्वीवं संघ नापं दशबलं
चुन्दया छेँ यात भोजन सहित सूकरमद्दवं।
तर मुनीश्वरयात हि-खि फायूमाल उगु हे भोजनं,
संघ सह आनन्द नापं वन कुशीनाराय् अनं।
लैँ ववं म्हम्हि त्यानुया, "आनन्द ! लासा ला जितः
त्यानु लंक्य" धका मुनीन्द्रं धायूव सकलें अन दित।
अन च्वनाः छुं त्यानु लंकाः, लः त्वनाः प्यायूचाःगु नं
वन, ककुत्था खुसि छिनाः मोमी ल्हुयाः सकलें अनं।
आम्रवन थ्यंकाः जिनेन्द्रं धाल—"हानं चुन्दक !
याय् भचा विश्राम थन नं ला जितः लासा छको।"
लाल संघाटी प्यबः थ्यानाः ननानं चुन्दकं,
गोतुलाः अन त्यानु लंकाः थुगु खँ कन मुनिनायकं—

"धाइ थथ्य आनन्द ! लोकं 'चुन्द ! छंथाय् भ्वे नयाः
हाय शास्तां देह तोतल' वैगु मन तय् थय् धयाः—
'चुन्द ! भगवान्या निगू भोजन महोत्तम सीकि छं
लाःगु खः सम्बोधि छगुलि, जुल थुकिं निर्वाण भ्नं"
वन हिरण्यवती नदीया पार बुलुहूँ श्रीघन,
मल्लपिनिगु कुशीनगरया सघन शाल बने थ्यन ।
अन दनाः आनन्दयात ध्व बिल अनुज्ञा जिनवरं
"द्यूकि हुंगु निमा सिमाक्वे च्वन्यगु थाय् आनन्द ! छं"
"ज्यू" धका आनन्द भिक्षुं थःन्य फुस लाकाः अन
लाल खाताय् थ्योन्य म्हासुक भिगु चीवर आसन।
थःगु जवल्हाः फुंग यानाः गोतुलाः पश्चिम स्वयाः
सुगत अन्तिम आसने विश्राम यात जवं चुयाः ।
भति लिपा आनन्दभिक्षुं विन्ति यात मिखाय् हुयाः
"थौँ कन्हय् ला स्थविर भिक्षुत यक्व वः भगवान् दयाः,
अमिगु नं छःपिं मदंयूकाः जिमित दैमखु दर्शन,
हाकनं सकलें समागम ज्वी लिपा गबले गन !"
वैगु हार्दिक दीन वचनं द्रवित जूम्ह महामुनिं
धाल "ग्यायूमो जिगु लिपा नं छिमि संमागम ज्वीतिनि
गन तथागत बूगु खः, गन बोधि दुर्लभ लाःगु खः,
गन प्रथम कन धर्म, गन निर्वाण अच्युत जूगु खः ।"

हाकनं आनन्द भिक्षुं न्यन छको भगवान स्वयाः—
"पूज्यवर ! जिमिसं मिसातय् नाप गय् व्यवहार याय् ?"
वैत भगवानं लिसः बिल "अमिगु ख्वाः स्वे सी मत्य"
"न्ह्योन्य वःसा ?" धायूव शास्तां वंत धाल—"खँ ल्हाय् मत्य"
"यदि खँ ल्हाय् माःसा छुयाय् ?" वं धायूव सुगतं सम्मति
बिल "खँ मज्जि मगाक्क जक ल्हाय् सावधान जुयाः अति"
भति लिपा आनन्दया हानं नुगः मछिनाः वल,
छख्य वनाः सुकुसुकु ख्वयाः च्वन वन्य त्यनाः गुरु दशबल।
थुख्यर भगवानं सियाः थ्व खँ वैत सःता न्वात "अय्
ख्वे मलो आनन्द ! हानं शोक संतापं छ थय्।
छन्त गुलि धाय् यक्व धाय् धुन 'योगुलि बाय्माः छन्हु'
नाशवान् उत्पन्न वस्तुतः गय् मसी बूपि मनू !
बरु कुशीनाराय् वँनाः छं मल्लपिन्त थ्व कंहुँ सः"
वन व हतपत मल्लत मुनाः च्वंगु संस्थागारस।
अन वनाः वं धाल—"अय् वाशिष्टपि ! तुनु याकन,
ज्वीगु जुल निर्वाण निश्चय थौं नसंचाय् श्रीघन,
च्वनि लिपा नुगले मछिंकाः 'याय् मखन दर्शन' धका"
वल अपिं नं युद्धकाले हःगु थें 'भोँपा' पुयाः।
तुपुलि मदु गुम्हस्यां सँ फँः फँः गुम्हगुम्हेस्यां गा मदु,
न्ह्याय् मलाः लाकां गुम्हेस्यां, ख्वबि मवःपिं छम्ह मदु।

मल्लकन्यापिं गुम्हेस्यां सतवते सँचिका मदु
भःनुयाः वःपिं मिसातय् पथस गाचो लू बरु।
न्ह्योन्यसं अमिसं सुगत खन च्वंम्ह खाताय् गोतुलाः
यायत अमिसं वन्दना नं यात श्रद्धां क्वच्छुनाः,
किन्तु ल्हाय् मफु छुं खँ अमिसं अमिगु गःपः तःपुयाः।
देवदेवं ज्ुल थ्व आज्ञा अमित अति करुणा तयाः—
"हर्ष भ्रं यायमाःगु समये शोक छाय् यानाः च्वनाः
लक्ष्य जि लाय् त्यंबले मिनःगु छ्यें प्याहाँ वनाः।"
बुद्धया अत्यन्त भ्यातुगु अमृतवाणो लाःगुलिं
शोक क्वसियाः भक्ति भयूबिल अमिगु हृदय-जलाशयं—
"जिमित दुःख थुकीं जुयाः च्वन सीन लँ मखंकं मत,
जिमित दर्शन दैगु मखुत लिपा अवश्य तथागत।"
"ख्वाः स्वेव हे केवल वंद्य म्हगु
वासः मनःसा गन रोग लायु ?
शीले मच्वंस्यं जिगु ख्वाल स्वेवं
निर्वाण नं ज्वीमखु सीकि धात्थें।
वांलाक थ्वीकाः थुगु धर्म याःसा
निर्वाण नं ज्वीफु जितः मखंसां।
धाय् जि व निर्वाण गज्याःगु धाःसा
वांलाक न्यो आः छिमि चित्त चायकाः—

चिकं फुनाः दीपक फ्वाक्क सी गय्
निर्वाण ज्वी आश्रव फूम्ह नं अय्,
पृथ्वी, नभे वा विदिशाय्, दिशाय् नं
गनं मवं केवल ज्वोगु शान्त।" (इन्द्रवज्रा)

थुलि धया सो त्योगु मत थें थीगुलिं ख्वाः बुद्धया
ल्हाःजपा अमिसं स्वयाः च्वन पलख लाता थें जुयाः,
सुगतया दर्शन लिपा दै मखुगु नं अमि लोमन,
"धन्य भगवन् धन्य!" धा धां वन्दना यानाः च्वन—
"हे शास्ता! थन हूं दिनेश मदुसा गय् वैगु भ्कीथाय् दिन!
हानं भ्कीत थ्व नयूत अन्न मदुसा गय्ज्वीगु भ्की जीवन!
अय् हे खः छलपोल नं जगतया शास्ता, महापालक,
याय्माः पालन छिं अनुग्रह तयाः न्वानाः निनाः मदिक।"
(शार्दूलविक्रीडित)

सुगत-सौरभ महाकाव्यया 'निर्वाण ज्वीत' नामगु
भिंगुगूगु सर्ग सिधल

ने० सं० १०६५ साल चिल्ला

थःगु खँ

बौद्ध दर्शनया प्रदर्शन यायूगु शक्ति जिके मदु,
थौँ कन्हे गुगु 'आर्ट' धाइगु खः व नं जि छुं मस्यू,
किन्तु जिमि गुरु योगवीरं च्वेगु भाला ब्यूगुलिं
ज्यू मज्यूया मदु प्रयोजन 'च्वेगु जिगु ज्या' स्यू थुलिं।
गुलि जितः ग्वाहालि याः जिमि दुःखया पासापिसं
प्रेरणा, सल्हा व सामग्री वियाः थुगु कार्यस,
किन्तु जिं बी माःगु अमि कर्तव्यया ज्याला छु खँ !
अमिगु उत्तम दानया फल छु जुल सो बरु जिं कन्य—
'जिगु थ्व काव्य छगू थ्व विश्वे ल्यंक्य फःसा बन्धुपिं !
झोगु भाय् फुक ल्हायूगु तोताः च्वंहुँ बा स्वर्गं छिपिं
बा थ्व नेपाः देश हे चां ल्हायूव्यु वा मिं नय् थव्यु
किन्तु झी साहित्य, संस्कृति, सभ्यता छुं तनि मखु।'

नेपाल देशे कान्तिपुर महानगरया उपासक हृदयकविं
च्वःगु 'सुगत सौरभ' महाकाव्य सिधल।

१०६६ स्यांयाःपुन्ही

दोष स्वीकार

दोष न्ह्याग्गुली नं दइ—भचा आपाः। ज्या याःपिनि द्वनि अवश्य। उकीं थ्व प्रूफ स्वेगु भूलया समुद्रं जि पार वने मफ्गुली नं छुं आश्चर्य मदु। स्वया स्वेत जिं साप हे कुतः यानाः स्वया, तर मिखा हे मखाः छुं न छुं अवश्य द्वंकल ज्वी। आः थुकी शुद्धिपत्र आदि तयाः 'प्रींटीङ्ग मिस्टेक' धका थःगु दुर्वलता स्वीकेगु चेष्टा यानाः च्वने म्हाल। थमं हे च्वया, थमं हे प्रूफ स्वया, थमं हे द्वंका मेपिन्त दोष छाय्! उकीं बिद्वान् वर्गं स्वयाः दोष बी माक्व जितः हे बिया दिसँ, हानं अशुद्ध थाय् शुद्ध नं यानाः ब्वना दिसँ। अथवा छुं गुण दःसा हँसं दुरु ल्ययाः त्वनि थें गुण दक्व ल्ययाः दोष जुक्व वांछ्वया दिसँ गुगु सन्तपिनि स्वाभाविक गुण खः, मेगु छु धाय्!

ने० सं० १०६६ चउलागा ३० मांयाख्वाः स्वेखुनु सफू थाय् सिधल शुभम्

दोषी—हृदय

"हृदय" या मेमेगु

सफू—

पद्य निकुञ्ज	(पद्य)	}	फूगु
हृदय कुसुम	(पद्य)		
गौतमबुद्ध	(पद्य)	}	दुगु
खुपु वाखंचा	(कहानी)		
हृदय कथा	(कविता)		
भीमचा	(वर्णमाला)		
„ निगूगु	(बालशिक्षा)		
ह्ननागा	(सकतां)		
बभ्रुवाहन	(खण्डकाव्य)		
अन्तरध्वनि	(कविता)		
सुगत सौरभ	(महाकाव्य)		
[illegible]	(कविता)		
ह्ननागा (निपुगु)	(सकतां)	}	प्याहाँ मवःनिगु
जिगु पुलांगु पद्य			

सफू दइगु थाय—

मानदास व सुगतदास

असनत्वा, कान्तिपुर,

नेपाल।

मुद्रक—जेनरल प्रिंटिंग वर्क्स लि०, कलकत्ता।